JAKÁ JE ŠKOLA U MĚ DOMA

meta
sdružení pro příležitosti
mladých migrantů

JAKÁ JE ŠKOLA U MĚ DOMA

Ilustroval Vojtěch Šeda

ÚVOD

Milé čtenářky, pedagožky a žákyně,
milí čtenáři, pedagogové a žáci,

v ruce držíte (již!) druhou publikaci sdružení META, tentokráte určenou pedagogům a žákům druhého stupně základních škol a škol středních.

META se již 6 let věnuje podpoře žáků cizinců při jejich začleňování do českých škol. Tito žáci se musejí mimo jiné potýkat s odlišnostmi českého vzdělávacího systému od toho, který znají ze své země. Tento (mnohdy podceňovaný) fakt nás přivedl na myšlenku představit českým žákům, jak funguje škola v jiných státech i světadílech. Nečekejte však žádný popis oficiálních vzdělávacích systémů, jedná se spíše o zprostředkování každodenní reality ve školách s (více či méně) nenápadnými přesahy do reality společenské, politické či kulturní.

Arménie, Barma, Brazílie, Čína, Etiopie, Írán, Kamerun, Kuba, Mongolsko, Rusko, Ukrajina a Vietnam – každá z 12 kapitol je věnována jedné z těchto zemí. Začátek kapitoly vždy tvoří stručný přehled základních informací, po něm následuje rozhovor s cizincem na téma škola a školní docházka v zemi, odkud pochází. Dozvíme se tak například o tom, že na Kubě se učí podle videí, na Ukrajině mají v jedenácté třídě předmět astrologie a ve Vietnamu (a nejen tam!) se chodí do školy i v sobotu. Zároveň si po přečtení všech rozhovorů uvědomíme, že Česká republika je evidentně jedna z mála, kde se nechodí do školy v uniformách a žáci mají ten luxus, že jejich počet ve třídě obvykle nepřesáhne 30. Rozhovory pak doplňuje text věnovaný zemi původu cizince – respondenta rozhovoru (důraz je přitom kladen opět na vzdělávací systém). Texty psali odborníci na danou zemi, lidé, kteří v ní strávili nějaký čas, či přímo cizinci, kteří se v ní narodili.

Poslední část každé kapitoly tvoří soubor úkolů, otázek a návodů na konkrétní aktivity, které jsme nazvali Náměty pro výuku. Naším cílem bylo vymyslet úkoly, které v běžných učebnicích nejsou, a které budou žáky vybízet k přemýšlení v souvislostech. Snažili jsme se, aby tyto náměty – a v podstatě i celá publikace – odpovídaly průřezovým tématům a sloužily učitelům k jejich naplňování.

Doufám, že se nám naše snažení alespoň částečně povedlo a tato publikace bude pro pedagogy užitečná a inspirativní.

Zuzana Vodňanská

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

Oficiální název státu: Arménská republika (Hajastani hanrapetutjun)
Rozloha: 29 800 km2
Využití plochy: 17 % orná půda, 24 % pastviny, 15 % lesy, 44 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – Aragats Lerr (4 095 m), nejnižší bod – Debed River (400 m)
Klima: subtropický pás

Státní útvar

Státní zřízení: parlamentně-prezidentská republika
Vznik: 1991
Hlavní město: Jerevan
Administrativně-správní členění země: 11 provincií (arménsky „marz“)
Měna: dram (AMD) = 100 luma

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 2 967 004 (2009)
Hustota zalidnění: 128 obyv./km2
Podíl ekonomicky činného obyvatelstva: 2 202,6 tis.
Složení obyvatelstva: ženy 51,6 %, muži 48,4 %
Národnostní složení: 97,9 % Arméni, 1,3 % Jezídi, 0,5 % Rusové, 0,3% ostatní
Náboženské složení: arménská ortodoxní církev 94 %, Jezídi 1,3%

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Úředním jazykem Arménie je arménština, ruština je v Arménii druhým jazykem, mladá generace se stále více učí anglicky.

Největší města

Největším arménským městem je hlavní město Jerevan (1 283 000 obyvatel), k dalším velkým městům patří Gyumri (dříve Leninakan), Hrazdan, Vanadzor (dřívě Kirovakan), Ijevan, Alaverdi.

Státní svátky

31. prosinec – 2. ledna – Nový rok
6. leden – Vánoce
8. březen – Mezinárodní den žen
24. duben – Den památky obětem genocidy
9. květen – Den vítězství
28. květen – Den 1. republiky
5. červenec – Den ústavy
21. září – Den nezávislosti (hlavní svátek)

Místní zvyklosti

Arméni jsou pohostinným národem, jsou velkými gurmány a i přes ekonomické problémy dodržují tradici stolování, kterou mj. utužují rodinné, přátelské či partnerské vztahy. Pozvání do restaurace na oběd či večeři (na naše poměry opulentní) by tudíž nemělo nikoho překvapit a mnozí hostitelé by se mohli urazit, pokud je pozvání odmítnuto. Stejně tak není neobvyklé pozvání k jídlu v přírodě, spojené často s prohlídkou místních pamětihodností. K arménskému stolování patří též bohaté pití alkoholu a místní toho dokážou vypít hodně, aniž by se opili. Výjimkou nejsou ani četné a květnaté přípitky.

SONA AVETISYAN

Soně je 18 let a pochází z Arménie. Narodila se a vyrostla v obci Yeghvard ležící nedaleko Jerevanu. Do České republiky přišla se svojí rodinou v osmi letech. V současné době dokončuje studium na obchodní akademii v Praze, připravuje se na maturitu a na přijímací zkoušky na vysokou školu. Sona by ráda v České republice zůstala a studovala tady vysokou školu. Baví ji jazyky a práce s textem, chtěla by se proto v budoucnu zaměřit na překladatelství a tlumočnictví.

Do České republiky jsi přišla v osmi letech. Jak dlouho jsi chodila do školy v Arménii?

Já jsem narozená v březnu, takže když jsem šla v září do školy, nebylo mi ještě šest let, ale jenom pět a půl. V arménské škole jsem celkem strávila dva a půl roku – odešla jsem ve třetí třídě. Školu jsme měli hned u nás v Yeghvardu, ale jezdili jsme tam autobusem. Jako šestileté mi přišlo divné, že musím platit za jízdenku. Neměli jsme nikdy žádnou legitimaci a každé ráno jsme si museli jízdenku kupovat. Někdy se stalo, že jsem si já nebo někdo ze sourozenců zapomněli peníze, pak jsme se vždycky museli s řidičem dohadovat. Nakonec nás ale vždycky svezl.

Jak je to v Arménii s povinnou školní docházkou?

V Arménii je povinná docházka deset let. Děti jdou většinou do školy, když jim je šest nebo sedm. Základní škola je tak vlastně propojená se střední, protože po těch deseti letech strávených ve škole je vám sedmnáct a můžete se hlásit na vysokou. Dalo by se tedy říct, že je u nás povinné vlastně základní i střední vzdělání. Je to rychlejší systém než tady v Česku, ale řekla bych, že je o to i těžší.

Platí se v Arménii školné?

Na státních školách ne, jen na soukromých.

Jak vypadala budova tvojí školy a její okolí?

Yeghvard je menší obec, která se nachází asi patnáct kilometrů od hlavního města. V obci byly školy celkem tři, jmenovaly se První, Druhá a Třetí. Já jsem chodila do té Třetí. Naše škola byla na takovém docela rozlehlém místě na sídlišti. Pamatuji si, že tam byly jehličnany a parčík, kam jsme chodili na tělocvik, taky jsme se tam povinně řadili na nástup prvního září. Jinak škola byla, myslím, jednopatrová nebo dvoupatrová. Měli jsme v ní bufet a různé učebny pro každou třídu zvlášť.

Kolik žáků chodilo do jedné třídy?

V jedné třídě nás většinou bylo asi dvacet, dvacet pět dětí. Když jsem šla do školy já, to bylo v roce 1999, tak nás bylo ve třídě docela málo, třeba jen osmnáct. Asi bylo ten rok obecně málo dětí, proto vzali i mě, i když jsem byla takový prcek.

Jak to u vás ve třídě vypadalo? Byl v tom nějaký rozdíl oproti české škole?

Třeba tabuli jsme měli také vepředu. Ta tabule ale nebyla posuvná, ale pevně uchycená ke zdi. Jedna její část byla linkovaná a druhá, která byla určená na matematiku, byla zase kostičkovaná. Jinak si pamatuji, že na zdi visely plakátky s násobilkou nebo abecedou. V lavicích jsme seděli po dvou, většinou kluk

a holka vedle sebe. Vrchní část lavice se dala odklopit, a tak jsme si mohli dávat dovnitř aktovky a pomůcky. Kabáty a oblečení jsme si odkládali na věšáky v zadní části třídy. Na zemi byly parkety. Největší rozdíl oproti českým třídám byl asi v tom, že vedle tabule většinou stávala kamna na dřevo.

Kdo v kamnech topil?
Hlavně učitelka. My jsme museli přinášet dřevo. Občas zatápěl i školník, ale někdy jsme si museli zatopit sami, třeba když jsme přišli brzo ráno a ve třídě byla zima. Během výuky pak vždycky přikládala učitelka, ale myslím, že ve třídách, kde byly starší děti, se o ta kamna staral vždycky někdo z žáků. My jsme na to byli zvyklí, protože doma se topilo úplně stejně. Pamatuji si, že ta kamna ze začátku vždycky hrozně čoudila a zeď byla od toho kouře úplně černá.

Jak vypadal tvůj běžný školní den? Co jste třeba dělali o přestávkách?
Ráno jsme začínali v osm hodin. Když přišla učitelka do třídy, tak jsme nahlas pozdravili. Vždycky jsme museli vstát a popřát dobré ráno stejně, jak to děláme tady třeba na hodinách francouzštiny. Na to, co jsme dělali o přestávkách, si už moc nepamatuji. Asi jsme si hráli, kluci škádlili holky, vzpomínám si na jednoho pěkného kluka, který nám vždycky bral sešity a přetahoval se s námi o ně. My jsme si mysleli, že je do nás zamilovaný, když se tak předvádí. Škola končila většinou kolem jedné nebo druhé hodiny. Máma mi doma udělala oběd, pak jsem si udělala úkoly a šla jsem si zase ven hrát s kamarády.

Které předměty jsi ve škole měla nejradši?
Mě bavilo všechno. Hlavně matematika a jazyky. Já jsem se do školy hrozně těšila a chodila jsem tam ráda. Učili jsme se arménštinu, matiku, pak něco jako vlastivědu – což byl trochu dějepis a taky trochu náboženství. Od druhé třídy jsme měli ruštinu. Předměty jako fyzika a chemie se ale učí až tak od páté nebo šesté třídy. Taky jsme moc neměli předměty jako zpívání, malování, to jsem potom víc zažila až na české škole. Tyhle kroužky, jak se tomu tady říká, jsme si museli hledat mimo školu.

Co jste dělali o hodinách tělocviku?
Když bylo hezky, což u nás je skoro vždycky, tak jsme chodili ven do parku před školu. Jinak jsme měli tělocvičnu. Při hodinách jsme hlavně cvičili, opakovali jsme různé cviky. Myslím, že teď už je to jiné a že děti už během tělocviku hrají hlavně míčové hry.

Jaké jste se učili jazyky?
Ve druhé třídě jsme měli ruštinu a ve třetí angličtinu. To znamenalo, že jsme během prvních třech let školy museli zvládnout tři druhy písma. V Arménii máme totiž úplně jinou abecedu a písmo.

Používali jste běžně ve škole učební pomůcky? Byla vaše základní škola dobře vybavená?
V té době jsem si nestěžovala, i když jsme ty první tři roky zase tolik pomůcek nepotřebovali. Třeba mapy samozřejmě byly, bez toho by se to neobešlo. Knížky jsme si ale například museli kupovat sami.

Učilo na vaší základní škole víc učitelů, nebo učitelek?
Nás učila jenom jedna učitelka. Celkově u nás učí víc žen.

Pamatuješ si na svoji třídní?
Pamatuji, jmenovala se Sona, stejně jako já. Měla jsem ji ráda, byla hrozně moc hodná, vždycky nám pomáhala.

Jak vás učitelé hodnotili? Byli na vás přísní?
Učitelé na nás byli spíš hodní. Jen pana ředitele jsem se trochu bála, ten byl totiž takový velký, mohutný. A pak jsem se bála ještě naší ruštinářky. Ta byla totiž opravdu přísná, měla na nás takovou dřevěnou tyč. Ale myslím, že ji pak vyhodili.

Tyč?
No, tady se tomu říká, myslím, rákoska. Většinou nám tím jenom hrozila, ale občas nás s ní plácla přes prsty. U nás máme známky opačně než tady. Pětka je česká jednička, čtyřka je dvojka, trojka, trojka, dvojka čtyřka a jednička je pětka. Takže jsem se vždycky snažila mít ty pětky, abych od ní nedostala.

Musel být při vyučování ve třídě klid?
Klid u nás při vyučování většinou byl. Kázeň u nás byla dobrá.

Měli jste žákovské knížky?
Žákovské knížky jsme neměli, bylo to pro mě dost nezvyklé, když jsem sem přijela a zjistila jsem, že se tady něco takového používá. U nás si psal učitel známky k sobě.

Museli rodiče pravidelně chodit na třídní schůzky?
Ano, to bylo stejné. Na třídní schůzky chodili dvakrát za rok.

Nosili jste na základní škole povinně uniformy?
Uniformy jsme nosili. Byly takové jednoduché, strohé. Převažovala černá barva. Černá sukně a punčošky, bílá košile s mašličkou – vlasy nesměly být rozpuštěné. Kluci měli kalhoty a košili, také v černé a bílé. Ale když byla zima, tak se na to tak nedbalo, to jsem si místo sukně klidně vzala kalhoty. Jinak jsem tu uniformu nosila ráda. Do školy jsem se těšila, a tak jsem brala všechno, co s ní souviselo, hodně vážně.

Jezdili jste se třídou na školní výlety?
Měli jsme vždycky něco naplánované, často to nevyšlo, ale občas jsme přece jen jezdívali. Podobné akce se ale spíš konaly v době mimo školu, většinou o víkendu. U nás existuje takový kraj Tsakhadzor, je to skalní krajina, tam jezdí hodně školních tříd na výlet a na piknik. Nic jako školy v přírodě nebo lyžařské kurzy za mě nebylo, ale teď už školy možná jezdí i na ně.

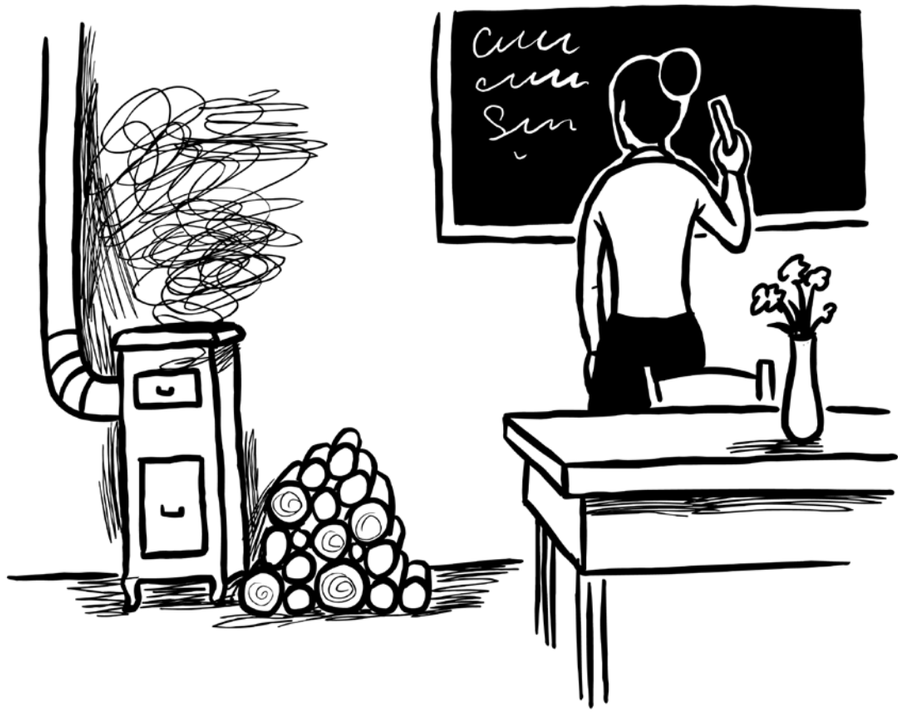

Zůstala ti na školu v Arménii ještě nějaká intenzivní vzpomínka nebo dojem?
Pamatuji se, že se naší škole hodně hrálo loutkové představení. Vždycky jsme po skončení vyučování chodili do takové místnosti, která byla přesně zřízená kvůli loutkovému divadlu, byly tam sedačky, jeviště pro loutky. Většinou, když bylo poslední zvonění, jako je tady na středních školách, tak se chodilo hodně tam. Ta loutková představení byla hodně oblíbená. Škola vždycky pozvala nějaký soubor.

Co tě nejvíce překvapilo, když jsi přišla do české školy?
Mě v české škole překvapilo v podstatě všechno, protože to bylo jiné. V Arménii jsem si nenosila svačiny ani pití. Sice to byla taková banální věc, ale nějak se to nedělalo. Ve škole jsme neměli ani jídelnu, jenom takový malý bufet. Tam bylo možné koupit si třeba nějaké pití, čokoládu nebo pečivo, které na chodbách školy vždycky tak pěkně vonělo. Obědvali jsme ale vždycky až doma. Taky jsme neměli ve škole družinu.

A jak jsi příchod do české školy prožívala?
Já jsem tady vystřídala víc škol. Rodiče se hodně stěhovali a já pochopitelně s nimi. Poprvé jsem tu ale začala chodit na základní školu v Havířově. Na ten první den si vzpomínám. Rodiče mě přivedli do třídy, zrovna probíhala hodina matematiky a já ještě vůbec nic neuměla česky. Učitelka mi podala křídu a naznačila mi, abych vypočítala nějaký příklad na tabuli, a já jsem naštěstí hned věděla, jak to mám spočítat. Tak si mě v té třídě nechali, byla to třetí třída, takže jsem mohla rovnou navázat tam, kde jsem v Arménii přestala, a nemusela jsem opakovat předchozí dva ročníky. I když některé moje kamarádky, kterým bylo třeba už deset let, musely začínat od první třídy.

Zápasila jsi s češtinou?
Ani ne. Naučila jsem se docela rychle, stačilo mi pár měsíců, abych ve škole rozuměla. Ani na žádný jazykový kurz jsem nemusela chodit. Já jsem se tak trochu opičila po ostatních. Když třeba někomu něco spadlo a druhý řekl „Podáš mi to“ nebo „Je to tvoje?“, tak jsem si to zapamatovala a opakovala si to. Někdy to ovšem byla výhoda, že jsem cizinka, mohla jsem totiž dělat, že nerozumím. Třeba když jsem byla vyvolaná a měla jsem číst nahlas před třídou, což mi bylo nepříjemné, tak jsem radši dělala, že nerozumím, co se po mně chce. Ale musím dodat, že naše učitelka v Havířově, paní Malášková, na mě byla celkově moc hodná. Věnovala se mi zvlášť, četly jsme si ze slabikáře, dělaly úkoly z gramatiky. Jsem moc ráda, že jsem ji tehdy potkala. Hodně mi pomáhala i mimo školu.

Měla jsi někdy s některými ze svých spolužáků konflikt kvůli tomu, že jsi cizinka? Zvlášť v době, kdy jsi ještě nemluvila česky?
Naopak. Spolužáci z mé první základky v Havířově na mě byli hodní. Docela se mi věnovali, zajímali se. A když jsem něco nevěděla nebo nerozuměla, tak mi pomáhali a radili.

Jak se podařilo zvládnout češtinu zbytku tvojí rodiny?
V rodině je nás pět. Sourozenci, mám sestru a bratra, mluví dobře. Máma rozumí, ale když chce něco říct, tak musí trochu přemýšlet. A táta, ten to trochu komolí, povídá páté přes deváté, ale taky se domluví.

ARMÉNIE – KOLÉBKA CIVILIZACE

Arménie je jednou z nejstarších zemí světa. Je to země bohatá svou kulturou, literaturou, přírodou a je často označovaná za kolébku civilizace. Toto označení vyplývá z biblického příběhu o Noemově arše, která zakotvila u úpatí arménské hory Ararat. Pojem Arménie vymezuje zemi jižně od Kavkazu v Malé Asii, skládající se ze samostatné republiky Arménie, dříve části Sovětského svazu, a oblastí ve východním Turecku a v severním Íránu. V arménštině se Arménie označuje jako „HAJQ“, ve středověku se přidala přípona „STAN“ (místo, země) a tím vznikl název celé země: „HAJASTAN“. Podle jedné verze je název země odvozen od postavy mytologického vůdce Arménů – Hajka, který podle legendy v roce 2492 př. n. l. porazil v klíčové v bitvě asyrského krále Bélu a založil první arménský stát. Touto událostí se datuje historie Arménie. Jiné verze vypráví, že název „HAJASTAN“ pochází ze starověkého státu Hajasa. Staroperské označení země je ARMENIA, mající původ v názvu říše Urartu-Ararat.
V současnosti je oficiálním názvem země Arménská republika. Jedná se o stát s rozlohou 29 743 km^2 a počtem obyvatel ve výši 3,2 milionu. Celosvětově se však k arménskému národu hlásí až 10 milionů lidí. To znamená, že dvě třetiny Arménů žijí v zahraničí. Po rozpadu Sovětského svazu získala Arménie dne 23. září 1991 nezávislost. Od 22. března 1992 je oficiálním členem OSN a patří do řady dalších mezinárodních organizací. Hlavním městem Arménské republiky je starodávný Jerevan.

Stručná historie
K prvnímu osídlení území dnešní Arménie došlo někdy v 4.–3. tisíciletí př. n. l. Sami Arméni pak pravděpodobně přišli do této oblasti v 7. století př. n. l. z jižní Evropy a usadili se na západě Malé Asie. Některé zdroje ale uvádí, že se tak zřejmě stalo už ve 12. století př. n. l. Největšího rozkvětu tento národ dosáhl v 1. století př. n. l., kdy byla Arménie jedním z nejmohutnějších státních útvarů tehdejšího světa. Velmi zásadní historickou událostí bylo přijetí křesťanství jako státního náboženství, ke kterému došlo v roce 301. Arménská apoštolská církev byla založená Řehořem Osvětitelem (Grigor Lusavorič), který kolem roku 300 pokřtil arménského krále Tiridata III. (238–341). Následně bylo ustaveno sídlo patriarchy všech Arménů (katolikos) ve svatém městě Ečmiadzinu, které leží nedaleko hlavního města Jerevanu. Arménie se tak stala prvním státem na světě, který oficiálně přijal křesťanství za státní náboženství. Řím ji následoval až za dvanáct let. Od tohoto okamžiku patří Arménie a křesťanství nerozlučně k sobě. K Arménské apoštolské církvi se dnes hlásí až 99 procent obyvatelstva.
Dějiny Arménie poznamenaly především četné vpády cizích národů – v 8. století to byl vpád arabský, v 11. století ze strany seldžuckých Turků a ve 13. století mongolský. V 16. století si Arménii mezi sebe rozdělily Osmanská říše a Persie, v 18. a 19. století pak v zemi proběhlo povstání proti Turkům. Ve stejné době se Rusko několikrát pokusilo o dobytí arménského území a ve výsledku připojilo jeho východní část ke své říši. Arméni byli rozděleni pod tři cizí nadvlády – ruskou, perskou a tureckou. V letech 1895–1897 proběhl první masakr Arménů Turky na území Osmanské říše, který přinesl na 200 000 obětí. Nejhorší etapy své dosavadní historie se ale Arméni dočkali v letech 1914–1915, kdy se Turecko pokusilo úplně vyhladit arménskou populaci na teritoriu Osmanské říše. Během této genocidy bylo vyvražděno na 1,5 milionů Arménů a dalších 600 000 bylo deportováno do Syrské pouště. V roce 1918 došlo k vyhlášení samostatného státu na území východní Arménie, ten ale nepřežil bolševickou a tureckou agresi. O dva roky později byla část Arménie připojena k Sovětskému svazu, zbytek zůstal součástí Turecka. Sověti a Turci si tak de facto Arménii rozdělili mezi sebe.
Roku 1988 postihla zemi velká katastrofa, silné zemětřesení, při kterém zahynulo více než 50 000 lidí. Stovky tisíce lidí přišly o svoje domovy. Následky zemětřesení jsou viditelné dodnes. Po rozpadu Sovětského svazu získala Arménie 23. 8. 1991 nezávislost a stala se součástí Společenství nezávislých států. Zemi později ale ochromil válečný konflikt s Ázerbájdžánem o Náhorní Karabach, ve kterém arménská strana zvítězila.

Známí Arméni
Ačkoli si Arménie prožila velmi tragickou historii, dokázala přinést sama sobě i světu mnoho cenného. Pohnutý osud zavedl řadu Arménů do cizích zemí, mezi nimi se objevily slavné osobnosti, jako jsou Charles Aznavour, William Saroyan, Aram Chačaturjan, Cher, André Agassi atd. K nejdůležitějším arménským umělcům patří například hu-

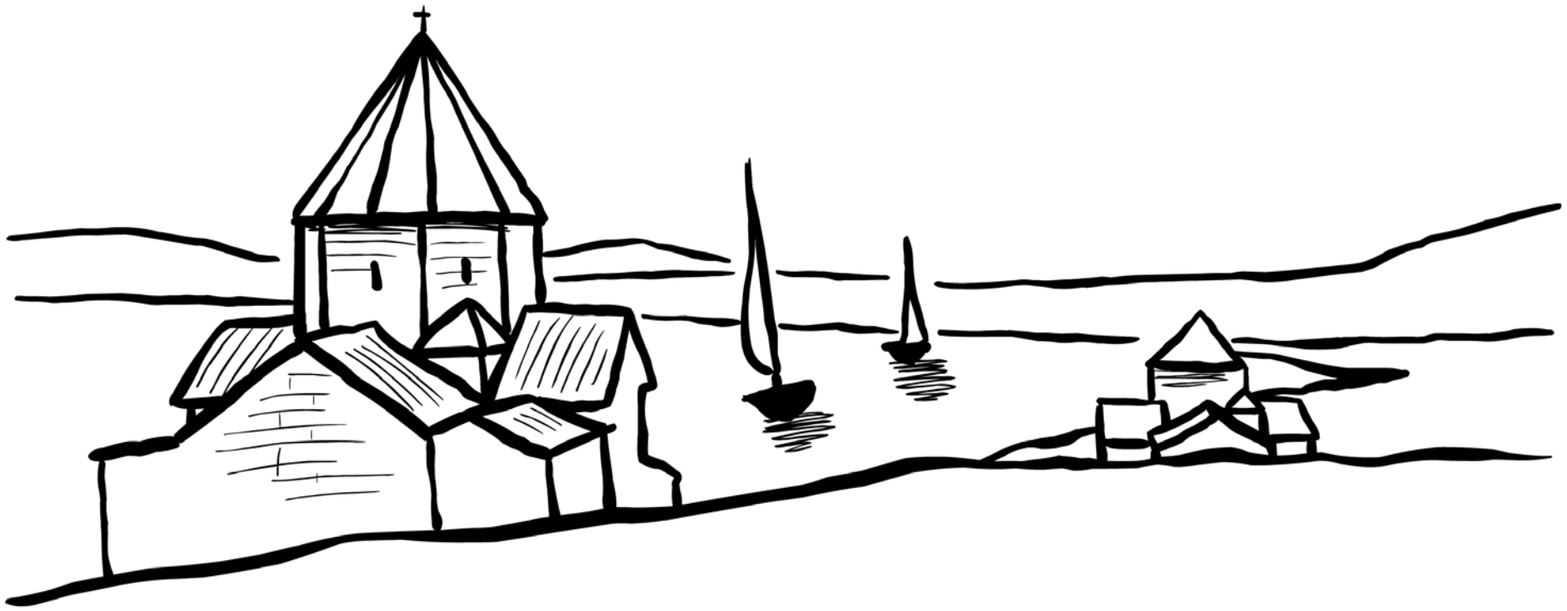

dební skladatelé Aram Chačaturian či Vardapet Komitas nebo hudebník Djivan Gasparyan, který zkomponoval řadu soundtracků pro mnoho světoznámých fimů, např. Gladiátor. Mezi malíři vyniká Martiros Sarjan, Ivan Aivazovsky či abstraktní expresionista Arshile Gorky, ze spisovatelů se proslavil William Saroyan a ve světě filmu jsou světoznámí např. Sergej Paradžanov nebo Atom Egoyan. Arménský původ se dá také snadno vystopovat podle jména. Arménská příjmení totiž většinou končí na – jan, – ian či – yan, záleží na konkrétním fonetickém přepisu.
Arménský národ je nazýván armenoidní rasou (homo dinaricus, orientalis). Felix von Luschan, který prozkoumal fyzický typ různých národů maloasijských, uznává arménský národ za nejstaršího a nejlegitimnějšího zástupce tohoto maloasijského obyvatelstva a podle toho nazývá tento typ armenoidním. Někteří antropologové užívají místo názvu armenoid název urartský. Arménský jazyk je samostatný indoevropský jazyk. Shoduje se jak se západoevropskými jazyky, tak i indoíránskými. Současná arménština má původ ve 14. století před n. l. a prošla si různými vývojovými obdobími. Předchůdci Arménů jsou Chetité a chetitština byla předchůdkyní arménštiny. Arménské písmo má 39 znaků a bylo vytvořené mnichem a učencem Mesropem Maštocem v roce 405.

Školství

Systém školství je v Arménské republice zakotven v ústavě, podle níž má každý občan právo na získání bezplatného základního a středního vzdělání. Od roku 1999 existuje v plné platnosti funkční zákon o vzdělání, ústavní institucí dohlížející na vzdělání je Ministerstvo školství a vědy Arménské republiky. Základní a středoškolské vzdělání v Arménské republice je v současnosti založené na třístupňovém systému školní docházky, v němž základní škola trvá čtyři roky (1. –4. třída), střední škola pět let (5. –9. třída) a vyšší střední škola 3 roky (10. –13. třída).
Od školního roku 2008/2009 je v arménských školách zaveden nový desetistupňový systém hodnocení. Dříve existovaly pouze čtyři známky: 2, 3, 4 a 5. Nyní se známkuje v rozmezí od jedničky až po desítku, přičemž desítka označuje vynikající studijní výsledek, devítka výborný, osmička velmi dobrý, sedmička dobrý, šestka nadprůměrný, pětka průměrný, čtyřka dostatečný, trojka nedostatečný, dvojka špatný a jednička velmi špatný. Nový systém přitom klade větší důraz na aktivní pracovitost žáků při hodinách a je přitom flexibilnější a přesnější.
Hlavním cílem základní školy je formování a rozvoj jazykových, pravopisných, rozumových, duševních a tělesných schopností a dovedností dětí. Cílem střední školy je pak žákům poskytnout základní vědomosti o přírodě, technologii, výrobě a ekologii, vytvoření podmínek pro jejich samostudium a rozvoj jednotlivce, dále seznámení žáků s národními a mezinárodními hodnotami, národní kulturou a morálkou a zabezpečení toho, aby mládež měla povědomí o náležitostech občanské společnosti. Vyšší střední škola poskytuje studentům vědomosti z oblasti vědy, světových reálií a přírodních oborů, rovněž tak i vědomosti potřebné k samostatnému podílení se na občanské společnosti.
Od roku 2011 je v arménských školách povinná výuka šachu, neboť Arménie má v úmyslu stát se světovou šachovou velmocí. Velkým šachovým nadšencem a zastáncem povinného hraní šachu na základních školách je i prezident Arménské republiky Serž Sargisjan. Sám se zasadil o to, aby ministerstvo školství a vědy na zavedení šachu do škol získalo z rozpočtu navíc v přepočtu asi 24 milionů korun. Šachy se arménské děti učí od šesti let, a to dvakrát týdně po jedné vyučovací hodině. Výuka má za cíl podpořit intelektuální vývoj školních dětí a naučit je myslet pružně a bystře.
Střední škola je završená závěrečnou zkouškou z arménského jazyka, matematiky a jiných odborných předmětů, jako je např. chemie, fyzika, biologie, zeměpis a historie. Po složení této zkoušky studenti obdrží certifikát, který je podmínkou pro přijetí na vysokou školu. O přijetí na vysokou školu pak rozhoduje výsledek přijímacích zkoušek. V rámci vysokoškolského vzdělání je v Arménii udělováno několik akademických titulů:
„Junior specialista“ – 2–3leté studium kurzů na vysoké škole. Absolventi těchto kurzů se mohou uplatnit jako junior inženýři, agronomové nebo zdravotní sestry
„Bakalář“ – obvykle čtyřleté studium, v případě medicíny se jedná o studium pětileté
„Magistr“ – navazující dvouleté studium po získání bakalářského titulu
„Diplomovaný specialista“– pětileté studium v dané oblasti
„Kandidát věd“ – tříleté navazující studium pro získání titulu (aspirantura)
„Doktor věd“ – 2–3leté studium, které je poskytováno výzkumnými institucemi Akademie věd.
V Arménské republice je 1329 státních středních škol, 34 odborných učilišť, 14 řemeslných škol a 8 státních univerzit.

Architektura a zajímavé lokality

Historie arménské architektury se datuje od starověku. Již tehdy byly postaveny mohutné chrámy zasvěcené staroarménským božstvům. V křesťanském období se začaly zejména v sakrální architektuře projevovat a rozvíjet především stavby kopulového charakteru. Ty našly své nejvýraznější zástupce ve městech Ani, Ečmiadzin, Vacharšapat, Achtamar či Van. Arménská architektura výrazně ovlivnila architekturu v řadě zemí východní a jihovýchodní Evropy – zejména na území Ruska, Balkánského poloostrova, v Podunají atd. Ve většině zemí na světě, kde žije arménská menšina (diaspora), lze najít arménský kostel postavený v souladu s tradicí arménské architektury. Nejvýznamnějším a nejznámějším příkladem arménské architektury v zahraničí je klášterní komplex na ostrově Sv. Lazara v Itálii nebo kostel Arménské apoštolské církve ve Vídni.

Amberd

Na jižním úpatí hory Aragac, obraceném na Araratskou nížinu, se nachází hrad-zámek Amberd, který v 10.–13. století sloužil jako rodové sídlo knížat Pachlavuni. Feudální hrady podobné Amberdu byly na území Arménie zakládány pro její ochranu před Římany, Byzantinci, Peršany, Turky, Tatary a Mongoly. Arménští stavitelé stavěli své budovy jako pevnosti, které poskytovaly v případě nebezpečí úkryt obyvatelstvu celé oblasti.

Ararat – pohled z Jerevanu

Biblická hora Ararat se skládá ze dvou hor: Masis s výškou 5 165 metrů a Sis s výškou 3 925 metrů. Obě hory zaujímají ohromnou plochu kolem tisíce čtverečných kilometrů. Vulkanický kónus Masisu se vyznačuje věčnou sněhovou čepicí.

Ečmiadzin

Město Ečmiadzin (dříve Vagaršapat) bylo založeno carem Vagaršakem (117–140). Jeho starobylé základy však pochází již z 3.–2. století př. n. l. Římané si jej zvolili

v roce 163 díky jeho mohutnému obrannému opevnění (hradební zdi, valy a vodní příkopy) za hlavní město Arménie. Vagaršapat se po uznání křesťanství jako státního náboženství v roce 301 stal náboženským centrem země a dodnes je sídlem katolikose, hlavy Arménské apoštolské církve. Ve městě se nachází katedrála sv. Matky Boží, jež je považována za jednu z nejstarších dochovaných křesťanských památek na světě. Byla postavena v roce 618 na místě, kde předtím stál dřevěný kostel zbudovaný v letech 301–303 zakladatelem arménské gregoriánské víry Řehořem Osvětitelem.

Goris
Město Goris se rozkládá v náhorní kotlině, obklopené skalami a jeskyněmi. Od starověku se tyto jeskyně využívaly k bydlení, po objevení kovových nástrojů se rozšiřovaly a vytvářely tak dostatečně velký prostor k obývání. Nedaleko od Gorisu, v těžko dostupné oblasti strategického významu, se rozkládají Tatevský klášter a univerzita, které byly založeny v 9. století na místě starověkého předkřesťanského chrámu.

Karabach
Karabach je území v jihovýchodní části Malého Kavkazu, kde se nachází více než 1700 památek historické architektury, z nich je kolem 60 klášterů a více než 500 kostelů. Všude zde jsou chačkary (kameny ve tvaru kříže), které mají individuální charakter tvorby arménských sochařů a umělců a jsou nádhernými doklady národního umění. Oblast Náhorního Karabachu leží v jihozápadním Ázerbájdžánu, avšak přibližně 95% zdejších obyvatel tvoří Arméni. Území Náhorního Karabachu bylo předmětem dlouholetých sporů mezi Arménií a Ázerbájdžánem, dnes zde funguje pod arménskou kontrolou Náhorno-karabašská republika, která je na Ázerbájdžánu de facto nezávislá, de iure však není mezinárodně uznána.

Sevan
Jezero Sevan leží ve výšce 1897 metrů nad hladinou moře (jedno z nejvýše položených jezer na světě) a má rozlohu o 1250 km2. Do jezera Sevan se vlévá dvacet osm řek, ale vytéká z něj jen jedna řeka – Razdan. Je velmi těžké popsat krásu Sevanu – jezero se musí vidět na vlastní oči. Na pobřeží Sevanu je hodně míst pro odpočinek, mnoho hotelů, penzionů, kempů. Na konci 9. století zde vojsko arménského cara Ašota Železného porazilo arabské dobyvatele. Při návštěvě Arménie by nikdo neměl návštěvu jezera Sevan vynechat, symbolizuje totiž arménský národ a jeho hrdost.

Eduard Sarkisjan

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Sovětský svaz
Arménie byla dlouho součástí Sovětského svazu. Co byl Sovětský svaz? Jaké další republiky do něj patřily? Proč vznikl, proč se rozpadl? Jak ovlivňoval Českou republiku? Rozdělte se do skupin a zpracujte výše uvedené téma.

Přírodní katastrofy a mezinárodní pomoc
V 80. letech došlo v Arménii k velkému zemětřesení, které s sebou přineslo obrovské škody. Jak v takových případech funguje mezinárodní pomoc? Vzpomenete si na nějakou podobnou událost, která se stala během vašeho života? Jak reaguje náš stát? Přispěli jste někdy na nějaké humanitární konto? Na co je dobré si dávat v takových případech pozor? Dá se dohledat, na co se poskytnuté peníze vynaloží?
Vyberte si jednu z nadací (organizací) organizujících humanitární sbírky na přírodními katastrofami postižené oblasti a zjistěte co nejvíce informací (rešerše na internetu, osobní telefonát, dotazník) o tom, jak funguje. Informujte o zjištěných faktech spolužáky.

Genocida
Arméni zažili ve své mnohaleté historii mnoho pokusů o vyhlazení. Genocida sice není veselé téma, ale přesto je důležité se mu s dětmi věnovat. Cílem tohoto tematického bloku je na příkladu Arménie a dalších podobných událostí ve 20. století zobecnit téma genocidy, včetně příčin, následků i častého popírání genocidy ze strany viníků. Součástí výuky je nejprve zjištění informací o genocidách v Arménii, aktérech, příčinách a důsledcích. Následně žáci hledají podobné události v dějinách 20. století. Kde všude se odehrávaly? Kdo byl agresor a kdo oběť? Je to jev výjimečný, nebo se opakuje až příliš často? Proč? Jak se v takové situaci chovají běžní obyvatelé? A jak by se chovali samotní žáci?

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Šachy aneb škola hrou
Žáci se na příkladu povinné výuky šachu v Arménii zamyslí nad způsobem využití společenských i počítačových her při výuce.

Metoda: 5 x 3
Žáci se rozdělí do pětičlenných skupin. Každý ve skupině napíše tři návrhy, jak by se daly k výuce a rozvoji myšlení využít stávající společenské a počítačové hry. Postupně si ve skupině předají své návrhy a každý připojí k návrhům ostatních další tři nápady. Může využít a dále rozvinout nápady, které už někdo uvedl. Žádné nápady se neodmítají! Nakonec by mělo být na každém listu 5 x 3, tedy 15 návrhů. V každé skupině je tedy nakonec 75 návrhů řešení (5 listů s 15 návrhy). Každá skupina vybere několik nejlepších návrhů, které prodiskutují s celou třídou. Výsledné inovativní návrhy představí pedagogickému sboru.

Faktografické úkoly/referáty
- Vyberte si některou ze známých osobností arménského původu a napište o ní referát.
- V roce 301 n. l. se křesťanství stalo v Arménii státním náboženstvím. Napište referát o historii křesťanství, o jeho vnímání a přijímání tehdejšími vládci.
- O co se jedná v letitém sporu o Náhorní Karabach? Kdo je do tohoto sporu zapojen? Jak se k němu staví okolní státy? Napište krátkou zprávu.
- V prosinci roku 2008 dokončila Arménie konstrukci plynovodu ze sousedního Íránu. Jedním z důvodů byla snaha snížit závislost na ruských energetických zdrojích. Zamyslete se nad zdroji energií, které využíváme v každodenním životě. Odkud k nám přicházejí a jakou cestou? Jak ovlivňují zdroje ropy a zemního plynu geopolitickou situaci bývalého Sovětského svazu?
- Napište referát o Arménské demokratické republice, která vznikla roku 1918. Co předcházelo jejímu vyhlášení? Jak byla vnímána na mezinárodním poli? Jak to ovlivnilo její vztahy s Tureckem? Kdy a za jakých okolností ztratila Arménie nezávislost?

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

Oficiální název státu: Myanmarský svaz (Pyidaunzu Thanmăda Myăma Nainngandaw)
Rozloha: 676 578 km2
Využití plochy: 15 % orná půda, 1 % pastviny, 49 % lesy, 35 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – Hkakabo Razi (5 881 m), nejnižší bod – Indický oceán (0 m)
Klima: tropický pás (Myanmaru převládá tropické monzunové podnebí)

Státní útvar

Státní zřízení: prezidentská republika (ve skutečnosti v zemi dále vládne armáda)
Vznik: 1948 (nezávislost na Británii)
Hlavní město: Rangún (3 851 000 obyv.)
Administrativně-správní členění země: 7 oblastí a 7 států, dalšími jednotkami jsou městské správní obvody a vesnické obvody
Měna: kyat = 100 pya

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 59,534 mil.
Hustota zalidnění: 88 obyv./km2
Podíl ekonomicky činného obyvatelstva: 37.2%
Složení obyvatelstva: 50,4 % žen, 49,5 % mužů
Národnostní složení: Barmánci (68 %), Šanové (9 %), Karenové (7 %), Arakanci (4 %), Monové (2 %), Čjinové (2 %), Kačjinové (1,2 %), Indové (2 %) a Číňané (3 %).
Podle neoficiálních odhadů však Číňané tvoří více než 10 % obyvatelstva a jejich počet v posledních letech stále roste.
Náboženské složení: převládá buddhismus (théravádový, známý též jako hínajána, „malý vůz“), který vyznává asi 90 % obyvatelstva. Dále jsou zastoupeny křesťanství (4,9 %), islám (3,9 %), hinduismus (1 %) a animismus (1 %).

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Barmština, v hlavním městě a ve větších městech angličtina. Používané jsou rovněž karenština, monština, šanština a další minoritní jazyky.

Největší města

Rangún (3, 6 mil. obyvatel)
Mandalaj
Pegu
Moulmein (Mawlamyine)
Basein (Pathein)

Státní svátky:

4. leden – Den nezávislosti
12. únor – Svazový den
2. březen – Rolnický den
27. březen – Den armády
1. květen – Mezinárodní den práce
19. červenec – Den hrdinů
25. prosinec – vánoční svátky
prosinec – Národní den (pohyblivý svátek)
Dále se slaví buddhistické svátky – vodní festival (Nový rok – duben) a festival světel (listopad)

BANYAR MIN HTIN

Banyarovi je patnáct let a chodí do osmé třídy na základní škole v Praze. Pochází z Yagonu, který byl až do roku 2006 hlavním městem Barmy. V České republice žije dva roky a čeští kamarádi ho oslovují „Bany“. Bany by rád v budoucnu studoval informatiku. Chtěl by totiž být jednou inženýrem. O tom, jestli se vrátí do Barmy, Bany zatím nepřemýšlí.

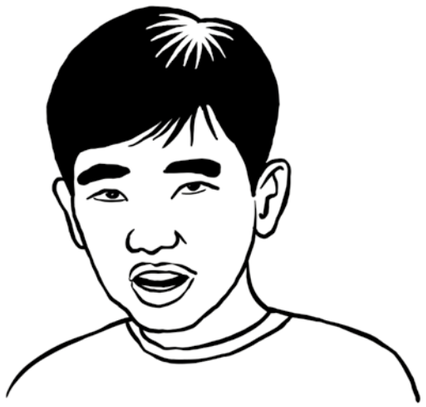

Když jsi přijel do České republiky, nastoupil jsi rovnou na základní školu?

Ano, nastoupil jsem na druhé pololetí do šesté třídy. Vůbec jsem neuměl česky, dost jsem se toho bál. Jedna moje učitelka neuměla anglicky a myslela si, že jsem Vietnamec. Dávala mi vyplnit cvičení ve vietnamštině a říkala: „Piš, piš“. Já na to pořád opakoval: „I don´t understand this language.“ Naštěstí mi pomohla další učitelka, která uměla dobře anglicky.

Na jaké školy jsi chodil předtím v Barmě?

V Barmě jsem chodil na dvě školy. Nejdřív do normální základky a pak jsem od deseti let chodil na mezinárodní školu. V Barmě je to, myslím, tak, že musíš do školy povinně chodit pět let, rok z toho je taková přípravka a další čtyři roky pak základka. A potom můžeš jít na nižší střední školu, kam chodíš další čtyři roky, to je tak od deseti do čtrnácti let. Pak máme ještě dva roky vyšší střední školu, to je vlastně devátá a desátá třída. Na některých školách se můžeš učit celých deset let, na některých je třeba jenom základka. Po těch deseti letech jdeme na univerzitu.

V kolika letech se chodí v Barmě do školy?

Základka začíná v šesti nebo v sedmi.

Měl jsi základní školu blízko domova?

No, byla jenom kousek od domu, kde jsem bydlel, tak dvě uličky, takže jsem do ní mohl chodit pěšky.

Jak vypadala čtvrť, ve které jsi v Yagonu bydlel? Byla podobná nějaké čtvrti, kterou znáš tady v Praze?

U nás to vypadalo úplně jinak, protože v Barmě nemáme nic, jako je třeba Václavské náměstí nebo náměstí Míru. U nás to je tak, že jsou vždycky čtyři malé uličky a pak je velká hlavní ulice. Skoro na každé ulici jsou u nás stromy. Blízko domu jsme měli taky velkou zahradu. Byla v ní taková velká stará stavba, něco jako je váš Pražský hrad, jen o něco menší. Jinak domy jsou u nás taky dost vysoké. Náš panelák měl jenom tři patra, ale většina domů v Yagonu byla vysoká jako tady v Praze. Jediný rozdíl je to, že u nás paneláky nemají výtah. Až teď ty novější. Taky je u nás hodně aut. Dřív u nás jezdilo hodně kol, ale pak se to kolem roku 2000 nějak zakázalo a už je lidé používají méně.

Mohl bys popsat, jak vypadala tvoje základní škola?

Byl to panelák ve tvaru kostky. Měl asi šest pater. U školy jsme ale neměli žádné hřiště, takže jsme nemohli mít tělocvik. Jiné školy ale hřiště měly. Blízko školy bylo ještě hodně obchůdků, kde se prodávaly hračky a svačiny.

Pamatuješ, kolik vás bylo dohromady ve třídě?

V té první škole nás bylo osmdesát osm.

A jak jste se všichni vešli do jedné třídy?

Vešli jsme se. Bylo to tak normální. Měli jsme hodně velké třídy.

A seděli jste v lavicích po dvou?
Ne, měli jsme takové dlouhé lavice.

Chodili do jedné třídy kluci i holky?
Jo. Byli jsme sice ve třídě dohromady, ale seděli jsme zvlášť. V jedné polovině třídy seděly holky a v druhé kluci. My jsme seděli napravo a holky nalevo.

V kolik hodin ráno začínala škola?
My jsme na základce nezačínali ráno, ale až ve dvanáct. Školu jsme měli od dvanácti do pěti hodin. U nás se výuka rozděluje podle ročníků. Nižší ročníky mají školu odpoledne, vyšší pak začínají od sedmi ráno a končí v poledne. Na té mezinárodní škole, kam jsem šel později, jsme pak začínali v osm ráno a končili jsme ve dvě hodiny jako tady.

Jak začínalo vyučování? Zdravili jste nějak po příchodu do třídy učitele?
Každý den jsme se ráno sešli ve třídě a zpívali jsme hymnu. Pak jsme si sedli a modlili jsme se. Většina lidí v Barmě jsou buddhisti, tak jsme se modlili buddhistickou modlitbu.

Měli jste ve škole taky nějakou kapli nebo svatyni?
Měli. Ale tam jsme chodili jenom výjimečně, asi tak třikrát do roka.

Jaké předměty se na tvojí základní škole vyučovaly?
Bylo to celkem podobné jako tady. Měli jsme matematiku, barmštinu, angličtinu, dějepis, zeměpis, humanitní výchovu. Škola byla vždycky od pondělí do pátku. Jenom u nás nemáme první čtyři roky rozvrh. Učitelka učí to, co chce. Někdy jsme třeba měli tři hodiny za sebou matematiku, to bylo dost náročné. Taky jsme kvůli tomu museli každý den nosit učebnice a další věci na všechny předměty. Hlavně učebnice matematiky byla obrovská a hrozně těžká. Někdy taky ve škole nefungovala elektřina, a tak jsme třeba celý den zpívali písničky. Ale to bylo bohužel tak jenom jednou do roka.

Co jste se učili na humanitní výchově?
Třeba jak se máme chovat, když jíme.

A co třeba dějepis? Učili jste se třeba světové dějiny?
Učili jsme se hlavně dějiny Barmy. Světové dějiny se učí později.

Co byl tvůj oblíbený předmět?
Angličtina.

Co tě nebavilo?
Mě na základce bavilo všechno.

Jak dlouho trvala vyučovací hodina?
Většinou jsme se učili tři hodiny, pak jsme měli půl hodiny volno a pak jsme se učili až do pěti.

Mezitím jste žádné přestávky neměli? Mohli jste si třeba odskočit nebo se napít?
Na záchod nebo napít se jsme mohli. Někdy jsme při hodině i jedli, jak nás bylo hodně, tak se dalo dobře schovat. Třeba když jsme seděli úplně vzadu a před námi seděl někdo vysoký, tak to bylo úplně v pohodě.

Měli jste na základní škole jednu učitelku na všechny předměty?
Ano, až do čtvrté třídy to tak bylo, až potom se učitelé na jednotlivé předměty střídali. Ale už od první třídy jsme měli každý rok jinou třídní učitelku.

Učí u vás víc žen nebo mužů?
Víc žen. Jenom ředitel naší základky byl chlap.

Dostávali jste domácí úkoly?
Úkolů jsme dostávali opravdu hodně a každý den. To nebylo jako v Česku, kde dostáváme úkoly nejvíc až v pátek. My jsme museli často opsat několikrát nějaký odstavec nebo třeba třikrát vypočítat příklad z matematiky. Měli jsme domácí sešit, ale rodiče ho nemuseli kontrolovat. Někdo si dělal úkoly až ve škole.

A měli jste známky?
Ne, známky jsme neměli. U nás se hodnotí body. Body jsou od jednoho do osmdesáti osmi. Když máme jedničku, jeden bod, tak je to hodně dobrý. Když někdo dostal 66 bodů, tak to bylo jako u vás trojka. Hodnocení jsme měli vždycky podle čtvrtletního testu. Každé tři měsíce se psal test, první den jsme psali test ze dvou předmětů, druhý den další dva předměty. Takhle se psaly testy skoro celý týden. Pak jsme další tři měsíce už žádné testy nepsali, jenom se zkoušelo.

Měli jste žákovské knížky?
Ne. Učitel si zapisoval známky k sobě.

Museli rodiče chodit na třídní schůzky?
Třídní schůzky u nás nemáme. Když se ale někdo choval špatně, tak si učitel zavolal rodiče do školy.

Dostávali jste poznámky?
To ne, ale u nás měli učitelé rákosky. Když jsme psali diktát, tak jsme za každé slovo, které jsme nestihli napsat, dostali ránu rákoskou přes dlaně. Třeba když jsem seděl úplně vzadu a neslyšel jsem dvě slova, tak jsem dostal dvě rány.

A co když se stalo, že celé třídě v diktátu chybělo nějaké slovo? To pak dostalo všech osmdesát osm dětí ránu rákoskou?
Ano. Vždycky jsme postupně po jednom chodili k učitelce.

Bál ses?
Poprvé jsem se bál a pak už ne. Dostával jsem rákoskou docela často a pak mě to už ani nebolelo. Ránu jsme třeba dostali, i když jsme něco špatně přečetli nebo jsme se dost nesoustředili. Rákoskou taky dostávaly holky, když přišly namalované. To se nesmělo. Musely si to namalování umýt a pak dostaly ránu. Nebo jeden můj spolužák měl dlouhé vlasy a učitelka mu je ostříhala a pak ještě dostal ránu rákoskou.

Co bylo ještě ve vaší škole zakázané? Co třeba žvýkačky nebo mobilní telefony?
U nás moc nejsou mobilní telefony. Já jsem předtím v Barmě viděl mobil asi jenom dvakrát. Žvýkačky jsme mít nesměli a hračky taky ne. Jednou jsme si se spolužáky koupili hračku asi za 200 kyatů, to je naše měna. A pak, když to viděla učitelka, tak nám ji vzala a nikdy nám ji už nevrátila.

Dostávali jste vysvědčení?
Vysvědčení jsme dostávali každé čtvrtletí, vždycky potom, co jsme napsali ty testy. Vysvědčení nám ale uči-

telka nedala. Domů jsme vždycky dostali jenom takový papírek, na kterém bylo napsáno, že postupujeme dál.

Pamatuješ si na nějakou veselou historku ze své základní školy?
No, pamatuji si, že jsme hráli o přestávce na babu. To byla sranda. Sebralo se třeba deset nebo dvacet lidí a pak jsme se honili po celém paneláku. Když nás viděla učitelka, tak to byl průšvih.

Měli jste ve škole jídelnu? Chodili jste ve škole na obědy?
Jídelnu jsme ve škole neměli. Svačiny jsme si museli nosit v krabičce. Já jsem si většinou svačinu nenosil, ale kupoval jsem si jídlo v bufetu, když jsem šel ze školy.

V čem se lišila oproti základní škole ta mezinárodní škola?
Byla to indonéská mezinárodní škola. Chodil jsem tam dva roky. Byla hodně velká a bylo u ní hřiště, takže jsme už měli i tělocvik. Škola byla normálně vybavená jako školy tady v Česku, měli jsme tam i počítače. Na základce jsme nic takového neměli. Na té mezinárodní škole byli tři učitelé z Barmy a tři z Indonésie. Učitelé na nás mluvili anglicky. Se spolužáky jsme většinou ale mluvili barmsky, protože do té školy chodili nejenom cizinci, ale i docela dost Barmánců.

Jezdili jste na školní výlety?
Ne. Ale v té mezinárodní škole jsme jednou se třídou na výlet jeli. Škola pro nás půjčila autobus a jeli jsme na jeden den mimo náš region.

Kdy mají děti v Barmě hlavní prázdniny?
Máme je od března do konce května. Pak jsme měli třeba volno, když byl Den nezávislosti, to je den, kdy jsme se osvobodili od Británie.

Proč odešli rodiče z Barmy?
Oni už jsou tady dlouho. Odešli sem pracovat. Táta je tady sedm let, maminka je tady tři roky. Já jsem nejdřív bydlel v Barmě s babičkami a pak jsem přijel za rodiči do Prahy.

Máš nějaké sourozence?
Ne.

Věděl jsi něco o České republice, než jsi sem jel?
Vůbec nic. Ale moji spolužáci tady taky nevěděli, kde je Barma. Nevěděli to ani Vietnamci, co se mnou chodí do třídy, a to je Vietnam od Barmy kousek.

Líbí se ti teď v české škole?
Jo, líbí, teď už je to dobré, když umím česky.

Co bys rád dělal, až budeš dospělý?
To ještě přesně nevím. Asi bych chtěl být inženýr, ale nesnáším matiku. Proto chci jít radši studovat počítače. Strejda je doktor, babička je doktorka, děda je inženýr a táta je taky inženýr, tak bych chtěl být taky inženýr.

BARMA A JEJÍ VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM

Barma (vojenskou juntou oficiálně přejmenována na Myanmu/Myanmar) je geograficky i etnicky značně rozmanitá. Je tvořena čtrnácti správními celky sestávajícími ze sedmi oblastí a sedmi států. Střed a jih země, zabírající největší část země, je obýván primárně barmským etnikem. V pohraničních oblastech, které jsou politicky členěny do jednotlivých států, žijí příslušníci nejrůznějších etnických skupin. „Hlavních“ etnických skupin se uvádí osm, celkově však v Barmě žije více než 135 etnik, které se liší kulturou, jazykem a v některých případech i náboženstvím – oproti převážně buddhistickým Barmáncům vyznávají některé etnické skupiny křesťanství, islám či hinduismus. Barma je velice bohatá i na přírodní bohatství: disponuje obrovskými zásobami zemního plynu, drahých kamenů a dřeva, hojně vyváží také elektrickou energii, kterou získává převážně přehrazením svých řek.

Politika země

Politicky patřila Barma až do roku 2011 k nejrepresivnějším režimům na světě. Poté, co v roce 1948 získala nezávislost na Velké Británii, usilovala několik let o vytvoření demokratického státu. V roce 1962 pak došlo k vojenskému puči, jenž nastolil vládu vojenské junty ovládající zemi až do roku 2011. V průběhu jejího vládnutí se z jedné z nejvíce prosperujících zemí jihovýchodní Asie stala jedna z nejchudších zemí světa, jejíž vláda vlastní zemi drancuje a přírodní bohatství rozprodává okolním státům, přičemž obrovské zisky končí na soukromých kontech vojenských představitelů. Opakované mírové protesty byly v posledních 50 letech vždy nakonec krvavě potlačeny a hlavní aktéři, pokud neuprchli do exilu, byli odsouzeni k dlouholetým trestům (někdy i na více než 60 let). Ikonou barmské opozice se stala nositelka Nobelovy ceny míru Aun Schan Su Ťij, jejíž strana Národní liga pro demokracii vyhrála volby v roce 1989. Vláda v zemi však straně nikdy nebyla vojenskou juntou předána, naopak sama Aun Schan Su Ťij i členové její strany byli v následujících letech pronásledováni, zavíráni a mučeni. Aun Schan Su Ťij, jejíž rodina žije v zahraničí, strávila v domácím vězení za posledních 22 let více než 15 let.
K výraznější proměně režimu došlo až v nedávné době. Od března 2011, kdy po ještě zmanipulovaných volbách začala působit „civilní“ vláda prezidenta Thein Seina, došlo např. k hromadnému propuštění většiny prominentních politických vězňů, vláda omezila cenzuru v zemi, začala jednat se zástupci etnických povstaleckých skupin a uspořádala doplňkové volby, ve kterých jednoznačně vyhrála opoziční Národní liga pro demokracii v čele s Aun Schan Su Ťij. Přestože moc drží stále pevně v rukou bývalí generálové a zákony či ústava zůstávají nadále nedemokratické, ekonomické problémy země nutí vládu ustupovat požadavkům amerických, evropských a asijských politiků a provádět alespoň částečnou demokratizaci systému. Tato pomalá transformace se zatím zdá být zásadním posunem za posledních 50 let.

Úroveň vzdělanosti

Politické zvraty a vývoj v zemi se ve velké míře podepsaly i na vzdělávacím systému. Barma byla historicky zemí s vysokou mírou vzdělanosti, kde se vzdělání vždy těšilo velké společenské prestiži. Centry vzdělání byly tradičně buddhistické kláštery, které zajišťovaly výuku v jednotlivých venkovských komunitách. Až postupně se vzdělání sekularizovalo a začaly vznikat školy veřejné, misijní či soukromé. Výrazněji do podoby vzdělávacího systému zasáhla

britská kolonizace země, která systém do velké míry centralizovala, upravila osnovy a stanovila jednotlivé úrovně vzdělávání. Ty se v mírně upravené podobě používají dodnes. Autoritativní režim posledních 50 let však zemi proměnil k nepoznání. Podle průzkumu UNICEF z roku 2008 každé třetí dítě z 10 školu vůbec nenavštěvuje a z těch, kteří se do základní školy přihlásí, jich až 70 % studium nedokončí. Nejčastější příčinou pro odchod ze školy jsou finanční důvody – rodiče musí platit ve škole různé poplatky, kupovat uniformu, učebnice a svačiny. Z toho důvodu řada dětí zůstává doma, kde pomáhá v hospodářství nebo v domácnosti. Přestože statistiky barmské vlády udávají míru vzdělanosti v dospělé populaci až 80 %, nezávislé výzkumy bývají značně skeptičtější. Vláda často argumentuje tím, že mnoho dětí sice nenavštěvuje oficiální vzdělávací systém, učí se však číst a psát v buddhistických klášterech.

Nejen kvantita, ale i kvalita vzdělání je ve srovnání s okolními státy velice špatná a zcela neodpovídá současným požadavkům ani potřebám země. Vzdělávacích institucí není dostatek a úroveň učitelů zejména ve vesnických oblastech je velmi nízká. Příčiny problémů tkví především ve velkém podfinancování celého systému. Až do loňského roku se rozpočet na školství pohyboval okolo 4 % barmského národního rozpočtu, nyní se počítá s nárůstem prostředků, avšak pouze do výše nepřesahující 5 %, což je stále podstatně méně než v okolních státech. Naopak výdaje na armádu v Barmě každoročně tvoří až 25 % národního rozpočtu. Špatná úroveň vzdělávacího systému a nezájem vlády investovat do vzdělání se často přisuzuje cílené snaze vlády potlačit kritické myšlení a tím také možný odpor či protesty obyvatelstva. Univerzity bývají poměrně často až na několik let zavírány nebo je jejich provoz na určité období omezen, právě s ohledem na nepokoje a protivládní protesty, jejichž centrem se univerzity stávají.

Etnické státy

Situace ve školství se velice liší v jednotlivých regionech – tzv. centrální Barma, která je převážně obývána etnickými Barmánci, podléhá administrativně zcela centrální vládě. I školy, které zde existují, se proto řídí osnovami, jež stanovuje barmská vláda, resp. ministerstvo školství. Situace v etnických státech je ale často jiná. Mnohá etnika usilují již více než 50 let o získání alespoň částečné autonomie a vedou s barmskou vládou otevřený boj. V některých etnických státech tak existují území, která kontrolují vzbouřené ozbrojené skupiny, jež zároveň zajišťují správu oblasti – od bezpečnosti jejích obyvatel až po zakládání a správu školských zařízení. Tyto vnitřní konflikty mezi minoritními etniky a vládou jsou důsledkem jednak historicky odlišného vývoje jednotlivých částí Barmy, především pak jsou ale výsledkem nekompromisní asimilační politiky vlády, která tvrdě potlačuje kulturní, náboženská a jazyková práva menšin.

V této souvislosti se mnohdy mluví o tzv. „barmanizaci“ etnických států, tj. snaze vlády vnutit dominantní kulturu etnických Barmánců (barmština, buddhismus) všem lidem žijícím na území dnešní Barmy a vymýtit odlišnost a svébytnost jednotlivých etnik. Tato vládní politika nechává na společném soužití Barmánců hluboké šrámy. Členové etnických skupin vnímají etnické Barmánce primárně skrze příslušníky armádních složek, se kterými se na svém území střetávají, jsou pro ně tedy především symbolem útlaku. Na druhou stranu pro obyčejné etnické Barmánce je život, stejně jako rozmanitost populace, v pohraničních oblastech naprostou neznámou. Ve škole se dozví, že existuje 8 největších etnik, které v Barmě žijí, tím však informace končí. O občanské válce, která trvá s různými pauzami téměř 50 let, nikdy neslyšeli – oficiální sdělovací prostředky o těchto konfliktech samozřejmě neinformují a cestování v rámci země je spojeno s řadou restrikcí.

Vzhledem k těmto problémům je úroveň vzdělání v etnických státech ještě o poznání horší než v centrální Barmě. Díky probíhající občanské válce jsou tyto oblasti nestabilní a vzdělávání mladých lidí bývá často přerušeno a nedokončeno. Z mnoha dětí se namísto žáků stávají dětští vojáci či uprchlíci. Etnické skupiny se navíc brání používat vládou stanovené osnovy, odmítají např. jejich výklad dějin, který bývá prezentován jen z barmského pohledu, stejně tak chtějí vést výuku ve svých národních jazycích, ne v oficiálně stanovené barmštině. Dochází tak k paradoxům, kdy v rámci jednoho etnického státu existují oblasti, kde děti umí jen svůj národní jazyk, ale nejsou schopny mluvit barmsky; naopak v jiné části stejného státu, jež je pod kontrolou centrální vlády, jsou děti vyučovány pouze barmštině a svůj národní jazyk téměř neovládají. Odpor etnických skupin vůči používání barmštiny jako jazyku, kterým mluví „utlačovatelé“, je natolik veliký, že se mnohá etnika raději dorozumívají čínsky, než by používala barmštinu. Tyto problémy se samozřejmě odráží v celkové nejednotnosti a nekompatibilitě vzdělávacího systému. Exiloví barmští pedagogové tak volají především po oficiální decentralizaci systému, který by respektoval kulturní rozmanitost barmské populace a rozdílné požadavky jednotlivých etnik. Změnit je potřeba také metody vzdělávání, které v této chvíli vycházejí spíše z memorování textů než z moderních způsobů výuky.

Veřejné školy

Úroveň veřejných škol je v současné době velice špatná, a to jak z hlediska kvality a efektivity, tak i rovného přístupu. V zemi, jejíž úroveň korupce je jedna z nejvyšších na světě, se uplácení a rozdílný přístup k lidem nevyhýbá ani školství. Děti z bohatých rodin, jejichž rodiče mají dobré vztahy s armádou a vysoce postavenými úředníky, bývají učiteli privilegovány. Běžným jevem jsou soukromé placené hodiny, které díky velmi nízkým platům učitelů jsou často jejich hlavním příjmem, stejně jako různé formy úplatků za splnění zkoušky. Úplatky jsou v Barmě běžnou praxí, jak si zajistit dobré známky či jen shovívavost učitele, pokud dítě ve škole více chybí. Nejčastěji se v Barmě uplácí v naturáliích.

Mnohdy se jedná o běžné zboží jako různé pamlsky nebo oblečení. Ve velkých městech se pak spíš uplácí zahraniční kosmetikou nebo drobnou elektronikou.

Pro děti, které mají ambice studovat střední, nebo dokonce vysokou školu jsou zmíněné soukromé placené hodiny často naprostou nezbytností. Kvalita běžné výuky totiž trpí i díky velkému počtu žáků ve třídě (běžně 40–50). Doučování probíhá většinou každý den po vyučování. Žáci, kteří jej navštěvují, tak leckdy tráví ve škole až 11 hodin. K získání dobrých známek si je často kromě znalostí nutné osvojit i specifický styl a postupy, jež učitel vysvětluje pouze v rámci soukromých hodin. Jedna moje kamarádka z Barmy se například v pátém ročníku rozhodla na doučování nechodit, neboť učební látku ovládala dobře. Při písemné zkoušce z matematiky však i přes správně vypočítané příklady dostala horší hodnocení. Důvodem bylo, že postup výpočtu neodpovídal zcela postupu, jaký učitelka používá a který na doučování vysvětluje.

Klášterní školy, soukromé školy a univerzity

Další formou vzdělávání v Barmě jsou tzv. klášterní školy, které vznikají při buddhistických klášterech. Nejsou součástí oficiální školní soustavy – jsou formálně podřízeny ministerstvu pro náboženské otázky. Poskytovat vzdělávání je na těchto školách povoleno většinou jen do pátého stupně, existují jen dvě střední klášterní školy. Oproti veřejným školám se v klášterních školách neplatí žádné poplatky, školy spoléhají na podporu komunity, která na jejich provoz přispívá (stát tyto školy vůbec nefinancuje). Na druhou stranu díky menšímu dohledu státu jsou tyto školy často nositeli moderních přístupů ke vzdělávání. Stoupenci jiných náboženství (nejčastěji křesťané či muslimové) možnost založit vlastní školy či vzdělávací instituce nemají.

V Barmě existují také školy soukromé, zejména ve větších městech – Rangúnu nebo Neipyijtu. Díky vysokým studijním poplatkům ale do těchto škol chodí především děti, jejichž rodiče mají dobré kontakty s vládnoucí garniturou. Na školách mnohdy vyučují cizinci, studium se hodně zaměřuje na studium angličtiny s předpokladem, že děti budou dále pokračovat ve studiu na zahraničních univerzitách.

Studium na univerzitě se odvíjí od vysvědčení z maturity, která se skládá v posledním, jedenáctém ročníku. Oproti jiným zemím zde však nejde jen o to,

zda bude daný žák moci na univerzitě studovat, ale na základě známek je také určeno, co bude studovat. Zda technické obory, počítače, nebo medicínu – tyto obory jsou ve společnosti nejvíce ceněny a jejich studium je podmíněno ziskem vysokého počtu bodů při maturitě. Při diskuzi s barmským kamarádem, kterého pro zapojení do protivládních demonstrací vyloučili z medicíny, jsem se ptala, jak si školu vybíral, jestli chtěl jít vždycky na medicínu, nebo raději na nějaký humanitní obor. Překvapeně se na mě podíval. „Humanitní obor? To šli studovat jen ti, co měli horší známky. Kdo má dobré vysvědčení, tak jde studovat buď medicínu, nebo technický obor.“ „No a co když ho ale třeba zrovna zajímá něco jiného a chtěl by být něčím jiným než lékařem?“ „Něčím jiným? Každý chce být lékařem!“
Degradace humanitních oborů přitom spadá do dob tzv. barmského socialismu – vojenské diktatury za vlády generála Nei Wina. Oficiální politikou ve školství se v té době stala podpora „přírodních věd“, která žáky rozdělovala na základě jejich výsledků na „chytřejší“, kteří mohli studovat obory přírodních věd, a „slabší“, kteří byli předurčeni věnovat se humanitním nebo uměleckým oborům. Tento přístup přetrvává dodnes a má bohužel za následek velmi nízkou úroveň společenskovědních oborů, stejně jako jejich velmi malou společenskou prestiž. Maturita se např. skládá ze zkoušky z matematiky, barmštiny, chemie, fyziky, biologie a angličtiny. Ti, kteří dostanou nízké hodnocení, se mohou hlásit jen na obory, jako je např. psychologie či literatura. Nejvýše hodnocení mohou naopak studovat medicínu, technické obory (inženýrství), z humanitních oborů pak např. prestižní japonštinu.

S využitím textu dr. Thein Lwina: Education and Democracy in Burma: Decentralization and Classroom-Level Educational Reform publikovaného v roce 2007.

Eva Homolková

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Spolužák z Barmy

V rámci Národního přesídlovacího programu byly do České republiky přesídleny i barmské děti, které začaly chodit do běžných škol. Vymyslete ve skupinách, jak byste takové děti přivítali u vás ve třídě? Jak byste se na jejich příchod připravili? Co byste pro ně nachystali? Jak byste jim pomohli se seznámit s českým prostředím a českou kulturou?
Připravené náměty na sobě vzájemně vyzkoušejte.
Na www.youtube.com se můžete podívat, jak byly děti z Barmy přivítány v Hluku u Zlína. Zhlédnuté video porovnejte s vašimi nápady.

Ženy – bojovnice za lidská práva

Su Ťij je známá bojovnice za lidská práva, která za svou mnohaletou činnost získala Nobelovu cenu míru. Není to ale jediná žena bojovnice. Jaké jsou ty další? Žáci zjistí informace o nositelkách Nobelovy ceny míru. Každé z nich zpracují malý profil (medailonek), zachycující její životní osudy a cesty. Tento medailonek pak umístí na mapu světa. Odkud jsou tyto ženy? Má jejich původ nějaký význam? O co přesně se snažily? A byly i v Česku ženy, které se významně zasadily o boj za demokracii a lidská práva? Jaká je u nás dnes situace? Za co by bylo potřeba bojovat? Jaké jsou dnes možnosti přesvědčit nenásilnou formou ostatní? Žáci vymyslí strategii „boje“ u zvoleného lidsko-právního tématu.

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Nezisková organizace Barmské centrum Praha

Žáci vytvoří plakát neziskové organizaci a zjištěné informace budou prezentovat.
Metoda: *rešerše, prezentace*
Žáci prostudují stránky Barmského centra Praha a zjistí, co je jeho cílem a náplní práce. Poté se zamyslí nad tím, co stojí za vznikem takových center. Zjistí si, co je to nezisková organizace a zda znají neziskové organizace ve svém okolí.
Vyberou si jednu neziskovou organizaci a získané informace ztvární kreativním způsobem do formy plakátu a buď ve své třídě, nebo ve vedlejších třídách prezentují.

Cestovat do Barmy, nebo ne?

Žáci prodiskutují rizikovost cestování do totalitních režimů, ale i způsoby, jakými turismus může pozitivně ovlivnit místní obyvatelstvo.
Metoda: *paradoxní brainstorming a diskuze*
Paradoxní brainstorming je vlastně brainstorming naruby. Jde o to, aby každý uváděl argumenty a nápady, kterými se problém opravdu nedá řešit, na kterých problém ztroskotá a podobně. Díky této metodě se silně rozvíjí kreativita a nápady se jen hrnou. Paradoxní je proto, že nakonec díky němu můžete najít správné řešení. Cílem této aktivity je přijít na to, co vše se může stát, když pojedete na dovolenou do Barmy, kde vládne totalitní režim. Následně by měli žáci již vážně prodiskutovat to, zda do Barmy a jiných zemí s totalitním režimem cestovat, a také způsob, jakým turismus naopak může podpořit místní obyvatelstvo. Použijte již zmiňované diskuzní metody.

FAKTOGRAFICKÉ ÚKOLY/REFERÁTY

- Kdo je Aun Schan Su Ťij? Jaká je? Najděte si informace o jejím životě a napište podle toho její charakteristiku nebo popis. Doplňte ji fotografiemi z jejího života.
- Napište krátkou zprávu o aktivitách ČR na podporu demokratického hnutí v Barmě.
- Napište referát o tzv. šafránové revoluci. Co k ní dalo podnět? Jakou roli v ní hráli buddhističtí mniši? Jak se k ní postavila vojenská junta?
- Napište reportáž ze života buddhistických mnichů v Barmě (význam klášterů, postavění mnichů ve společnosti).
- S počtem 70 000 má Barma nejvíce dětských vojáků na světě, napište kritiku na tento nechvalně známý fenomén občanských válek.

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

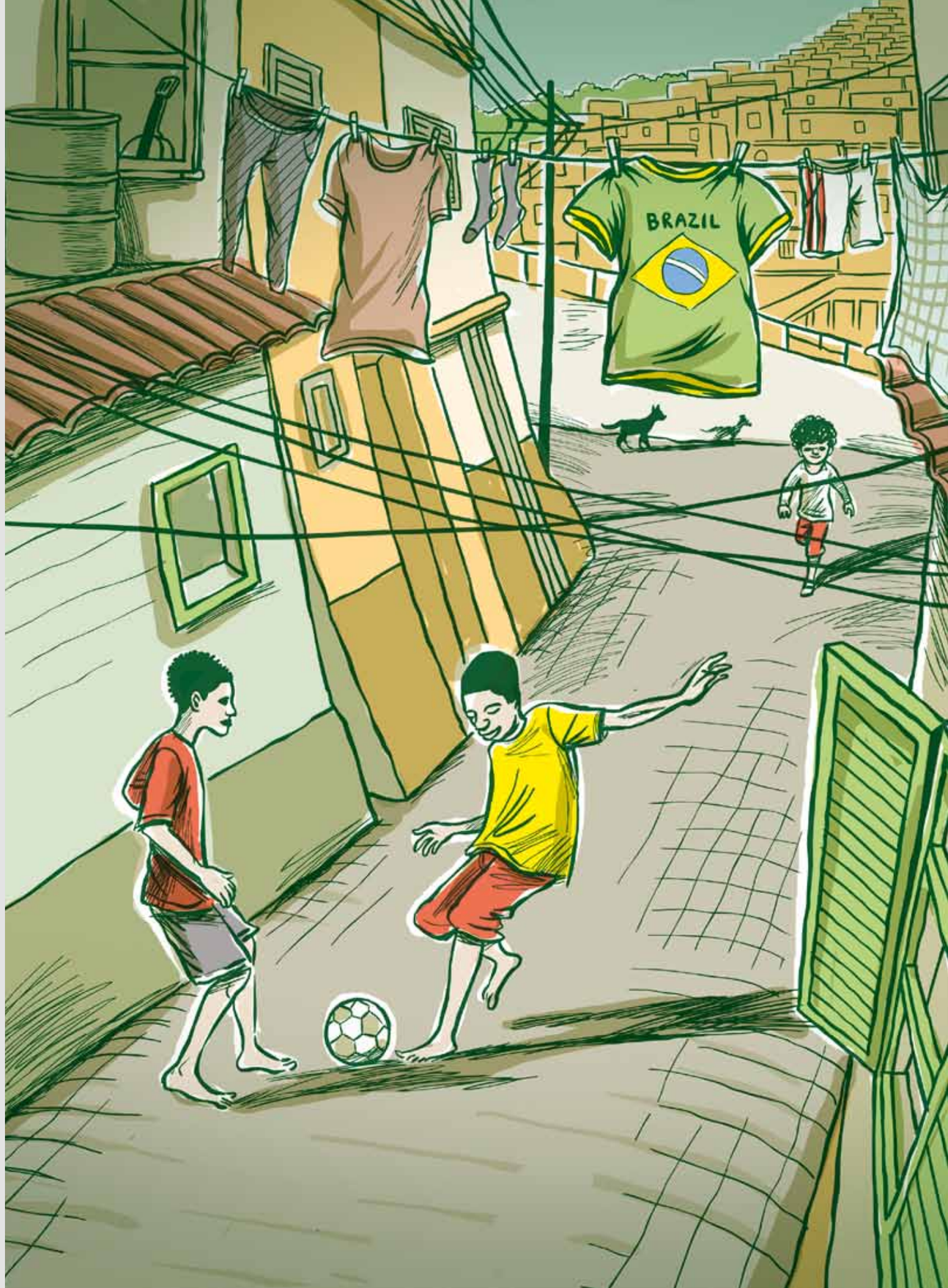

Oficiální název státu: Brazilská federativní republika (República Federativa do Brasil)
Rozloha: 8 511 965 km2
Využití plochy: 5 % orná půda, 22 % pastviny, 58 % lesy, 15 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – Pico da Neblina (3 014 m), nejnižší bod – Atlantický oceán (0 m)
Klima: rovníkový pás, tropický pás, subtropický pás

Státní útvar

Státní zřízení: prezidentská federativní republika
Vznik: 7. září 1822 (nezávislost na Portugalsku)
Hlavní město: Brasília
Administrativně-správní členění země: 26 států a 1 federální distrikt s hlavním městem Brasília
Měna: real (brazilské značení R$, mezinárodní značení BRL) = 100 centavos

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 192,4 mil. (v roce 2011)
Hustota zalidnění: 23 obyvatel/km2
Podíl ekonomicky činného obyvatelstva: 55 %
Složení obyvatelstva: ženy 50,5 %, muži 49,5 %
Národnostní složení: Brazilci – 49 % evropského původu, 43 % míšeného původu, 7 % afrického původu, 0,5 % asijského původu, 0,5 % původní indiánské obyvatelstvo.
Náboženské složení: křesťanství 90 % (katolíci 74 %, protestanti 15 %, novodobé křesťanské církve 1 %), ostatní náboženství 3 % (tradiční africké 0,5 %), bez vyznání 7 %.

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Úředním jazykem je portugalština. Mezi ostatní nejčastěji používané jazyky patří španělština a angličtina. Španělština je srozumitelná z důvodu příbuznosti s portugalštinou a komunikace s okolními latinskoamerickými státy. Angličtina je do určité míry rozšířena v obchodních kruzích a mezi mládeží. Znalost cizích jazyků je v Brazílii však celkově minimální.

Největší města

São Paulo (11 mil. obyvatel, metropolitní oblast 20,0 mil.)
Rio de Janeiro (6,1 mil. obyvatel, metropolitní oblast 14,3 mil.)
Salvador (2,9 mil. obyvatel, metropolitní oblast 3,5 mil.)
Brasília (2,6 mil. obyvatel, metropolitní oblast 3,6 mil.)
Fortaleza (2,5 mil. obyvatel, metropolitní oblast 3,4 mil.)
Belo Horizonte (2,5 mil. obyvatel, metropolitní oblast 6,1mil.)

Státní svátky

1. leden – Nový rok, Den světového bratrství
únor/březen – Karneval (pohyblivý svátek, úterý před popeleční středou)
březen/duben – Velký pátek velikonoční (pohyblivý svátek)
21. duben – Tiradentes, výročí úmrtí bojovníka za nezávislost na Portugalsku (1792)
1. květen – Svátek práce
červen – Boží tělo (pohyblivý svátek, 62 dní po Velkém pátku)
7. září – Den nezávislosti (1822)
12. říjen – Den zjevení Panny Marie (Nossa Senhora de Aparecida)
2. listopad – Památka zesnulých
15. listopad – Vyhlášení republiky (1889)
25. prosinec – Vánoce

Karneval je největším brazilským svátkem. Jeho datum je pohyblivé, začíná 40 dní před Velikonocemi a pracovní volno oficiálně trvá dva a půl dne. Na Velikonoce se slaví Velký pátek, zatímco Velikonoční pondělí je již pracovní den. Do vánočních svátků se v Brazílii nezahrnuje 26. 12. Kromě těchto federálních svátků mají některé jednotlivé státy své vlastní svátky, během nichž je většinou oslavován některý ze svatých patronů (např. patronem Rio de Janeira je sv. Šebestián, jehož obyvatelé města oslavují 20. ledna).

SIMONE CARVALHO

Simone je 32 let a pochází ze Sao Paula, největšího města Brazílie. Simone žije v České republice devět let. Bydlí v Praze a v současnosti pracuje na plný úvazek jako operátorka zajišťující rezervace letenek. Kromě své rodné portugalštiny mluví plynule španělsky, anglicky a česky. Zda zůstane žít v České republice, nebo se vrátí do Brazílie, nechává zatím otevřené.

Proč jsi přijela do České republiky?

Původně jsem si myslela, že sem přijedu pouze na rok, abych se naučila česky, poznala zdejší lidi a Prahu. Měla jsem tehdy českého přítele a mysleli jsme si, že se po roce spolu vrátíme zpátky do Brazílie. Nakonec se mi tu ale zalíbilo. Měla jsem tady možnost studovat na soukromé španělské univerzitě, která má v Praze českou pobočku. Když jsem školu skončila, tak jsem nastoupila do práce. Teď bych tady ráda zůstala do doby, než získám trvalý pobyt. Pak se budu moci kdykoli vrátit do Brazílie i zpátky sem a svobodně se rozhodnout, kde budu žít.

Máš nějakou zkušenost s českými školami?

Na univerzitě nás učili většinou čeští učitelé, dokonce jsme tam měli část přednášek přímo v češtině.

Mohla bys popsat, jak funguje systém vzdělávání v Brazílii?

Funguje v hodně věcech jinak než v České republice. V Brazílii jdou například děti v pěti letech do tzv. před-školy (v portugalštině pré-escola). V Brazílii máme také mateřské školky, ale v těch se stejně jako u vás děti ještě nic neučí. Po mateřské škole děti nastoupí na rok nebo dva do zmíněné před-školy, kde se naučí psát a číst. Teprve potom jdou na základní školu. Na základní školu chodíme o rok kratší dobu než vy. Trvá u nás osm let, končíš ji většinou, když je ti čtrnáct. Pak skládáš přijímací zkoušky a pokračuješ na střední škole. Střední škola u nás trvá tři roky, tedy do sedmnácti let.

Jaká byla tvoje základní škola?

Školu jsem měla asi pět minut pěšky od domova. Bydleli jsme mimo centrum, na okraji Sao Paula. Hlavní problém v Brazílii je velký počet dětí a málo škol. V naší škole byla třeba dohromady škola základní i střední a v každé třídě nás bylo víc než třicet. Vždycky jsme měli vyučování maximálně pět hodin denně. A protože bylo málo učitelů, tak jsme se učili ve třech vyučovacích blocích. Od sedmi ráno do dvanácti hodin byl jeden blok vyučování, od jedné hodiny odpoledne do šesti druhý a od sedmi hodin večer do deseti nebo jedenácti hodin třetí. Večer a v noci se většinou učily starší děti, tak od páté třídy výš. Ale i pro starší děti bylo podle mě chodit do školy do jedenácti hodin večer dost náročné a taky nebezpečné.

A jak dlouhá byla jedna vyučovací hodina?

Čtyřicet minut, po dvou hodinách byla vždycky delší přestávka. Trvala tak patnáct nebo dvacet minut. Jak už jsem říkala, učilo se vždycky maximálně pět hodin, většinou ale ještě méně. Rozhodně jsme neměli čas na nějaké oddechové předměty, třeba na hudební výchovu. A to má každý spojenou Brazílii s hudbou! Prostě u nás ve škole nebyl na hodně věcí čas ani peníze. My jsme třeba neměli ani knihovnu. Pamatuji se, že jsme v sedmé nebo osmé třídě dali dohromady skupinu a dohodli jsme se, že všichni přineseme nějaké staré knížky. Nanosili jsme je do místnosti, která předtím fungovala jako skladiště. Místnost jsme vyklidili a udělali jsme tam malou, dost neuspořádanou knihovnu. Taky jsme se na zahradě za školou

snažili něco sami pěstovat. Chodili jsme tam, když jsme měli volno nebo o víkendu. Ona ta naše škola totiž vypadala trochu jako vězení, tak jsme se ji snažili nějak vylepšit.

Můžeš mi ještě víc popsat, jak ta škola vypadala?
Byla to jedna budova o dvou patrech a v ní hrozně moc lidí. Ve středu bylo patio, takový vnitřní dvůr, na kterém jsme trávili přestávky. Třídy byly rozložené po obvodu toho dvora. Když někdy vidím v Praze nějaký hezký dům a pak zjistím, že je to základní škola, musím se tomu smát. My jsme na škole neměli ani normální střechu. Naše střecha byla taková plechová. Když pršelo, tak to dělalo tak hrozný hluk, že to vypadlo, že každou chvíli spadne. Jednou jsem se po delší době vrátila z České republiky domů, protože u nás byly volby. Tehdy se mnou přijel do Brazílie i můj český přítel a doprovodil mě do mé bývalé školy, ve které se volilo. Když tam vešel, tak prohlásil, že tam nezůstane a že na mě radši počká doma. Ona ta škola totiž opravdu vypadá jako vězení. Všude je hrozně moc bran, zámků a mříží. Už jsem říkala, že stála spíš na okraji Sao Paula, takže nebyla daleko od chudinských čtvrtí, favel. Prostě hrozilo, že by ji někdo mohl vykrást, tak se ji snažili nějak chránit.

Jaké jste měli na základní škole předměty?
Do osmé třídy byly základními předměty portugalština, matematika, historie, zeměpis. Měli jsme i angličtinu, ale maximálně dvakrát týdně. To ale nebylo pravidlem, protože někdy škola neměla na výuku angličtiny učitele. Pak jsme asi dva roky měli dějiny umění.

Měli jste tělocvik?
Podle zákona jsme museli být v rámci vyučování alespoň hodinu týdně venku. Většinou to vypadalo tak, že jsme běhali ve třiceti pěti stupních na hřišti. Moc smyslu to nedávalo.

Dostávali jste hodně domácích úkolů?
To záleželo na učiteli. Ti, kteří byli dobří a snažili se nás něco naučit, ti úkoly dávali. Často se ale stalo, že nějaký učitel chyběl a škola za něj hledala zástup. Tehdy se o třídu staral pouze určený zástupce a ten byl většinou líný a žádné úkoly nám nedával. Když jsme pak byli starší a chyběl učitel, tak nás už většinou ani nedrželi ve škole a poslali nás rovnou domů. Prostě řekli, že nemají učitele, ať se vrátíme třeba za týden.

Byl nedostatek učitelů způsobený tím, že školy měly málo peněz na to, aby je platily?
Z velké části. Taky si ale myslím, že učitelé měli v podobných školách, jako byla ta moje, strach učit. Nejstarším studentům, kteří do školy chodili, bylo i šestnáct, sedmnáct, protože třeba několikrát propadli. K tomu ještě pocházeli z periferie, často brali drogy a pak si na učitele hodně dovolovali a vyhrožovali jim, že když jim nedají lepší známky, tak se jim může něco stát.

Jak je to se známkováním v Brazílii?
Dostávali jsme body od jedné do deseti a podle počtu bodů jsi pak dostala ohodnocení písmeny A–D. Nejvíce bylo deset bodů a za to jsi pak dostala A. Na konci roku se z toho udělal průměr a vyšla ti celková známka.

Kam se známky zapisovaly?
Každý jsme měli sešit, kam se psaly. A na konci pololetí byly vždycky třídní schůzky, na které mohli rodiče přijít a dozvědět se celkový prospěch. Když měl někdo špatné známky, tak ho vždycky v den těch třídních schůzek držel učitel ve třídě tak dlouho, dokud rodiče nepřišli nebo za sebe neposlali zástupce. Když rodiče pracovali dlouho do večera a nemohli za sebe nikoho poslat, tak jsi tam stejně musela čekat až do večera.

Měli jste jednoho učitele na všechny předměty?
Spíš se střídali. Bylo to tak už od první třídy. Někdy třeba učil dva předměty jeden učitel, když si ty předměty byly podobné. Jinak ale měla každá třída svého třídního učitele, stejně jako to máte tady. Teda byly to vlastně spíš učitelky, protože nás učily hlavně ženy. Tohle se asi už změnilo, mužů už dnes bude na školách určitě víc.

Pamatuješ si dodneška na některého učitele, kterého jsi měla ráda?
Pamatuji si na svou třídní učitelku, kterou jsme měli asi do čtvrté třídy. Ta byla skvělá. Pak si pamatuji jednu učitelku portugalštiny, která nám vždycky vyprávěla zajímavé historky a souvislosti, díky kterým jsem si zapamatovala hodně věcí z literatury. V Brazílii skoro nikdo nečte, protože nejsou knihovny, ani peníze na to, si knihy koupit. Učitelé to většinou řeší tak, že napíší obsah knihy na list papíru, který okopírují a rozdají studentům, kteří se pak z něj učí na zkoušku. Tahle učitelka se snažila, abychom si knihy zapamatovali trochu víc, i když jsme je nečetli. Dodneška si některé portugalské romány vybavím díky ní.

Vítali jste nějak učitele, když přišel do třídy?
To ne. Jenom jsme asi do třetí třídy vždycky ráno v patiu nastoupili do řady a zpívali jsme nějakou písničku. Jinak jsme takové nástupy měli jenom, když byly státní svátky. To jsme pak třeba všichni dohromady zpívali hymnu.

Musel být během vyučování klid?
Jo. Museli jsme být potichu a poslouchat. Když někdo zlobil, tak většinou dostal nějaký trest. Třeba musel stát celou hodinu otočený ke zdi nebo počítat do tisíce nebo tisíckrát něco opsat. To nikdo nechtěl dělat, protože to bylo trapné.

Učili jste se od pondělí do pátku?
Ano, víkendy byly volné. Hlavní prázdniny jinak máme od prosince do poloviny února, kdy je u nás karneval. To jsou naše letní prázdniny, protože tehdy je v Brazílii léto. Pak jsme měli volno ještě dva nebo tři týdny v červnu.

Nosili jste uniformy?
Nosili, protože to bylo levnější. Škola nám prodávala za příhodnou cenu takové modré tepláky s bílými pruhy po straně. Byly to napodobeniny těch, co vyrábí Adidas. K tomu jsme vždycky nosili nějaké bílé tričko nebo tílko. Kdo nechtěl nosit uniformu, musel se vždycky obléci do modrobílé, třeba si vzít bílou košili a modré džíny. Místo tepláků mohly holky nosit modrou skládanou sukni a kluci modré šortky. Uniformy mi ale přišly fajn. Na střední už jsme nosili, co jsme chtěli, a to pak rázem nastal problém s tím, že se někdo chtěl oblékat lépe než ten druhý.

Byla ve vaší škole jídelna?
Jo, jídelnu jsme měli. Když jsme měli ranní vyučování, tak jsme tam dostali o přestávce nějakou snídani, většinou ovoce, piškoty a třeba horkou čokoládu. Kdo studoval odpoledne a v noci, ten pak dostal teplý oběd nebo večeři.

Platí se v Brazílii školné?
Na státních školách ne, ty jsou zadarmo. I knížky jsme měli zadarmo. Vždycky jsme je měli na rok půjčené.

Jezdili jste na nějaké výlety nebo na exkurze?
Nejčastěji jsme jezdili do zoo nebo na nějaké knižní bienále. Do muzea nebo do galerie jsme nešli snad nikdy. Problém byl, že většinou si minimálně polovina rodičů nemohla dovolit zaplatit třeba ani pět reálů, což je asi padesát korun, za nějaké vstupné nebo cestu autobusem. Učitel vždycky řekl, jaký je minimální počet žáků potřebný k tomu, aby se naplnil autobus, a když se jich nesešlo dost, tak se nikam nejelo.

Víš něco o tom, jak to funguje ve tvé základní škole dnes?
Myslím, že se celkově v Brazílii školský systém trochu změnil. Teď už máme základní školu rozdělenou na první a druhý stupeň. První stupeň trvá do čtvrté třídy a naučíš se během něho základním vědomostem, hlavně základům jazyka a matematiky. Další čtyři roky pak tvoří druhý stupeň, který už považujeme za vyšší stupeň základní školy. Myslím, že dnes už v mé škole funguje pouze základní škola a střední škola tam už není. Díky tomu už připadá více učitelů na menší počet tříd. Předpokládám, že se tedy již možná děti nemusí učit do noci.

Bála ses někdy něčeho ve škole?
Nikdy. Na základní škole jsem měla vždycky dobré známky. Nebylo to obzvlášť těžké. Ono to vlastně ani těžké být nemohlo, protože bylo zapotřebí, aby co nejvíc dětí mohlo pokračovat dál a uvolnilo místo dalším. Ale asi bych chtěla ještě říct, že i když teď zpětně vidím, jak byly některé věci v mé škole komplikované a nedostatečné, tak jsem jako malá žádné problémy nevnímala. Byla jsem na naši školu zvyklá a ani mě nenapadlo, že by to v ní mohlo fungovat jinak. Navíc jsme se snažili pořád něco vymýšlet. Třeba jsme organizovali divadlo či trh s obnošeným oblečením. Chodili jsme po domech v okolí školy a snažili jsme se na naše akce vybrat nějaké peníze. Nebo jsme třeba v osmé třídě poprosili učitele, aby nám dovolili pouštět si o přestávce hudbu. Mohli jsme pak tancovat, dokud to nepřesáhlo snesitelnou úroveň, kdy už se žáci z přestávek nechtěli vracet zpátky do třídy.

BRAZÍLIE: POKROK A PŘESTÁVKY V RYTMU SAMBY

Brazilská federativní republika je největší a nejlidnatější země Jižní Ameriky. Tato země s převážně tropickým klimatem se rozkládá téměř na polovině Jižní Ameriky a zabírá plochu větší než 8, 5 miliónů km¸. Jedná se o pátou největší zemi na světě po Rusku, Kanadě, Číně a USA. Rovník protíná zemi v severní části u Macapá a obratník Kozoroha na jihu u São Paula. Atlantický oceán tvoří východní hranici a vytváří pobřeží o rozloze 7 367 km¸. Na území Brazílie se rozkládá největší tropický deštný prales na světě, Amazonský prales. Hlavním městem této rozlehlé země je Brasília, vybudovaná v brazilském vnitrozemí v letech 1956–1960. Uskutečněný projekt nového hlavního města, jehož myšlenka má kořeny již v 19. století, je výsledkem vlády prezidenta s českými kořeny Jucelina Kubitschka a je nedílně spjat se jménem architekta Oscara Niemeyera. Ještě předtím, než se stala Brasília metropolí, bylo hlavním městem Rio de Janeiro. Největším brazilským městem je v dnešní době São Paulo. Celá Brazílie přitom čítá přes 192 milionů obyvatel.
Brazílie byla objevena v roce 1500 portugalskými mořeplavci v čele s Pedrem Álvaresem Cabralem. Úředním jazykem je portugalština, přesto intonace a přízvuk jsou velmi odlišné od evropské varianty portugalštiny nebo od portugalštiny bývalých portugalských kolonií. Brazílie je tavicí kotel mnoha národů a kultur, přičemž prvotní promíchávání proběhlo právě v důsledku portugalské kolonizace, během níž se střetly evropská kultura s brazilskými domorodými kulturami a následně kulturami otroků dovezených do Brazílie jako pracovní síla převážně z oblasti subsaharské Afriky. Následovalo několik vln přistěhovalců, především po získání nezávislosti v roce 1822. Města na jihu Brazílie obydleli během 19. století nejdříve němečtí a později italští přistěhovalci. Na konci 19. století a počátku století 20. přibyli italští, portugalští, španělští a japonští přistěhovalci v oblasti státu São Paulo, kteří přijížděli jako námezdní síla na kávové plantáže. Za lepším životem cestovali do Brazílie také Židé hlavně těsně před 2. světovou válkou a během ní, dále Arabové, Asiaté, ze slovanských národů především Poláci, Ukrajinci a také Češi.

Současná tvář Brazílie a její vývoj za posledních 25 let
O Brazílii dnes často slýcháme, že ji ekonomové považují za jednu ze zemí, která bude do roku 2050 společně s Ruskem, Indií a Čínou určovat běh světové ekonomiky, že objevy ropných nalezišť z ní mohou udělat předního vývozce cenné ropy, i to, že v roce 2014 bude hostit mistrovství světa ve fotbale a v roce 2016 Letní olympijské hry. Brazílie se v současnosti stala šestou největší ekonomikou, a předběhla tak nedávno i Velkou Británii. Před dvaceti pěti lety by si přitom téměř nikdo nevsadil na to, že se tato země stane jednou z nejperspektivnějších zemí budoucnosti. Tehdy se vzpamatovávala z dlouhé dvacetileté vojenské diktatury, která skončila v roce 1985, a měla obrovský zahraniční dluh, který nebyla schopna splácet. V 90. letech inflace přesahovala hranici 2000 procent – peníze ztrácely rychle svou hodnotu, až nakonec přišla měnová reforma, která lidi připravila téměř o všechny úspory. K finanční a ekonomické stabilizaci země došlo až na konci devadesátých let a Brazílie tak vstoupila do nového tisíciletí v dobré kondici.
O Brazílii se dlouho mluvilo jako o spícím obrovi. Obr se, jak se zdá, probudil a tato rozlehlá země už není ve světě známa jen díky fotbalu, karnevalu a plážím. K velkému rozvoji jí pomohla Čína, která pro svůj průmysl potřebuje stále více surovin. Brazílie dnes patří mezi největší světové dodavatele kávy, hovězího masa, cukrové třtiny, sóji, bavlny, železné rudy nebo uranu. Na jejím území leží druhá největší vodní elektrárna na světě (Itaipu). Je třetím největším vývozcem zemědělských výrobků (po EU a USA), je v první desítce světových producentů automobilů a je třetím největším výrobcem letadel (Embraer) a autobusů (Marcopolo). Brazilské firmy působí na celém světě: např. energetický gigant Petrobras, těžařská firma Companhia Vale do Rio Doce nebo stavební firma Oderbrecht. I když se díky tomuto ekonomickému rozvoji dostalo během posledních let z absolutní chudoby asi 20 milionů Brazilců, má Brazílie stále mnoho chudých obyvatel. Velké ekonomické rozdíly existují jak mezi jejími jednotlivými regiony, tak mezi chudými a bohatými obyvateli ve městech i na venkově.

São Paulo

São Paulo (nebo také, jak říkají místní, Sampa) je šesté největší město na světě a vůbec největší město v Jižní Americe. Tzv. velké São Paulo (tedy celá městská aglomerace) má 20 milionů obyvatel, tj. dvakrát více obyvatel než ČR, ale jeho rozloha je asi 10krát menší. V porovnání s našimi městy je městem s relativně mladou historií. Vzniklo v roce 1532, rychle se ale stalo důležitým centrem, ze kterého se první dobrodruzi vydávali dále do brazilského vnitrozemí. Ze svých výprav se vraceli se spoustou drahých surovin, hlavně se zlatem. Když došlo zlato, přišla na řadu cukrová třtina, káva a pak i první továrny, banky a burzy. Tak město rostlo a potřebovalo čím dál tím víc dělníků a obchodníků, ale třeba i učitelů. Proto na přelomu 19. a 20. století začalo lákat přistěhovalce nejen z Brazílie, ale z celého světa: Japonce, Libanonce, Syřany, Italy, Němce, Korejce, Židy. Ti všichni jsou dnes už Brazilci, ale nezapomněli na své kořeny, na svou kulturu, na své zvyky, na své jídlo a skoro všichni mají v „Sampě“ své čtvrtě. São Paulo je dnes finanční a průmyslové centrum světového významu. Není to ale jen betonová džungle plná aut, mrakodrapů a továren (dopravní zácpy jsou obrovským problémem São Paula, cesta z práce a do práce může trvat i několik hodin), ve městě najdete i velké parky, muzea, divadla a kluby. São Paulo je světovou kulturní megalopolí a někdy se označuje jako New York tropů. Ve znaku má latinské heslo: Non ducor, duco (Nikdo mě nevede, vedu).

Favela

Favela je portugalské slovo pro chudinské čtvrtě, které nevznikaly jako město tak, jak ho běžně známe. Favely nenavrhl žádný architekt, stát v nich nepostavil školy ani nevybudoval infrastrukturu (kanalizaci, vodovod). Lidé, kteří se do velkých měst stěhovali za prací (a to už v 19. století, většinou propuštění otroci), si sami začali budovat obydlí tam, kde bylo zrovna místo – a právě tak vznikly favely. Dnes bydlí v Brazílii v chudinských čtvrtích asi 6 % obyvatel, tj. zhruba 11 milionů Brazilců. Favely mohou být i velmi nebezpečná místa – často je ovládají gangy drogových dealerů, které si například v Riu de Janeiru z favel stojících na kopcích vytvořily doslova nedobytné pevnosti. Favely jsou také často postaveny na nestabilním terénu a v období dešťů pak dochází pravidelně ke katastrofám v podobě sesuvů půdy.
V posledních letech se brazilská vláda snaží zvýšit ve favelách bezpečnost (vytlačuje gangy, kde je to

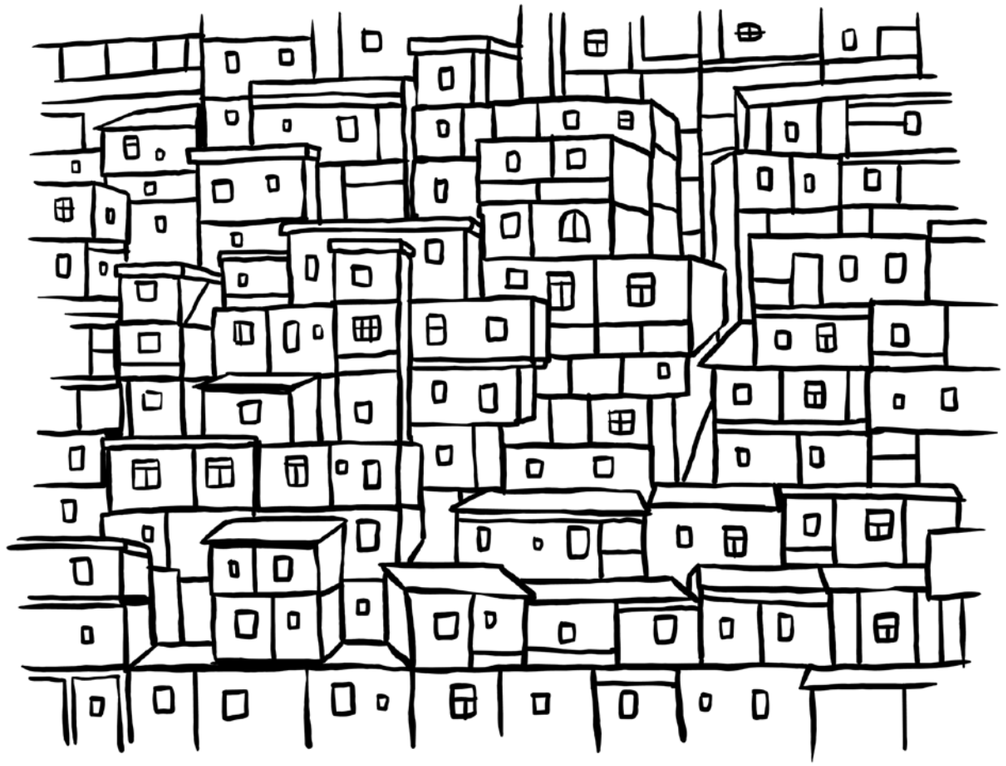

možné, buduje školy a hřiště, rozvody vody nebo bezpečné elektrické vedení). Přesto pro Brazílii představují stále velký problém. O Brazilcích se nicméně obecně říká, že jsou velcí optimisté, umějí se radovat skoro za každých okolností a neztrácejí naději. Mnoho slavných a úspěšných brazilských zpěváků i fotbalistů, dokonce i podnikatelů se narodilo právě ve favelách a strávilo v nich své dětství. Například dnešní prezidentka Petrobrasu sbírala v osmi letech odpadky v jedné z riodejaneirských favel, třídila je a prodávala do sběren, aby si mohla koupit učebnice a školní potřeby. To, že favely nejsou jenom bída a nebezpečí, dokazuje i karneval v Riu de Janeiru. Nejslavnější karneval světa by nebyl takový, jak ho známe, kdyby nebylo právě favel – členy většiny škol samby, které se karnevalového průvodu účastní, jsou právě obyvatelé těchto čtvrtí.

Brazilská hudba

V Brazílii je hudba všudypřítomná. Rytmus brazilské hudby a její všeobecnou oblibu rozpoznáte v poklepávání prstů starého štamgasta na kavárenský stolek, v dunění samby, která se nese z kopců Ria de Janeira během měsíců bezprostředně před karnevalem, nebo ji běžně uslyšíte v baru, kde kytara putuje z ruky do ruky a kde všichni přítomní hrají a zpívají oblíbené písně dlouho do noci. Hudba je zkrátka nedílnou součástí brazilské duše a její rytmus najdete otištěný i do způsobu, jak lidé mluví, chodí nebo jak hrají fotbal. Pro Brazilce je také útěkem od každodenní tvrdé práce a problémů.
Ve 20. století se brazilská hudba otevřela mezinárodní hudební scéně a měla na světovou populární hudbu větší vliv než kterákoliv jiná země světa (samozřejmě nepočítaje USA). Brazilská samba se stala neodmyslitelnou součástí světového hudebního slovníku. Další variace samby, bossa nova, pronikla do světového povědomí koncem 50. let a dnes se stala součástí repertoáru každého jazzového hudebníka. Byli to právě jazzmani, kteří nejvíce pomohli rozšířit tento hudební styl. Bossa nova byla obrovským trendem v raných šedesátých letech, především Spojené státy americké jí byly bez nadsázky posedlé. To trvalo až do doby, kdy její oblibu převálcoval anglický rock skupiny Beatles. Hlavní postava bossa novy António Carlos Jobim je vůbec jedním z nejslavnějších skladatelů 20. století a staví se vedle takové skladatele, jako je Duke Ellington nebo George Gerschwin. Na konci 80. let pak získal mezinárodní věhlas další typ brazilské písně a tance – lambada. Hudebních stylů je však celkově v Brazílii bezpočet. V posledních dvou dekádách se v brazilské hudbě uplatňuje velká pestrost hudebních forem, jejichž kořeny jsou často pevně propojeny s tradicí.

Brazilský vzdělávací systém

Historie brazilského veřejného základního vzdělávání je poměrně krátká. Teprve v polovině 20. století se rozšířilo v Brazílii základní školství a až koncem 70. let se rozrostla síť veřejných základních škol. Povinná školní docházka byla pak v zemi zavedena až v roce 1971. Vzdělávání je v Brazílii řízeno na federální úrovni ministerstvem školství. Brazilský vzdělávací systém je již několik let velmi aktuální téma. A to hlavně proto, že ačkoli je Brazílie ekonomickou velmocí na vzestupu, kvalita jejího vzdělávání je nízká. Především to platí o základních a středních veřejných školách, na nichž studenti ve svých studijních výsledcích zaostávají za ostatními zeměmi Latinské Ameriky. Obecně lepší výsledky mají žáci ze soukromých a federálních škol, nejhorší pak ze škol veřejných státních a městských (státní vysoké školy jsou v tomto ohledu výjimka, neboť ty naopak vykazují velmi dobrou úroveň).
Rozdíl mezi kvalitou výuky na soukromé a státní základní škole je velmi výrazný. I přesto, že prioritou vládních vzdělávacích programů je snaha o zlepšení kvality základních veřejných škol, mají soukromé školy stále vyšší úroveň. Vyučuje v nich více učitelů s vysokoškolským vzděláním a ve třídách je méně dětí. Veřejné školy se v porovnání s nimi potýkají také s vysokým počtem dětí, které opakují ročník. Stává se tak běžným, že jsou v jejich třídách zastoupeny děti velmi různého věku. Státní školy jsou zároveň hůř vybaveny a na rozdíl od soukromých často nemají knihovny, sportovní hřiště, učebny s počítači ani jiné specializované učebny. Soukromé školy navíc často hlídá ostraha a jsou obecně bezpečnější, přičemž je třeba zmínit, že nebezpečí ve školách, a to

především v okrajových čtvrtích São Paula, představuje pro Brazílii jeden z velkých problémů. Soukromé školy jsou ale drahé, děti si na nich kromě školného musí platit veškeré další náklady – od uniformy po učebnice – a mnoho rodičů si nemůže pro své děti toto lepší vzdělání dovolit. Děti pak chodí spádově do nejbližší veřejné školy v okolí, kde je výuka zdarma.
Nezávisle na soukromém či státním školství rozděluje mnoho škol v São Paulu z důvodů velkého množství studentů, nedostatku tříd a učitelů školní den do tří bloků – ranního, odpoledního a večerního. Žák se přitom účastní pouze jednoho bloku. Některé školy nabízejí jen jediný vyučovací blok, některé pouze ranní a večerní, některé všechny tři. V praxi však blokový způsob výuky má za následek to, že škola může žákům poskytnout pouze čtyři až pět vyučovacích hodin denně. Vedle krátké vyučovací doby, nízké kvality výuky na veřejných školách, nízkých příjmů učitelů, nedostatečného vybavení škol a špatných socioekonomických podmínek velké části studentů je hlavním problémem brazilského školství i poměrně vysoké procento negramotnosti. I přesto, že dnes navštěvuje základní školy 98 % brazilských dětí, má špatná kvalita výuky za následek to, že i žáci, kteří dokončí základní vzdělání, ne vždy ovládají čtení a psaní. Alfabetizace mladých a dospělých je proto pro brazilské školství dlouhodobou výzvou a mnoho lidí si v posledních letech uvědomuje, že nezískají lepší práci, pokud skutečně neovládají základní dovednosti.
Zlepšení brazilského základního školství není jednoduchý úkol a Brazílii v tomto ohledu čeká ještě dlouhý proces. Důležitými kroky bude motivovat a vzdělávat učitele, navýšit jim platy a také stimulovat vysokoškolské studenty ke kariéře učitele na základních školách. V dnešní době je učitelů nedostatek a tato profese není nijak prestižní, především pak ve veřejných školách. Dalším nutným bodem ke zlepšení základní a střední úrovně školství bude investování do vybavení škol, učeben, laboratoří a především knihoven. Mnoho veřejných základních a středních škol buď nemá knihovny vůbec, nebo jim chybí základní literatura. Ministerstvo školství se proto rozhodlo v roce 1997 založit program „Školní knihovna", který se snaží o demokratizaci přístupu k pramenům a informacím na základě přerozdělování literárních děl, odborné literatury a jiných materiálů do veřejných škol, a tak podporuje vzdělání čtenářů mezi žáky i samotnými učiteli.

Kristýna Kuhnová, Matyáš Pelant

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Karneval v rytmu samby

Žáci naplánují a zrealizují ve škole karnevalové veselí na motivy brazilského karnevalu. Součástí projektových příprav by kromě zjišťování informací o karnevalu mohly být například taneční škola samby ve škole, tvorba masek, hraní na tradiční brazilské nástroje, doprovodný program, ale samozřejmě i propagace celé akce.

Sdílená knihovna

Naši žáci sice netrpí nedostatkem knih jako Simone a její spolužáci, ale i tak by pro ně mohlo být zajímavé vytvořit si „Sdílenou knihovnu". Součástí tohoto projektu může být nejprve „průzkum" trhu, možností a preferencí, tj. jaké knihy děti mají, čtou a chtěly (nebo měly) by číst. Dále je důležité vytvoření pravidel, výpůjčního řádu, vyřešení prostor atd. Zajímavý může být i doprovodný kulturní program v nově vzniklé třídní nebo školní Sdílené knihovně.

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Uniformy – ANO, či NE?

Žáci prodiskutují výhody a nevýhody školních uniforem.
Metoda: *diskuzní pavučina*
Každý žák si na papír zapíše diskuzní otázku a papír rozdělí na dvě poloviny. Na jednu polovinu napíše minimálně dva argumenty pro a na druhou polovinu dva argumenty proti. Následně prodiskutuje své názory se sousedem, pak ve čtveřicích, ve kterých již argumenty sepíšou i na společný papír. Nakonec žáci vytvoří dvě skupiny, které zastávají jedno ze stanovisek. Obě skupiny se snaží najít co nejvíce argumentů podporujících jejich stanovisko. V průběhu diskuze mohou žáci měnit stanovisko a přecházet do druhé skupiny. Nakonec musí každý napsat stanovisko, ke kterému došel, a zdůvodnit je.

Favely – chudinské čtvrti

Žáci se zamyslí nad vznikem, proměnou a důsledky vzniku chudinských čtvrtí.
Metoda*: myšlenková mapa*
Tématu by měla předcházet evokace s obrázky, videem nebo krátkým textem. Žáci pak ve skupinách vytvoří myšlenkovou mapu, jejímž ústředním tématem bude téma chudinských čtvrtí. Svoje myšlenkové mapy pak prezentují spolužákům.

FAKTOGRAFICKÉ ÚKOLY/REFERÁTY

- Jaký význam hraje v životě občanů Brazílie fotbal? Připravte referát na toto téma.
- Vyberte si některého brazilského spisovatele a připravte o něm krátký medailonek.
- Díky amazonskému pralesu je Brazílie státem, kde se nalézá pravděpodobně nejvíce druhů rostlin a živočichů na planetě. Připravte referát o brazilské fauně a floře.
- Připravte referát o bývalém brazilském prezidentovi Jucelinu Kubitschekovi, můžete se zaměřit na jeho české kořeny, za jeho vlády realizovaný projekt výstavby nového hlavního města, jeho pobyt v exilu, otazníky kolem jeho smrti.
- Připravte referát o vojenské diktatuře z druhé poloviny 20. století. Kdy, jak a proč byla nastolena? Kým byla vedena? Jaké politické orientace byla? Kdo byli její političtí odpůrci a jak s nimi zacházela? Jakým způsobem se projevovala v běžném životě, jak omezovala osobní svobodu občanů Brazílie? Uplatňovala cenzuru? Jak v době jejího trvání Brazílie vystupovala v rámci celosvětového politického kontextu? Jak, kdy a kým byla svržena/ukončena? Má tato diktatura obdobu v evropských diktaturách 20. století? V čem byla naopak specifická?

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

Oficiální název státu: Čínská lidová republika (Zhonghua Renmin Gongheguo)
Rozloha: 9 596 961km2 (4. místo na světě)
Využití plochy: 10 % orná půda, 43 % pastviny, 14 % lesy, v33 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – Mount Everest (8 850 m), nejnižší bod – Turpan Pendi (-154 m)
Klima: mírný pás, subtropický pás, tropický pás

Státní útvar

Státní zřízení: republika s vládou jedné strany
Vznik: 1. října 1949 (vítězství v občanské válce nad Čínskou republikou, Tchaj-wanem)
Hlavní město: Peking (6 970 000 obyv.)
Administrativně-správní členění země: Země je rozdělena na 22 provincií, 5 autonomních oblastí a 4 municipality (samosprávná města – Beijing, Shanghai, Tianjin, Chongqing). Součástí ČLR jsou také 2 zvláštní administrativní oblasti (Hong Kong, Macao) s vlastními vládami, právními systémy a ústavními dokumenty; v otázkách zahraniční politiky a obrany podléhají ústřední vládě. ČLR formálně pokládá za svou provincii i nezávisle spravovaný ostrov Tai-wan (Tchaj-wan); proto je oficiálně uváděný počet provincií 23.
Měna: 1 renminbi/CNY (yuan) =10 jiao = 100 fen

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 1 312 897 300
Hustota zalidnění: 140 obyv./km2
Podíl ekonomicky činného obyvatelstva: 764,2 mil.
Složení obyvatelstva: muži 51,3 % (690,68 mil.), ženy 48,7 % (656,67 mil.)
Národnostní složení: Chanové (Han, etničtí Číňané) – 91,5 %, 55 dalších národností – 8,5 %
Národnostní menšiny: Mandžuové, Mongolové, Hui, Tibeťané, Ujgurové, Miao, Yi, Zhuang, Buyi, Korejci, Dong, Yao, Bai, Tujia, Hani, Kazaši, Dai, Li, Lisu, Va, She, Gaoshan, Lahu, Shui, Dongxiang, Naxi, Jingpo, Khakhas, Tu, Daur, Mulao, Qiang, Bulang, Sala, Maonan, Gelao, Sibo, Achang, Pumi, Tádžikové, Nu, Uzbekové, Rusové, Owenk, Deang, Paoan, Yugur, Jing, Tatarové, Dulong, Olunchun, Hezhen, Moinba, Luoba a Jino.
Náboženské složení: buddhismus, taoismus, islám, křesťanství

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

čínština (mandarínština, standardní mluvená čínština „pchu-tchung-chua“)
dále kantonština a různé dialekty, minoritní jazyky

Největší města

Beijing = Peking (19,7 mil. obyvatel)
Shanghai (23,03 mil. obyvatel)
Chongqing (28,85 mil. obyvatel)
Tianjin (12,9 mil. obyvatel)
Guangzhou (8,8 mil.obyvatel)

Státní svátky

1. leden – Nový rok
leden/únor – lunární Nový rok (podle lunárního kalendáře, v roce 2012 od 22. do 28. 2.)
8. březen – Mezinárodní den žen (půl dne)
4. duben – svátek Qingming (Čching-ming, obdoba českých Dušiček, volno od 2. do 4. 4. 2012)
1. květen – Svátek práce
4. květen – Den mládeže (půl dne pro mládež starší 14 let)
1. červen – Den dětí (volno pro děti do 13 let)
23. červen – svátek Duanwu (Tuanvu, Svátek dračích člunů)
1. srpen – Den armády (půl dne pro aktivní příslušníky ČLOA)
30. září – Podzimní svátek
1. říjen – vznik Čínské lidové republiky (1. 10. 1949)

V Číně nedochází ke změnám letního a zimního času.

LI QIAN

Li Qian je devatenáct let. Pochází z jihu Číny, z města Čcheng-tu, které je hlavním městem provincie S´čchuan a které má jedenáct milionů obyvatel. Qian žije v České republice skoro šest let. V současnosti chodí v Praze na gymnázium a za rok ji čeká maturita. Ráda by tady vystudovala vysokou školu a pak se vrátila zpátky do Číny.

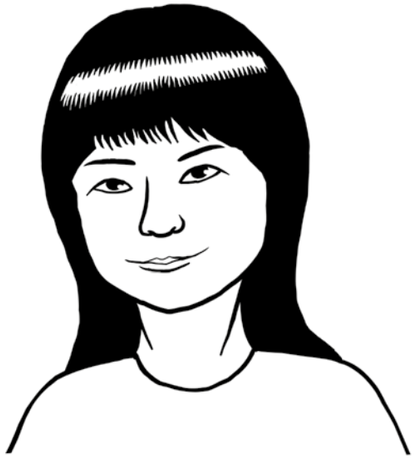

Když jsi přijela do České republiky, tak jsi nastoupila do základní školy?
Ano. Šla jsem do sedmé třídy.

Stíhala jsi látku bez problémů, když jsi nastoupila na českou základní školu?
No, třeba v matematice, kde tolik nevadilo, že neumím česky, jsem dokonce byla hodně napřed. Angličtinu jsem taky docela zvládala, ta mě totiž vždycky bavila. V sedmé třídě v Číně jsme měli skvělou angličtinářku, od ní jsem se toho dost naučila. Díky tomu jsem se tady ve škole s učiteli alespoň základně domluvila. Pomalu jsem pak začínala mluvit anglicko-česky a nakonec jenom česky.

Větší část základní školy jsi absolvovala v Číně. Jak základní škola v Číně funguje?
Základní škola je u nás povinná. Děti jdou poprvé do školy v sedmi letech. Základka u nás trvá šest let, když jsem na ni chodila já, bylo to ještě jenom pět. Pak se pokračuje na nižší střední školu. Je to naše obdoba českého druhé stupně, ale jedná se o samostatnou školu, na kterou se už musí dělat přijímací zkoušky. Nižší střední u nás trvá tři roky. Tím končí povinná školní docházka, která je dohromady devět let. Pak děláš další přijímačky a pokračuješ na další stupeň, což je už vyšší střední škola. Ta trvá také tři roky, tedy do osmnácti. Teprve potom skládáš maturitu a můžeš jít na vysokou. U nás se u přijímacích zkoušek vůbec nehledí na průměr známek, ale jen na výsledky přijímacích testů.

Platí se u vás školné?
Školné ne, ale už na základce se vybírá povinně určitá částka, za kterou se kupují školní pomůcky.

Ve které části města Čcheng-tu byla tvoje základní škola?
Základku jsem měla v centru, v okolí školy bylo hodně živo a hluku. Hned před školní branou byla hlavní silnice. Školní komplex byl ale docela veliký, takže jsme hluk z města ani moc neslyšeli. Školu jsem měla poměrně blízko od domova. Chodila jsem do ní pěšky, trvalo mi to tak patnáct minut. Na střední jsem jezdila do školy na kole, kolo je u nás hlavní dopravní prostředek.

Mohla bys popsat, jak tvoje základní škola vypadala?
Do školního areálu se chodilo bránou, u které byla vrátnice. Školu tvořily tři velké budovy a hřiště. V jedné budově byly třeba první až třetí třídy, v druhé budově čtvrté a páté a v té poslední byla ředitelna. Potom tam bylo takové náměstíčko. V pondělí jsme se všichni na tom náměstíčku sešli a zpívali jsme hymnu u vlajky. Taky jsme museli nosit šátek, kdo ho nenosil, tak dostal trest. Třeba musel týden zametat třídu.

Byla tvoje základní škola veliká? Chodilo do ní hodně dětí?
To rozhodně byla. Pamatuji se, že většinou jsme měli čtyři nebo pět paralelek. V jedné třídě bylo dohroma-

dy šedesát nebo i sedmdesát dětí. Seděli jsme v lavici vždycky po dvou.

Měli jste ve třídě víc kluků, nebo holek?
Víc kluků.

V kolik jste ráno začínali výuku?
Na základní škole začínáš v osm ráno, ale škola trvá až do odpoledne, třeba do pěti hodin, někdy i déle. Jinak jsme zůstávali na každý předmět ve stejné třídě, třeba i na výtvarku.

Měli jste přestávky mezi hodinami?
Jo, stejně jako tady, většinou deset minut.

A jak dlouho trvala vyučovací hodina?
Čtyřicet pět minut.

Chodili jste do školy od pondělí do pátku?
Na základce ano, ale na střední škole u nás chodíš do školy i v sobotu a půl dne i v neděli.

Měli jste o polední pauze nějaký odpočinek?
Jo. Vždycky po obědě jsme museli spát minimálně hodinu na lavici a někdo přitom nad námi měl dozor. Někteří z nás neusnuli a jenom předstírali, že spí. Taky jsme se před spánkem dívali na televizi, kterou jsme měli ve třídě.

Byla ve vaší škole jídelna?
Ne, oběd nám nosili přímo do třídy. Jinak by ta jídelna totiž musela být hrozně moc obrovská.
U nás jsme vůbec nesvačili, ani jsme si nesměli nosit jídlo do školy. Vedle školy byla řada obchůdků, kde se dalo koupit občerstvení, ale my jsme tam nesměli chodit. Když jsem přijela do Česka, tak jsem koukala, jak o přestávkách všichni jedí. Byla jsem překvapená a spolužáci byli taky překvapení, že nic nejím. Pomalu jsem si ale taky začala nosit svačiny.

Měli jste na základní škole víc učitelů, nebo učitelek?
U nás bylo mezi učiteli o něco víc mužů. Čínštinu ale většinou učí ženy. U nás je to většinou tak, že i na základní škole učí každý předmět jiný učitel.

Vzpomeneš si, jaké základní předměty se na základní škole vyučovaly?
Matematika, čínština, přírodní vědy, výtvarka a od třetí třídy jsme měli angličtinu, ale v ní jsme se toho na základce moc nenaučili. Taky jsme měli tělocvik. Abych řekla pravdu, tak z tělocviku jsem byla docela v šoku, když jsem sem přijela. Český tělocvik mi vůbec nevyhovoval. Neuměla jsem ho. Když jsme měli tělocvik v Číně, tak jsme byli kluci i holky rozdělení zvlášť a dělali jsme si, co jsme chtěli. To nebylo jako tady, vy to berete mnohem víc přísně. V Číně

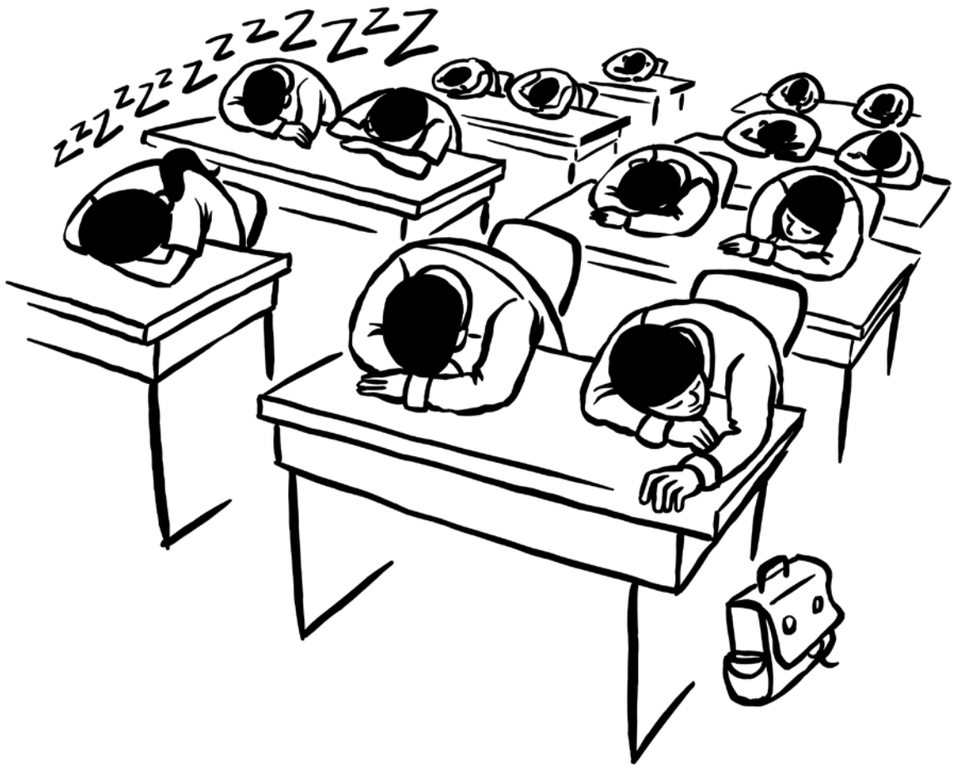

jsme s holkami hrály různé hry, neběhaly jsme ani necvičily. Kluci většinou hráli volejbal, fotbal nebo basket. Ještě mě překvapilo, že když tady máte tělocvik, tak se převléknete, ale my jsme se na tělocvik vůbec nepřevlékali.

Měli jste v Číně něco jako občanskou výchovu?
Jo, to taky. U nás se na základce moc neučil dějepis, až potom na střední. Ale učili jsme se hlavně čínskou historii.

Nosili jste uniformy?
Ano, museli jsme je nosit. Nebyly moc hezké. Měli jsme jiné na léto a na zimu. V létě holky nosily takové širší nohavice, skoro vypadaly jako sukně, ale byly to kalhoty. A pamatuji se, že jsme měli bílé uniformy v létě a v zimě se nosily červené.

Je na hodinách v Číně klid?
To je asi jako všude. Měli bychom poslouchat, ale občas někdo zlobí.

A jak jste se hlásili?
Jenom jsme zvedli předloktí z lavice. U nás se nehlásíme celou rukou jako vy tady.

Dostávali jste ve škole hodně úkolů?
Jo, to bylo taky mnohem horší než tady. Skoro každý den jsme dostávali ze všech předmětů nějaký úkol. Nejvíc jich pak bylo na střední. Jsem ráda, že jsem v Číně chodila na střední jenom jeden rok, jinak bych to asi nevydržela. Pamatuji si, že jsme třeba každý den dostali šest stránek cvičení z angličtiny, podobné to bylo i z dalších předmětů. Musela jsem je vždycky dělat večer doma. Většinou jsem přišla někdy po páté hodině ze školy a pak jsem ještě dělala několik hodin úkoly. Když u nás někdo chodí na internát, tak to má ještě horší. Musí se každý den učit až do deseti večer.

Jak se v Číně hodnotí prospěch?
V Číně nemáme známky, ale boduje se. Nejvíc bodů je sto. Nemáme žádné žákovské knížky, výsledky si zapisuje učitel do své knihy. Když jsme psali nějaký větší test, tak jsme ho museli doma ukázat a rodiče ho museli podepsat. Jinak během třídních schůzek mohli rodiče vidět všechny naše testy.

Jak často byly třídní schůzky?
Vždycky jednou za půl roku.

Bála ses ve škole něčeho?
Bála jsem se některých učitelů. U nás není demokracie jako u vás, nemůžeme být tak drzí na učitele. U nás se třeba nesmí odmlouvat, a když u nás někdo zlobí, tak mu dá učitel dokonce ránu bičem přes ruce. To se stávalo celkem často, hlavně klukům, když zlobili.

Měli jste na konci roku vysvědčení?
Ano, ale to už nebylo v počtech bodů, ale bylo psáno slovně, podobně jako vy máte výborný, chvalitebný, dobrý, dostatečný a nedostatečný.

Jak to je v Číně s prázdninami?
Kromě dvou měsíců letních prázdnin máme ještě zimní prázdniny. Když skončí první pololetí, tak je měsíc volna. Jindy už moc volna během školního roku není,

jenom Nový rok, pak 8. března, kdy je Den žen, a 1. června, kdy je Den dětí. Když jsme měli letní prázdniny, tak jsme většinou dostali taky hromadu úkolů. Z každého předmětu jsme museli vyplnit nějaký pracovní sešit, takže vlastně nikdo neměl dva měsíce volno. Před rokem a půl jsem jela do Číny na prázdniny a předem jsem se domluvila s kamarádkou, že stráví celé dva měsíce se mnou. Když jsem ale přijela, tak mi řekla, že celý první měsíc musí chodit na povinné doučování. Celá její třída se každý den scházela u nějakého učitele ze školy a připravovali se dohromady na maturitu.

Jezdili jste na nějaké výlety nebo exkurze?
Občas na výlety, ale vždycky to bylo jen na jeden den. Žádné týdenní sportovní kurzy nebo lyžáky jsme neměli.

Co se ti vybaví jako první věc, když vzpomínáš na svoji základní školu?
Hlavně kamarádky, chybí mi. Nejsem s nimi moc v kontaktu. Vzpomínám, jak jsme dělaly blbosti a tak, bylo to krásné. Tady se mi úplně nedaří najít tak dobré přátele. Třeba na zdejší základce jsem měla dost problémy proto, že jsem cizinka. Taky si vzpomínám, že jsme ve škole připravovali nějaké vystoupení. Třeba na Den dětí musela každá třída nacvičit představení, vždycky ho nacvičoval učitel s několika vybranými žáky. Když jsem byla ve druhé třídě, tak jsme tancovali. To bylo moje první představení.

V čem je podle tebe největší rozdíl mezi českou a čínskou základkou? Co tě ještě v české škole překvapilo?
Největší rozdíl je, že se tady učí jenom půl dne. U nás je to celý den už od základky. To pro mě byla příjemná změna. Ale jak jsem neuměla česky, tak jsem stejně měla v české škole hodně práce. Jinak si taky osobně myslím, že vaše hodnocení je víc férové. Protože u nás se třeba může někdo celý rok snažit, ale když neudělá nějakou velkou zkoušku, tak prostě neuspěl. Když neuděláš závěrečnou zkoušku, tak nejsi nic. To mi přijde nefér. Taky je vás celkově méně, a tak máte pro učení lepší podmínky, máte také lepší vybavení školy. V Číně třeba nemáme ve třídě topení – i když u nás ve městě bylo nejméně tak pět stupňů. Kvalita učení je u vás také lepší. U nás se sice učí hodně, ale není to moc k praktickému použití. Učíme se hodně věcí nazpaměť. Pamatuji se, že v osmé třídě jsme tady v Česku měli pracovní činnosti. Holky vařily a kluci něco vyráběli. U nás nic takového nebylo. Ještě mě překvapilo to, že tady chodíte se třídou na plavání. To u nás není, takže neumím dodnes plavat. Pamatuji se, že když jsem tady nastoupila do sedmé třídy, tak se celá třída domluvila, že půjdeme na plavání, a já jsem se hned omluvila, že nepůjdu. Když jsem řekla, že neumím plavat, tak se mi všichni smáli. Nakonec jsem s nimi šla, ale vzala jsem si kruh. Pro vás je plavání asi normálka, ale já jsem žila třináct a půl roku v Číně a ani jednou jsem nebyla v bazénu. Ale určitě bych se chtěla naučit plavat.

ČÍNSKÉ ŠKOLSTVÍ

Jak sami Číňané velmi rádi a často říkají: „Čung-kuo tchaj ta! Čína je příliš veliká!“ – Čína je nejen rozlehlá a lidnatá, ale také rozmanitá. A to ve všech ohledech. Západ Číny je spíše hornatý, východ nížinatý. Na jejím území žije 56 různých národností (Tibeťané, Ujguři, Hakka, Miaové atd.) hovořících odlišnými jazyky či dialekty a praktikujících jiné náboženství (buddhismus, islám atd.) Jsou zde místa nesmírně chudá a zaostalá (spíše západ) a jsou zde supermoderní bohatá velkoměsta (východní pobřeží). Co je běžné v severovýchodních provinciích, bude exotické lidem v jihočínských tropech. Tak je tomu i s výchovou a vzděláváním: tibetská rodina vypadá zcela jinak než rodina pekingská, ta první bude mnohočlenná, ta druhá pouze tříčlenná. Vesnická škola někde v západních horách ve výšce 4000 m n. m. bude vypadat jinak než škola v luxusní šanghajské čtvrti.

Trocha historie
Za prvního učitele a zakladatele prvních veřejných škol je v Číně považován slavný filozof Konfucius (6.–5. století př. n. l.), který ve vyučování spatřoval způsob šíření své filozofie (konfucianismu). Konfucius měl kolem tří tisíc žáků, které přijímal bez ohledu na jejich původ a bohatství. Jeho žáci jej většinou velmi milovali a následovali ho při jeho putování po Číně. Konfucius mezi ně šířil především učení o tom, jak by se měl člověk chovat a jak by měl fungovat v rámci společnosti. Stanovil například pět pravidel, kterými by se pro úspěšné fungování společnosti měly řídit vztahy mezi lidmi: syn poslouchá otce, manželka manžela, mladší bratr staršího, poddaný panovníka a přítel přítele. Tato pravidla platí v Číně víceméně dodnes.
Již od roku 605 n. l. se v Číně pořádaly císařské úřednické zkoušky. Byly zaměřeny na přípravu učenců-úředníků bezvýhradně akceptujících společenský řád a ústřední autoritu (císaře). Kritériem úspěchu byla perfektní a doslovná znalost textů Pěti kanonických knih, které definovaly konfuciánský kodex správného chování každého jednotlivce a zaručovaly jeho klasické a konzervativní založení a tedy loajalitu učence-úředníka císaři a státu. Přístupné byly všem zájemcům bez ohledu na původ či bohatství.
Systém moderních škol byl v Číně vytvořen teprve v roce 1901. Tyto školy byly ovšem přístupny jen těm nejbohatším. Ještě dlouho po založení se navíc setkávaly s obrovskou nedůvěrou ze strany čínské společnosti, která upřednostňovala tradiční konfuciánské vzdělání. Formálně bylo vzdělání zpřístupněno všem až po založení Čínské lidové republiky v roce 1949 (u nás už v r. 1774). Za účelem snížení negramotnosti a umožnění vzdělání milionům dělníků a rolníků byly na vesnicích otevřeny tisíce tzv. lidových škol. A opravdu mezi rokem 1949 a 60. lety se snížila negramotnost v zemi z více než 80 % na polovinu.
Hospodářské experimenty a politické a kulturní kampaně Mao Ce-tungovy vlády v 2. polovině 20. století však uvrhly čínský vzdělávací systém zpět do středověku a čínský lid do nevědomosti. V 80. letech se negramotnost opět snížila na 22 % a dnes je to 8 % (výrazně vyšší na venkově). Teprve roku 1986 byla v Číně započata významná reforma směřující k modernizaci školství. Rozpočet pro vzdělávací systém byl výrazně navýšen a byla – o téměř dvě století později než u nás (1805) – ustanovena povinná školní docházka.

Generace malých císařů
V čínské společnosti je dítě tradičně považováno za nejvyšší hodnotu, doslova za poklad. V současnosti tuto hodnotu zintenzivňuje „politika jednoho dítěte“, iniciovaná vládou Čínské lidové republiky na konci 70. let a přísně omezující počet dětí v rodině na jedno. Drtivá většina čínských dětí jsou tedy jedináčci. V Číně se hovoří o generaci „malých císařů“. Vládnou svým rodičům, kteří jim dobrovolně posluhují. Odmalička se kolem nich točí svět, jejich potřebám se podřizuje veškeré rodinné dění. Ulicemi velkých měst se producírují děti ve značkovém oblečení, módní restaurace McDonald‘s, KFC či Burger King jsou plné dětí a mládeže, hračkářský průmysl vzkvétá. Průměrná čínská rodina utrácí za dítě 60 % rodinného rozpočtu měsíčně, tedy dvojnásobek toho, co utratí Češi. Celkem běžně se rodiče stravují jinak než potomek, např. misku s masem přistrčí před dítě a sami si dají jen rýži a polévku. Doma nemusí čínské dítě vůbec pomáhat – jeho jedinou náplní je hra a od určitého věku pak výlučně studium.
Ve své učitelské praxi jsem se běžně setkávala se zcela nesamostatnými vysokoškoláky: nově příchozí studenti si neuměli vyprat, uvařit ani to nejjednodušší jídlo, nedokázali hospodařit s penězi. Při sebemenším neúspěchu plakali (když nám ujel poslední večerní autobus z centra města nebo když si při hře basketbalu roztrhla jedna studentka tepláky).

Současný vzdělávací systém

Se studiem se v Číně začíná velmi brzy. Ve velkoměstech je v oblibě nástup do mateřské školy již od roku a půl, aby se začalo se vzděláváním opravdu včas. V rozvrhu mají malé děti například angličtinu a matematiku.

V jedné pekingské rodině se mi rodiče chlubili tříletým synem, který uměl odříkat číslo pí až asi do padesátého místa. Neovládla jsem se a místo pochvaly jsem se ptala: „Ale proč?“ Rodiče mi vysvětlili, že s cvičením paměti je třeba začít co nejdříve. Různé vzdělávací aktivity a kroužky již v předškolním věku jsou pak opravdu běžné. Pětiletá dcera mých šanghajských známých navštěvuje několik kroužků každý den: mimo jiné jednou týdně hru na piano, dvakrát týdně angličtinu a balet.

Povinná školní docházka je stejně jako u nás devítiletá, ale děti ji postupně absolvují ve dvou typech škol: po 5–6 letech na základní škole (7–12 let) nastupují do 3–4leté nižší střední školy (12–15 let). Nižší střední škola může být zaměřena buď všeobecně, nebo odborně. Zvláště na venkově a v horách dávají rodiče školáků přednost prakticky zaměřeným školám (zemědělsky a technicky), neboť se nepředpokládá, že by jejich děti ve studiu pokračovaly.

Zatímco u nás se dá v současnosti hovořit o 100% plnění devítileté školní docházky, v Číně tomu tak dosud není. Podle statistiky Ministerstva školství ČLR z roku 2002 nastupuje do prvních tříd základních škol 98 % čínských dětí, každý rok jich pak z různých důvodů přes 2 % odpadá a do nižších středních škol se zapisuje již jen kolem 80 % z nich.

Problém spočívá v chudobě a zaostalosti čínského venkova, kde mnoho dětí do školy buď nedochází vůbec, nebo jen občas. Venkovské děti (třeba v Tibetu) zanedbávají školu, protože musí sbírat dříví na topení, pečovat o mladší sourozence nebo pomáhat v době sklizně. Čínská vláda si ztížené podmínky pro docházku do školy na venkově uvědomuje a snaží se žákům situaci ulehčovat. Školní výuka je uzpůsobena venkovskému životnímu stylu – např. školní rok je organizován tak, aby v době sklizní měly děti prázdniny a mohly pomáhat rodičům na poli, denní výuka je zkrácena na minimum a omezena na základní předměty (čínštinu, matematiku a etiku). Přesto ve venkovských oblastech západočínských provincií dokončí povinnou devítiletou docházku jen polovina dětí.

Oficiálně je sice devítiletá povinná školní docházka v ČLR zdarma, ve skutečnosti tomu tak není. Tím se ČLR řadí mezi méně než třicet států světa, které neposkytují bezplatné povinné vzdělání. Školné (tzv. sponzorský dar) a různé poplatky (za učebnice, dopravu, stravu, topení) jsou tím nejvýznamnějším faktorem pro vysoký úbytek žáků ze škol na chudém venkově.

Na nižší střední školu navazuje 3–4letá vyšší střední škola. Ta již bývá pro studenty opravdu náročná. Celé dny teď děti tráví ve škole, zatímco večery, víkendy i prázdniny jsou zasvěceny přípravě do školy. Středoškoláci celkem běžně tráví psaním domácích úkolů a školní přípravou až šest hodin denně. Je tedy naprosto přirozené, že při vstupu na vyšší střední školu čínské děti houfně vzdávají jakékoli mimoškolní aktivity.

Šestnáctiletá dcera mé známé krásně zpívá, dosud byla členkou slavného dětského sboru a i jako sólistka vyhrávala v celostátních pěveckých soutěžích. Nicméně nyní je všemu konec – ve škole má sice vynikající prospěch, ale úspěch u přijímacích zkoušek na vysokou školu je příliš důležitý na to, aby pokoušela osud. „Mrzí mě, že jsem přestala zpívat, ale teď nastává nejdůležitější období v mém životě. Musím každý okamžik strávit studiem a přípravou na přijímací zkoušky.“ Podobně je tomu i u jejích spolužáků – spolužáci přestali chodit na trénink stolního tenisu, věnovat se výtvarné činnosti či hře na hudební nástroj.

Rodiče své děti všemožně podporují ve studiu. Je jim zajištěn dokonalý klid pro několikahodinovou domácí přípravu, zdravá strava, teplý a světlý pokoj, rodiče obětavě dopravují své ratolesti do různých doučovacích kroužků, posluhují jim, jen aby ani minuta nepřišla nazmar a mohla být věnována studiu.

Jiná moje známá připravila pro svého třináctiletého syna denní rozvrh na letní prázdniny:

9,30–10,30	školní domácí úlohy
10,30–11,30	doučování z matematiky
11,30–12,30	recitace Konfuciových Letopisů
oběd	
13,30–14,30	krasopis
14,30–15,30	čtení klasických děl v čínštině
15,30–16,30	poslech klasických literárních děl v angličtině (např. Shakespearova hra Romeo a Julie)

Každoročně na začátku června se celá Čína plně soustředí na celostátní přijímací zkoušky na vysokou školu. Magistráty mnoha měst vydávají v období zkoušek nařízení omezit hluk v okolí zkouškových center na minimum. Utichají ulice všech čínských měst: umlkají hlasy vykřikujících trhovkyň, rachocení sbíječek i údery krumpáčů na staveništích, zastavuje se dopravní provoz. Klimatizované pokoje hotelů se plní bledými studenty, stohy popsaných papírů a nervózními rodiči. Plakátové plochy po celém městě jsou polepené reklamami na léčivé přípravky s názvy Spolehlivá paměť, Nezapomeneš, Soustřeď se. Přičemž úspěch u těchto zkoušek je ta nejvyšší meta.

A proč to usilovné studium? K čemu dobré známky? Studium na vysoké škole je v Číně cestou k úspěchu a k blahobytu. Zcela nepokrytě tyto hodnoty a přímou úměru mezi vzděláním a blahobytem hlásají vládní billboardy podél silnic, železnic, ve městech i na venkově po celé Číně.

Toto zaměření čínské společnosti má historické důvody. Již v době před 1,5 tisícem let umožňovalo studium a složení úřednických zkoušek posun do vyšší společenské třídy a s tím spojené zlepšení finanční situace člověka i jeho rodiny. Jednalo se o velmi demokratický systém – ke zkoušce se mohl přihlásit kdokoli, ať chudý, nebo bohatý. A tak bylo studium a úspěšné složení zkoušek od nepaměti jedním z mála způsobů, jak si poctivou cestou zlepšit život, jak finančně zabezpečit rodinu, či dokonce zbohatnout.

Důležitým mezníkem je ale také Velká kulturní revoluce (1966–1976), kdy veškeré školy sloužily spíše jako revoluční centra Rudých gard, výuka se zaměřila buď na politické školení, nebo byla zcela přerušena. Miliony dětí od 9 do 18 let byly poslány na přeškolení do venkovských pracovních komun, kde strávily až deset let prací, většinou v zemědělství nebo různých výrobních dílnách. Vzdělávání na vysokých školách se pomalu a s obtížemi začalo obnovovat teprve od roku 1977. S deseti lety prakticky neexistujícího školství se čínská ekonomika vypořádává dodnes, mimo jiné také v podobě nedostatku kvalifikovaných pracovníků. Není tedy divu, že je mu přikládána taková důležitost. Dnešní čínští mladí opravdu ze všeho nejvíc touží po vzdělání – ovšem ne proto, aby ukojili nějakou vnitřní zvědavost a touhu po poznání, či proto, aby napomohli Číně k ekonomickému rozmachu, ale proto, že věří, že vzdělání rovná se dobré zaměstnání, vysoký plat, materiální úspěch, luxusní život.

Čínské školství má ale i svou stinnou stránku. Čínskou společnost stále častěji šokují zprávy v tisku o tragédiích motivovaných školními neúspěchy. Zvláště v období po letních přijímacích zkouškách na VŠ se zvyšuje množství sebevražd mezi studenty středních škol a v poslední době se objevují i případy násilí na rodičích. O tom, že studium je pro čínské školáky velmi náročné, svědčí i následující statistika. V roce 1999 32 % středoškoláků trpělo nějakými psychickými problémy, 60 % spalo méně než šest hodin denně, 50 % alespoň jednou v životě zvažovalo kvůli stresu a neúspěchům ve škole možnost sebevraždy.

Pánbůh učitel

Učitelství je v Číně tradičně velice váženou profesí. Čínský rodič předpokládá, že vkládá své dítě do rukou nejen profesionálního pedagoga, ale také výjimečné osobnosti, kterou sami respektují a obracejí se na ni i v případě jiných než školních problémů s dítětem.
Rodiče mých studentů mi z vlastní iniciativy telefonovali, abych jim poradila, zda například odhlásit dítě z výtvarného kroužku, aby jej tato, dle jejich názoru „celkem nesmyslná“ činnost nezdržovala od studia, či zda mají podporovat vztah dcery s o pět let starším hochem. Kromě jiného mne zvali do luxusních restaurací na večeře, nosili mi dárky a jiným způsobem oceňovali mou práci.
Čínský učitel je také nadprůměrně finančně hodnocen a užívá si řady dalších výhod, např. získává učitelský byt zdarma.

Memorování

Jak již bylo řečeno, téměř dva tisíce let byla kritériem úspěchu u zkoušek perfektní a doslovná znalost textů Pěti kanonických knih. Ačkoli se dnes již z konfuciánského kánonu nezkouší, mechanické memorování je základem školního úspěchu na všech stupních škol dodnes. Memorování souvisí také s povahou čínského písma. Zvládnutí znakového písma je jedním z nejnáročnějších úkolů čínského školáka a vyžaduje plné zapojení paměti. Zatímco české dítě se učí necelou třicítku jednoduchých písmen, čínský žák musí jen pro základní gramotnost zvládnout kolem 2000 dosti složitých znaků. Prvňáček musí zvládnout 364 znaků, druhák asi 800.

Petra Martincová

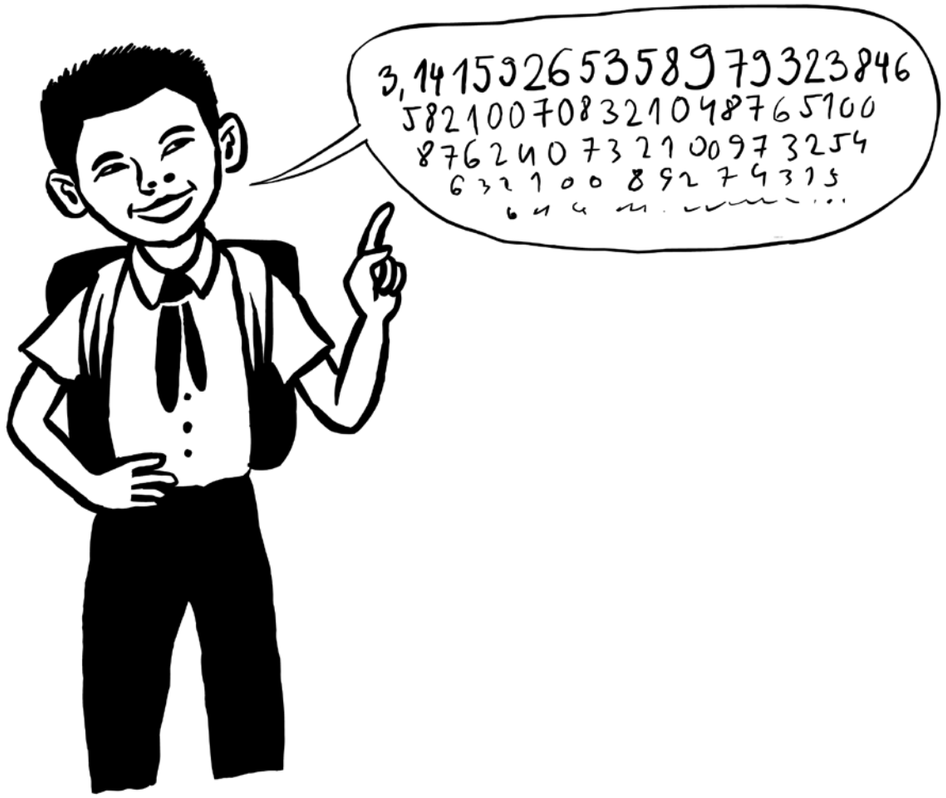

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Made in… – globalizace v praxi

V tomto projektu se žáci zamyslí nad původem zboží, které kupují, a nad příčinami a následky globalizace v oblasti výroby a přepravy zboží. Součástí projektu by mělo být zmapování zemí původu zboží, které kupují v oblasti textilu, potravin, kosmetiky a elektroniky, změření vzdálenosti, kterou jednotlivé zboží urazí na cestě do našich domácností, a odhad spotřeby paliva v závislosti na druhu přepravy.
Druhou oblastí průzkumu je problematika podmínek výroby v daných zemích z hlediska dodržování lidských práv, ekologických standardů, dětské práce i autorských práv. Výsledná zjištění žáci graficky zpracují a zveřejní. Mohou uspořádat i konferenci na dané téma.
Možný úvodní úkol: Vydejte se se třídou do obchodního centra. Rozdělte se do skupin. Každá skupina projde v jednom oddělení (např. textil, hračky, elektronika, potraviny) určité množství výrobků, aby zjistila, jaká je jejich země původu.

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Mé jméno čínským písmem

V česko-čínském slovníku (www.cinske-znaky.cz) najděte znaky pro své jméno. Překreslete je (případně vytiskněte a vytvořte šablonu) tuší na čtvrtku a udělejte vodovými barvami zajímavé pozadí.
Generace mladých císařů
Žáci prodiskutují příčiny a důsledky politiky jednoho dítěte.
Metoda: *myšlenková mapa*
Žáci na základě textu o generaci mladých císařů zpracují myšlenkovou mapu reflektující příčiny a důsledky politiky jednoho dítěte. Jaká jsou pozitiva a negativa takovéto regulace? Kam může politika jednoho dítěte vést? Jak by se sami v této roli cítili?

Demokratická škola

Z textu vyplývá, že školství v Číně je velmi striktní a drilové. Žáci si neodváží učitelům odporovat a ne vždy se dostanou ke všem informacím. Jaké je školství u nás? Můžeme říct, že naše škola je svobodná a demokratická? Co je to vlastně demokratická škola? Jaký je vztah mezi učiteli a žáky v demokratické škole?
Metoda: *reflexivní tužky a diskuze*
Každý žák má tři tužky a tolikrát se musí vyjádřit k danému tématu. Po každém vyjádření odloží jednu tužku. Poté diskutujte nad napsanými názory. Můžete navázat volným psaním, jak se kdo osobně ve své škole cítí, nebo úvahou na téma role školy v životě člověka.

FAKTOGRAFICKÉ ÚKOLY/REFERÁTY

- Čínský Nový rok je jedním z nejdůležitějších svátků v Číně. Jeho původ je úzce svázán se starodávnou příšerou jménem Nian, která ohrožovala zemi každý Nový rok a požírala venkovany. Zjistěte o tomto svátku více a sepište referát.
- Vodní dílo Tři soutěsky je největší vodní elektrárna na světě. Popište historii tohoto vodního díla (přehradní hráze, elektrárny a vodní nádrže), důvody jeho výstavby, jak ovlivnil život tamních obyvatel, okolní krajinu.
- Napište referát o Velké kulturní revoluci. Lze najít v historii jiných států obdobu této ohromné politické kampaně?
- V polovině devadesátých let vznikla v západní Evropě celosvětová kampaň Vlajka pro Tibet. Zjistěte si informace o Tibetu a této akci a sepište je do referátu. V čem kampaň spočívá? Na co se snaží poukázat? Váže se k nějaké konkrétní události?
- Stejně jako ve východní Evropě i v Číně probíhaly v roce 1989 demonstrace požadující demokratizaci společnosti. Zde bohužel skončily v červnu masakrem na náměstí Nebeského klidu. Popište vznik a průběh studentských demonstrací a jejich reflexi ve světě.

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

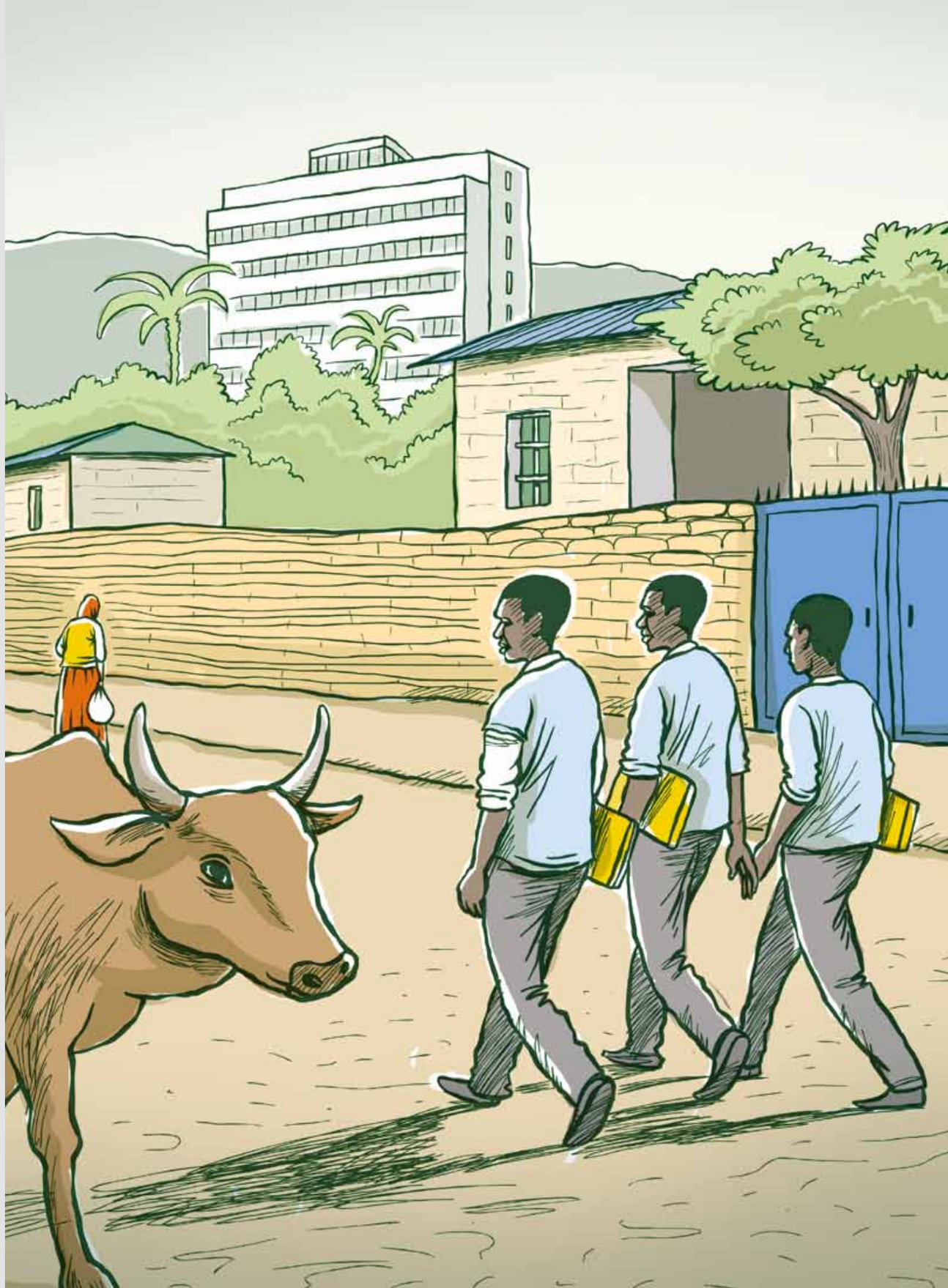

Oficiální název státu: Etiopská federativní demokratická republika (Je Itjopja federešn dimokrasiawi ripublik)
Rozloha: 1 127 127 km¸
Využití plochy: 12 % orná půda, 40 % pastviny, 25 % lesy, 23 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – Ras Dejen (4 620 m), nejnižší bod – Denakil Depression (-125 m)
Klima: tropický pás

Státní útvar

Státní zřízení: federativní parlamentní republika
Vznik: dle tradice od 982 př. n. l., současný státní útvar od 13. století (kromě krátké okupace Itálií byla vždy nezávislá)
Hlavní město: Addis Abeba
Administrativně-správní členění země: 25 oblastí, 4 autonomní oblasti
Měna: 1 etiopský birr (Br, mezinárodní kód ETB) = 100 centů

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 82 101 998
Hustota zalidnění: 74 obyvatel/km²
Podíl ekonomicky činného obyvatelstva: 51,0 %
Složení obyvatelstva: ženy 50,8 %, muži 49,2 %
Národnostní složení: přes 70 etnických skupin (národů, národností a kmenů), početně nejvýznamnější etnické skupiny – Oromo 34,5 %; Amhara 26,9 %; Somali 6,2 %; Tigray 6,1 %; Sidamo 4 %; Gurage 2,5 %; Weleita 2,3 %; Afar 1,7 %; Gamo 1,5 %; Gedeo 1,3 %; ostatní 11,3 %
Náboženské složení: 43,5 % křesťanství – etiopská ortodoxní církev (hlavně Amharové, Tigrejci, někteří Oromové); 33,9 % sunnitský islám (zejména Oromové, Afaři nebo Somálci), podíl muslimů se zvětšuje; 18,6 % protestantství; 2,6 % tradiční africká náboženství (animismus), například některé jižní a jihozápadní kmeny; 0,7 % katolictví; 0,7 % ostatní

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Pracovní (de facto úřední) jazyky: angličtina, amharština (amharigna, anglicky Amharic). Každý stát federace však podle ústavy z r. 1994 může určit svůj vlastní pracovní jazyk (oromština, tigrejština atd.). Angličtina je ve škole vyučována od první třídy, od šestého ročníku jsou všechny předměty vyučovány v angličtině, což ale není nutně zárukou kvalitní znalosti.

Největší města

Adama (dříve Nazareth (261 tis. obyvatel)
Awassa (200 tis. obyvatel)
Bahir Dar (170 tis. obyvatel)
Gondar (227 tis. obyvatel)
Jimma (143 tis. obyvatel)
Mekelle (261 tis. obyvatel)
Dire Dawa (257 tis. obyvatel)

Státní svátky:

7. leden – Genna (ortodoxní Vánoce)
19. leden – Timkat (křest Ježíše Krista)
2. březen – Adwa Day (vítězství nad Italy u Adwy r. 1896)
8. březen – Mezinárodní den žen
jaro/pohyblivý – Siklet (Velký pátek)
jaro/pohyblivý – Fasika (Velikonoce)
1. květen – Svátek práce
5. květen – Den vítězství nad italským fašismem (1941)
28. květen – pád vojenského režimu DERG (1991)
11. září – etiopský Nový rok
27. září – Meskel – nalezení Pravého kříže

TEMESGEN GETAW

Temesgen se narodil v hlavním městě Etiopie, v Addis Abebě. Je mu 32 let a v České republice studuje v Institutu tropů a subtropů na zemědělské univerzitě. Jakmile v Praze dokončí vysokou školu, plánuje se vrátit do Etiopie. Rád by pak pracoval v kávovém průmyslu. Chtěl by se věnovat technologii zpracování kávy a také podporovat etiopské farmáře, aby mohli kávu, kterou vypěstují, častěji prodávat za spravedlivých podmínek.

Proč ses rozhodl přijet do České republiky?

Nejprve jsem sem přijel pracovat. Etiopie je hodně chudá země a není lehké se tam uživit. Nakonec jsem se tady ale přihlásil na univerzitu, na Vysokou školu zemědělskou. Tenhle rok bych měl končit, zrovna dopisuji diplomku, ve které zkoumám to, jaký vliv má spravedlivé obchodování , tzv. fair trade, na farmáře, kteří vlastní kávové plantáže v regionu Oromia. Oromia je největší etiopský region a hlavně oblast proslavená produkcí kávy. Právě tam bych se chtěl vrátit, až tady dostuduji.

Uměl jsi trochu česky, když jsi sem přijel?

Ne, neuměl jsem vůbec nic. Začal jsem se učit až tady.

V kolika letech jsi šel poprvé v Etiopii do školy?

Já jsem šel ještě před nástupem do první třídy do takové církevní přípravky, která spadala pod naši etiopskou ortodoxní církev. Když jsem byl malý, chodilo tam docela dost dětí. Mně tehdy mohlo být pět let. Za rok jsem pak šel do školy. V té přípravce záleželo na tom, jestli je dítě dostatečně chytré a aktivní. Když pastor, který nás tam vyučoval, usoudil, že dítě už zvládne školu, tak mohlo nastoupit na první stupeň. Některé děti ale v církevní přípravce zůstávaly třeba až do deseti let.

V této přípravce jste se už učili základní dovednosti, jako je čtení, psaní a počítání?

To úplně ne. Učili jsme se tam hlavně náš etiopský národní jazyk, amharštinu. V Etiopii je totiž spousta nářečí, a tak bylo důležité, aby všechny děti znaly náš oficiální úřední jazyk. Pak jsme se tam taky učili základy křesťanské víry.

Je školní docházka v Etiopii povinná?

Myslím si, že teď už povinná je, ale když jsem byl malý, tak ještě povinná nebyla. Tehdy záleželo jenom na rodičích, jestli dítě do školy dají, nebo ne. Stát tehdy nemohl poskytnout dostatek škol. Ale opravdu nevím určitě, jak to je nyní.

A museli jste školu platit?

Ne, v Etiopii se za školu neplatí. Jen jsme si občas museli koupit knížky.

Kolik let trvala základní škola, když jsi byl malý?

Za mě to bylo šest let, od první do šesté třídy. Sedmá a osmá třída je pak u nás takový mezistupeň mezi vaší základní a střední školou, v angličtině tomu říkáme middle school. Tyhle dva stupně jsou v Etiopii oddělené. Mohou sice někdy spadat pod jednu školu, ale často jsou úplně rozdělené a mají samostatné budovy.

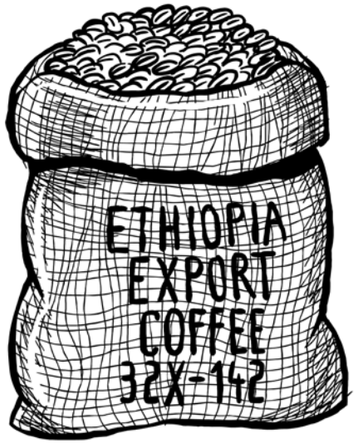

Byly v době, kdy jsi chodil v Etiopii do školy, některé základní školy nějak specializované?
Nebyly. Specializace jsou až na střední škole, v jedenácté a dvanácté třídě, než se skládá maturita.

A existuje u vás nějaká obdoba našich středních škol?
Určitě. Na střední školu u nás jdeme už v deváté třídě, trvá čtyři roky, až do třídy dvanácté. Teprve pak můžeme jít na univerzitu. Když jsem maturoval já, maturovalo nás na mé střední škole dohromady víc než tisíc studentů. Univerzit bylo málo a bylo opravdu těžké se na ně dostat. Teď je univerzit i ostatních škol už více, ale nemají tak dobrou úroveň jako dříve. Ani učitelé už dnes často nemají vystudovanou vysokou školu.

Ráda bych se vrátila k tvojí základní škole. Měl jsi ji blízko domova?
Tehdy jsem žil s rodiči na jihu země, kousek za velkým městem, které se jmenuje Hawassa. A moje škola byla v centru tohohle města. Každý den jsem do ní chodil pěšky, i když pršelo. Bylo to sedm kilometrů do školy a sedm ze školy.

To bylo opravdu daleko...
To tedy bylo. Když jsme měli ranní vyučování, musel jsem kvůli tomu vstávat kolem šesté. To jsem nesnášel. Otec mě vždycky vyhnal z postele. Za celou základku jsem možná chyběl jenom dva dny.

Jak ta škola vypadala?
Byl to hodně rozlehlý komplex tvořený několika jednopatrovými bloky domů. Venku bylo mezi těmi budovami velké hřiště na fotbal.

V kolik hodin začínala výuka?
To se měnilo po týdnech. Jeden týden měla naše třída výuku od osmi hodin do dvanácti a další týden zase od půl jedné do půl páté. Tak to bylo i na střední škole.

Vítali jste nějak učitele, když přišel do třídy?
Ano, postavili jsme se a pozdravili. Navíc jsme se každý den ráno, nebo odpoledne, podle toho, jestli jsme měli dopolední, nebo odpolední vyučování, scházeli

před začátkem výuky na hřišti u vlajky. Museli jsme vždycky nastoupit podle tříd. Pak jsme všichni společně zpívali hymnu.

Měli jste vždy jenom čtyři hodiny vyučování?
Ano. Jenom čtyři. Bylo málo učitelů, proto jsme se museli vystřídat s ostatními třídami. Ale myslím, že teď už se učí hodin víc. Jinak u nás máme školu vždycky od pondělí do pátku, stejně jako tady u vás. A hlavní prázdniny máme taky v létě, v červenci a v srpnu.

A co přestávky?
Měli jsme většinou jen pět minut, během kterých se vyměnil učitel mezi jednotlivými předměty.

Kolik vás bylo ve třídě?
Bylo nás hrozně moc. Nejméně šedesát.

Byli jste v jedné třídě dohromady kluci i holky?
Ano. Etiopie není muslimská země, nemáme s tím problém.

Nosili jste uniformy?
Jenom v páté a šesté třídě. Tehdy se s tím začalo, ale spousta rodičů neměla peníze na to, aby je dětem pořídila, takže se s tím zase přestalo. Teď už se uniformy nosí všude.

Jaké hlavní předměty jste měli na základní škole?
To je podobné jako tady. Matematiku, amharštinu, historii, od třetí třídy i angličtinu. Jenom přírodní vědy u nás spadají pod jeden předmět. Nerozdělujeme biologii, fyziku a chemii, ale vše se to souhrnně nazývá přírodní vědy. Co vím, tak angličtina se teď učí už od první třídy. Ještě bych měl říct, že v té naší „middle school“, což je ta sedmá a osmá třída, se všechny předměty učily v angličtině. Samozřejmě kromě amharštiny.

A co tělocvik?
Ten jsme taky měli. Vždycky jsme vyběhli ven ze třídy rovnou na hřiště, kluci i holky. Žádné převlékání, cvičili jsme v tom, v čem jsme byli celý den. Neměli jsme peníze na nějaké speciální oblečky.

Učil vás všechny předměty jeden učitel?
Skoro na každý předmět jsme měli jiného učitele. Střídali se na každou hodinu, ale i tohle asi funguje na základní škole už jinak.

Používali vaši učitelé během výuky nějaké pomůcky?
Ve třídě jsme měli černou tabuli, na kterou se psalo křídou. Pamatuji se, že někdy nebylo pro všechny děti dost židlí. Pak si pamatuji, že třeba na zeměpis občas přinesl učitel mapu. Víc toho asi nebylo.

Chodili jste v rámci výuky na nějaké výlety či exkurze?
To opravdu ne. Jen když byly státní svátky, tak jsme se všichni sešli ve škole a místo výuky jsme hráli hry.

Měli jste ve škole jídelnu?
Ne, nic takového. Ve škole nebyl ani vodovodní kohoutek. Nebo možná tam byl, ale rozhodně nefungoval. Pamatuju se, že jsme často měli žízeň. Nevím, proč nás nikdy nenapadlo vzít si láhev s vodou z domova. Přitom by to bylo tak jednoduché. Když jsme to už nemohli vydržet, třeba po škole, než jsme se vypravili zpátky domů,

tak jsme zaklepali u někoho na dům a ten nám dal napít. Teď už je to tak, že kousek od školy jsou obchody a děti si třeba mohou i něco koupit, když mají hlad nebo žízeň.

A svačiny sis do školy také nenosil?
Většinou jsem měl v tašce kus chleba. Musel jsem vždycky něco sníst, než jsem se vydal po škole zase těch sedm kilometrů zpátky domů. S tím chlebem se taky pojí jedna historka, kterou si až dodneška pamatuji. Bylo to ve třetí třídě na hodině matematiky, když jedna moje spolužačka ztratila pero a řekla to učitelce. Ztratit pero nebylo jen tak. Každý jsme měli jedno a koupit další mohl být problém. Učitelka se nám rozhodla prohledat tašky, aby se přesvědčila, že jsme ho nikdo neukradl. Lavici za lavicí otvírala batohy a prohledávala obsah. Já jsem se moc bál, že se podívá do mé tašky. Měl jsem tam totiž rozdrobenou svačinu. Byl to takový typ chleba, který nebyl moc kvalitní. Hrozně jsem nechtěl, aby to viděli moji spolužáci a poznali, že mám takový špatný chleba. Jak se ta učitelka blížila k mojí lavici, začal jsem se potit. Byl jsem opravdu hodně nervózní. Naštěstí mě ta učitelka měla ráda, když otevřela můj batoh a podívala se do něj, tak se jenom usmála a řekla: „Ty tady máš svačinu, viď?“ A pak ji zase zavřela. Ta historka hodně vypovídá o tom, jací my Etiopané jsme. Jsme sice hodně chudí, ale přesto jsme dost hrdí.

A jak to bylo se známkami, žákovskými knížkami a s vysvědčením?
Hodnotilo se na 100 bodů, dalo by se říci, že na 100 procent. Jenom chování se hodnotilo písmeny A, B, C. Vysvědčení jsme dostávali jednou ročně a byly na něm zprůměrované výsledky za obě pololetí. Oproti České republice bylo hlavně jiné to, že jsme měli na vysvědčení ještě uvedeno, jak jsme si v každém z předmětů vedli v porovnání se zbytkem třídy. Jinak v průběhu roku jsme žádný sešit, kam by se zapisovaly známky, neměli.

Měli jste třídní schůzky?
Nic takového také nebylo. Teď už u nás funguje tzv. family day, kdy se každé pololetí učitelé s rodiči setkávají. Když jsem ale já chodil na základku, tak rodiče komunikovali s učiteli jenom minimálně. Jedině, když někdo udělal něco opravdu hodně špatného, tak teprve pak se museli rodiče do školy dostavit. U nás je učitel člověk, který má velký respekt. Žáci a studenti ho musí poslouchat. Když neposlouchají, pak je učitel rovnou potrestá. Třeba jim dá ránu přes ruce nebo jim udělí povinnost uklidit celou třídu. Za nás byl učitel opravdu důležitá postava, jednalo se o vysokoškolsky vzdělaného člověka. Nevím, jestli se tohle nějak za poslední roky proměnilo, ale určitě se to nedá srovnávat s tím, jak to chodí u vás. Mám pocit, že tady se často ve škole chováte skoro jako v kině. Jíte a pijete, občas dokonce někdo spí. Když někdy vidím, jak to vypadá na přednáškách na vysoké škole, kterou tady navštěvuji, tak často vůbec nechápu, proč tam ti studenti chodí, když pak nedávají pozor.

Bál ses ve škole v Etiopii někdy něčeho?
Nebál. Třeba na konci šesté a také na konci osmé třídy dělá celá země zkoušky. Výsledky se hodně řeší v celé společnosti. Většina dětí a jejich rodičů k tomu přistupuje jako k prestižní a důležité soutěži. To je ostatně další vlastnost Etiopanů – jsme hodně soutěživí. O mně to tedy rozhodně platí. Opravdu mě nikdy zkoušky nestresovaly. Bavily mě, užíval jsem si, že jde o soutěž.

ETIOPIE: MEZI TRADICÍ A MODERNITOU

Etiopie je jednou z nejlidnatějších zemí Afriky a zároveň je zemí s velmi bohatou historií a kulturou. V Etiopii se hovoří zhruba osmdesáti jazyky, přičemž většina z nich patří spíše k méně zastoupeným. Po staletí byla dominantním jazykem etiopského císařství (dříve též známého pod názvem Habeš) amharština, která také sloužila a i dnes v současné Etiopské federativní demokratické republice slouží jako hlavní prostředek komunikace i výuky. Stále více se však jako globální jazyk prosazuje angličtina, jež zasáhla i vzdělávací systém v Etiopii.
Etiopie je nesmírně etnicky pestrá země a tato různost se odráží i ve vzdělávacím systému. Jelikož nebylo možné v rámci jednoho státu vyučovat ve školách osmdesáti různými jazyky, bylo třeba přistoupit k využití jednoho konkrétního jazyka, v tomto případě amharštiny. Amharové totiž tvořili po staletí vládnoucí aristokracii, a tudíž měli ve veřejných záležitostech hlavní rozhodovací právo a značný vliv. Až do roku 1974 existovalo v Etiopii císařství a císař byl do jisté míry zbožšťován. Dnes je státním zřízením republika, nicméně nejen ve školství můžeme stále vidět staletí trvající existenci etiopské různorodosti, reprezentovanou v mnoha jazycích, kulturách a náboženstvích.

Stručný historický přehled
Císař Haile Selassie, jakkoliv je mu dnes vyčítána autoritářská moc, se od počátku své vlády snažil pozvednout Etiopii směrem k modernizaci dle evropských vzorů. Již jeho první cesta do Evropy roku 1924 (tehdy ještě jako regent *ras* Tafari) se nesla v duchu nejen politických, ale i ekonomických a kulturních kontaktů. Poté, co byl *ras* Tafari roku 1930 korunován císařem jako Haile Selassie I., se zasloužil o vytvoření první psané ústavy v subsaharské Africe (1931). Tato ústava byla psána v souladu s absolutní monarchií, jež v tehdejších etiopských poměrech vládla, a císař si za ni později vysloužil kritiku z řad politické opozice. Aby vylepšil svůj mezinárodněpolitický obraz moderního afrického vládce, přijal roku 1955 revizi ústavy, jež souhlasila s utvořením parlamentu voleného občany země, ale nepředpokládala vznik politických stran. Tato ústava však zároveň dávala panovníkovi právo jmenovat a odvolávat předsedu vlády.
Haile Selassie sice tu a tam během své vlády navštívil oblasti, na které měly nedostatky etiopského státu nejvíce tíživý dopad, jeho návštěvy však nevedly k praktickým politickým krokům, které by situaci v daných lokalitách řešily. Šedesátá a sedmdesátá léta se proto nesla ve znamení rolnických a studentských bouří, ale i vzrůstajícího etnického nacionalismu, který byl vyvolán zejména bojem Eritreje za nezávislost[1]. K němu se přidal problém pan-somalismu, tedy ideologie usilující o vytvoření tzv. Velkého Somálska, které by sjednotilo somálsky hovořící obyvatelstvo v Somálsku, Džibutsku, Etiopii a Keni. Eritrejský a somálský nacionalismus uvedl v život oromský nacionalismus, jenž se začal dožadovat spravedlnosti za staletí bezpráví, jež bylo pácháno na oromském obyvatelstvu ze strany amharské křesťanské vlády. V roce 1974 byla svržena půlstoletí trvající vláda císaře Haile Selassieho a nahrazena marxistickým režimem nejprve pod velením Dergu (120členná rada důstojníků etiopské armády) a od roku 1977 s jediným vůdcem, plukovníkem Mengistu Haile Mariamem. Co lze přičíst Mengistuovu režimu k dobru, je bezesporu rozsáhlá alfabetizační kampaň, která dokonce pozvedla úroveň i některých jiných jazyků než jen amharštiny, přesto stát de facto pokračoval v trendu amharizace země, která započala již ve druhé polovině 19. století. Staří i mladí lidé byli nuceni chodit do školy a účastnit se kurzů čtení a psaní.
Pád socialistického režimu v roce 1991 předznamenal zcela nové uspořádání země. Nová etiopská ústava vytvořila federální státy, z nichž sedm by se dalo označit za etnicky homogenní – Tigray, Afar, Amhara, Oromia, Somalia, Gambella, Harari – a dva – Beni Shangul/Gumuz a Southern Nations, Nationalities, and Peoples‘ Region (dále jen SNNPR) – za heterogenní. Velká města – Addis Abeba a Dire Dawa – získala zvláštní status, přičemž v těchto případech nikoli z důvodu jednotné etnicity. Regionální jednotky jsou v ústavě nazývané „státy“, byť se pro ně vžil termín „regiony“. Zatímco až do roku 1974 dominovala amharština (a ve značné míře i po roce 1974), nová ústava zakotvila právo na určení regionálních jazyků a ponechala tak prostor pro výběr. Článek 39 hovoří o tom, že každý stát si má vybrat oficiální jazyk

1 Eritrea byla v letech 1890–1941 italskou kolonií, ale v roce 1952 byla přičleněna k Etiopii jako federativní republika. Když byla v roce 1962 federace zrušena a byl zaveden unitární stát, začali Eritrejci bojovat za nezávislost. Teprve roku 1993 byl oficiálně vyhlášen nezávislý stát Eritrea.

jako prostředek komunikace a výuky na základních školách. Zatímco Amhara se rozhodla pro amharštinu, Oromia pro oromštinu, Somalia pro somálštinu, afarský region namísto afarštiny užívá amharštinu, stejně tak SNNPR, kde ale neexistuje majorita, která by prohlásila svůj jazyk za oficiální.

Dnes se postupně v Etiopii rozmáhá užívání angličtiny jako globálního jazyka. Angličtinou je nejenom psána valná většina vládních dokumentů, ale zároveň je tento jazyk používán v běžné mluvě i ve školství. V angličtině probíhá výuka především na vysokých školách, ale je velice běžné, že Etiopan tu a tam proloží nějakou větu anglickým výrazem, z čehož se stává jakási „módní“ záležitost.

Kultura a náboženství

Etiopie je velice pestrou zemí nejen z hlediska jazyka, ale i kultury a náboženství. Tato země byla tradičně vnímána jako křesťanská, ovšem dnes již na Etiopii takto nahlížet nelze, neboť se stále více stává zemí mnoha vyznání. Nejstarší církví v Etiopii je etiopská ortodoxní církev, patřící do sféry takzvaného východního křesťanství (stejně jako například ruské pravoslaví). Specifickou úlohu v Etiopii sehrál samozřejmě i islám, jenž má v Etiopii rozdílnou historii než etiopská ortodoxní církev, ale který byl nevyhnutelně tak či onak zapojen do rozrůstající se etiopské říše.

Etiopie prošla v šestnáctém století zásadním etno-politickým procesem, který na straně jedné znamenal ohrožení státnosti ze strany muslimů, na straně druhé přinesl na etiopskou nábožensko-politickou scénu nový prvek. Tím prvkem byli již zmiňovaní Oromové, dnes jedna z největších etnických skupin v zemi, jejichž původní monoteistické náboženství *Waaqeffannaa* (víra ve Waaqa – Boha) poutalo pozornost jak etiopského ortodoxního kléru, tak evropských jezuitů. Oromové se od počátku setkávali s negativním vnímáním z obou stran, které později přijala i oficiální odborná literatura. Zatímco vládnoucí amharská šalamounská dynastie byla vnímána jako nositelka civilizace, Oromům a dalším národům byla kulturní a civilizační suverenita upírána. Stejně tak jako pohlíželi evropští jezuité na podobu etiopského křesťanství s nepochopením a toužili po rozšíření své „civilizační mise“, nahlíželi podobně svrchovaným pohledem i sami etiopští křesťané na Oromy.

Tyto zdánlivě nepodstatné reálie se později výrazně promítaly do podoby etiopského vzdělávacího systému, jenž byl dlouhodobě založen na preferenci ortodoxní církve a amharštiny, zatímco jiné jazyky nebyly povoleny. Současně je dobré zmínit, že na periferii etiopské vysočiny, která vyplňuje většinu centrálního a severního území státu, je možné nalézt celou řadu společností, které nikdy nebyly příliš zapojeny do politického dění v Etiopii. Hlavní obživou těchto skupin obyvatelstva je pastevectví, často kočovné až polokočovné, je proto zřejmé, že mezi nimi tradice školství (často spojená s křesťanstvím či islámem) nikdy nezakořenila tak silně jako na etiopské vysočině mezi zemědělci.

Školství a vzdělávací systém

V Etiopii existuje obrovská různost škol. Co se základních a středních škol týče, jsou zde v zásadě dva typy škol: státní a soukromé. Moderní školství se v Etiopii začalo rozvíjet na konci 19. století, ale bylo přístupné jen velmi úzké části obyvatelstva, protože většina lidí žila na venkově a živila se zemědělstvím. Se vzdělaností tak přicházeli prostí lidé do styku jen prostřednictvím etiopské ortodoxní církve. Soukromé sekulární školy byly dlouhodobě v Etiopii tabu, nejčastějšími vlastníky škol tak byly církve. Kromě etiopské ortodoxní církve především protestantská a katolická a řada dalších menších církví, působících často v oblastech mimo přímou kontrolu centra v Addis Abebě. Právě tyto školy patřily nezřídka kdy k daleko lépe vybaveným a organizovaným.

Drtivá většina obyvatelstva ještě v polovině dvacátého století nedosáhla na jakékoliv školní vzdělání, protože síť škol byla velmi nedostatečná a vzdálenost do škol často značná (v řádech mnoha kilometrů). Děti byly (a jsou) zejména v nížinných oblastech s nízkou mírou infrastruktury stále potřebné pro práci na polích a především dívky tak nemohou chodit do školy, neboť by citelně chyběly při domácích pracích a starání se o stáda dobytka či pole. Je tak velmi časté, že v jedné rodině chodí do školy z osmi dětí jen jedno dítě, neboť na vzdělání ostatních nejsou peníze a zároveň jsou zapotřebí při domácích činnostech. Etiopský zákoník dokonce ani nijak neupravuje minimální povinnou školní docházku, čímž se ještě více oslabuje význam vzdělání ve společnosti.

Zatímco kvalita základních a středních škol je mnohdy z důvodu nedostatku peněz přicházejících ze státu nízká, došlo v posledních deseti letech k prudkému rozvoji vysokých škol. Jejich kvalita se pochopitelně různí, ale některé především díky spolupráci se zahraničními subjekty dosahují uspokojivé úrovně a výsledků. Nejvýznamnější vzdělávací institucí v Etiopii je bezesporu addisabebská univerzita, která také přijímá největší počet studentů a hostí řadu zahraničních lektorů či je přímo zapojena do mezinárodního výzkumu v různých oborech. Ostatní univerzity zdaleka nedosahují její kvality, nicméně i zde se postupně projevuje globalizace.

Největší slabinou celého systému školství je nedostatek jakéhokoliv vybavení a především absence vysokého počtu kvalifikovaných učitelů. Zejména ve vzdálených oblastech dochází k tomu, že se učitelem stává i málo kvalifikovaná osoba, která nemůže poskytnout žákům či studentům potřebné vzdělání, natož je k něčemu motivovat. Krutou realitou je fakt, že i na univerzitách vyučují lidé, kteří jsou ještě studenty a nemají ani žádnou ukončenou kvalifikaci. Učitel je totiž v Etiopii, podobně jako celá řada jiných profesí, velmi špatně placen, proto není výjimkou, že musí zvládat ještě jedno až dvě další zaměstnání, což mu znemožňuje věnovat se intenzivně výuce. Spolu s nedostatečnou velikostí učebních místností se jedná patrně o největší problém etiopského školství.

Vysoké školy však hrají důležitou roli i jako svého druhu politický faktor, neboť právě studenti se často veřejně angažují, jak se tomu mnohokrát stalo i v Eti-

opii. Již v roce 1974 to byli právě studenti, kteří veřejně protestovali proti císařskému režimu. V době nedávno minulé to byli opět studenti, kteří v Addis Abebě dávali hlasitě najevo svoji nespokojenost s volbami v roce 2005. Výsledky v Addis Abebě totiž napověděly, že vládní pozice strany TPLF/EPRDF[2] není tak silná, jak by se mohlo zdát. Nervozita se šířila městem poté, co Národní volební komise dlouho odmítala vyhlásit výsledky voleb, načež napětí v Addis Abebě přerostlo v otevřený odpor a demonstrací se zúčastnily desítky či spíše stovky tisíc lidí, obviňujících předsedu zmiňované strany a premiéra země Melese Zenawiho z volebních podvodů. Nejdramatičtější události se odehrály v květnu a listopadu 2005 právě na půdě addisabebské univerzity, kde došlo k násilným střetům mezi ozbrojenými složkami a studenty. Počet mrtvých a zraněných se liší v závislosti na zdroji, nicméně několik desítek lidí bylo v rámci těchto střetů zastřeleno a dalších asi tři sta studentů vyloučeno ze studií. Tito studenti vyloučení z univerzity se ocitli ve značné materiální nouzi, neboť velmi často pocházeli ze vzdálených oblastí Oromie a jiných částí Etiopie a vyloučení mj. znamenalo ztrátu bydliště a dalších „jistot“, které život na vysoké škole v Addis Abebě přináší. Jejich osud byl také námětem několika článků v etiopských i zahraničních médiích.

Závěr

Školství v Etiopii trpí mnohými problémy, ať již finančními, politickými, nebo lidskými (nedostatek učitelů). Zároveň se v něm promítají staletí trvající dějiny této pestré země, mnohé náboženské tradice i mnohé jazyky. Není výjimkou, že učitel, chce-li pohodlně komunikovat se svými žáky ve třídě, musí zvládat i několik jazyků, například amharštinu, oromštinu a somálštinu, o angličtině nemluvě. Kulturní a náboženská specifika jsou též v etiopském školství zohledněna a náboženská výuka je běžnou součástí života žáků různých typů škol, s islámskými školami je možné se setkat na východě země, s křesťanskými ve zbytku země.
I přes veškeré snahy etiopské vlády učinit ze školství svoji prioritu, se nedaří eliminovat řadu neduhů, které jeho vývoj brzdí. Těmi jsou především nedostatek lidských zdrojů, tedy kvalitního učitelského personálu, nízké mzdy, přispívající spíše k frustraci učitelů, nedostatek učebních prostor, což ve většině případů znamená, že se v jedné třídě učí 80–90 žáků. Taková výuka pak musí nutně být neefektivní a žáci si ze školy odnášejí mnohdy pouze nejzákladnější znalosti. V neposlední řadě je problémem etiopského školství absence kvalitních výukových materiálů, jež by přispěly ke zvýšení odbornosti učitelů i k větší motivaci studentů participovat na výuce. Právě tato nedostatečná motivace je patrně největším problémem současného etiopského vzdělávání, neboť ve většině škol stále přetrvává „císařský“ model výuky postavený na absolutní dominanci učitele a nedostatečném zapojení studentů do výuky. Následující roky tak ukážou, jakou cestou se etiopské školství vydá, zda cestou modernizace, nebo zda zůstane zakotveno v minulosti.

Jan Záhořík

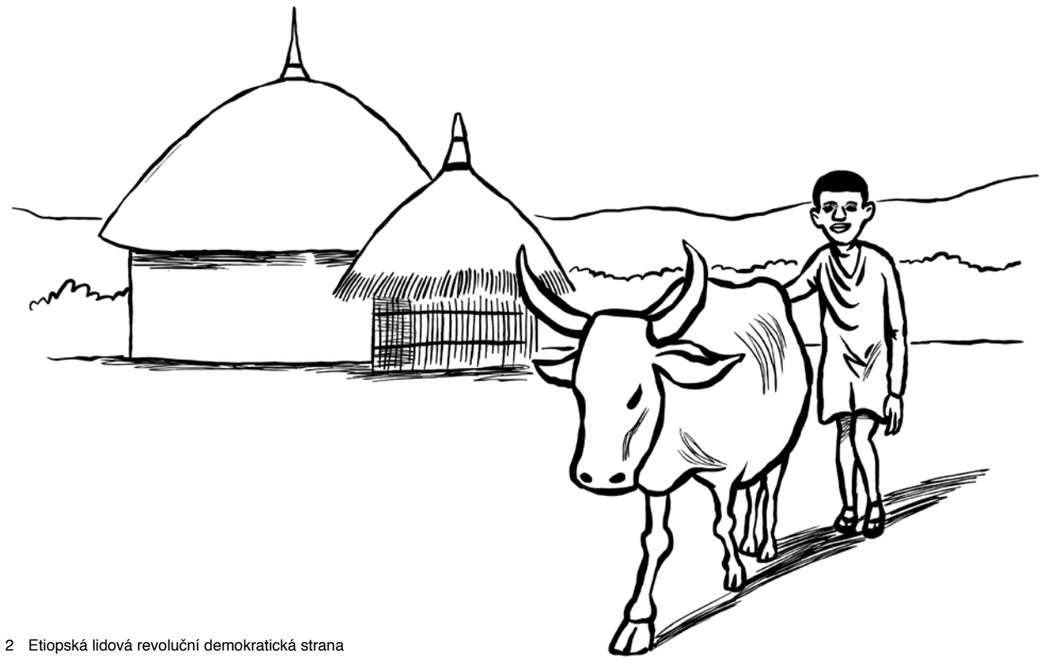

2 Etiopská lidová revoluční demokratická strana

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Fair trade v Etiopii

Temesgen píše diplomovou práci o vlivu fair trade na farmáře v Etiopii. Zjistěte si o fair trade víc! Co to je, k čemu a proč? Jak Češi pomáhají přímo v Etiopii? Věnuje se férovému obchodu někdo ve vašem okolí? Udělejte průzkum mezi spolužáky a jejich rodiči. Kdo zná fair trade, kdo kupuje férové výrobky, jaké? Uspořádejte ochutnávku! Cítíte ten rozdíl?

Co je za naším šálkem kávy?

V dnešní době je pití kávy u nás pro většinu lidí samozřejmostí. Málokdo se ale zamyslí nad tím, co všechno se stane dříve, než káva dorazí do jeho domácnosti, oblíbené kavárny nebo kanceláře. Rozdělte třídu na skupiny. Každá skupina vytvoří komiks, ve kterém zpracuje jedno z následujících témat. Na začátku se skupiny mohou dohodnout na společném hlavním hrdinovi všech komiksů (např. zrnko kávy čekající na semletí ve skladu potravin).

Témata komiksů pro jednotlivé skupiny:

1) Káva, kávovník a pěstování kávy
2) Sklizeň kávy (jak probíhá, jak dlouho trvá)
3) Pražení a mletí kávy
4) Dovoz kávy a následný prodej

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Postavme školu a vyhlubme studny v Africe!

Žáci zjistí možnosti rozvojové pomoci a spolupráce, prozkoumají již realizované projekty a prodiskutují možnosti zapojení do rozvojové pomoci.
Metoda: *skupinová práce a panelová diskuze*
Každá skupina zpracuje odlišnou oblast rozvojové pomoci v Etiopii. Jaké organizace se problematikou zabývají? Kde všude a jak pomáhají? Zapojuje se i Česká republika do rozvojové pomoci a jak? Co to přináší obdarovaným? Co dárcům? Po sesbírání informací vybere každá skupina svého zástupce do panelové diskuze. Cílem diskuze je nejen seznámit posluchače s jednotlivými oblastmi pomoci v Etiopii, ale i diskutovat o pozitivech a negativech rozvojové pomoci. Hlavním cílem je nakonec vybrat oblast, ve které se chcete angažovat a pomoc zrealizovat.

Menšiny

Žáci se seznámí s problematikou menšin a jejich práv. Prodebatují možnosti výuky v jazyce menšin.
Metoda: *debata*
V Etiopii je mnoho jazykových a etnických menšin, jak je to v ČR? Žáci si zjistí, jaké jsou v ČR menšiny, jaké mají možnosti a jak se historicky vyvíjela jejich práva. Mají možnost výuky ve svém jazyce? Následuje debata na téma: Je pro zástupce menšin výuka v mateřském jazyce výhoda? Žáci se rozdělí do dvou skupin (ANO a NE). Každá skupina probere své argumenty a zvolí si své mluvčí. Za skupinu mluví jen její mluvčí, ten zahájí tím, že sdělí stanovisko své skupiny a podpoří je nejdůležitějším (jedním) argumentem. Mluvčí druhé skupiny nejprve zopakuje (parafrázuje), co řekla první skupina, a pak pokračuje argumentem své skupiny. Tak se to stále opakuje. Skupiny mohou mít krátké porady (1 min.) a kterýkoli člen skupiny včetně mluvčího může v čase mezi promluvami změnit skupinu, tj. „názor“. Učitel oznámí poslední dvě nebo tři promluvy. Končí skupina, která nezačínala.

FAKTOGRAFICKÉ ÚKOLY/REFERÁTY

- Kdo byl Adolf Parlesák? Napište o něm referát.
- Napište referát o Oromech, jejich historii, náboženství, kultuře a sledujte vývoj jejich postavení v rámci etnicky pestré Etiopie.
- Etiopie si zachovala svou nezávislost i během tzv. rvačky o Afriku mezi evropskými mocnostmi v průběhu v 19. století. Zkuste z dostupných pramenů zjistit důvod(y) toho, že nátlaku o podmanění odolala.
- Etiopie byla až do roku 1974 císařstvím, dnes je republikou. Napište referát o změně/změnách zřízení od roku 1974 po současnost (počínaje vojenskou juntou Derg) a ideologické orientaci Etiopie v různých fázích tohoto období.
- Napište referát o politických událostech v Etiopii, ve kterých hráli významnou roli studenti. Pokuste se tuto jejich angažovanost vysvětlit. Srovnejte studentská hnutí v Etiopii s obdobnými událostmi v jiných částech světa.

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

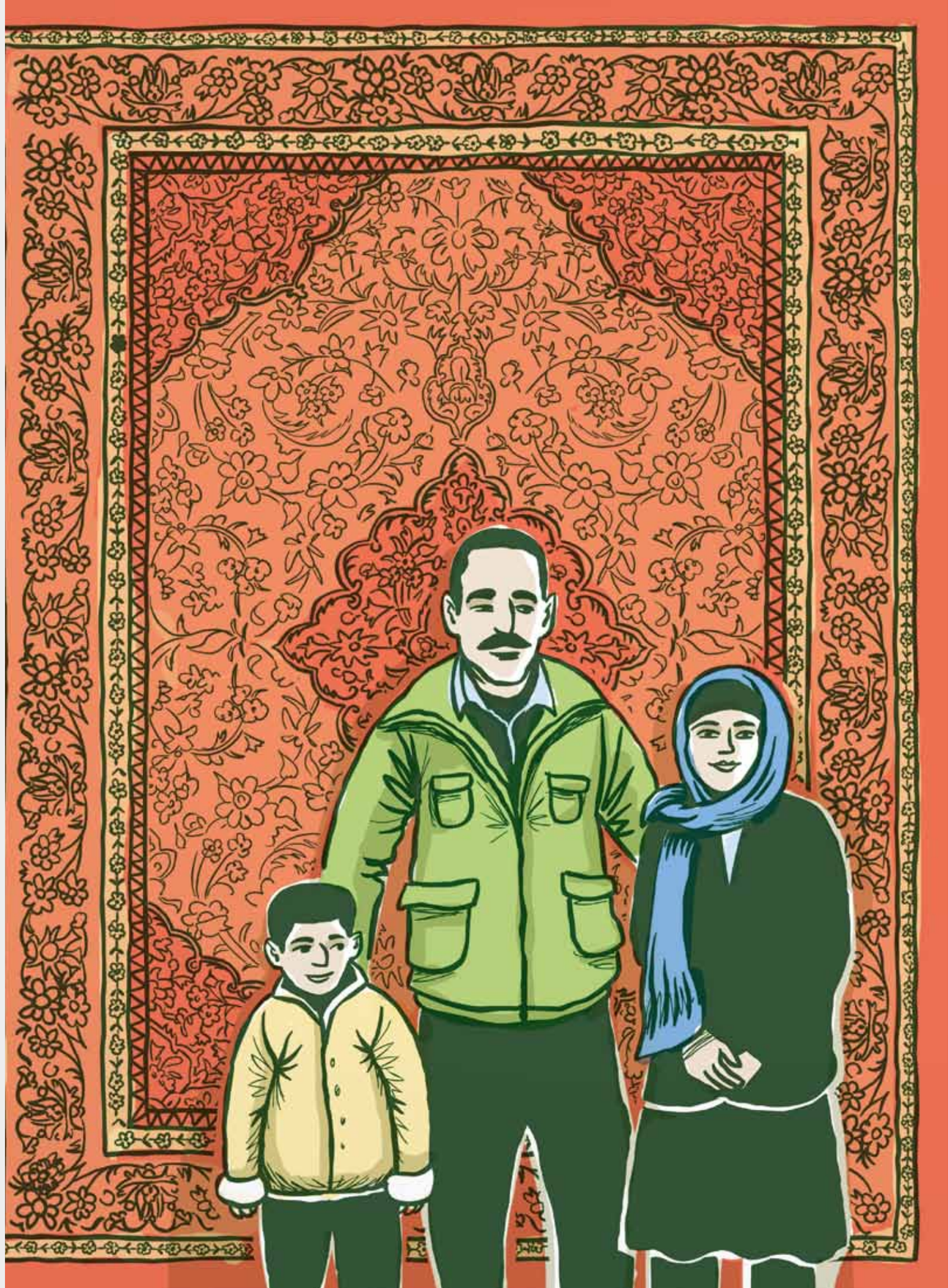

Oficiální název státu: Íránská islámská republika (Džomhúrí-je eslámí-je írán)
Rozloha: 1 648 196 km2
Využití plochy: 10 % orná půda, 27 % pastviny, 7 % lesy, 56 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – Qolleh-ye Damavand (5 671 m), nejnižší bod – Kaspické moře (-28 m)
Klima: subtropický pás, tropický pás

Státní útvar

Státní zřízení: islámská republika
Vznik: 11. února 1979 (islámská revoluce)
Hlavní město: Teherán (6 750 000 obyv.)
Administrativně-správní členění země: 30 provincií
Měna: íránský rijál (IRR)

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 71 208 000
Hustota zalidnění: 43 obyvatel/km2
Národnostní složení: Peršané 51 %, Ázerbájdžánci 24 %, Kurdové 9 %, Gílámci 5 %
Náboženské složení: šíitští muslimové 90 %, sunnitští muslimové 8 %, křesťané, židé, pársové

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Úředním a nejrozšířenějším jazykem je perština (fársí) – indoevropský jazyk, kterým v různých nářečích mluví 58 % a pasivně jej ovládá cca 83 % obyvatelstva. Perština používá upravené arabské písmo. Převážná většina íránských Ázerů, Kurdů, Arabů a Arménů užívá jako rodný svůj příslušný etnický jazyk, základní školní výuka je však pro všechny povinná v perském jazyce.
Z evropských jazyků je nejrozšířenější angličtina. Ve srovnání s jinými státy Blízkého východu však znalost cizích jazyků zaostává.

Největší města

Teherán (7, 8 mil. obyvatel)
Mašhad (2 mil. obyvatel)
Isfahán (1,5 mil. obyvatel)
Tabríz (1,4 mil. obyvatel)
Šíráz (1,3 mil. obyvatel)

Státní svátky (výběr)

11. únor – Den vítězství islámské revoluce (nástup imáma Chomejního k moci v roce 1979)
5. únor – svátek Arbaín (40 dní po výročí smrti imáma Husajna)
13. únor – svátek úmrtí proroka Muhammada
20. březen – Den výročí znárodnění ropného průmyslu (v r. 1951)
22.–26. březen – novoroční svátky (Nourúz)
1. duben – Den vyhlášení Íránské islámské republiky (v r. 1979)
17. květen – volný den připomínající úmrtí Fatémy Zhara (jediné z potomstva proroka Muhammada, jejíž rod přežil)
4. červen – výročí úmrtí imáma Chomejního
5. červen – výročí povstání (masových nepokojů v reakci na uvěznění Chomejního po jeho významném veřejném projevu v roce 1963)
26. červen – výročí narození imáma Alího
ramadán – devátý měsíc muslimského lunárního kalendáře (pohyblivé datum)
16. říjen – svátek Ašúra (předvečer a výročí vraždy imáma Husajna a jeho rodiny)
25. prosinec – svátek Ghadír-e Qom
Muslimský kalendář po celém světě začíná v roce 622. V tomto roce křesťanského letopočtu, poté co přežil atentát, který na něj spáchali Kurajšovci v Mecce, odešel Prorok z Mekky do oázy Jathrib, kam vstoupil dne 24. září 622 a od tohoto data „hidžry“ (emigrace) začíná muslimský kalendář. Oáza Jathrib byla jedním ze tří největších obchodních center tehdejšího arabského světa a později na počest Proroka přijala jméno Madínat al Nábí (Město Prorokovo), zkráceně jen Medína. V roce 2010 je všude v muslimských komunitách rok 1431, a to z důvodu používání jejich lunárního kalendáře. V Íránu tomu tak není, používají starý zoroastriánský kalendář (od 21. března do 20. března následujícího roku), který je stejně jako náš gregoriánský o 10 (11) dnů delší než muslimský lunární kalendář. Proto se přibližně za každých 32 let rozchází tento íránský kalendář s muslimským o jeden rok. V roce 2011 začal 21. 3. v Íránu letopočet 1390.

ALI SAREMI

Alimu je 17 let. Pochází z Teheránu, hlavního města Íránu. Do České republiky přišel s rodiči před šesti lety, když jeho otec dostal práci na íránské ambasádě v Praze. Ali má dvě sestry. Rád by tady vystudoval vysokou školu a pak se vrátil do Íránu.

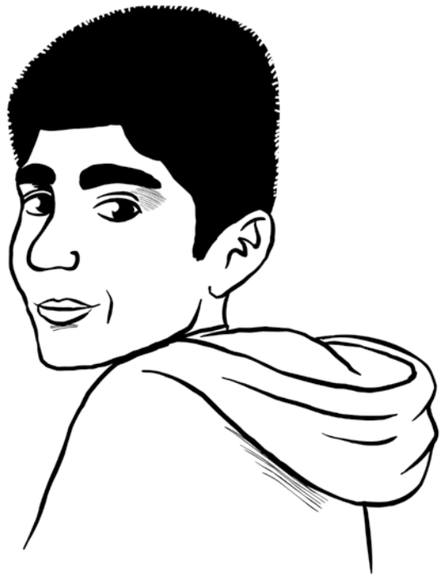

Když jsi přijel do České republiky, nastoupil jsi rovnou na základní školu?

Nejdřív jsem tady chodil dva roky do perské školy. Pak jsem nastoupil do osmé třídy na českou základku. Teď chodím na Gymnázium Arabská. Je to v Praze 6, ale není to žádná arabská škola, jenom se tak jmenuje ulice, v které to gymnázium stojí.

Učil ses češtinu už předtím, než jsi sem přijel?

Ne. Česky jsem vůbec neuměl. Když jsem nastoupil do perské školy, moje mladší sestra chodila na kurzy češtiny. Začal jsem na ten český kurz chodit s ní, abych se taky naučil česky.

Jaké byly tvoje první dojmy z české školy?

Nejdřív jsem se cítil hodně o samotě. Trochu jsem se bál, že neumím česky, a taky jsem ve škole nejdřív nikoho neznal. Učitelka se mi snažila jako nováčkovi pomáhat. Na začátku jsem se musel hodně učit, potom to už bylo lepší.

Jak funguje základní škola v Íránu?

Naše základka je od první třídy do páté třídy. Na to navazují ještě tři roky, které odpovídají druhému stupni, který máte tady v Česku. U nás ale na tyhle tři roky musíš změnit školu, není to tak jako v Česku, kde máte první i druhý stupeň v rámci jedné školy. Když skončíme ty tři navazující roky, nastupujeme na střední školu. Na tu už musíme udělat přijímačky. Střední škola u nás trvá tři roky a během čtvrtého roku se pak připravujeme na maturitu a na univerzitu.

Kolik let jsi chodil v Íránu na základní školu?

Byl jsem tam dohromady pět let, pak jsem odjel do Česka.

A v kolika letech chodí u vás děti do školy?

V šesti nebo sedmi letech.

Chodili jste do jedné třídy kluci i holky dohromady?

To ne. U nás jsme holky i kluci zvlášť. Školy u nás jsou pro kluky i holky úplně oddělené, protože u nás máme islámské náboženství. Až na univerzitě můžeme studovat dohromady.

Kolik vás bylo ve třídě?

Bylo nás tak dvacet nebo pětadvacet.

Jak daleko od domova jsi měl svoji základní školu?

Jenom asi sto nebo dvě stě metrů. Bydleli jsme v západní části Teheránu, blízko letiště. Moje škola byla

na sídlišti a přes ulici od ní byla i holčičí škola. Hned u školy jsme měli ještě obchodní pasáž, kam jsem si chodil kupovat jídlo.

Mohl bys popsat, jak tvoje škola vypadala?
Ta škola byla docela velká, chodilo do ní asi tři sta dětí. Měla tvar obdélníku a myslím, že v ní byla tři patra. V přízemí měla pracovnu ředitelka a vrátný a nahoře byly třídy. U školy jsme měli ještě velký dvůr, ten sloužil zároveň i jako hřiště na fotbal a basketbal.

Měli jste v okolí školy nějaký park nebo zeleň?
Park tam úplně nebyl, ale jinak máme v Teheránu docela dost stromů. Byly i u naší školy.

Chodili s tebou do třídy nějací kamarádi z okolí?
Ano, třeba naši sousedi. To sídliště, na kterém jsme bydleli, bylo docela velké, takže do školy se mnou chodilo dost spolužáků z okolí.

Jak vypadal tvůj normální školní den?
Normálně jsem se probudil asi v sedm. Vzal jsem si na sebe uniformu, maminka mi udělala snídani a svačinu. Když mi svačinu nepřipravila, tak mi místo ní dala peníze, abych si něco koupil v obchodě. Do školy jsem chodil pěšky. Mezi školou a domovem bylo to obchodní centrum, kde jsem si mohl koupit něco k jídlu. Třeba kávu a tak. Potom jsem šel do školy. Ve škole jsme se nejdřív všichni museli sejít na dvoře. Na tom dvoře byla na zemi napsaná čísla, na kterých jsme stáli. Každý z žáků měl totiž svoje přidělené číslo, které měl vyznačené i na uniformě. Podle těch čísel jsme se seřadili do řady a potom jsme zpívali státní hymnu. Když jsem ale někdy přišel do školy pozdě, tak jsem na ten nástup už nesměl jít. Musel jsem čekat stranou, dokud nástup neskončil. Po tom nástupu se asi patnáct nebo dvacet minut cvičilo. Teprve potom jsme šli do třídy a začali jsme se učit. Takhle to probíhalo ale jenom na základní škole, těch prvních pět let.

V kolik hodin jste ráno začínali?
V osm.

Říkal jsi, že jste měli uniformy. Jak vypadaly?
Tak nějak normálně. Měla dlouhé rukávy a vypadala jako košile. S barvou to bylo různé, každá škola to měla jinak. My jsme měli světle a tmavě modrou. Kalhoty jsme mohli mít jakékoliv.

Nosili jste nějakou pokrývku hlavy?
Ne. Kluci u nás šátky nenosí, to jenom holky.

Jaké se u vás učily hlavní předměty? Byly jiné než ty, co se učí tady?
Trochu jiné byly. Měli jsme třeba náboženství a neměli jsme fyziku ani chemii, ta se učí až později, stejně jako tady. Pak jsme měli perštinu, matematiku, výtvarku, ale hudebku už ne. Pak jsme měli pracovní činnosti. Učili nás třeba vařit a tak. Když nastupujeme do střední školy, tak si myslím, že máme ještě základy sebeobrany. To už jsem ale nezažil, protože jsme jeli do Česka.

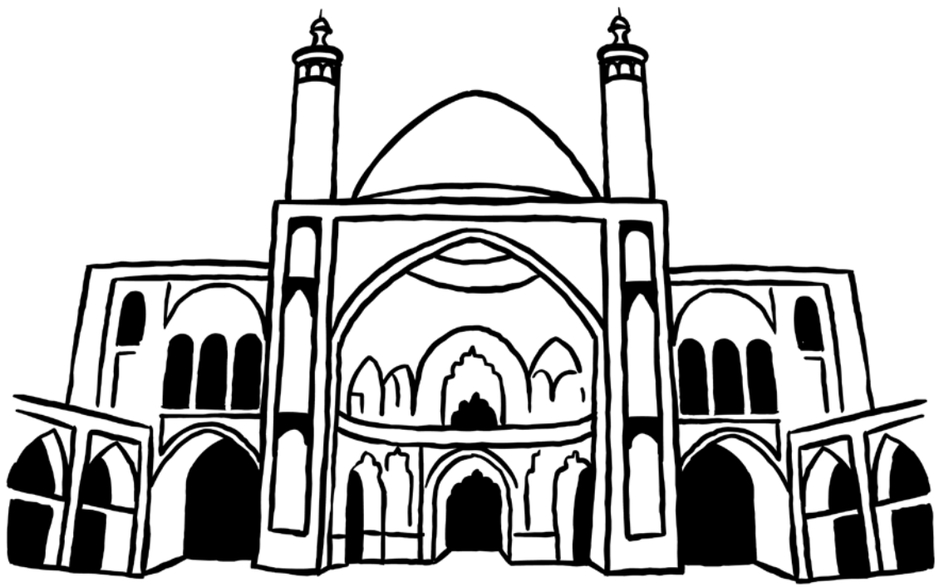

To je zvláštní, že vás v chlapecké škole učili vařit. Co jste třeba vařili?
Třeba jsme pekli koláče. Holky se pak učily přebalovat děti a tak podobně.

Kluci se u vás učí ve škole péct a vařit?
Jo.

Učila vás vařit žena, nebo muž?
Žena. Nás učily jenom ženy. Kromě tělocvikáře. To byl muž. I naše ředitelka byla žena. Na základce to je tak, že jedna učitelka učí všechno. Až když skončíme těch pět let, tak potom máme na každý předmět jiného učitele.

A co jste dělali během hodin tělocviku?
Někdy jsme hráli fotbal nebo basketbal. Taky nás občas testovali, to jsme potom museli na čas běhat dokola po hřišti.

Učili jste se na základní škole nějaké jazyky?
Angličtinu.

Měli jste domácí úkoly?
Domácí úkoly jsme měli poměrně hodně. Třeba z matematiky a tak podobně.

A co žákovské knížky?
Ty jsme neměli. Učitelka si zapisovala známky jenom k sobě.

A známkovalo se?
Jo. Známky byly od 20 bodů do 0. 20 bodů byl nejlepší výsledek a nejhůř by bylo možné dostat třeba tak 14 bodů. Míň už ale ne.

Dostávali jste na základní škole vysvědčení?
Vysvědčení jsme dostávali vždy v pololetí a pak na konci roku, stejně jako to je tady. Třídní schůzky jsme taky měli dvakrát do roka. Když byl nějaký problém, tak si učitel mohl zavolat rodiče do školy i častěji.

Známkovalo se u vás i chování?
Taky.

Měli jste ve škole obědy?
U nás na základce jídelny nejsou. Máme je až na středních školách a univerzitách. Na základce jsme totiž ve škole jenom do 12 hodin a navíc u nás většina žen nepracuje, takže jsou doma a můžou vařit oběd.

Kolik hodin denně jste se učili?
Čtyři nebo pět.

Jak byla dlouhá vyučovací hodina?
45 minut.

A co přestávky?
Měli jsme jednu velkou přestávku a pak asi desetiminutovky. Když jsme měli velkou přestávku, tak jsme někdy chodili na hřiště nebo do bufetu. Někdy jsme taky jenom zůstávali ve třídě a bavili jsme se.

Bál ses ve škole něčeho? Měli jste tělesné tresty?
Ne, ve škole jsem se ničeho nebál. Tělesné tresty u nás nebyly, ale když jsme neměli nějaké úkoly nebo něco podobného, tak jsme museli stát celou hodinu čelem ke zdi. Taky jsme třeba museli jít za trest za dveře, ven ze třídy, nebo třeba něco napsat.

Vadilo ti něco ve škole?
Možná to, že jsem musel chodit do školy.

A mohli jste ve škole třeba žvýkat?
Ne. Žvýkačky jsme museli vyhodit do koše.

Používali jste ve škole nějaké školní pomůcky nebo nějaké speciální vybavení?
Bylo to podobné jako tady. Ve škole jsme třeba měli počítače. Laboratoř jsme ale na základce ještě neměli, protože se během těch prvních pěti let u nás neučí ani fyzika, ani chemie. Na některé hodiny jsme se stěhovali do speciálních tříd. Třeba jsme měli zeměpisnou třídu, kde byly mapy.

Jak vypadala vaše třída?
Měli jsme také černou tabuli a lavice byly vždycky pro dva. Někdy nám učitelé řekli, že můžeme vybrat peníze a koupit něco, čím bychom si třídu trochu vylepšili. Pak jsme třeba koupili záclony nebo kytky.

Fungovala u vás ve škole družina?
Jo, ale já jsem tam nechodil.

Jezdili jste třeba na školy v přírodě?
Školy v přírodě jsme neměli, ale někdy jsme šli do kina nebo jsme jezdili na krátké výlety, třeba do nějakého města podívat se na památky. Jednou jsme takhle jeli do Kášánu, to je takové staré město, které není moc daleko od Teheránu. Vždycky, když jsme někam jeli, tak pro nás škola objednala autobus. Bylo to tak, i když jsme někam šli jenom v Teheránu. Teherán má totiž víc než třináct milionů obyvatel, tak by trvalo strašně dlouho, než bychom se někam dostali normální městskou dopravou. Jinak jsou v Teheránu dost často dopravní zácpy, i když máme metro.

Jezdily s vámi někdy na výlety i holky z dívčí školy?
To ne. Někdy se třeba stalo, že jsme se na místě, na které jsme přijeli, potkali s nějakou jinou školou, ale společně jsme nikam nejezdili.

V Česku teď chodíš do školy, kde jste pohromadě kluci i holky. Musel sis na to zvykat?
Nijak zvlášť jsem si na to zvykat nemusel. Přišlo mi to úplně normální.

Připadalo ti v české škole něco výrazně jiné?
U vás jsem viděl, že studenti moc nerespektují učitele, ale u nás docela jo. A když u vás někdo nepřinese domácí úkol, tak dostane pětku. Ale u nás dostane nejenom pětku, ale ještě navíc musí stát celou hodinu čelem ke zdi vedle tabule. Je to pro něj pak víc trapné. Jinak podle mě moc rozdílů mezi českou a íránskou školou není. Máme stejně dlouhé hodiny i přestávky. Možná je jiné ještě to, že testy jsme u nás psali vždycky jen v pololetí. Na konci roku jsme pak psali souhrnný test z látky za celý rok. Škola nám vždycky dala jeden den před testem studijní volno, abychom se na ten velký test mohli připravit. Ústní zkoušení u nás probíhalo po celý rok stejně, jako je to tady.

Jak to máte v Íránu s prázdninami?
Letní prázdniny u nás máme tři měsíce, od poloviny června do půlky září. Je to tak proto, že normálně chodíme do školy šest dní v týdnu a volno máme jenom v pátek. Nemáme volný víkend, jako máte vy. V Íránu je ve škole volno ještě vždycky, když jsou státní svátky a perský nový rok Nourúz. Na Nourúz máme volno dva týdny.

Vzpomeneš si na něco z íránské školy, co jsi v té české nikdy nezažil?
Když byl ramadán – jestli tedy víte, co to je – tak nás škola pozvala na večeři. Šli jsme normálně do školy, kuchaři připravili jídlo, všichni jsme se sešli v aule a pak jsme měli společnou večeři.

ÍRÁN A JEHO ŠKOLSTVÍ

Teherán je od Prahy vzdálen vzdušnou čarou přibližně tři a půl tisíce kilometrů. Tato vzdálenost se nezdá být nijak veliká v době, kdy se cestování leteckou dopravou stalo zcela běžným. Avšak pro většinu Čechů stále Írán zůstává zemí tajemnou, zemí s kouzlem orientálních pohádek i zemí stále trochu zahalenou v mlžném oparu, ze kterého se občas vynoří znepokojující zprávy. Ty jako by se ani k staroslavné Persii nehodily, protože jsou z jiného, našeho času – například zprávy o íránském jaderném programu, který podle mnohých představuje skutečné bezpečnostní riziko pro Evropu i celý svět, o zmanipulovaných volbách, o neobvykle vysokém počtu poprav, o tom, že někdo byl odsouzen k trestu ukamenování. Jakou představu si o této zemi běžně udělá divák televizních zpráv či posluchač rozhlasových reportáží?
Většina aktuálních informací, jež se obvykle dozvídá z médií, opravdu nezní právě pozitivně a nepromlouvá ve prospěch Íránu. Většinu lidí pak zřejmě přejde chuť zajímat se o zemi, která bývá vykreslována jako zpátečnický stát, ovládaný zabedněnými náboženskými fanatiky. Myslím a srdcím obyvatel střední Evropy je poté Írán vzdálen ještě více než oněch tři a půl tisíce kilometrů a navštívit jej si troufá jen hrstka zasvěcenců či odvážlivců se sníženým pudem sebezáchovy. A přesto je Írán zemí s bohatou kulturní tradicí, která sahá zpět několik tisíc let. Íránci často a rádi mluví o tom, že jsou zemí s jednou z nejstarších souvislých civilizací. Na území Íránu jsou k spatření stovky památek a architektonických skvostů z různých staletí předislámského i islámského období. Írán je tedy plný kontrastů a protikladů, které vycházejí z politicko-historického vývoje na jeho území.

Starověk, arabská expanze a islamizace

Nejstarším státním útvarem na íránské půdě byla říše Elam, jejíž počátky je možné datovat do poloviny 3. tisíciletí př. n. l. Po ní následovala říše Médů, která se zformovala v 7. století př. n. l. poté, co do oblasti po několik staletí proudily nové indoevropské kmeny. Ty výrazným způsobem změnily dosavadní strukturu místního obyvatelstva. K těmto kmenům patřili právě Médové a jejich pozdější vazalové, Peršané. Již v polovině 6. stol. př. n. l. se však Peršanovi Kýrovi II. Velikému podařilo Médy porazit a dát tak základ vlastní perské říši, k jejímuž odkazu se hrdě hlásí i dnešní Írán. Je třeba zmínit, že pro Íránce bylo vždy velmi důležité vzdělání. Dochovaly se nálezy dva a půl tisíce let starých hliněných destiček, které jsou popsány poznámkami tehdejších studentů v klínovém písmu tehdy užívaném.
V polovině 7. stol. n. l. byla perská říše začleněna do muslimského chalífátu a během relativně krátké doby islamizována. Kromě toho, že Peršané přejali islám, který se stal postupně nejrozšířenějším náboženstvím v celé oblasti, přejali od Arabů také jejich písmo, které se zdálo být praktičtější než jimi dosud užívané písmo klínové. Vzdělaní Peršané, kteří se vyznali v administrativě, sehráli důležitou úlohu ve vznikající správě mladé muslimské říše.
Islámský středověk pak znamenal pro Írán rozkvět vzdělanosti. Rozvíjela se literatura, básnictví a také naučná próza, filozofie a historie. Astronomie, matematika nebo třeba lékařství byly na vzestupu a z jejich poznatků čerpala dlouho v bohaté míře též Evropa. V následujících staletích však přestávala íránská feudální společnost postupně stačit rychlému vývoji v Evropě, až se v 19. století objevila akutní potřeba reformovat přežité způsoby výuky.

Vývoj v 19. a 20. století

První moderní vyšší škola podle evropského vzoru byla založena v Teheránu v roce 1851 za vlády dynastie Kádžárovců. Vzdělání tu měli získat budoucí lékaři, techničtí inženýři, geologové či vojenští odborníci. Důkladnou reformu školství začal však až ve 30. letech 20. století Rezá Šáh, zakladatel nové dynastie Pahlaví. Bylo založeno ministerstvo školství a uzákoněna pětiletá povinná školní docházka. Írán je ale zemí velmi rozlehlou a v jeho odlehlých regionech se zpočátku jen obtížně dařilo dostupnost alespoň základního vzdělání zajistit. V šedesátých a sedmdesátých letech minulého století mohli mladí rekruti, kteří měli dostatečné vzdělání a nechtěli nastoupit klasickou vojenskou službu, volit účast v tzv. Armádě proti negramotnosti, v jejímž rámci byli vysláni do venkovských oblastí, aby vyučovali psaní a čtení tamní obyvatele. Během deseti let naučili číst a psát 2,2 milionu dětí a 600 tisíc dospělých.
Velice obtížné bylo také změnit názor rodičů v tradiční muslimské šíitské společnosti, aby posílali do školy i dívky. Ženy se do té doby obvykle nepohybovaly ve veřejném prostoru, jejich posláním byla rodina a k tomu stačily znalosti a dovednosti, co se dív-

ka naučila doma od matky či jiných žen. I když první dívčí škola byla založena v Teheránu již v roce 1907 a na Teheránské univerzitě krátce po jejím otevření začalo studovat vedle mužů i dvanáct studentek, základní a střední školy se plnily dívkami jen pomalu.
Velké změny v oblasti školství přinesla Islámská revoluce v roce 1979. Z monarchistického Íránu se stala Íránská islámská republika. Zásady a požadavky státního náboženství se staly nutnou součástí každodenního života a do učebních osnov byly implementovány hodnoty nového režimu. Pokud šáhův Írán bral za základ při vytváření výukových materiálů a formování svého edukačního systému Německo, Francii, Velkou Británii a USA, nová republika kladla důraz na islámské hodnoty a dříve upřednostňovanou západní orientaci oproti tomu z učebnic odstraňovala.
Nový režim zato v mnohém usnadnil vzdělávání žen, uskutečnil velké investice do stavby nových dívčích škol a propagoval školní docházku dívek jako slučitelnou s islámem a navíc doporučovanou náboženskými autoritami, což umožnilo vysoký nárůst gramotnosti v ženské populaci. Ještě v roce 1956 byla ve městech gramotná jen jedna čtvrtina dívek nad 10 let, na vesnici dokonce pouhé 1 %. O deset let později byla ve městě gramotných děvčat už více než třetina a na venkově 3,4 %. Dnes umí číst a psát na 80 % dívek ve věku do 15 let, a dokonce 96 % mladých žen ve věku od 15 do 24 let.

Maminky jsou doma

Na íránských vysokých školách v současnosti dokonce převažují studentky nad studenty v poměru cca 60 : 40. Situace je ovšem komplikovanější v tom, že i když žena úspěšně zakončí vysokou školu a začne pracovat ve svém oboru, jakmile se později vdá, potřebuje manželův souhlas, že může chodit do zaměstnání. Většina žen zůstává proto po narození prvního dítěte již doma, jednak aby se mohla starat o dítě a o domácnost, ale také proto, že nechce ohrozit rodinu, pokud její manžel nesouhlasí s tím, aby pracovala. Protože tak většina vdaných žen zůstává alespoň během školních let svých dětí v domácnosti, mohou děti chodit domů na oběd a základní školy není třeba vybavovat velkými kuchyněmi a jídelnami.

Íránská škola dnes

Základní a střední školy jsou v Íránu rozdělené na dívčí a chlapecké. Ve třicátých letech 20. století se dokonce objevily základní školy, kde se učila obě pohlaví společně, ale o to horší bylo přesvědčit konzervativnější rodiče dívek, aby do takové školy své dcery posílali. Vzhledem k tomu, že po Islámské revoluci se pevně rozdělil například i prostor ve veřejných dopravních prostředcích tak, že některé vagony metra jsou nyní vyhrazeny pouze pro ženy nebo že samostatně cestujícím ženám je určena zadní část městského autobusu, kam muži nemají přístup, není rozdělení škol na „holčičí“ a „klučičí“ nijak překvapující. Na vysokých školách se studuje sice společně, ale praxe je stejně taková, že v jedné části posluchárny sedí ženy a v druhé muži, blízké kontakty mezi pohlavími jsou nežádoucí.

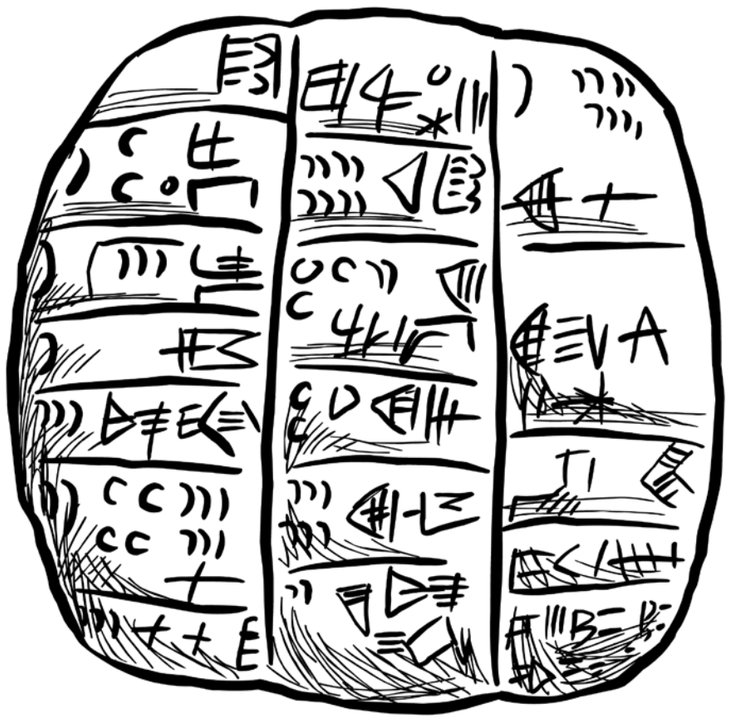

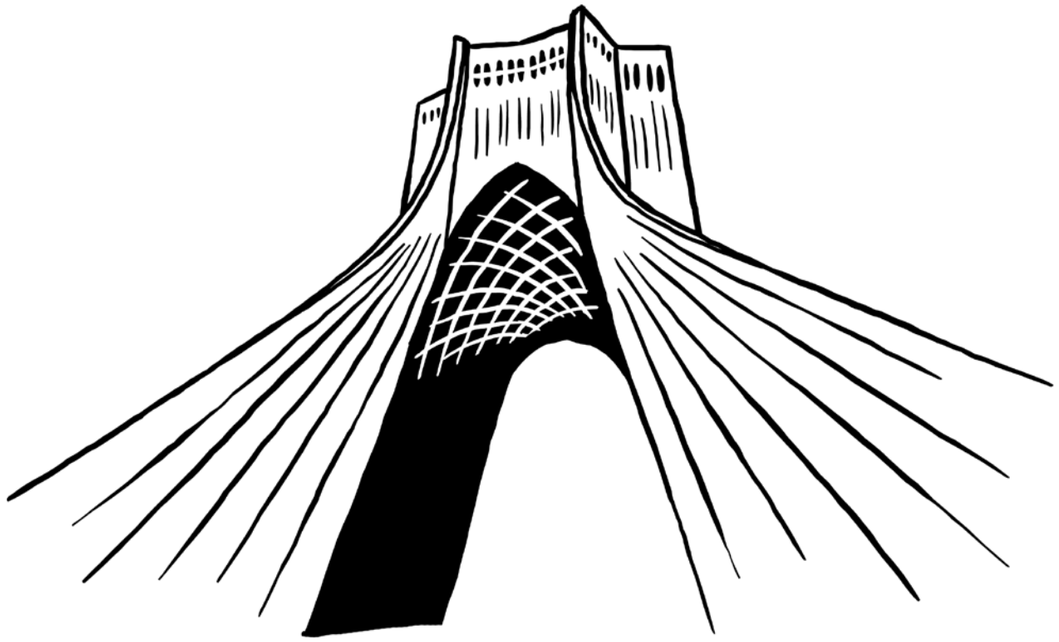

Základní škola měla dosud pět ročníků, jak jsme se dozvěděli z rozhovoru s Alim. Právě se však v Íránu přechází na nový systém se šesti třídami základní školy. V podstatě oněch šest tříd odpovídá našemu prvnímu stupni. Větší rozdíly jsou ve složení školních předmětů, kdy některé se vyučují až od nižší střední školy. V závěru každého školního roku píší žáci závěrečný test, pokud jsou úspěšní, pokračují ve studiu ve vyšším ročníku.
Docházku na základní školu uzavírá celostátní závěrečná zkouška, na jejímž základě mohou žáci nastoupit ke studiu na nižší střední škole, která se někdy označuje jako orientační a která odpovídá českému druhému stupni základní školy. Zde by měl každý student objevit, jaké jsou jeho hlavní zájmy a studijní předpoklady, aby se posléze odpovídajícím způsobem rozhodl ve svém dalším studijním směřování. Tato nižší střední škola trvá tři roky a je též ukončena závěrečnou zkouškou, jejíž úspěšné složení je podmínkou pro studium na tříleté vyšší střední škole.
Pokud má student zájem pokračovat ve studiu na univerzitě, musí absolvovat navíc ještě jeden ročník, který je přípravkou na VŠ. V jeho závěru skládá *konkúr*, zkoušku, jež slouží jako podklad pro jeho přijetí. Tento přípravný ročník by měl být nyní podle chystaných změn zrušen a na vysokou školu by se měl student hlásit hned po dokončení vyšší střední školy.

Co si oblékají školáci

Žáci na vyučování chodí v jednotném oblečení, které jednak částečně stírá sociální rozdíly mezi nimi a jednak při jeho nošení nehrozí, že by žáci přišli do třídy nevhodně oblečeni. K vládou vyžadovaným islámským zásadám patří též způsob oblékání. Oblečení nesmí být nijak provokativní. Dívky a ženy si musejí povinně zahalovat vlasy a tělo s výjimkou obličeje a předloktí. Uniformy se na jednotlivých školách mohou lišit, všechny ale jsou s dlouhými rukávy a nohavicemi. Většinou se jedná o volné haleny nebo kabátky doplněné libovolnými kalhotami. Halena obvykle u chlapců sahá těsně pod zadek a kabátek u děvčat alespoň do půli stehen. Dívky navíc nosí na hlavě bílý šátek. Ten je vpředu kvůli snadnému oblékání sešitý a připomíná volnou kuklu.

Kdy mají školáci v Íránu prázdniny

Podle Bible Stvořitel šest dní pracoval, než stvořil celý svět, a poté sedmý den odpočíval. Stejně tak věřící všech tří hlavních monoteistických náboženství mají mít jeden den v týdnu vyhrazený pro odpočinek. Avšak každé z těchto náboženství ukládá odpočinek na jiný den. Pro křesťany je sedmým dnem neděle, pro židy sobota a pro muslimy pátek. V průběhu 20. století přibyla k neděli jako další volný den sobota, takže nyní má náš pracovní týden jenom pět dní. Ve státech Blízkého a Středního východu je obvyklé, že volným dnem je pouze pátek. Na mnoha místech však utichá pracovní ruch již ve čtvrtek po obědě. Například státní úřady a instituce mívají ve čtvrtek zkrácené úřední hodiny. Nicméně pracovní

týden tu je šestidenní a i školáci chodí do školy šest dní v týdnu. Ale protože je vše špatné k něčemu dobré, mohou mít díky tomu o měsíc delší letní prázdniny, což je velmi výhodné hlavně z důvodu horkého a dlouhého íránského léta.
Do školy se chodí i během posvátného postního měsíce ramadánu. V průběhu měsíčního půstu není muslimům s výjimkou malých dětí, nemocných a těhotných dovoleno jíst ani pít během dne. Od slunce východu do slunce západu nesmějí sníst ani jediné sousto, vypít jediný doušek vody. Půst se dokonce vztahuje i na žvýkání žvýkačky, cucání bonbónů či kouření cigaret. První jídlo následuje až po západu slunce. Po takovém dni, kdy se člověk svědomitě postil, je obvykle o to chutnější, i kdyby to byl jen suchý chleba. Ke společné večeři po celodenním půstu, která má jméno *iftár*, se scházejí doma obvykle všichni členové rodiny. Pro žáky škol bývá někdy pořádána tato slavnostní večeře přímo ve škole, aby si ji mohli vychutnat spolu se svými spolužáky. Ramadán je zakončen svátkem, kdy je volno a kdy děti dostávají dárky.
Dva týdny prázdnin si užívají školáci v době *Nourúzu*, což je pradávný svátek, který pochází ještě z předislámských dob. *Nourúz* je začátkem íránského nového roku a v překladu znamená nový den. Oslavuje se skrze něj konec zimy a nadcházející jaro. Tento svátek připadá každý rok přesně na okamžik jarní rovnodennosti a zvyky s ním spojené se v mnohém shodují s jarními tradicemi dodržovanými v našem kulturním prostoru. Nápadná podobnost íránských a českých tradic upomíná na společné indoevropské kořeny obou národů.
Na íránském novoročním stole, kterému se, přeloženo do češtiny, říká *tabule sedmi S,* nesmí chybět sedm pokrmů či předmětů, jejichž perský název začíná tímto písmenem. Mezi ně patří například čerstvě vyrašené zelené obilí, které bylo několik týdnů předem zaseto do misky nebo květináče stejným způsobem, jako se u nás na Velikonoce připravuje zelené osení.
I další novoroční tradice, která se v Íránu dosud dodržuje, je velmi podobná s naší. Jedná se o barvení vajíček. Vejce, zárodky nového života, Íránci buďto nechávají bílá, nebo je celá obarví v jedné barvě. Velmi oblíbená je přitom červená, stejně jako se v minulosti nejčastěji červeně barvívaly velikonoční kraslice u nás. A i o Nourúzu si lidé dávají dárky, děti je nejčastěji dostávají ve formě bankovek.

Zdvořilost
Íránské děti jsou od malička vedeny ke zdvořilosti a úctě k dospělým. Je pro ně přirozené uznávat autoritu učitele a nemívají s tím problémy. Obecně se dá říct, že Íránci jsou velmi milí, přátelští a milují hosty. Pokud se vám někdy naskytne příležitost, vydejte se do Íránu, abyste zažili jejich přátelskou povahu sami na vlastní kůži.

Adriana Stříbrná

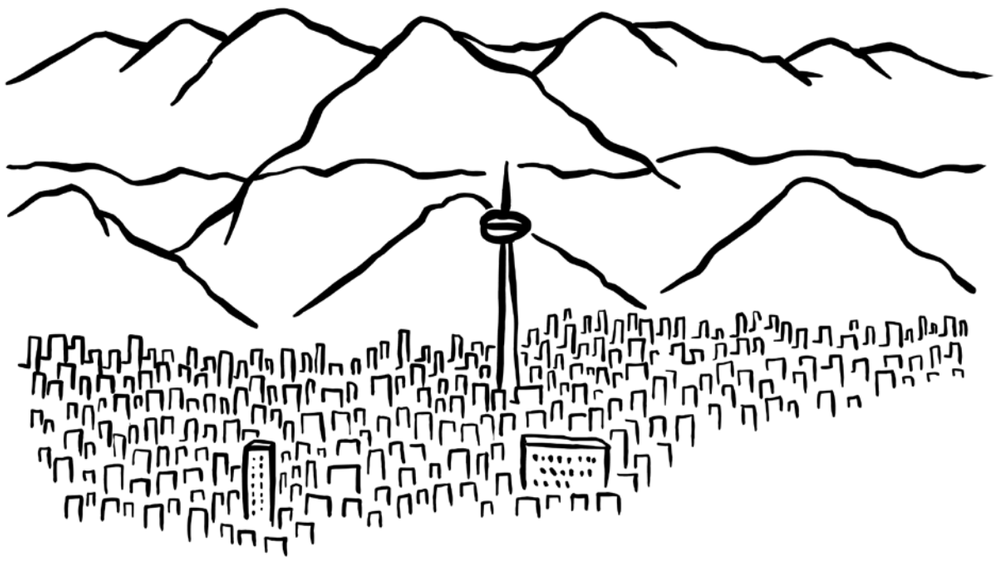

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Mediální obraz Íránu
Jaké informace se dozvídáme z médií o Íránu? Jaký si pak utváříme obraz o této zemi? Zjistěte od žáků, co se jim vybaví, když se řekne Írán (co o něm ví, jaké pocity v nich vyvolává, jaké mají o dané zemi představy). Poté rozdělte třídu do skupin. Každá skupina najde 3 různé mediální články (doporučujeme zadat každé skupině jiné médium) a z nich přinese ostatním 5 různých informací. Zjištěné informace zapisujte na flipchart a společně diskutujte o tom, jak se o Íránu píše v médiích, tj. jaký vzniká obraz u veřejnosti. Můžete žákům zadat témata, která mají v získaných článcích hledat, jako např.
– postavení žen ve společnosti
– vztah společnosti ke vzdělání
– jaderné zbrojení v Íránu
Na závěr srovnejte s výsledky z úvodní aktivity.

IRAN TOUR aneb Cestujte s námi do Íránu
Ve třídě vznikne několik cestovních kanceláří, které pořádají turistické zájezdy do Íránu. Jejich majitelé se snaží zjistit a vymyslet, na co mohou turisty nalákat, aby cestovali do Íránu. Vytvoří propagační materiály, letáky a výhodné nabídky zájezdů. Ostatním ve třídě se pak snaží své zájezdy prodat.

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Filmová nabídka – Persepolis
Podívejte se se žáky na film íránské režisérky Marjane Satrapi Persepolis. Film je dělaný komiksovou formou a je pro žáky velmi dobře vstřebatelný.
Metoda: *p*ětilístek a kladení otázek
Žáci jako reflexi filmu vytvoří svůj pětilístek na téma Persepolis. Pětilístek spočívá v tom, že každý žák napíše na 5 řádků pod sebe: téma (= jedno slovo, téma, ke kterému se dále vyjadřují), jaký/á/é je (= dvě přídavná jména, která dané téma nejlépe charakterizují), co dělá (= 3 slovesa, která dané téma nejlépe charakterizují), větu o 4 slovech vyjadřující se k tématu a heslo (= jedno slovo vystihující podstatu tématu). Pětilístky si vzájemně ukážou a pak má každý možnost napsat jednu otázku, která mu po filmu zůstala v hlavě. Na otázky odpovíme společně, nebo skupinově (každá skupina dostane několik otázek, ke kterým se vyjádří).

Pokrývka hlavy u žen
Žáci si nejprve zjistí informace o tom, proč nosí muslimské ženy pokrývku hlavy. Pak diskutují o tom, zda mají ženy právo nosit pokrývku i v jiných státech než v muslimských.
Metoda: *akvárium*
Třídu rozdělíme na dvě skupiny. Každá skupina si po určenou dobu sbírá argumenty pro své řešení. V tomto případě obhajuje jedna skupina stanovisko pro a druhá proti nošení pokrývky hlavy. Při hledání argumentů je může inspirovat současná situace ve francouzských školách. Pak každá skupina zvolí svého mluvčího, ti si sednou uprostřed kruhu a střídají se v argumentech.

FAKTOGRAFICKÉ ÚKOLY/REFERÁTY

- Co je to karavanseráj? Jaký měly účel a komu sloužily? Kdy a kde vznikaly první? Jaký je největší známý karavanseráj? Kolik se jich dodnes dochovalo a kde?
- Napište referát o ramadánu (co to je, z čeho vychází, jak se stanovuje jeho začátek a konec, jaká má pravidla atd.).
- Napište referát o Islámské revoluci v roce 1979. Jaké přinesla změny?
- Napište referát o Médské říši. Vyhledejte informace o původu Médů, vzniku říše, jejím kulturním odkazu, porážce od Peršanů.
- V šedesátých a sedmdesátých letech minulého století působila v Íránu tzv. Armáda proti negramotnosti. Zkuste vymyslet, jak taková armáda mohla fungovat (sepsat jakýsi program, řád a pravidla, jak se rekrutovala, do jakých oblastí a na základě čeho vyrážela, jak působila na místě, jaké měli její členové vztahy s místními obyvateli). Následně si o Armádě proti negramotnosti vyhledejte informace v dostupných pramenech.

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

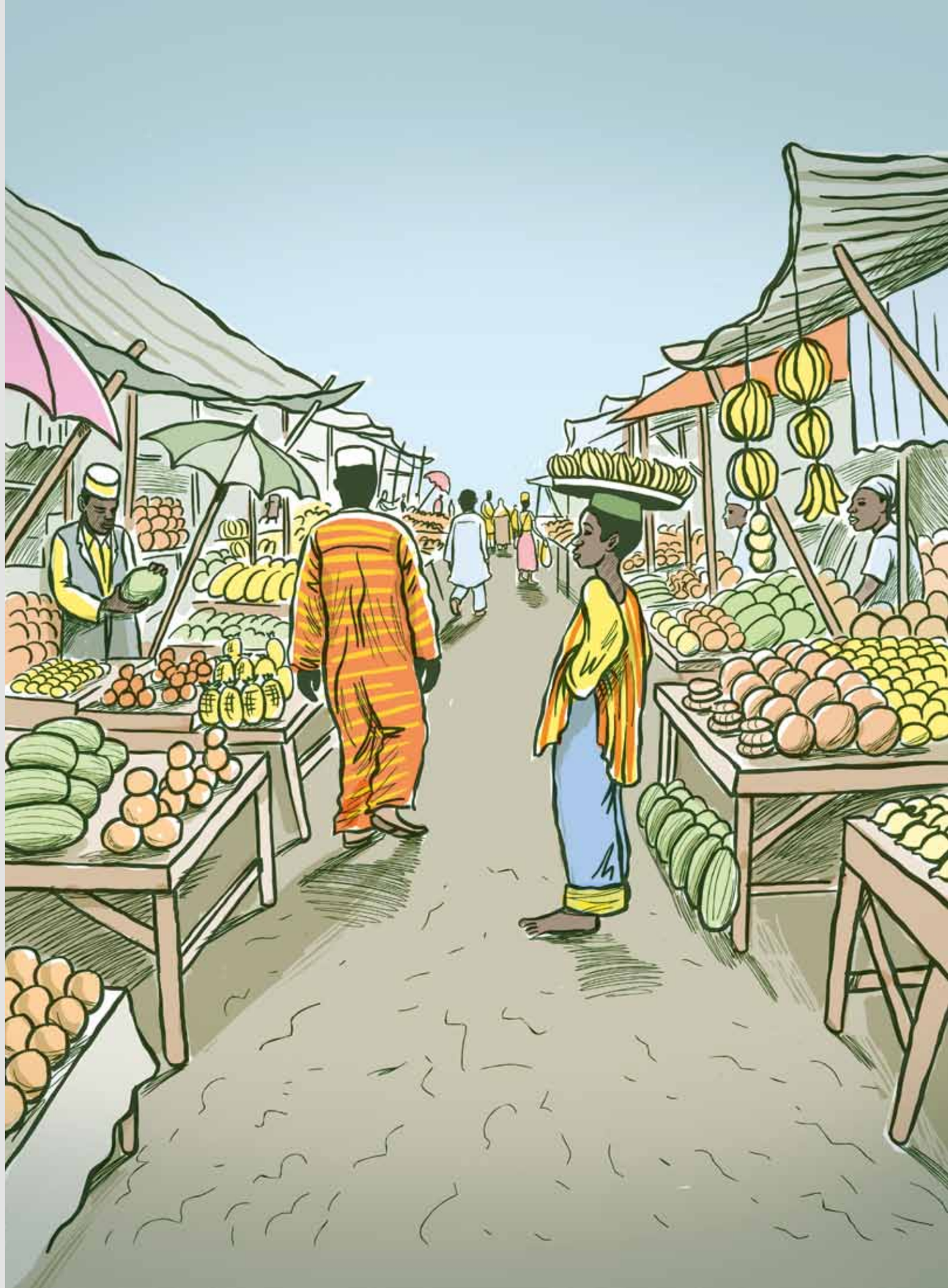

Oficiální název státu: Kamerunská republika (République du Cameroun)
Rozloha: 475 440 km²
Využití plochy: 13 % orná půda, 4 % pastviny, 78 % lesy, 5 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – Fako (4 095 m), nejnižší bod – Atlantický oceán (0 m)
Klima: tropický pás vlhký

Státní útvar

Státní zřízení: prezidentská republika
Vznik: 1. ledna 1960 (nezávislost na mandátu OSN spravovaném Francií)
Hlavní město: Yaoundé
Administrativně-správní členění země: 10 provincií
Měna: CFA frank (XAF)

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 19 100 000 obyvatel (odhad MMF z roku 2009)
Hustota zalidnění: 40,17 obyvatel/km²
Národnostní složení: Kamerun je multietnickým státem, odhaduje se přítomnost 230 až 282 etnických a lingvistických skupin. Největšími „etnickými“ skupinami jsou „kamerunští horalé“ (Cameroon Highlanders) – 31 %, Rovníkoví Bantuové (Equatorial Bantu – 19 %), dále Kirdi (11 %), Fulani (10 %), Severozápadní Bantu (Northwestern Bantu – 8 %), východní Nigritic (7 %), ostatní Afričané (13 %) a „neafričané“ (pod 1 %). Ostatními Afričany jsou míněni zejména Sudánci a Arabové na severu země (Shuwa Arabs v okolí Čadského jezera). V jihozápadní části Kamerunu při řece Sanaga žije rovněž pověstný kmen Pygmejů – trpasličích lidí z pralesa. V současné době již ale Pygmejové nežijí divokým způsobem života a jejich hlavní obživou je turistický ruch v jejich vesnicích. Etnická skupina Bariba pochází zejména ze severních oblastí Nigérie.
Náboženské složení: Hlavním náboženstvím jsou v Kamerunu tradiční domorodá náboženství (animismus). Ta vyznává asi 40 % obyvatelstva. Křesťanské náboženství vyznává v Kamerunu rovněž 40 % obyvatelstva, muslimů je asi 20 %. V soužití těchto dvou náboženských komunit neexistují žádné problémy, může to souviset i s faktem, že obě komunity nejsou promíchány.

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Úředními jazyky jsou francouzština a angličtina. V praxi je používána téměř výlučně francouzština, anglicky se lze domluvit jen v největších městech (s obtížemi) a v jihozápadní části země. Celkem se však v zemi používá ještě dalších 220 místních tradičních jazyků a dialektů.

Největší města

Douala (1, 98 mil. obyvatel)
Yaoundé (1, 68 mil obyvatel)
Garoua (519 tis. obyvatel)
Bamenda (486 tis. obyvatel)
Maroua (395 tis. obyvatel)

Státní svátky

1. leden – Nový rok, Den nezávislosti
Velký pátek a Velikonoční pondělí
25. a 26. prosinec – 1. a 2. svátek vánoční
volné dny: neděle
Nedělní dopoledne tráví většina kamerunských občanů křesťanské víry v kostele. Neděle je rovněž nejbezpečnějším dnem celého týdne s nejnižší kriminalitou.

BERTHOLD DONGMO

Bertholdovi je osmnáct let. Narodil se ve městě Douala, které je se svými více než dvěma miliony obyvatel největším městem Kamerunu a také obchodním střediskem celého státu. Berthold přijel s rodinou do České republiky před třemi roky. Má dva mladší sourozence, bratra a sestru. Chodí na gymnázium a po maturitě by rád studoval nějakou technickou fakultu, protože ho celkem baví matematika.

Uměl jsi česky, když jsi přijel do České republiky?

Vůbec ne. Byl pro mě celkem velký problém, abych se dokázal ve škole vůbec soustředit. Taky jsem hodně času trávil po úřadech, řešením pasu, víz a trvalého pobytu. Dneska už mluvím česky docela dobře, problémy mám spíš se psaním.

Nastoupil jsi tady hned na střední školu?

Když jsem sem přišel, už jsem věkově patřil na druhák české střední školy. Můj táta chtěl, abych šel na gymnázium. Ale učitelé mi řekli, že jsem cizinec a že neumím dostatečně česky, a doporučovali mi, abych se vrátil na základní školu do deváté třídy. Šel jsem tedy na rok zpátky na základní školu. Moje třídní učitelka mě pak přesvědčovala, abych nepokračoval na gymnáziu a abych si vybral nějakou jinou školu, na které bych se tolik netrápil s češtinou. Můj táta ale nesouhlasil. Chtěl, abych šel na gymnázium, které bude nějak specializované, třeba na matematiku a fyziku. Zkoušel jsem přijímačky na různá gymnázia, většinou mi řekli, že jsem zkoušky udělal, ale že nemají místo. Nakonec mě přijali na Gymnázium *Christiana Dopplera*.

Jaké školy jsi navštěvoval v Kamerunu?

Vystřídal jsem jich docela dost. Narodil jsem se ve městě, které se jmenuje Douala. Když mi byly tři roky, tak jsem se s tátou přestěhoval do jedné vesnice. A tam jsem začal chodit do školy. Nejdříve jsem tam chodil do mateřské školy a pak na základku. Zůstal jsem tam až do čtvrté třídy. Pak jsem se vrátil zpátky za mámou do Doualy. A tam jsem nastoupil do francouzské základky. Chodil jsem tam dva roky. Táta ale viděl, že pro mě nemá význam, když budu chodit do francouzské školy, a poslal mě pak na střední do anglického internátu. Říkal, že angličtina pro mě bude do budoucnosti mít větší smysl. Na anglickém internátu jsem se pak učil sedm let.

Jakými jazyky se mluví v Kamerunu?

V Kamerunu se mluví francouzsky a anglicky. Zatím nemáme svůj národní jazyk, protože jsme se ještě nerozhodli, jaký dialekt vybrat. V Kamerunu totiž máme 256 dialektů. Naše země je rozdělená na deset provincií a v některých provinciích jsou vesnice, které mluví vlastním dialektem.

Je u vás základní školní docházka povinná?

Obecně povinná není. Záleží na rodičích, jak se spolu domluví na tom, jestli svoje dítě do školy dají, nebo ne.

V kolika letech většinou děti v Kamerunu začínají chodit do školy?

U nás začínají chodit děti do školy dřív. Jednou jsem v afrických novinách četl, že jeden kluk u nás odmaturoval už ve čtrnácti letech. Asi to byl nějaký malý Einstein, ale stejně musel do čtrnácti stihnout projít základní i střední školu. U nás je to tak, že když jsi třeba v první třídě a jsi chytřejší než zbytek, tak tě rovnou v druhém pololetí pošlou do dalšího ročníku. Já jsem základku začínal v pěti letech.

Kolik ročníků má kamerunská základní škola?
Šest let. Se střední školou to vychází na třináct let. Ale třeba moje matka chodila v Kamerunu na střední školu a měla maturitu, a když přišla do Čech, tak jí maturitu neuznali, když řekla, že základní škola je v Kamerunu jenom šest let.

Říkal jsi, že jsi nejprve chodil do školy na vesnici. Jak ta vesnická škola vypadala?
Vesnice, ve které jsme žili, byla opravdu malá, mohla mít tak šedesát obyvatel. Tvořilo ji několik domů z hliněných cihel. Ale ve třídě nás bylo dost. U nás v Africe to není jako tady v Evropě. Nás bylo ve třídě třeba šedesát. Byli jsme dohromady kluci i holky. Na některé z nás ve třídě nezbyla židle, tak jsme museli sedět na zemi. Holky měly právo sednout si jako první, takže většinou na zemi seděli kluci. Naše škola byla na kraji vesnice. Kolem byly dva nebo tři domy a kostel. Taky několik stromů.

Byli jste v té třídě všichni stejně staří?
Ne, nejdříve chodili do jedné třídy všechny děti z celé vesnice, takže jsme tam byli různě staří. A když jsi ten rok zvládl a byl jsi chytrý, poslali tě do dalšího ročníku. Škola se postupně rozšiřovala podle toho, kolik bylo potřeba dalších ročníků. Děti se tam sjížděly i z okolních vesnic.

A jak vypadala vaše třída?
Byla to malá třída. Bylo tam několik lavic, kde sedělo víc lidí dohromady. Na zemi byl koberec, aby si děti neušpinily svoje oblečení. Měli jsme jednu černou tabuli, na kterou se psalo křídou. Když jsme se učili abecedu, každý si musel koupit svou malou tabuli, na kterou se psalo.

Takže jste neměli sešity?
Ne, sešity jsme neměli.

Měl jsi školu blízko domova?
Školu jsem měl vždycky blízko domova. Můj táta byl tak šikovný, že vždycky uměl zařídit, abychom bydleli blízko školy. Tady v Praze jsem se na cestě do školy málem ztratil.

V kolik hodin ráno jste začínali?
Začínali jsme v osm. Některé školy v Africe začínají už v sedm třicet. Školu jsme měli od pondělí do pátku.

Měli jste na základní škole stejného učitele na různé předměty?
Ano. Na střední škole se pak učitelé střídali.

Měl jsi nějakého oblíbeného učitele?
Můj učitel na základce byl můj oblíbený. Všechno nám dobře vysvětlil a nikdo neopakoval.

Je mezi učiteli v Kamerunu víc žen nebo mužů?
U nás učí víc mužů. Ale v poslední době se u nás ženy dostávají i na výraznější posty. Na jedné z mých škol byla ředitelkou žena.

Jaké jste měli předměty?
Měli jsme tak pět předmětů denně. Například matematiku, dějepis, zeměpis, přírodní vědy a francouzštinu. Angličtinu jsme měli jenom jednou týdně, byla to francouzská škola, takže se učila jenom málo. V anglickém internátu to bylo naopak.

A co tělocvik?
Tělocvik jsme měli většinou jednou týdně. Chodili jsme ven hrát fotbal, u nás nemáme tělocvičny.

Jaký byl na základní škole tvůj oblíbený předmět?
Když jsem byl malý, tak mi to bylo jedno. Když mi něco nešlo, tak mi táta pomohl. On je učitel. Učil na kamerunské univerzitě.

Měli jste nějaký předmět, který tady v Česku vůbec není?
Nic takového. My jsme všechno převzali z Evropy. Když nás kolonizovala Francie, tak jsme museli převzít i její vzdělávací systém.

Museli jste nosit školní uniformy?
V tom anglickém internátě, do kterého jsem chodil na střední, jsme uniformy měli. Kluci měli kraťasy a modrou košili a holky měly sukni a košili.

Jak je to v Kamerunu se známkami?
U nás máme body. Dvacet bodů je maximum. Když jsi měla deset bodů, tak to byl průměr. Když jsi měla méně, tak jsi z toho předmětu propadala. Hlavní roli ale hrál celkový průměr ze všech předmětů. Když jsi z jednoho předmětu propadala, ale z ostatních jsi měla dobré známky, tak jsi stejně mohla pokračovat do dalšího ročníku, i když jsi z toho jednoho předmětu třeba neudělala reparát.

Dostávali jste na základní škole domácí úkoly?
Spoustu. Náš učitel vždycky dával úkoly na každý předmět. Já jsem třeba úkoly dělal, ale pak mi je táta musel prohlížet, jestli je mám správně. Jednou se mu nějak nelíbilo, jak jsem vyplnil svůj úkol z matematiky, a celý mi ho vygumoval. Učitel mi pak dal nula bodů, že jsem nic neudělal. Byl jsem naštvaný a řekl jsem mu, že si to musí domluvit s tátou.

Měli jste žákovské knížky?
Ne, u nás měl učitel svůj sešit, kam si psal absence i známky.

Museli rodiče pravidelně chodit na třídní schůzky?
Ano, každý půlrok, někdy i každý čtvrtrok.

Dostávali jste vysvědčení?
Ano, každé pololetí. Na vysvědčení máme ale kromě bodů napsáno i to, jak si vedeme v rámci celé třídy, kolikátí jsme se svým výsledkem v porovnání se zbytkem.

Bál ses ve škole něčeho?
Jednoho kluka, který chodil do vedlejší třídy. Byl vysoký a strašil menší děti. Bál jsem se ho.

Měli jste na základní škole něco jako školní jídelnu?
To ne. Jedli jsme jenom doma. Když jsme měli odpolední vyučování, šel jsem se na oběd najíst domů. Když jsem přijel do Česka, tak jsem se divil, že tady máte školní jídelny i na základce. Když jsem v Kamerunu chodil na internát, tak jsme se tam i stravovali, protože jsme kromě prázdnin nesměli ze školy chodit nikam ven. Většinou jsme měli k jídlu rýži s fazolemi.

Jak vypadal a fungoval internát, na který jsi nastoupil po základní škole?
Školu tvořilo víc domů, byl to celý komplex, protože jsme tam bydleli. Každý den jsem tam musel vstávat v půl šesté, ustlat si a tak. Musel jsem si na to zvyk-

nout. Měli jsme jeden velký společný pokoj, bylo nás tam asi třicet a spali jsme na palandách. Kluci měli svoji místnost a holky taky svoji.

Měli jste na internátu třeba laboratoř nebo počítačovou učebnu?
Měli jsme tam třeba laboratoř na biologii. Na střední škole jsme sice měli i informatiku, ale většinou jsme si to, co jsme se naučili, nemohli pořádně zkusit. Na počítače většinou chodily jenom starší ročníky. My jsme viděli počítač tak dvakrát za rok. Rodiče se kvůli tomu zlobili, protože to byla placená škola. Teď mi v Česku kvůli tomu informatika moc nejde, protože mi chybí základ. Podobně nemám základ v geometrii. Je to těžké, protože musím ještě dohledávat ve slovníku některá speciální česká slova.

Jsou státní školy v Kamerunu zadarmo?
Na vesnici ano, ve městě většinou ne, protože tam si školy myslí, že rodiče pracují a mohou si dovolit za školu platit.

Co je první věc, která se ti vybaví, když vzpomínáš na svoje školy v Kamerunu?
Na základce to u nás bylo vtipné. Táta mi třeba musel pořád kupovat propisky, protože mi je vždycky někdo ukradl. Na internátě jsem pak neměl úplně lehký život. Tam už to bylo úplně jiné než na základce. Vládly nám tam vyšší ročníky a poroučely nám, co máme dělat. Když jsme to nesplnili, tak to řekli učiteli a my jsme za to dostali trest. Třeba jsme museli uklidit celý pokoj nebo nám ten starší spolužák dal svoji uniformu, abychom mu ji vyčistili. Když už toho bylo moc a přerostlo to do šikany, tak jsme to museli nahlásit učiteli.

A fyzické tresty jste neměli?
Ty nám na internátu dávali někteří učitelé. Třeba nám občas někdo dal pohlavek, jeden učitel nás taky kopal do holeně. Nosil takové koňské boty, a když jsme přišli pozdě, tak nás kopnul. Bylo to jak v armádě, mělo nás to připravit na život.

Kdy máte v Kamerunu letní prázdniny?
Máme volno tři měsíce, od začátku června do konce srpna. V Africe chodíme do školy jenom devět měsíců.

Jaké to bylo, když jsi přišel do české školy?
Všichni se mě ptali, jak se mám, a chtěli o mně něco vědět, ale já jsem jim nejdřív nerozuměl. Učitelka na mě musela nejdřív mluvit anglicky. Musel jsem si svoje místo pomalu vybudovat.

Bylo něco, co tě na české škole překvapilo?
Máte tady tu moc a právo, že každé dítě může říct, co chce. U nás v Africe to tak není. U nás nemůžeš říct tátovi, že je ti špatně a že nejdeš do školy. To ho vůbec nezajímá. Večer mu musíš vždycky ukázat, co jste ve škole dělali. Musíme víc poslouchat a tak je to i s učiteli. Teď se občas můj brácha začíná na české základce chovat drze, jak to odkoukává od ostatních dětí. To u nás nebývalo.

Věděl jsi něco o České republice předtím, než jsi sem přijel?
Ano, znal jsem ji díky fotbalu. Viděl jsem, jak Češi hráli na mistrovství světa s Ghanou. Znal jsem podle tváře Pavla Nedvěda a Petra Čecha.

KAMERUN: AFRIKA V MALÉM

Název této středoafrické země pochází z portugalského *Rios dos Camaroes*, což znamená Řeka krevet. Krevet bylo údajně plné ústí řeky Wuri, v němž se usazovali první osadníci. Kamerun je přibližně šestkrát větší než Česká republika, přičemž obyvatel má „jen“ kolem 18–19 milionů. Tato republika má přístup k Atlantickému oceánu a obklopují ji tyto sousední státy: Nigérie, Čad, Středoafrická republika, Kongo, Gabun a Rovníková Guinea.
Kamerun je velice hezká země, která se může pyšnit řadou zajímavých věcí – např. se zde nachází místo, na němž prší nejvíce na celém světě. Právem se této republice říká „Afrika v malém“ – na jejím území lze nalézt všechny typy krajin charakteristické pro celý africký kontinent: od suchých savan na severu u Čadského jezera až po tropický deštný les na jihu země.

Jazyky

Od dob kolonizace, kdy se první Evropané vypravili objevovat africký kontinent, se v Kamerunu vystřídalo několik národů: první byli Portugalci, později na konci devatenáctého století Němci. Německu byly po první světové válce jeho kolonie odebrány a patronát nad Kamerunem si mezi sebou rozdělili Angličané a Francouzi. Kamerun se proto dnes řadí jak k anglofonním, tak k frankofonním zemím. To znamená, že v menší části země na západě u hranic s Nigérií se hovoří anglicky, ve větší části země pak francouzsky. Úřední jsou jen tyto dva původně evropské jazyky a všichni Kameruňané je údajně ovládají oba, ale ve skutečnosti je to většinou tak, že umí buď jen francouzsky, nebo jen anglicky.
Stejně jako v jiných afrických zemích se i v Kamerunu samozřejmě hovoří i mnoha místními jazyky, které se neváží na koloniální minulost země a které patří do tzv. nigero-konžské jazykové rodiny. Jazykové skupiny jsou různě velké a rodilí mluvčí jednotlivých jazyků se počítají od stovek po několik tisíc. Celkem můžeme v Kamerunu narazit na více než 200 jazyků či jednotlivých dialektů. Kameruňané obyčejně ovládají kromě úřední francouzštiny nebo angličtiny alespoň jeden až dva další místní jazyky, které se naučili od svých rodičů, ve své rodné vesnici nebo tam, kde žili v dětství a v době dospívání. Některé jazyky si jsou podobné, jiné jsou úplně odlišné. Např. kolem hlavního města Yaoundé se hovoří jazykem *ewondo*, ale to ještě neznamená, že se člověk tímto jazykem tady i domluví: stejně jako všude na světě se do hlavního města stěhují za prací lidé z celé země a ti si s sebou přinášejí svůj jazyk – dorozumívacím jazykem tak tedy zůstává vždy jeden ze dvou úředních jazyků, v případě hlavního města tedy francouzština.

Města a vesnice

Hlavním městem Kamerunu je Yaoundé, které se nachází ve vnitrozemí a má kolem milionu a půl obyvatel. Největším městem a hlavním obchodním a kulturním centrem je však Douala, město ležící na pobřeží oceánu, které je tedy současně také důležitým přístavem a u něhož se právě dříve nacházely již zmíněné krevety. Dalšími většími městy jsou např. Maroua a Garoua na severu, Bertoua na východě a Bamenda a Bafoussam na západě země. V odpovědi na otázku, odkud kdo pochází, se velice často objeví slovo „vesnice“: *„Moje vesnice se jmenuje…“*, *„V mojí vesnici jsou …“*. Každý Kameruňan je hrdý na svou vesnici, tedy na místo, odkud pochází on, resp. jeho rodina. Ačkoli mnoho lidí, zejména pak mladých, se stěhuje do větších měst za studiem a prací, na svou vesnici nezapomínají a vracejí se tam pravidelně na návštěvy, často u příležitosti různých svátků, svatby či pohřbu někoho blízkého.

Rodina

Člověk v Kamerunu má vždy hodně blízkých a velkou rodinu. Rodina – jak ji známe v Evropě – se od africké trochu liší: ta africká je větší, zahrnuje více lidí, a aby byl někdo označen za bratra nebo sestru, nemusí bezpodmínečně pocházet ze stejné krve. Do rodiny patří kromě vlastních i nevlastních rodičů, prarodičů a sourozenců také blízcí i vzdálení bratranci, sestřenice, tety a strýcové. Sourozenců bývá v rodině v průměru mnohem více než v Čechách, často pět, šest i víc, přičemž ne všichni mají stejného otce i matku. Mladší sourozenci mívají respekt vůči těm starším a ti starší se musejí zase o své mladší bratry a sestry hodně starat. Pokud Kameruňan hovoří o své sestře či bratrovi, vždy jejich osobu upřesňuje přívlastky mladší/starší – mluví o nich například jako o své *starší* sestře nebo svém *mladším* bratrovi. Ke starším členům rodiny chovají ostatní vždy respekt a váží si jich. Členové rodiny spolu více udržují kontakt, žijí více pohromadě, více si pomáhají. V domácnosti často bydlí některý z bratranců či sestřenic, jež pocházejí z daleké vesnice, ale zrovna

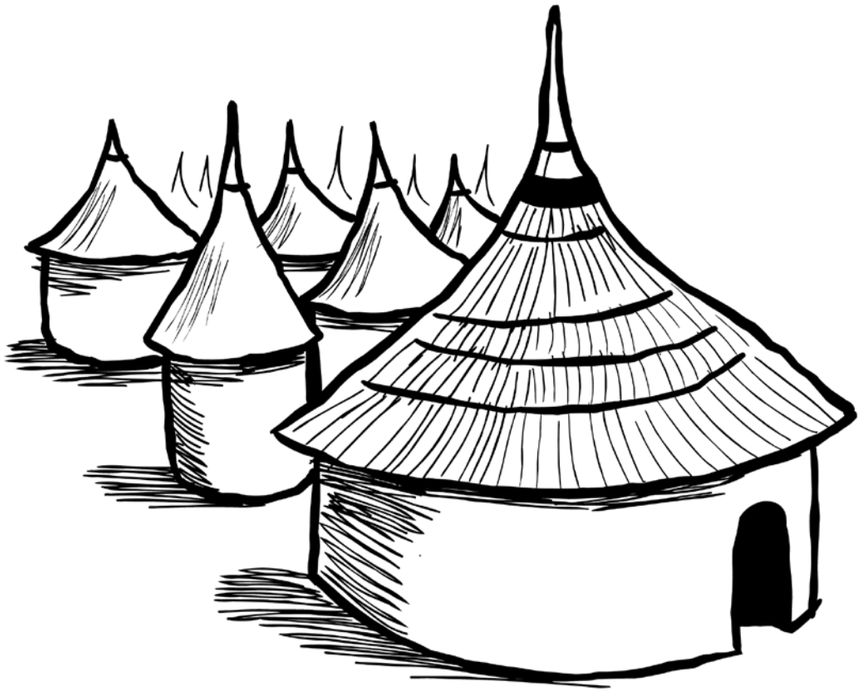

v dané lokalitě studují nebo si v ní našli práci, a tak – třeba jen dočasně – sdílí domov s rodinami svých tet či strýců. Lidé v Kamerunu nežijí zavření doma mezi čtyřmi stěnami – v této zemi se naopak žije venku, a to od rána až do noci, kdy vše ozařuje jen oheň a kolemjedoucí auta, popř. světlo poháněné hlučným generátorem.

Jídlo

Ulice kamerunských měst jsou lemovány menšími či většími obchůdky, stánky a stolky, u nichž lze koupit buráky zabalené do igelitového sáčku nebo nasypané do plastové lahve, slané nebo sladké, různé další pochutiny jako pečenou rybu, pečenou kukuřici nebo horkou kaši k snídani. Všude u stánků lze koupit telefonní karty, po ulicích pak chodí prodavači bot, kteří své zboží drží v ruce a jednu botu mají na hlavě. Také prodavače pestrých látek nebo pitné vody zatavené v igelitovém sáčku je možné potkat kdekoli na ulici, na trhu nebo na autobusovém nádraží. Na trhu bývá velká nabídka ovoce a zeleniny: rajčata, manga, pálivé papriky či cibule jsou krásně poskládané na hromádky nebo do pyramid a neprodávají se na kila, ale člověk si koupí hned celou pyramidu. Nikdo si nekoupí například jen dvě rajčata, protože rodiny jsou veliké, a tak se toho k večeři musí uvařit hodně. Banány, papája, avokádo, melouny, to všechno v Kamerunu chutná tak, jak má: kdo jednou ochutná mango čerstvě utržené ze stromu, ten si ho v Česku už kupovat nebude. Jako nikde jinde na světě (nebo alespoň nikde v Evropě) chutná v Kamerunu i pečená ryba. V gastronomii má Kamerun rozhodně co nabídnout: sladké pečené banány, maniok na různé způsoby, zelené ndolé, které se vzhledem podobá špenátu, i když chutná jinak. Různé druhy masa, pikantní omáčky, rýže, kus-kus. V běžné restauraci nemusí host ztrácet čas nad dlouhým jídelním lístkem: na výběr bývá jedno až dvě jídla, s jednou až dvěma variantami přílohy. Nabídku se hosté dozvědí při příchodu od zaměstnance restaurace. K pití jsou na výběr různé limonády, včetně těch, které si kupujeme i v Čechách. Oblíbené je pivo, které je dobré stejně jako kdekoli jinde na světě. Jen pokud se člověk dostane na návštěvu na nějakou menší zapadlejší vesnici, kde nemají elektřinu, musí počítat s tím, že mu pivo i kolu naservírují nevychlazené. To může být zpočátku pro toho, kdo není místní, trochu nezvyk. Na vesnici je možné dát si také palmové víno, tzv. *matango*, samozřejmě domácí. Vzhledem připomíná něco mezi burčákem a mlékem, chutí variuje od sladkého až po kyselé.

Počasí

V Kamerunu se střídají jen dvě roční období: období dešťů a období sucha. Pro Evropana je zde horko celý rok. Ne však pro místní – ti vnímají změny počasí víc a někdy je jim i zima a na řadu přijdou zimní bundy. Zejména v období dešťů se trochu ochladí, i když Středoevropan si i tehdy často vystačí jenom s tričkem. V období dešťů prší každý den, někdy i několikrát za den. Někdy jsou srážky rychlé, někdy prší déle. Domy mívají plechové střechy a za deště to do nich buší tak, že v místnosti skoro není slyšet vlastního slova. Po dešti louže i zmoklé oblečení rychle usychají, ale zejména v období dešťů se z cest na venkově vytvoří blátěná pole, kterými auto neprojede. Obtížné je chodit v dešti i po ulicích ve městě, to ostatně není snadné ani za suchého počasí: skutečné chodníky jsou jen v centrech měst a zdaleka ne všude. Tam, kde chodníky nejsou, se chodí na okraji silnice. Je dobré se dívat, kudy člověk jde, protože místy se na cestě nacházejí různě velké díry rozličného původu, což může být i nebezpečné. Auta jezdí – podle šířky silnice – ve dvou i více pruzích, ty byste však namalované na silnici hledali marně. Semafory ani dopravní značky se zde téměř nevidí. Auta troubí, míjejí se navzájem o pár centimetrů, odbočují, jak se jim to hodí, a mezi nimi se proplétají chodci – muži v obleku, prodavači s obrovskými mísami na hlavě plnými zboží, ženy s přivázanými miminy v šátku na zádech. Jistější než chodit pěšky po okraji silnice je v Kamerunu jet autem.

Doprava po městě

Městská hromadná doprava v evropské podobě v Kamerunu spíše nefunguje, ale existuje zde systém taxi, který se běžně využívá a nahrazuje tak autobusy, tramvaje či metro. Taxíky jsou žluté a možná v 90 % se jedná o starší ojeté toyoty dovezené lodí z Evropy. Jsou často otlučené, poškrábané, někdy jim chybí okno, které majitel nahradil igelitem. Do osobního auta, vyrobeného pro pět lidí, se kromě řidiče vejde i dvojnásobný počet klientů: jen na místě spolujezdce sedí dva dospělí, a pokud to jsou malé děti, tak se jich do auta vejde ještě víc. Tyto tzv. „sběrné“ taxíky jezdí po svých trasách se staženými okénky. Zájemci o svezení čekají u silnice a vždy, když kolem jede taxi, které má ještě volné místo a zpomalí, zakřičí na řidiče cílovou destinaci. Pokud taxík daným směrem jede, tak zastaví a nový cestující může nastoupit. Po městě se jezdí za jednotnou cenu, jen výrazně kratší trasy lze pořídit levněji, delší trasy jsou pak naopak o něco dražší. Protože po ulicích jezdí hodně starých aut bez katalyzátorů, je to také cítit a např. prodavači pracující na ulici tak rozhodně nemají žádné příjemné a zdravé pracovní prostředí. Ale i v ulicích kamerunských měst lze spatřit nová, velice drahá auta, která běžně nejezdí ani po evropských městech: tato auta mají často černá skla a mizí za vysokými hradbami, za nimiž lze tušit luxusní vily.

Škola

Jede-li člověk mezi sedmou a osmou hodinou ranní městem, naráží v každé čtvrti v pravidelných odstupech na pestré skupinky školáků nebo i úplně malých dětí, které jsou oblečené tu do modrých, tam do bílo-červených kostkovaných a jinde zas do oranžových nebo tyrkysových a jinak barevných školních uniforem. Je tak možné poznat, kde se nachází škola či školka. Školy jsou v Kamerunu různé: velké, malé, státní, soukromé, církevní, francouzské, anglické, moderní i hliněné… Školní docházka oficiálně v Kamerunu není povinná, i když do školy dnes chodí – zejména ve městech – většina dětí. Spíše na venkově je ale mnoho analfabetů a celkově asi 20–30 % obyvatel země neumí číst a psát. Na soukromých školách bývá kvalita výuky vyšší, ale tyto školy jsou placené a pro mnoho rodin finančně nedostupné. Státní školy zpoplatněné nejsou, ale téměř v každé škole je předepsaná školní uniforma, jejíž pořízení může být pro mnohé rodiny také příliš velká finanční zátěž. Dětem je případně potřeba nakoupit alespoň základní školní pomůcky, a tak je návštěva školy vždy spojena s menšími či většími finančními výdaji. Velká část populace v Kamerunu je skutečně chudá, mnoho rodičů nemá práci nebo pracují jen za malý plat a ten, kdo v Kamerunu pracuje, živí ze svého platu nejen své děti, ale často i právě mnoho dalších členů rodiny, kteří nemají takové štěstí a jsou bez práce.
Ve státní škole jsou třídy plnější: počet dětí může klidně dosáhnout sta i více žáků. Děti sedí vedle sebe

v lavicích a všude tam, kde je místo. Kreativní výuka ve formě pracovních skupinek tak možná není a převládá frontální výuka, kdy učitel píše na tabuli, předříkává učivo a třída opakuje a všechno si zapisuje. Ne všechny děti si mohou pořídit učebnici, a tak se často nad jednou učebnicí mačká i šest, sedm dětí. Tato výuka není moc efektivní a děti se tak učí mnohem pomaleji – dobře zvládnuté čtení a psaní na konci první třídy není samozřejmé. Všichni učitelé bohužel nemají potřebné pedagogické či odborné vzdělání. Mají velice náročnou práci, za kterou nedostávají odpovídající odměnu. Učitel v Kamerunu má ale stále ještě respekt a dokáže si zjednat pořádek, někdy i pomocí tělesných trestů. Popř. dá neposlušnému žákovi práci navíc – nemusí se ani jednat o větší počet matematických příkladů, jde spíš o úkol typu posekání trávy na školním pozemku nebo mytí záchodů po celý týden. Kamerun převzal francouzský vzdělávací systém: začít lze již mateřskou školou ve věku tří let, na základní škole je pět ročníků a poté se postupuje na tzv. lyceum, které po sedmi letech končí maturitou. V Kamerunu je několik státních i soukromých univerzit. Mnoho Kameruňanů odchází studovat vysokou školu do Evropy, např. do Německa. Na to se obvykle musí složit celá rodina a dotyčný student je pak hodně motivován, aby studium v drahé cizině úspěšně dokončil. Vysokoškolské vzdělání získané v Evropě nebo Americe po návratu do Kamerunu umožní najít si dobrou práci, i když to samozřejmě není pravidlem.

Před televizí i na hřišti

Většina Kameruňanů je věřící, stejně jako majorita lidí v celé Africe. Část jsou křesťané, část muslimové a část vyznává přírodní náboženství. Lidé chodí pravidelně do kostela nebo mešity a slaví náboženské svátky jako Vánoce, Velikonoce nebo ramadán. Státní svátek v Kamerunu připadá na 20. květen, jedná se o Den nezávislosti, kterou Kamerun získal v roce 1960. Ten den se nepracuje a v hlavním městě se konají slavnostní přehlídky, které přenáší televize po celé zemi, a všude se objevuje tvář prezidenta, jenž vládne zemi už od roku 1982. Hodně lidí sedí celý den u obrazovek a sleduje rok co rok se opakující rituál. Co však připoutá Kameruňany k obrazovkám ještě více, jsou přenosy fotbalových zápasů. Fotbal je národním sportem a kamerunské mužstvo patří se střídavými úspěchy k těm nejlepším. Neexistuje téměř žádný kluk, který by nehrál fotbal a nefandil Barceloně či jinému klubu a borci jménem Samuel Eto´o. A ačkoli jen málo lidí v Česku ví něco o Kamerunu, to, že Kameruňané hrají dobře fotbal, ví i tady skoro každý Čech.

Štěpánka Laňová

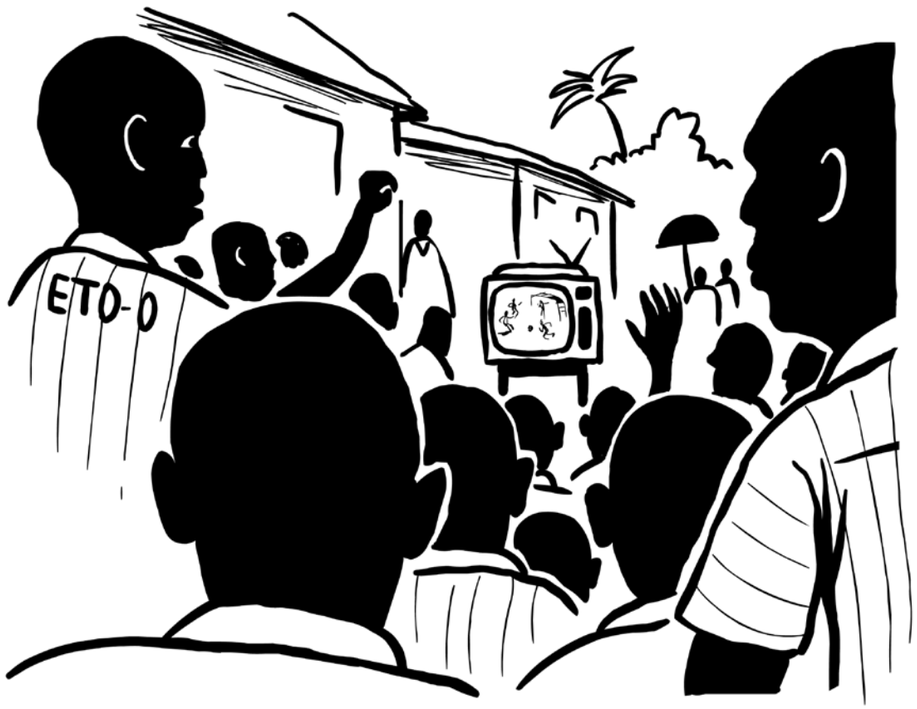

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Živíme širokou rodinu

V Kamerunu živí často jeden člověk celou širokou rodinu. Umí si naši žáci něco takového vůbec představit? Připravte s žáky tematickou výuku, kdy se sami zamyslí nad svou širokou rodinou a představí si, kolik lidí by živil například jejich tatínek. Zpracují vlastní širokou rodinu jako strom, zjistí od rodičů, kolik stojí život v ČR nukleární rodinu, a odhadnou, kolik by to bylo přibližně za rodinu širokou. Jak by se museli uskromnit, aby je uživil jeden člověk z průměrného platu? Co by si mohli dovolit? A co by se naopak stalo nedosažitelné?

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Učíme se navzájem o Kamerunu

Třída pracuje s textem o Kamerunu metodou učíme se navzájem.
Metoda: *učíme se navzájem*
Třída je rozdělena na skupiny (čtyřčlenné až sedmičlenné). Každá skupina dostane zadanou určitou část textu (doporučujeme 3 kapitoly na skupinu). Metoda učíme se navzájem spočívá v tom, že vždy jeden žák je v roli „učitele“. Přečte si vymezenou část textu, shrne, co se v úryvku dočetl, vymyslí otázku, která se vztahuje k textu, a požádá ostatní, aby na ni odpověděli. Dále objasní ty pasáže textu, kterým někdo ze skupiny zcela neporozuměl, a předvídá, jak bude text pokračovat v následující části. Nakonec vymezí, která část textu se bude dále číst. Postupně by se v této roli měli vystřídat všichni členové skupiny. Text je možné rozdělit učitelem na části dopředu.
Po přečtení své části textu má každá skupina kreativním způsobem (např. divadlo, rozhlasová hra, komiks, báseň, deník cestovatele...) předat získané informace ostatním skupinám (alespoň 5 informací).

Kolonialismus

Diskutujte o tom, jak ovlivnil kolonialismus život v afrických zemích.
Metoda: *T-graf a diskuze*
Žáci po vyhledání informací k tématu nejprve ve dvojicích zaznamenají na levou stranu papíru co nejvíce argumentů pro a na pravou stranu co nejvíce argumentů proti. Pak mají určenou dobu na to, aby porovnali své schéma s jinou dvojicí. Následuje diskuze v celé třídě, kterou je možné rozdělit na dva tábory, z nichž jeden zastupuje stanovisko pro a druhý proti.

Když neexistují pravidla

Žáci se zamyslí, jaký by byl život bez pravidel a regulí. K čemu nám jsou vlastně pravidla?
Metoda: *paradoxní brainstorming*
V Kamerunu lidé neřeší silniční pravidla a nemají dopravní značky, proto je na silnici doslova životu nebezpečno. Žáci si na základě toho představí a formou paradoxního brainstormingu promyslí, kam by mohl život nejen na silnicích vést, kdybychom neměli nastavená žádná pravidla. Jak by vypadal život na ulicích, mezi lidmi, kdekoliv? Co by přestalo fungovat? Byly by vůbec nějaké jistoty? K čemu pravidla potřebujeme?

FAKTOGRAFICKÉ ÚKOLY/REFERÁTY

- Původními obyvateli Kamerunu jsou Pygmejové. Napište o nich referát. Jak se živí? Jaký je jejich způsob života? Jak se jejich způsob života mění v průběhu moderních dějin? Jak modernizaci odolává?
- Napište referát o kolonizaci Kamerunu a původu toho, že Kamerun má dnes dva oficiální jazyky, francouzštinu a angličtinu. V této souvislosti se v referátu zaměřte na rozdíly mezi francouzským a anglickým stylem koloniální vlády.
- Přibližně 40 % obyvatelstva Kamerunu vyznává tradiční domorodá náboženství, animismus. Vysvětlete, v čem animismus spočívá, a snažte se najít nějaké konkrétní příklady z Kamerunu (animistická království).
- Více než jedno století trval územní spor Kamerunu se sousední Nigérií o malý poloostrov Bakassi při pobřežní hranici mezi oběma zeměmi. Vyhledejte více informací o tomto sporu, o jeho vniku a průběhu. Jak byl nakonec vyřešen?
- Od roku 1982 je prezidentem Kamerunu Paul Biya. Za jeho režimu představuje Kamerun klasickou africkou kleptokracii. Jak tento pojem vznikl a co znamená? Jak konkrétně vypadá kleptokracie v Kamerunu?

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

Oficiální název státu: Kubánská republika (República de Cuba)
Rozloha: 109 886 km²
Využití plochy: 24 % orná půda, 27 % pastviny, 24 % lesy, 25 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – Pico Turquino (2 005 m), nejnižší bod – Atlantický oceán (0 m)
Klima: tropický pás

Státní útvar

Státní zřízení: socialistická republika s vládou jedné strany založené na idejích komunismu
Vznik: 20. května 1902 (nezávislost na Španělsku 10. prosince 1898; spravována Spojenými státy od 1898 do 1902)
Hlavní město: Havana
Administrativně-správní členění země: 15 provincií (jedna z nich je hlavní město) a zvláštní okrsek Isla de la Juventud
Měna: kubánské peso a peso convertible (CUP, CUC)

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 11 236 790
Hustota zalidnění: 102,3 obyv./km²
Podíl ekonomicky činného obyvatelstva: 5,158 mil.
Složení obyvatelstva: muži 5 609 882, ženy 5 629 684
Národnostní složení: pouze kubánská národnost. Někteří občané mají dvojí národnost po rodičích – podle toho, odkud se na Kubu přistěhovali. Tato druhá národnost však slouží pouze pro usnadnění cestování do původní vlasti rodičů. Nikde jinde se na Kubě neuvádí.
mulati: 51 %
běloši: 37 %
černoši: 11 %
asiati: 1 %
Náboženské složení: ateisté, katolíci, africká náboženství, judaismus
(Oficiální údaje nejsou publikovány. Před nástupem Fidela Castra k moci se k římskokatolické církvi hlásilo 85 % obyvatel.)

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Úředním jazykem je španělština. Ostatní nejčastěji používané jazyky – angličtina v obchodním styku, pro styk s turisty také francouzština, italština a němčina.

Největší města

Havana (2, 16 mil. obyvatel)
Santiago de Cuba (1, 04 mil. obyvatel)
Holguín (1, 04 mil. obyvatel)
Camagüey (783 tis. obyvatel)

Státní svátky

leden – Výročí revoluce v roce 1959, hlavní státní svátek
květen – Svátek práce
25.–27. červenec – Den národního povstání (útok na kasárna Moncada dne 26. 7. 1953)
10. říjen – začátek bojů za nezávislost, osvobození otroků roku 1867 (Grito de Yara)
25. prosinec – Vánoce – vyhlášeny volným dnem od roku 1998

IAN RODRIGUEZ DIAZ

Ianovi je sedmnáct let. Pochází z města Cienfuegos, které se nachází v centrální části Kuby, přibližně 200 kilometrů od Havany. Ian přijel do České republiky před dvěma lety. Žije v Poděbradech a každý den dojíždí na gymnázium do Nymburka. Ian by v Česku rád vystudoval vysokou. O tom, jestli se v budoucnosti vrátí na Kubu, zatím nepřemýšlí.

Mohl bys mi říct něco o městě, ve kterém jsi na Kubě žil?
Cienfuegos má podle mě tak sto padesát tisíc obyvatel. Je to přístavní město, má záliv a hodně pláží. Ulice ve městě jsou čisté a taky jsou jedna na druhou kolmé, centrem města pak vede jedna velká hlavní třída.

Proč jsi přijel do České republiky?
Moji rodiče se rozvedli, táta zůstal na Kubě a máma odjela do České republiky. Já jsem na Kubě dokončil základku a pak jsem po roce přijel sem za ní a nastoupil jsem tady na gymnázium. Moje máma předem s ředitelem domluvila to, aby mě přijali. Teď tam studuji druhý ročník.

Jak vypadá a funguje základní škola na Kubě?
Na Kubě to máme trochu jinak než vy tady. Prvních šest let chodíme do jedné školy a potom jdeme na tři roky do další školy. Obě školy fungují úplně odděleně, nejsou v jedné budově. U nás se tomu říká escuela primaria a escuela secundaria, tedy primární a sekundární škola. Střední škole u nás pak říkáme Pre, protože je před univerzitou.

A v kolika letech jdou děti na Kubě do první třídy?
V pěti nebo v šesti. Šest let chodíš na první stupeň, pak jdeš do druhé školy na druhý stupeň. Ta druhá škola už má úplně jiný systém výuky.

Měl jsi školu blízko domova?
Moc ne, ale ještě pořád se to dalo. Chodil jsem tam pěšky.

Jak vypadala vaše škola?
Měla tvar čtverce a uprostřed bylo hřiště. Škola neměla žádné patro, tvořilo ji jenom přízemí.

Co se ti vybaví jako první vzpomínka, když přemýšlíš o své základní škole?
Nevím, to je těžké. Možná to, jak naše školy vypadají. U nás je to tak, že školy často fungují v domech, které dříve vlastnily bohaté rodiny, které emigrovaly před revolucí. Samozřejmě to tak není vždy, ale u některých škol to takhle je. Ty domy po bohatých rodinách už nevypadají nějak obzvlášť honosně a krásně, protože jsou už docela staré.

Kolik hodin denně jste se na prvním stupni učili?
Devět hodin každý den, od pondělí do pátku. Začínali jsme v půl osmé ráno a končili jsme až v půl páté. Tak to bylo už od první třídy.

Přišlo ti to náročné, když jste museli trávit tolik času ve škole?
Celkem jo, ale výuka nebyla obzvlášť těžká.

Měli jste přestávky mezi hodinami?
Měli jsme tři půlhodinové přestávky. Ráno byla ranní přestávka, pak jsme měli polední přestávku na oběd a pak ještě jednu odpolední.

Dostávali jste hodně domácích úkolů?
Ano, každý den jsme nějaké dostávali.

Takže vy jste končili každý den školu nejdříve v půl páté a pak jste ještě museli dělat úkoly?
Ano. Ale na té sekundární škole už vůbec učitelé nekontrolovali, jestli jsme úkoly udělali. Ten první stupeň byl v tomhle ohledu přísnější.

Proč si myslíš, že vám ty úkoly dávali, když je pak nikdo nekontroloval?
Možná to bylo typem učitelů. U nás učí často učitelé, kteří mají vystudovanou jenom jakousi pedagogickou přípravku, a tak začínají učit třeba už v osmnácti letech. Učitelé jsou na Kubě obecně hodně mladí. A protože jsou mladí, tak jsou většinou i dost nezkušení. Taky jdou tuhle práci dělat často proto, protože u nás není až tak těžké stát se učitelem.

Jak dlouho trvaly vyučovací hodiny?
Čtyřicet pět minut. Zůstávali jsme vždycky v jedné třídě.

Vzpomeneš si, jaké jste měli základní předměty?
Matematiku, španělštinu, dějepis, výtvarku, hudebku. Bylo to dost stejné jako tady. Na druhém stupni jsme měli chemii, fyziku, biologii, zeměpis a základy společenských věd. Většinou jsme se ale toho učili docela málo. Byly to spíš jenom takové základy. Teď se mi tady v Česku občas stane, že je v učebnici napsáno, že učivo navazuje na něco, co bych měl znát ze základní školy, ale my jsme to přitom na základce vůbec neměli. Nejčastěji se mi to stává v chemii, fyzice a matematice. Nemám s tím moc velký problém, ale musím se tím pádem na tyhle předměty víc učit. Taky jsme to měli na Kubě jiné s dějepisem. Učili jsme se jenom dějiny Kuby a o českých dějinách jsem třeba nic nevěděl. Přijde mi ale dobré, že se něco dozvím o zemi, ve které teď žiju.

Co tě ve škole nejvíc bavilo?
Možná informatika. Měli jsme ji už na té primární škole. Měli jsme jednu počítačovou třídu, ale neměli jsme tam internet.

A jak vypadaly vaše hodiny tělocviku?
Chodili jsme vždycky ven na hřiště. Většinou jsme běhali nebo hráli nějaké skupinové hry. Sporty jsme pak dělali až poslední dva roky.

Jaký jste se učili cizí jazyk?
Angličtinu od čtvrté třídy. Na angličtinu jsme měli také zvláštního učitele.

Učil vás někdy rodilý mluvčí?
Ne, vždycky to byl Kubánec, nebo Kubánka. My jsme měli stejného učitele na všechny předměty kromě tělocviku.

Existují na Kubě nějaké specializované školy?
Myslím, že všechny primární školy jsou u nás všeobecné. Některé sekundární školy pak mohou podle mě být zaměřené na sport.

Kolik vás bylo ve třídě, když jsi chodil do primární školy?
Na té první škole nás bylo čtyřicet. Většinou u nás ve škole fungovaly tak čtyři paralelní třídy v každém ročníku, ale někdy se učily dvě třídy dohromady.

Byli jste ve třídě holky i kluci společně?
Ano.

Měli jste třídní učitelku, nebo učitele?
Učitelku. Na Kubě je celkově víc učitelek.

A měli jste žákovské knížky?
My ne. Učitel měl svoji knížku, do které si psal známky a docházku.

Jak je to na Kubě se známkami?
První dva roky jsou písmena A, B, C, D a na zbytku primární školy se pak hodnotí body. Nejvíc můžeš dostat sto bodů. Na sekundární škole máš pak body od jedné do deseti. Deset je nejlepší výsledek, ale když jsi dostal pět, tak už to bylo nedostatečné. Abys uspěl, musel jsi dostat šest a více bodů.

Dostávali jste poznámky, když někdo ve třídě zlobil?
Když se někdo choval opravdu blbě, tak musel jít k řediteli a dostal důtku.

A hodnotilo se u vás chování?
Ano.

Jak komunikovali učitelé s rodiči?
Když byl nějaký problém, tak učitel zavolal rodičům, aby přišli. Pak jsme měli taky pravidelné třídní schůzky.

Měl jsi pocit, že byla tvoje škola přísná?
To určitě ne. U nás se dalo s učiteli dobře vycházet. Učitelé byli hodně vstřícní, klidně jsme za nimi po hodině mohli zajít, když jsme něčemu nerozuměli.

Musel být ve třídě během vyučování klid?
No, myslím si, že v české škole musí být větší klid. Na Kubě sice klid být taky musel, nebo se to spíš říkalo, protože tam hodně často vůbec klid nebyl.

Bál ses někdy ve škole něčeho?
Ne, nikdy. Ve škole u nás byla vždycky pohoda. Chodil jsem tam fakt rád, protože jsem tam měl dobré kamarády.

Dostávali jste na Kubě také vysvědčení?
Ano, ale dostávali jsme jenom jedno na konci celého roku.

Může se ti stát, že na základní škole u vás propadneš?
Ne. I když máš hodně špatné známky, tak většinou nepropadneš. Všichni většinou udělají reparát.

Měli jste uniformy?
Ano. Na primární škole jsme měli červené kraťasy a bílou košili a holky měly šaty. K tomu jsme nosili modrý šátek. Na druhém stupni jsme nosili červené šátky. Později jsme měli žluté kalhoty a žádný šátek.

Nosil jsi je rád?
Moc ne. Přišlo mi, že totiž moc nefungovalo to, proč jsme je nosili. Měli jsme je mít proto, abychom navzájem neviděli, kdo pochází z chudé rodiny a kdo ne. Jenomže když byl někdo chudý, tak měl třeba špinavou uniformu a stejně to bylo poznat.

Měli jste nějaké ranní nástupy?
Ano, každé ráno v půl osmé jsme se sešli na hřišti u vlajky. Všechny třídy nastoupily a hrála se hymna.

A jak jste zdravili učitele, když přišel do třídy?
Nijak. Jenom, když přišel ředitel nebo zástupce ředitele, tak jsme si stoupli.

Museli jste si kupovat knížky?
Ne, dostávali jsme je vždycky na rok půjčené. Na konci roku jsme je zase vrátili.

Je primární škola na Kubě zadarmo?
Všechny školy jsou u nás zadarmo.

Existují na Kubě soukromé školy?
Ne, jenom státní.

Měli jste školní jídelnu?
Ano, každá škola má svojí jídelnu, ve které se připravují obědy.

Co bylo takové typické jídlo, které jste ve školní jídelně dostávali?
Třeba fazole, rýže a nějaké maso. Často jsme k tomu měli ještě nějaký kompot.

Čím byla odlišná ta sekundární škola?
Na sekundární škole jsme měli také jednoho učite-

le na všechny předměty, ale třída byla menší a měli jsme víc paralelek. Ve třídě nás bylo asi tak patnáct. A další velký rozdíl byl v tom, že v každé třídě byla televize a video a hodiny se učily podle videa.

Jak probíhalo takové vyučování podle videa?
Vždycky na začátku hodiny se pustila prezentace a na konci hodiny učitel doplnil a vysvětlil to, co jsme viděli v té prezentaci. Takhle to probíhalo hlavně během hodin matematiky a španělštiny. Chemii a fyziku jsme se ale učili jenom podle prezentace, tam nám učitel ani nic navíc nevysvětloval.

A kdybys šel ze sekundární školy na střední školu, tak bys musel dělat přijímačky?
Ano. Skládal jsem je, ale pak jsem jel do Česka.

Jak dlouho u vás trvá střední škola?
Tři roky. Takže maturitu většinou skládáš v sedmnácti nebo osmnácti letech. Na Kubě máme povinnou vojnu pro kluky, tou ztratíš dva roky po střední škole před vysokou.

Jezdili jste se školou na nějaké výlety?
Spíš jsme chodili někam ve městě, třeba do muzea nebo do divadla. Ven za město jsme nejezdili. Jenom v deváté třídě se na konci školního roku jezdí na měsíc na hory. Neučíme se tam, ale pracujeme na kávových plantážích. Sbíráme kávové boby a za to dostaneme nějaké peníze. Je to taková brigáda.

Jak jsou u vás dlouhé letní prázdniny?
Dva měsíce, máme volno taky v červenci a v srpnu. Pak jsme měli vánoční prázdniny. Na prvním stupni byly ještě jarní prázdniny. Volno jsme měli ještě, když byly státní svátky.

Zůstal jsi v kontaktu s kamarády na Kubě?
Moc ne, protože jenom jeden má přístup k internetu. Ale jezdím tam na měsíc na letní prázdniny, tak se s nimi vždycky setkám.

Co tě nejvíc překvapilo v české škole?
Byla to velká změna, hlavně jsem vůbec neuměl česky. Na jazykové kurzy jsem začal chodit až potom, co jsem tady nastoupil do školy. Taky jsem se tady na gymnáziu začal učit německy. To bylo docela těžké, protože jsem se němčinu musel učit přes češtinu, kterou jsem ještě dost dobře neuměl.

Kdybychom to měli shrnout, mohl bys zkusit říct, v čem se ti zdají být česká a kubánská škola nejvíc rozdílné?
Možná je u vás lepší kázeň.

KUBA: VZDĚLÁVACÍ PODMÍNKY V OSTROVNÍM STÁTĚ

Kuba. Jaká je očima běžného Evropana? Co o ní vědí lidé, kteří ji nikdy nenavštívili, znají ji jen z knih, médií nebo filmových dokumentů? Pro většinu obyvatel České republiky je kvůli své vzdálenosti přes celý Atlantský oceán a svou geografickou izolovanost (coby ostrova v Karibském moři) i izolovanost politickou (země s totalitním režimem) poměrně velkou neznámou. Je těžké jakkoliv přirovnávat život na Kubě k podmínkám u nás, protože s ohledem na zmíněné geografické, ale také kulturní odlišnosti je tato země ve všech směrech specifická. Týká se to také vzdělávání a podmínek pro trávení volného času.

Stručné reálie

Ostrov objevil Kryštof Kolumbus při své druhé plavbě v roce 1492. Objev nastartoval španělskou kolonizaci, která postupně vedla k vyvraždění většiny původních obyvatel – uvádí se, že po objevení ostrova zde žilo přes 100 tisíc kubánských indiánů, na konci 16. století v těžkých podmínkách již jen 5 tisíc domorodých obyvatel, kteří byli postupně také vyvražděni. V 19. století byli na Kubu masově přemístěni afričtí černoši jako otroci pro práci na plantážích (odhadem přes půl milionu osob), což nastiňuje vývoj současné skladby obyvatelstva. Obyvatelé Kuby se řadu desetiletí pokoušeli o získání nezávislosti na Španělsku, které bylo spojeno s řadou bojů, revolucí a povstání. Plná samostatnost Kuby je datována až od roku 1959. Ve zmíněném roce se Kuba vymaňuje z vlivu USA a navazuje v roce 1960 intenzivní spolupráci se Sovětským svazem, což předurčuje její další politickou orientaci – Kuba se stává zemí se socialistickým totalitním zřízením a vládou jedné strany, kterou je Komunistická strana Kuby, v jejímž čele stojí pět desítek let kontroverzní muž Fidel Castro. Za dobu jeho vlády byla Kuba řazena mezi země, kde jsou porušována lidská práva, za což byla mezinárodně velmi kritizována. Až v důsledku nemoci Fidela Castra se do čela vlády na počátku 21. století dostává bratr Raúl, což přináší uvolnění totalitního systému i jisté nové možnosti pro obyvatele země, především v oblasti drobného podnikání.

Z ekonomického a hospodářského hlediska je pro Kubu s ohledem na socialistické zřízení země typická centrálně řízená a plánovaná ekonomika, tzn. že vše od průmyslu přes zemědělství po služby koordinuje stát. Teprve s odchodem Fidela Castra z vedení státu se částečně uvolnily podmínky pro drobné podnikání, do té doby byly všechny pokusy obohatit se na úkor státu přísně trestány. Kuba je známá především svým zemědělstvím, a to pěstováním tabáku pro výrobu vyhlášených kubánských doutníků, dále cukrové třtiny a rybolovem. Významnou devizou pro tamní ekonomiku je díky geografických a klimatickým podmínkám cestovní ruch.

Co je příznačné pro kubánskou kulturu? Vzhledem k tomu, že indiáni byli španělskými kolonizátory vyvražděni, nedochovalo se ani mnoho projevů z původní indiánské kultury. Došlo však k promísení španělské kultury s africkou, díky kterému se na ostrově dochovaly zcela ojedinělé kulturní prvky, a to jak v hudbě, tak tanci (např. v kubánské salse). Obdivuhodní muzikanti hrající na ulicích nebo v pubech jsou jedním z největších turistických lákadel; světově známý je mj. projekt Buena Vista Social Club, který propagoval kubánskou hudbu po světě. Ke koloritu země neodmyslitelně patří také staré americké bouráky, které jsou dodnes pozůstatkem vlivu USA na Kubě do konce 50. let minulého století.

Vývoj úrovně vzdělanosti

Vývoj vzdělanosti a podmínky pro vzdělávání na Kubě nelze srovnávat se situací v České republice. Od zavedení povinné školních docházky v 18. století na popud Marie Terezie musejí u nás školu navštěvovat všechny děti bez třídního či náboženského rozdílu. Situace v Latinské Americe byla a je velmi odlišná, protože dodnes je v těchto zemích mnoho negramotných lidí, kteří školu nikdy nenavštěvovali. Kuba má však z hlediska úrovně vzdělanosti a dostupnosti vzdělání všem vrstvám obyvatel v Latinské Americe specifické postavení. Nezaznamenáváme zde výraznější sociální rozdíly ani chudobu, což je dáno dlouhodobou ekonomickou podporou Sovětského svazu, která se i po jeho zániku a přerušení spolupráce promítá do relativně fungujícího zdravotnictví a školského systému a státem podporované kultury a sportu.

Do roku 1959 se však Kuba příliš neodlišovala od jiných zemí Latinské Ameriky – prameny uvádějí, že číst a psát tehdy neumělo 27 % všech obyvatel, 75 % dětí nemělo možnost dokončit základní školní docházku. Na Kubě byla situace z hlediska vzdělanosti ještě horší – před revolucí v 50. letech bylo evidováno na 37 % negramotného obyvatelstva a ve školách chybělo 12 tisíc učitelů. To se s vládou F. Castra zásadně změnilo – jen za první dva roky po revoluci vzniklo na Kubě na 10 tisíc nových škol (mnohé přestavbou bývalých vojenských zařízení), během dalších dvou let takřka vymizela v zemi negramotnost, když se již v roce 1959 naučilo číst přes 700 tisíc dospělých. Uvádí se, že na konci roku 1961 se stala Kuba první latinskoamerickou zemí bez negramotných, a tento rok byl mj. vyhlášen *Rokem alfabetizace*. Diskutabilní by určitě byla míra pro posouzení gramotnosti, lze také předpokládat, že údaje byly kubánskou vládou zidealizovány, protože je krajně nepravděpodobné, že se opravdu všichni obyvatelé Kuby včetně těch nejstarších naučili číst a psát. Některé prameny dokonce hovoří o 4 % negramotných obyvatel i v současnosti, což je ale ve srovnání s dalšími latinskoamerickými zeměmi stále velmi nízké číslo.

Výrazný podíl na zvýšení životní úrovně obyvatel mělo navázání spolupráce se Sovětským svazem v roce 1960. Kuba se tak přesunula z extrému do extrému – z tvrdé vojenské totality a hospodářské krize (před r. 1959) do „fungující“ socialistické společnosti, kde „vše patřilo všem“ (a zástupcem „všech“ byla vláda a stát). Nově vytvořená pracovní místa prakticky zlikvidovala nezaměstnanost. Postupně docházelo ke snižování cen bydlení, potravin a k vybudování bezplatného vzdělávacího a zdravotního systému, v Latinské Americe ojedinělého. To vše pochopitelně výrazně ovlivnilo význam „revoluce“ v očích kubánského obyvatelstva a to platí dodnes. Běžní lidé jsou na svou vlast hrdí, věří „ideálům revoluce“ a Fidel Castro pro ně byl a je zachránce a idol, bez kterého si mnozí nedovedli „svou“ Kubu představit.

Stejně jako měl Sovětský svaz vliv na rozvoj Kuby od 60. let, tak jeho zánik spolu s americkým embargem na dovoz dostal kubánské hospodářství do krize a nastolil nutnost nové orientace a spolupráce se zeměmi tzv. třetího světa. Devizou bylo především vzdělání Kubánců a jejich zdravotnictví (lékaři, lékařské přístroje, léky, očkovací látky).

Školství a vzdělávací systém

Velkou předností kubánské vzdělávací politiky je dostupnost vzdělání nejen *všem*, ale také *všude*, tedy i v odlehlých a málo přístupných oblastech, např. v horách, kde je možné nalézt mini školičku, kam běžně chodí třeba jen 5 dětí. Výuka je navíc od roku 1962 na všech typech škol bezplatná a na většině škol bylo zavedeno také levné, popř. bezplatné stravování. Na specializovaných internátních školách je bezplatně poskytováno žákům také oblečení. Dodnes na Kubě funguje obdobný systém jako u nás před rokem 1989 – *dětské jesle* (pro děti od 1 roku), *mateřské školy* (většinou při školách speciálně vyčleněné třídy), *základní školy* (1.–6. třída), *střední školy* zaměřené na profesní přípravu, s důrazem na zemědělství, pro Kubu tak důležité (7.–12. ročník dle typu školy, nutnost splnit min. 10 let povinné školní docházky), *vysoké školy a univerzity*.

Do základní školy chodí děti od 6 do 12 let a ta se dělí na 2 stupně. V 1.–3. třídě (přibližně 6–9 let) je cílem to, aby se děti naučily především číst, psát a počítat; ve 4.–6. ročníku (10–12 let) jsou děti rozvíjeny hlavně ve všeobecných znalostech, výrazně zaměřených na historii a současnost Kuby. Děti jsou od raného dětství vychovávány silně ideologicky s důrazem na zásadní historické okamžiky (např. ideály revoluce apod.) a hrdiny Kuby.

V konfrontaci s jinými latinskoamerickými zeměmi sice hovoříme o vyspělém vzdělávacím sytému na Kubě, musíme si ale uvědomit zásadní rozdíl mezi naším prostředím a tím, v jakých podmínkách Kubánci žijí, tím pádem také v jakých materiálních a prostorových podmínkách se vzdělávají děti. Nemůžeme si zdaleka představit kubánskou školu podobnou těm českým – školy jsou prostší, méně vybavené; velmi odlišné jsou také podmínky ve školách městských a vesnických. V těch můžete najít nenatřené nevzhledné stěny, hrubě betonové podlahy, vybitá okna nahrazená dřevěným bedněním, někde nenajdete ani záchodky. Při návštěvě vesnické školy můžete zaslechnout: „Vítáme vás v naší škole. Máme tady 2 třídy, 2 učitele, 2 televizory a 1 počítač.“ Z těchto slov je patrné, jak si děti z chudých vesnických poměrů považují i pro nás takové samozřejmosti, jako je možnost mít se kde učit, mít učitele a k tomu dokonce televizi, kterou zdaleka nemá na Kubě každá domácnost. A počítač je dnes u nás naprosto neodmyslitelnou součástí, na Kubě je tato vymoženost vzácností, a to nemluvě o internetu, který mnoho Kubánců ani nezná.

Za zmínku také stojí to, že děti na Kubě chodí do školy ve školních uniformách – na základní škole je součástí stejnokroje bílá košile s červeným (do 3. třídy) nebo modrým šátkem (4.–6. třída) a vínově červené kraťasy nebo sukně. Středoškolská uniforma se skládá rovněž z bílé košile (bez šátků, často se jmenovkou), kalhoty a sukně mají okrovou barvu (nižší stupeň střední školy) nebo kaštanově hnědou (vyšší stupeň).

Volný čas a podmínky pro jeho trávení

Volnočasová zařízení, jako u nás např. centra volného času, na Kubě téměř nenajdeme, pouze ve větších městech. Navíc jsou stejně jako školy velmi politicky ovlivňována a pravidelně organizovaný volný čas má charakter spíše hlubší systematické přípravy na budoucí povolání a rozvoje specifických dovedností „kvalitního budovatele socialistické společnosti“. Kubánské děti mají mnohem dříve a více „jasno“, čím budou v dospělosti, což vyplývá často z potřeb státu a nezřídka rodinné tradice, která se předává z generace na generaci.

Částečně zajišťují volný čas dětem samy školy, ale spíše nepravidelnými aktivitami, a to formou zábavných a dětských dnů, odpolední atp. Pokud nabízejí pravidelné zájmové kroužky, mají obdobný charakter jako výše zmíněné aktivity směřující k profesní orientaci. Nepravidelnou činnost často přímo vyhlašuje a podporuje ministerstvo školství a kultury, a to přímo na ulici, na náměstí atp. (mj. právě prostřednictvím škol). Děti se pak baví a vystupují na ulici; zapojují se jak děti předškolní a školou povinné, tak i středoškoláci. Ve vystoupeních jsou patrné vlivy kultur, odkud Kubánci pocházejí (Španělsko a Afrika) a které se na Kubě výrazně mísí, tzn. jedná se o výrazně multikulturní společnost. Ve vystoupeních dětí tak nechybí flamengo, dramatická představení nebo scénické divadlo s patrnými výjevy afrokultury. Výhodou na Kubě je poměrně stabilní teplé počasí, proto se všechny volnočasové aktivity a akce mohou konat venku.

Jak bylo zmíněno, ze strany státu je výrazně dotovaná kultura a sport. Každé představení či zápas jsou i s ohledem na velmi nízké platy (průměrně kolem 400 pesos měsíčně, národní peso přibližně odpovídá české koruně) každému dostupné, protože stojí pro Kubánce např. 1 peso; cizinec zaplatí nesrovnatelně více. Za tuto cenu jdou lidé třeba na ligový zápas

v baseballu, který jsme měli možnost také navštívit, a nutno podotknout, že s neopakovatelnou atmosférou mnohatisícového kubánského kotle a strhující zápasové atmosféry. Baseball je na Kubě národním sportem a hráči, pokud by měli množnost opustit zemi, by se pravděpodobně uplatnili jako špičkoví profesionálové v zahraničí. To totiž vyplývá již z toho, jak tráví velkou část svého volného času děti na Kubě – vzhledem k nedostatku her a hraček je možné vidět na každém rohu děti od nejmenších po největší s míčky a hůlkami v ruce (což jsou dostupné pomůcky) hrající baseball a od dětství tento sport trénující. Na běžné ulici lze vidět také, jak děti i dospělí tráví svůj volný čas – pro malé i větší je velmi oblíbenou hrou např. káča, kterou kdysi hrávali naši tatínkové, nebo skákání gumy (u dívek). A jak tráví volný čas dospělí? Často povídáním na ulici, společným předčítáním knížek; zajímavým fenoménem mezi muži je domino, které jsou ve volném odpoledni schopni hrát hodiny a hodiny. Na Kubě pracuje také řada folklorních souborů, které často zpracovávají rytmy a tance pocházející z Afriky (např. tanec otroků veslujících do „nové země“ aj.). Bohužel možnost jejich vystoupení je výrazně omezena státním zřízením, v lepším případě se mohou zúčastnit některého festivalu v Latinské Americe.

Na Kubě si člověk mnohem více uvědomí, jaké má štěstí, že žije v demokratické společnosti, má možnost trávit svůj volný čas velmi různorodě, a široké spektrum zařízení a organizací pro volný čas bere jako jistou samozřejmost. Kubánské děti nemají mnoho možností a kvalitních podnětů pro trávení volného času, což vyplývá z celkové životní úrovně většiny obyvatel a politiky země. Podněty děti a mládež nacházejí v každodenním životě, na ulici, v rodině. Často vyplývají z potřeb rodiny, tzn. že děti vypomáhají doma při sklizni, chovu, rybolovu atp. Hodnota rodiny je na Kubě velmi výrazná a můžeme říci, že lidé jsou poměrně šťastní. Část z nich nemá srovnání a svůj životní standard berou jako normu, které občas přilepší z kapsy turistů.

Literatura:

FROESE, G. *Kuba*. Ostfildern : Mairdumont, 2006, 116. ISBN 3-8297-6195-3.
CHALUPA, P. *Minulost a přítomnost Ekvádoru a Kuby*. Brno: CERM, 2002. ISBN 80-7204-249-1.

Tomáš Čech

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Tanec a hudba dělají kulturu

Kubánským tradičním tancem je salsa. Podívejte se na film Buena Vista Social Club a zaposlouchejte se do tradiční kubánské hudby a užijte si pohled na tradiční kubánský tanec.
Jaká je česká tradiční hudba a český tradiční tanec? Porovnejte tyto dva odlišné styly. Projevuje se tanec a hudba na povaze a chování jednotlivých národů?

Být disidentem

Česká republika si prošla dlouhým obdobím totality, ve kterém fungovala opozice především v disentu. Pro většinu žáků je to již jen součástí učebnic dějepisu, ale na Kubě je to realita běžného dne. Podívejte se společně na dokument *Kubánské jaro* a zpracujte téma disentu. Co je to disent, jak funguje, jak se někdo stane disidentem? Jak vůči disentu vystupuje kubánská vláda? Existuje nějaká souvislost s Českou republikou? Jak se na podporu kubánských disidentů angažuje Česká republika?

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Komunismus a socialismus

Proč tyto dvě ideologie stále hodně lidí obhajuje i přes veškeré důkazy, které ukazují, jaká zvěrstva se s nimi pojí? Proč je Castro na Kubě stále tak obdivován? Proč má i v České republice Komunistická strana stále tolik příznivců?
Metoda: *diskuzní rohy*
Výše uvedené otázky (a další dle vlastního uvážení) napíšeme na flipcharty a rozvěsíme do rohů místnosti. Žáci chodí od tématu k tématu a připisují své názory. Mohou se ke každému tématu i několikrát vrátit a reagovat na názory ostatních.

FAKTOGRAFICKÉ ÚKOLY/REFERÁTY

- Kdo jsou tzv. Dámy v bílém? Popište, jak toto hnutí vzniklo, kdo ho organizuje, jak se k němu staví státní moc.
- Nezávislá kubánská novinářka Yoani Sanchez píše světově proslulý blog Generace Y. (HTTP://WWW.DESDECUBA.COM/GENERACIONY, lze číst i v ČJ). O jakých tématech píše? Vyberte některý z jejích blogů týkající se Kuby a poreferujte o něm ostatním.
- Kdo byl Che Guevara? Napište o něm referát.
- Napište referát o španělské kolonizaci Kuby (situace původního obyvatelstva, snahy o nezávislost, získání nezávislosti).
- Na Kubě roste kolem 90 druhů palem. Zjistěte o této rostlině co nejvíce informací. Do jaké skupiny rostlin patří? Jaké potřebuje podmínky a prostředí? Na jaké další skupiny se dělí? Najděte i nějaké zajímavosti.

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

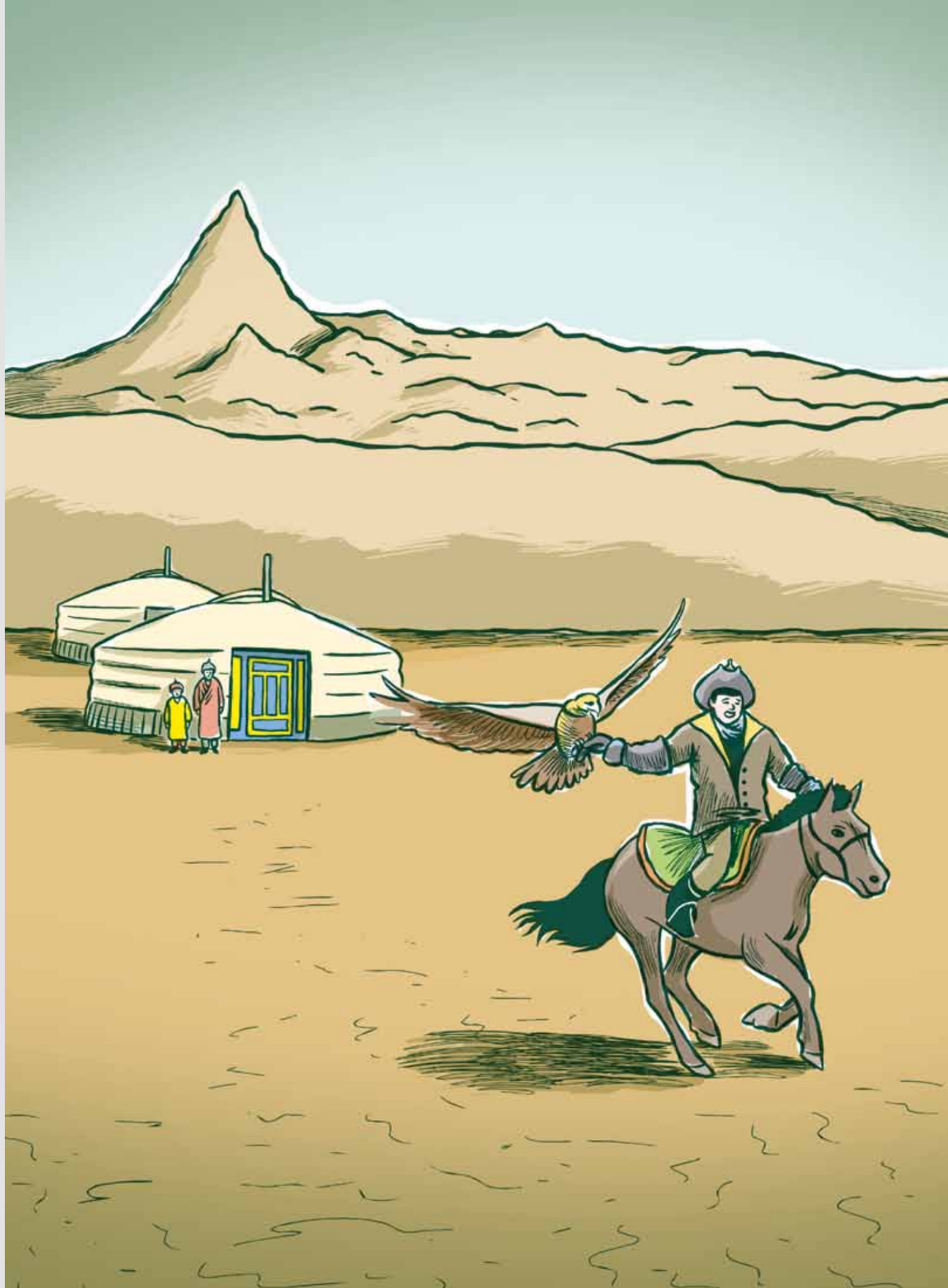

Oficiální název státu: Stát Mongolsko (Mongol uls)
Rozloha: 1 564 100 km²
Využití plochy: 5,7 % orná půda, 81 % pastviny, 11,4 % lesy, 1,9 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – Nayramadlin Orgil (4 374 m), nejnižší bod – Hoh Nuur (518 m)
Klima: mírný pás

Státní útvar

Státní zřízení: parlamentní republika
Vznik: 11. července 1921 (nezávislost na Čínské republice)
Hlavní město: Ulánbátar
Administrativně-správní členění země: 21 provincií (ajmaků) a hlavní město Ulánbátar
Měna: mongolský „tugrik“, 1 MNT = 100 mongo

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 2 650 952
Hustota zalidnění: 1,8 obyv./km¸
Podíl ekonomicky činného obyvatelstva: 43 %
Složení obyvatelstva: ženy: 50,5 %, muži 49,5 %
Národnostní složení: Mongolové 85 %, Kazaši 5 %
Náboženské složení: Mongolská společnost je poměrně tolerantní k různým náboženským vyznáním. Ústava z roku 1992 zaručuje svobodu vyznání jako základní lidské a občanské právo. Zákon z roku 1993 privileguje buddhismus, islám a šamanismus, z nichž je dominantní náboženství buddhismus, který tvoří 94 % (vadžrajána s elementy šamanismu), 6 % vyznává islám, především kazašská menšina na západě země.

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky:

Chalch mongolština. Ze světových jazyků se nejčastěji používá angličtina a ruština.

Největší města

Ulánbátar (1 mil. obyvatel)
Darhan (80 tis. obyvatel)
Eerdenet (50 tis. obyvatel)

Státní svátky

1. leden – Nový rok
3 dny koncem ledna / v únoru – tradiční Nový rok „Cagán sar“ (lunární)
8. březen – MDŽ
1. červen – Den dětí
11.–13. červenec – tradiční svátek Nádam
26. listopad – Den republiky

Hlavním svátkem byl a zůstal „Cagán sar“ (Bílý měsíc), mongolský lunární Nový rok. Obvykle se slaví buď tři dny koncem ledna, nebo v únoru, přesné datum každoročně ohlašují místní lámové. Traduje se, že Cagán sar je den zrození všech Mongolů a že od tohoto dne jsou všichni Mongolové starší o rok. Podobně jako u jiných národů Dálného východu má každý nový rok svou symboliku a název. V předvečer nového roku se každá rodina loučí s odcházejícím rokem, setkání s novým neprobíhá o půlnoci jako v ČR, ale brzo ráno v první den nového roku. Všichni se oblékají do slavnostních oděvů, blahopřejí nejdříve nejstarším, pak sousedům. Významným svátkem v Mongolsku je tzv. „Nádam“, který se oslavuje v den vítězství národní revoluce 11. července 1921. Oslavy začínají 11. července a trvají tři dny. Program oslav zahrnuje soutěže v tradičních sportovních disciplínách: zápas, střelba z luku, jízda na koni, v současnosti rovněž volejbal, basketbal, lehká atletika, šachy apod.

OCHGEREL ALTANGEREL

Ochgerel je dvacet šest let. Pochází z Ulánbátaru, hlavního města Mongolska. V České republice žije již jedenáctým rokem. Vystudovala tady střední zdravotnickou školu v Havlíčkově Brodě. Dnes pracuje jako tlumočnice z mongolštiny a současně studuje psychologii. Až školu dokončí, ráda by se vrátila zpátky do Mongolska. Kamarádi Ochgerel znají pod přezdívkou Oži.

Proč jsi přijela do České republiky?

Přijela jsem sem, protože si tu rodiče našli práci.

Nastoupila jsi tady rovnou na střední školu?

Šla jsem nejprve na základku, i když jsem věkem už patřila na střední školu. Rodiče ale neměli peníze na jazykové kurzy, takže jsem se učila česky během osmé a deváté třídy. Teprve pak jsem šla na střední zdravotnickou školu.

Jaké školy jsi navštěvovala v Mongolsku?

V Mongolsku jsem absolvovala devět let školní docházky. U nás je ten školní systém trochu jiný než v Česku. My máme od první do čtvrté třídy základní školu, pak od páté do osmé třídy nižší střední školu. Devátá a desátá třída u nás už odpovídá vyšší střední škole, pak se dělají přijímačky na vysokou školu. Já jsem v Mongolsku dokončila devátou třídu, pak jsem přijela do Čech a tady jsem šla na základní školu do sedmé třídy, protože jsem neuměla česky. Jinak mezi mongolskými a českými školami je hodně velký rozdíl, hlavně v autoritě. Mongolsko je taková země, kde mladí musí poslouchat starší a respektovat je. Možná to vychází z mentality a z náboženství. Je úplně jedno, co si my mladí myslíme. Co řekne učitel, to prostě platí jako zákon. Tady v Česku jsou děti na základní škole uvolněnější, mezi učitelem a žákem funguje víc přátelství, což byl pro mě velký šok, jak kulturně, tak mentálně. Vždycky jsem totiž byla taková hodná a poslušná, nikdy jsem neměla odvahu říct někomu svůj názor, natož pak učiteli.

V kolika letech jdou děti v Mongolsku do první třídy?

Do první třídy se jde až v osmi letech. Základní školní docházka je u nás povinná osm let, tedy do šestnácti let. Dost dlouho to ale v Mongolsku bylo tak, že záleželo hlavně na rodičích, jestli děti do školy dají. Vycházelo to z kočovných tradic. Kočovníci nemohli dát svoje děti do školy kvůli tomu, že se přemisťovali na opravdu velké vzdálenosti, a to zákon respektoval. Na druhou stranu někdy do školy nechodily ani děti, které žily v Ulánbátaru. Rodiče je tam neposlali třeba proto, že si mysleli, že by se špatně učily, nebo protože byly komplikované. U nás se hodně klade důraz na rodinnou čest a pověst. Když je v rodině nějaká černá ovce, tak se to schovává, jako by to neexistovalo. Když rodiče viděli, že se dítě dobře neučí, tak to radši nechali být a do školy ho vůbec neposlali.

Měla jsi školu blízko domova, nebo jsi musela dojíždět?

Ke škole jsem měla dobrý přístup, bydlela jsem v centru Ulánbátaru. Dojížděla jsem asi čtyři zastávky autobusem.

Jak vypadala tvoje základní škola a její okolí?

Šedě. Stát se o tu školu moc nestaral. Někdy nám třeba netekla voda, někdy nešlo topení, tak jsme seděli ve třídě v bundách. Ulánbátar vznikl v roce 1932 a původně bylo to město naplánováno pro 700 000 lidí. A dneska tam žije 1 300 000 a prostoru je málo. Všude

je dost špíny. Ani třída nevypadala moc vesele, neměli jsme moc pomůcek. Měli jsme dřevěné lavice a stůl a někdy jsme seděli po třech, protože nás bylo hodně a třída byla malá. Ve třídě jsme měli na stěně Lenina a našeho národního hrdinu Sükhbaatara, který nás osvobodil z nadvlády Číny a díky němuž se Mongolsko začalo kamarádit s Ruskem.

Mohla bys popsat, jak na tvé základní škole probíhal běžný školní den?
Popíšu třeba tu osmou třídu, kterou už můžu srovnat s tím, jak to chodí tady. Byl to druhý stupeň, takže se začínalo až v jednu hodinu odpoledne. U nás je to totiž tak, protože je hodně dětí a málo škol, že se chodí do škol na směny. Od první do páté třídy se chodí do školy ráno, je ranní výuka, tzn. od osmi do půl dvanácté. Druhý stupeň pak má odpolední výuku, od jedné do pěti nebo šesti. Měli jsme málo předmětů, průměrně tak pět vyučovacích hodin denně. Hodina trvala čtyřicet minut. Vždycky začala tak, že přišel učitel, my jsme vstali, abychom ho nahlas pozdravili, a pak on pozdravil nás. Pak probíhala kontrola domácích úkolů, vykládal se předmět a nakonec se zkoušelo. Učitelé na nás byli celkově hodně přísní. Museli jsme sedět s rukama na lavici, abychom jim dávali najevo, že posloucháme, nesměli jsme jíst, pít, ani si dojít na záchod, aby nás to nerozptylovalo a nenarušovali jsme hodinu. Jinak jsme vůbec neměli velkou přestávku nebo přestávku na svačinu. U nás trvala každá přestávka pět minut. Jenom třetí přestávka byla desetiminutová, ale během ní jsme všichni společně cvičili na chodbě. Všichni vyšli ze tříd, pustila se hudba z rádia, učitelé předcvičovali, ještě se u toho zpívalo. Takhle to bylo každý den.

A mohla ses na něco během hodiny zeptat, když jsi něčemu nerozuměla?
To ne, to by byla ostuda mezi spolužáky, to bych byla za hloupou. Přednáší se v mongolštině a pro každého, takže přece musí každý i rozumět. V Mongolsku byl osmdesát let komunismus a všechno bylo skupinové. Vůbec se neřešilo, jestli někdo něco individuálně nepochopil. Je to opravdu jiný režim, všechno bylo vážně dost přísné. Dokud jsem nepoznala ten český systém, tak mi to nevadilo, protože jsem si myslela, že je to normální a že to tak prostě funguje. Teď to mám s čím porovnávat a je mi líto těch dětí v Mongolsku. Trochu to do mě zaneslo špatný základ, protože pak jsem si nedovolila vstát a jít na záchod ani v české škole nebo jsem si nedovolila se napít. Na druhou stranu už jsem tu víc jak deset let a možná, že je dneska všechno jiné. Třeba vím, že už existuje velká přestávka. Také jsem slyšela, že se nyní opravdu hodně přebírá americký systém. Do školy přijíždějí američtí lektoři a učí mongolské učitele, jak mají učit a jak se mají chovat. Taky prý žáci nahrávají učitele, jak se zlobí, a dávají to na internet a učitelé pak mají strach a chovají se slušně. Za mě bylo normální, když žák dostal facku. Když jsme si pak stěžovali doma, tak nám rodiče nadávali ještě víc, že děláme problémy. Tohle se asi díky Američanům už dost změnilo, myslím ty fyzické tresty. Taky jsem si všimla, že mladí lidé začali víc diskutovat, což za mě nebylo. U nás platilo to, co řekl učitel. Žádný názor neexistoval.

Jaké byly nejběžnější předměty?
Měli jsme sedm nebo osm předmětů. Nejdůležitější byla mongolština, matematika a literatura a na prvním stupni jsme měli ještě hudební výchovu, výtvarku, tělocvik a ruštinu. Ruštinu jsme měli povinnou od třetí třídy. Možná díky tomu jsem se naučila rychle česky, ale tenkrát jsme hodně trpěli, protože ruština je dost jiná než mongolština. U nás se učily hlavně teoretické věci, protože v Mongolsku se později na přijímačkách na vysokou školu zkouší hodně matematika, mongolština a literatura. Tyhle předměty se tedy ve škole učily klidně i víc hodin po sobě. Z mongolské základky jsem si odnesla hodně teoretických vědomostí a jen málo praktických. Třeba u chemie jsem věděla, jak počítat vzorce a podobně, ale vůbec jsem si zatím nic konkrétního nedokázala představit. Pro mě bylo velké překvapení, když jsem přišla na českou základní školu a najednou jsme měli laboratoře, ve kterých jsme dělali různé pokusy. To pro mě bylo úplně něco nového.

A co tělocvik? Měli jste tělocvičnu?
Naše škola byla docela moderní, nově postavená, takže jsme tělocvičnu měli. Cvičili jsme hlavně gymnastiku, dělali jsme sestavy. Až do šesté třídy jsme dělali pořád to samé, pak nám už dali třeba i míč. Mám pocit, že celkově ta moje škola byla na děti hodně opatrná. Radši na nic nesahat – to byl systém, který tam fungoval.

Kolik vás bylo v jedné třídě?
Asi třicet dva a většinou bylo ve třídě víc holek.

Jak je to v Mongolsku se známkami?
To je trochu sranda, protože jsme všechno převzali z Ruska. Známkuje se tedy obráceně než v Česku. Byl pro mě dost šok, když jsem první den přišla do české třídy a jedna moje nová spolužačka dostala pětku a brečela. Já jsem si říkala – aha, tak takhle se tady asi dávají najevo emoce, když má někdo radost. Až časem jsem pochopila, že pětka tady není ta nejlepší známka. U nás se známkovalo od jedničky do čtyřky a čtyřka byla nejlepší. V roce 2000 se převzal nový systém z Ameriky a začalo se známkovat v procentech, nebo se hodnotí písmeny A, B, C, D, E jako na vysoké škole. V Mongolsku se zkrátka zkouší všechno možné.

Měli jste žákovské knížky?
U nás nemáme vysvědčení ani žákovské knížky. Každý učitel má svůj učitelský sešit, do kterého se dávají známky. Jenom učitel má tedy přehled, kdo má jaké známky. Když se uzavírá pololetí, tak nám učitelé řeknou v předstihu, když někdo z něčeho propadá, aby měl čas si známky zlepšit. Rodičovské schůzky byly jinak dvakrát do roka. Když někdo hodně zlobil, tak měl nejdřív učitelskou důtku a pak ředitelskou. Ještě si pamatuji, že když měl někdo špatné známky, tak zůstával po škole a uklízel celou třídu. Já jsem například ve druhé třídě myla podlahu.

Učil vás na prvním stupni jeden učitel?
Kromě ruštiny a tělocviku nás učila jedna učitelka.

Bylo ve vaší škole víc učitelů, nebo učitelek?
Učitelek. Učitelé byli v celé škole možná tak tři.

Pamatuješ si nějakou učitelku, kterou jsi měla ráda?
Spíš si pamatuji jednu neoblíbenou. V deváté třídě jsem chodila rok na soukromé lyceum, které mě mělo připravit na medicínu. Denně jsme tam museli počítat desítky vzorců na čas. Když nám to nešlo, tak nás ta učitelka vždycky štípala, až jsme z toho měli modřiny. Měla takové dlouhé červené nehty, takže to štípání stálo za to. Když to tady někdy vyprávím kamarádům, tak se bojí do Mongolska jezdit. Ale musím říct, že díky tomu stresu nebo tomu strachu se pak člověk mnohem víc snaží. Mysleli to s námi v zásadě dobře, protože přijímačky na vysokou jsou na čas, akorát asi volili špatný způsob, jak nás motivovat.

Musela ses hodně připravovat doma, měli jste hodně domácích úkolů?
Domácích úkolů jsme dostávali docela hodně, třeba jsme museli opsat dvě tři stránky z knížek nebo něco počítat. V Česku jsem pak měla pocit, že se tady dává úkolů o hodně méně. Na tom jsme se shodli i s ostatními Mongoly, co tu žijí. Pak tady mongolské děti získávají pocit, že jsou pořád na prázdninách, a leniví,

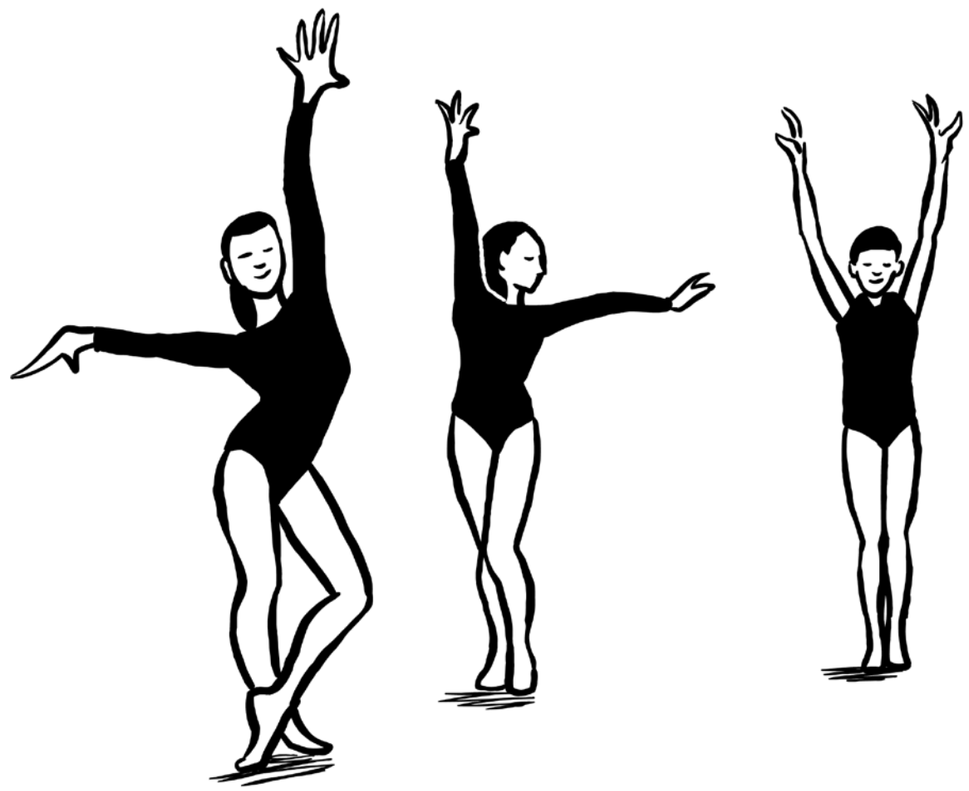

když byli předtím zvyklí na mnohem větší tlak. Já jim vždycky říkám, že to tak není, že to tak působí jenom navenek a že se musí učit. I když ten kontrast mezi tím, jak to chodí v Mongolsku a tady v Česku, je opravdu velký.

Nosili jste uniformy? Jak vypadaly?
Ano, museli jsme je nosit do sedmé třídy. Byly takové ruské. Hnědé šaty, bílá zástěrka, každá holka měla ve vlasech mašli. Já jsem to nesnášela, protože jsem měla vlasy na krátko a učitelka se strašně zlobila. Ale naši mi nechtěli nechat narůst vlasy, naši byli vždycky trošku outsideři, tak mě ostříhali a ty mašle mi pak pořád padaly. Ve třídě mi říkali, že jsem kluk. Kluci měli srandovní modrou košili a na ní odznak, myslím, že tam bylo napsáno: „Uč se dobře“ nebo něco takového. I to bylo převzaté z Ruska.

Měli jste ve škole školní jídelnu?
Ne, nic takového. Ale teď už každá škola musí mít jídelnu. My jsme měli jenom malý bufet, do kterého mohli chodit jenom učitelé.

Co se ti vybaví jako první obraz nebo dojem, když vzpomínáš na svoji základní školu?
Asi by to byla ta přísnost. To, jak jsme byli všichni potichu a poslouchali učitele. Pozitivní pak bylo rozhodně to, že jsme všichni mluvili stejným jazykem a měli jsme stejnou mentalitu. Po škole jsme se vždycky sešli a měli jsme nějaké mimoškolní aktivity. To bylo dobré.

Jezdili jste se třídou na nějaké exkurze nebo výlety?
Moc ne. Škola na to neměla moc peněz. Školy celkově nedostávaly dost peněz od státu. Ve třídě jsme měli třídní fond, ze kterého jsme kupovali nejrůznější věci. Třeba houbu, křídy nebo kytky. Jinak jsme si sami kupovali i knížky a všechno ostatní, co jsme potřebovali. Stát nám dával zadarmo jenom učitele a prostory. Možná, že tahle finanční zátěž byla pro některé rodiče tak stresující, že nedávali svoje děti do školy, když ještě školní docházka nebyla povinná. Byla jsem úplně překvapená, když jsem přišla do české školy, že jsem měla hned druhý den na stole připravenou kupu knížek. Řekli mi, že jsou na rok moje, že si je můžu půjčit. Myslela jsem si, že se budou muset zaplatit, sice mi říkali, že jsou zadarmo, ale já jsem tomu ještě nerozuměla a musela jsem si najít ve slovníku, co to znamená. Měla jsem z toho radost, chtělo se mi až brečet. Říkala jsem sama sobě, že se musím učit, abych si to zasloužila.

Jak dlouhé jsou v Mongolsku letní prázdniny?
Měli jsme tři měsíce. Od června do září, končili jsme někdy na konci května. O prázdninách děti jezdily na tábory nebo s rodiči na venkov. Ve městě moc lidí nezůstávalo. Já jsem taky jezdila s rodiči ven.
Jinak bylo volno o státních svátcích nebo když byla velká zima. Když bylo tak minus třicet, tak se vyhlásily celostátní prázdniny. Vždycky jsme si přáli, aby byla velká zima. Když byly prázdniny, tak v televizi běžely československé pohádky, třeba Létající Čestmír. Díky tomu jsem znala české herce už z domova a něco málo jsem dokonce díky nim rozuměla i česky.

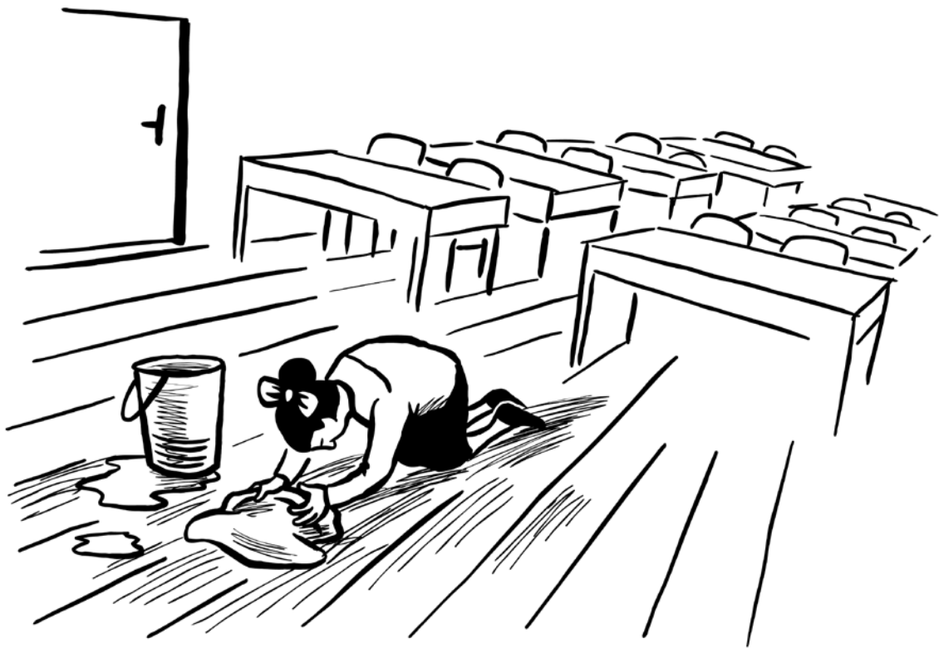

MONGOLSKO – ZEMĚ ČTYŘ TVÁŘÍ

Mongolsko je pro většinu lidí Čingischán a pak snad ještě poušť Gobi. Někdo si možná vzpomene, že tahle země má nejřidší osídlení na světě. Polovina Mongolů z celkových 2,7 milionů však žije v hlavním městě, Ulánbátaru, zbytek země se tak zdá být úplnou pustinou. První pohled ale klame. Jedete kilometry travnatou, zdánlivě liduprázdnou stepí. Večer rozděláte oheň a za několik desítek minut k vám přijede jezdec na koni v délu, tradičním oděvu mongolských pastevců. Sedne si k vám a nabídne vám tabatěrku. Šňupnete si na důkaz dobrých úmyslů a nejspíš také popijete trochu vodky. Nemusíte mluvit. Návštěvník se pak zvedne a zmizí ve tmě. V mongolské krajině jste totiž málokdy úplně sami. Její obyvatelé o vás vědí, sledují, co jste zač a jestli nepotřebujete pomoc. Mongolsko je především prostor, nespoutanost a hrdost, ale zároveň pohostinnost a ochota pomoci komukoliv v nouzi. Čas tu nehraje moc velikou roli, stejně tak nekladou zdejší lidé příliš velký důraz na individualismus. V tomto drsném prostředí se totiž nedá přežít bez vzájemné pomoci a spolupráce.

Vývoj mongolského vzdělávacího systému
Mongolský vzdělávací systém prošel v uplynulém století velkými změnami. Do té doby byly centrem vzdělanosti buddhistické kláštery a klášterní školy mohli navštěvovat pouze mniši. Školy, které mohly navštěvovat všechny děti, začaly vznikat až po pádu čínské nadvlády v roce 1911. Vůbec první škola, v níž byla vyučovacím jazykem mongolština, byla otevřena pod ruskou patronací v roce 1912. I ostatní veřejné školy přebíraly ruský vzdělávací systém. Kláštery se ale nechtěly pouze dívat, jak přestávají ovlivňovat vzdělání lidu, a tak v roce 1920 otevřely první chlapecké školy nejen pro budoucí mnichy. Děti se v nich učily v rodném jazyce a podle mongolských osnov. Státní školy navštěvovalo pouze 2,7 % všech dětí, do klášterních škol chodilo 13 % dětí. Na konci 30. let, kdy v Mongolsku zesílil vliv tehdejšího Sovětského svazu, klášterní školy zanikly spolu s většinou klášterů, které byly zničeny. Zánikem klášterů velmi posílil vliv veřejných škol. V roce 1941 bylo nahrazeno tradiční staromongolské písmo, které se psalo odshora dolů, ruskou azbukou. Dnes již jen málo Mongolů své původní písmo ovládá.
Povinná školní docházka byla osmiletá a také začínala až v osmi letech. První čtyři roky navštěvovaly děti základní školu, další čtyři roky už takzvanou nižší střední. Někteří studenti poté školu opustili, jiní pokračovali ještě dva roky na nepovinných všeobecných vyšších středních školách nebo na odborných a technických školách. Mnoho malých venkovských osad mělo pouze čtyřletou základní školu, střední vzdělání si děti musely doplnit ve vzdálených internátních školách ve městech. Pár stovek vyvolených jezdilo každoročně studovat střední nebo vysokou školu do spřátelených zemí, mezi něž patřilo i Československo. Dodnes tak několik tisíc Mongolů mluví plynně česky nebo slovensky.
Takto vypadalo školství ještě v době, kdy do školy chodila Ochgerel z rozhovoru. Před několika lety se však leccos změnilo. V roce 2004 klesl věk pro vstup do základní školy z osmého na sedmý rok života a o čtyři roky později ještě o rok. Dnešní mongolští školáci tak vstupují do první třídy stejně jako my, v šesti letech. Povinná školní docházka je desetiletá.
Možná vás napadne, jak se asi chodí do školy v zemi, kde jsou největším problémem každodenní pravidelné školní docházky obrovské vzdálenosti. Školy ve venkovských oblastech jsou často internátní, to znamená, že tam děti i bydlí a jedí. Domů se vracejí jen na prázdniny. Internáty jsou většinou staré, dlouho neopravované budovy. Během třeskuté, půl roku trvající zimy bývá problematické je dostatečně vytopit, vázne i zásobování jídlem.
Po přechodu země ke kapitalismu začaly mít mnohé, zvláště odlehlé školy finanční problémy. Životní úroveň mnoha pasteveckých rodin klesla pod hranici chudoby. Ty se pak začaly stahovat na okraje měst. Městské školy začaly mít nadbytek žáků, což řešily

a stále řeší třeba rozděleným vyučováním, kdy děti z prvního stupně chodí do školy dopoledne a starší žáci odpoledne. Venkovské školy naopak čelily úbytku studentů. Pastevcům začalo připadat zbytečné posílat své děti do školy, když z nich stejně budou zas jen pastevci. To se týká zvláště chlapců. V té době až 15 % venkovských dětí a 8 % dětí z města nechodilo do školy. Naštěstí dnes se již základní školství z nárazu kapitalismu do určité míry vzpamatovalo a počet dětí, které opouštějí školu předčasně, se snižuje.

Čingischán a ti druzí

Nomádskými kmeny byla mongolská krajina osídlena od prehistorických dob. Čas od času se nomádi spojili a vytvářeli svazy. Ale teprve vnukovi jednoho z mongolských kmenových vůdců jménem Temudžin se podařilo koncem 12. století rozdrobené kočovníky opravdu spojit a vytvořit jednu z největších říší, která kdy v lidských dějinách existovala. Z Temudžina se stal Čingischán. Pro většinu Asie a Evropu krutý a krvelačný dobyvatel, pro Mongoly národní hrdina. Čingischán, ačkoliv je mnohými považován za barbara, věděl, že snazší je budovat říši na fungujících základech, a ne ji stavět na troskách. Od národů, které si podrobil, se učil. Využil znalostí každého z nich k dalšímu rozvoji své říše. Právě za jeho vlády vznikla jediná existující písemná památka kočovníků, takzvaná Tajná kronika Mongolů, zachycující skutečné události. Mongolsko bylo také první zemí na světě, která v té době začala používat papírové bankovky.

V Čingischánově říši panovala neuvěřitelná náboženská svoboda a národnostní tolerance. Ty, co se mu postavili, však trestal okamžitě, krutě a bez slitování. Nová území dobýval nejen díky rychlosti a perfektní organizovanosti svého vojska, ale i díky tomu, že jeho vojáci byli silní a dobře živení. Koňské maso a mléko si vezli s sebou v podobě živých zvířat. Traduje se, že vojáci v případě potřeby pili krev přímo z žil svých koní. Nemuseli tak tábořit ani si shánět proviant a přesouvali se s ďábelskou rychlostí.

Čingischánovi synové bohužel nezdědili otcovy státotvorné schopnosti. Po smrti otce mezi nimi začaly rozbroje. Až Čingischánův vnuk Chubilaj (pozdější Kublajchán) na přelomu 13. a 14. století navázal na dědečkovu slávu, dobyl celou Čínu a prohlásil se císařem a zakladatelem dynastie Juan. To však byla labutí píseň Velkého Mongolska. Po 250 letech od jeho vzniku (v roce 1454) se Mongolská říše opět rozpadla na jednotlivá feudální panství, zavládl v ní chaos a rozpoutaly se bratrovražedné války.

Na konci 16. století vzniklo na severovýchodě Číny Mandžusko, které si v roce 1636 podrobilo jih Mongolska, takzvané Vnitřní Mongolsko, které je dodnes součástí Číny, a v roce 1688 i zbytek země, kterému se říká Vnější Mongolsko. Mongolové nakonec proti Číně povstali a v roce 1911 vyhlásili nezávislost. Z Mongolska se stala absolutistická monarchie v čele s hlavou lámaistické církve. Toto období trvalo jen 10 let, kdy v roce 1921 zvítězila lidová revoluce a vznikla Mongolská lidová republika. Vliv Číny nahradil vliv jiné velmoci – Sovětského svazu. Mongolsko se vydalo cestou socialismu.

Mongolům došla s komunistickými pokusy trpělivost ve stejné době jako Čechoslovákům. V roce 1989 se dostali k moci demokraté, ze země byla odsunuta sovětská vojska a od roku 1991 je Mongolsko demokratickou zemí s jednokomorovým parlamentem skládajícím se ze zástupců více stran.

Lámaismus a šamanismus

Kolem 80 % Mongolů se hlásí k tibetskému buddhismu neboli lámaismu. Zároveň je v celé zemi všudypřítomný i šamanismus. Tato dvě náboženství se vzájemně prolínají. Buddhismus se do Mongolska začal šířit až od 2. poloviny 16. století. Předtím zcela převládal šamanismus a animismus. Nejvyšším božstvem byla Věčně modrá obloha, která určovala osudy lidí. Součástí šamanismu je také víra ve zlé démony a dobré duchy. V Mongolsku žije mnoho šamanů. K jejich hlavním funkcím patří léčit všechny nemoci a zprostředkovat styk živých se světem nadpřirozených sil. Zatímco buddhismus byl ve čtyřicátých letech minulého století téměř vymýcen a teprve v posledních dvou desetiletích znovu vstává z popela, šamanismus se z myslí lidí nikdy vyhnat nepodařilo. Snad i proto, že nemá žádné budovy ani knihy, které by bylo možné zničit, ale šamani si své znalosti předávají ústně z generace na generaci.

Kromě bílých šamanů, kteří léčí a pomáhají duším na onen svět, existují v Mongolsku i šamani černí, kteří spolupracují se zlými duchy. S jejich pomocí je možné seslat na nepřítele hněv démonů. Člověk uřknutý černým šamanem musí vyhledat pomoc šamana bílého. Vypadá to jako pohádka z dávných dob? Nikoliv, víra v duchy prostupuje celou společností bez ohledu na sociální status, bohatství nebo vzdělání lidí i v současnosti.

Pravidla slušného chování

Neočekávejte, že mongolská etiketa je táž jako středoevropská. Život nomádů je protkán tolika pravidly a zákazy, že běžný pastevec nemá šanci si je všechny zapamatovat. Většina z nich vychází z potřeby harmonie mezi člověkem a přírodou. Takže do přírodní scenérie se nezasahuje, voda v řekách a jezerech nesmí být znečištěna, do země se nekope. Nejspíš také proto mají mongolské boty špičky otočené vzhůru.

Pokud byste se někdy do Mongolska podívali, měli byste jako cizinci vědět alespoň pár dalších pravidel slušného chování: Je zakázáno dotýkat se cizí hlavy a kohokoliv hladit. Všechny věci se podávají vždy pravou rukou, a pokud to jde, tak v otevřené dlani. Stejnou, tedy pravou rukou, se i přebírají. Pokud je nám nabídnuto jídlo nebo pití, musíme ho alespoň v malém množství přijmout. Odmítnout úplně by znamenalo vrchol neslušnosti a velkou urážku. Prázdná miska pak znamená žádost o přídavek. Proto, pokud již nechceme pokračovat v jídle, měli bychom ji otočit dnem vzhůru. Do ohně se nesmí odhazovat žádné odpadky, ani vlasy nebo ostříhané nehty. O rámy u dveří a středové sloupky v jurtě není radno se opírat a na práh se nikdy nesmí šlápnout. Pokud v jurtě zůstaneme spát, naše nohy musí vždy směřovat ke vchodu, nikdy k ohni. Pokud náhodou o někoho nohou zavadíme, je třeba se mu okamžitě podáním ruky omluvit.

Mongolský příspěvek světu

Kromě již výše zmíněných mongolských prvenství by bylo záhodno zmínit se ještě o pár dalších unikátech. Víte například, že Mongolové vynalezli nejvíce hlavolamů, mezi nimi například i u nás oblíbené domino?

Či to, že mongolština obsahuje nejdelší slova na světě, která se při čtení popředu i odzadu čtou úplně stejně? Jsou to *chalúrúlach*, slovo znamenající *způsobit horečku,* a *chadgalagdach*, což je *být uchováván*.

Také je na místě zmínit, že jeden z prapůvodních mongolských kmenů, Kitanové, jako první použil plamenomety. Z Mongolska také pochází sušené mléko a první povoz. Byli to opět Mongolové, kteří vyrobili v roce 1726 největší kotel na světě. Váží dvě tuny, má objem 1 800 litrů, je odlit z mědi a bronzu a dalo se v něm uvařit 10 ovcí nebo dva voli najednou. Najedlo se z něj až tisíc lidí zároveň. Velkým mongolským unikátem je samozřejmě i takzvaný hrdelní zpěv. Jedná se o velmi hluboké tóny, při jejichž poslechu máte pocit, že je v žádném případě nemůže vydávat lidská bytost.

Dětství a výchova

Mongolská výchova je láskyplná, ale zároveň důsledná a přísná, protože život v Mongolsku není snadný. Děti musí od velmi nízkého věku doma pomáhat

a mají značnou míru zodpovědnosti a samostatnosti. Jsou poslušné a ke starším lidem se chovají s úctou. Již tříletí caparti se mnohdy dovedou postarat o mladší sourozence po dobu, kdy jsou rodiče pryč z jurty. O rok starší kluci, ale i holčičky už dovedou jezdit na koni a pomáhat otci se stády.
V tradiční mongolské společnosti se členové rodiny neopouští. I „nechtěné“ děti nikdy nezůstávaly samy. Zkrátka se přestěhovaly k některému příbuznému, kde se jim dostalo všeho potřebného, včetně lásky. Mongolové totiž nedělají velké rozdíly mezi vlastními a cizími potomky.
V 90. letech, kdy rozhodující slovo získala tržní ekonomika a mnohé pastevecké rodiny přišly o všechno, se tradiční systém vzájemné sociální podpory začal rozpadat. Na ulicích velkých měst, především Ulánbátaru, se objevily děti z kanálů, jejich domovem se stala síť teplovodního potrubí – jediné místo, kde v zimě měly šanci přežít. Špinavé, otrhané a hladové žebraly o jídlo. Po roce 2000 začala vláda jejich situaci řešit, s pomocí především zahraničních a později i místních neziskových organizací vznikaly dětské domovy a denní centra a počty dětí z kanálů začaly klesat.

Čtyři tváře

O Mongolsku se říká, že má čtyři tváře. Město, venkov, léto a zimu. Každá z těchto tváří je úplně jiná. Města jako by se vyloupla z ničeho a spojují v sobě všechny nešvary technického pokroku a civilizace. Bývá v nich špína a v zimě neproniknutelný smog. Venkov je čistá příroda a nezkažená široká štědrá mongolská duše, otevřenost, prostor a absolutní svoboda. Léto je kvetoucí step, která voní divokým tymiánem a cibulí, horký vzduch chvějící se nad pouští a kameny pouště Gobi, pára vycházející z borových lesů po krátkém dešti a bouřce. A nakonec zima, to jsou kruté mrazy dosahující až minus 50 stupňů. Jednou za několik let udeří dzud, kdy step pokryje souvislá vrstva ledu, který dobytek kopyty neprorazí a nedostane se tak k potravě. Mongolská zima, to jsou dlouhé měsíce, kdy je všechno soustředěno jen na jediné úsilí – přežít.
Ten, kdo pozná všechny mongolské tváře, na ně nikdy nezapomene a vždycky se mu po nich už bude stýskat. A ten, kdo pozná třeba jen jednu, bude se chtít vracet, aby měl šanci poznat i ty ostatní. Mongolsko vás zkrátka chytí a nepustí.

Markéta Hrdoušková

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Život nomádů

Najděte si informace o životě nomádů, pokuste se vžít do jejich způsobu života a napište „úryvek z deníku“ jednoho z nich.

Jací jsme

Není samozřejmě pravidlem, že každý z daného národa se chová v určitých situacích určitým způsobem, ale některé společné znaky chování se v každém národě objevují. Dejte ve skupinách dohromady, co je typické pro chování Čechů. Inspiraci najdete v textu v kapitole Pravidla slušného chování. Porovnejte rozdíly mezi Mongoly a Čechy.
Máte-li ve třídě spolužáka, který má zkušenosti s životem v jiné zemi, může doplnit i svou zkušenost.

Model jurty

Tento projekt sleduje dva cíle. Prvním je vytvoření několika modelů typického mongolského obydlí. Druhým cílem je reflexe přípravy a realizace samotné práce na modelu s přihlédnutím k potřebě spolupráce při obtížnějších úkolech (tak jako v Mongolsku lidé bez spolupráce nepřežijí). V první části mají žáci za úkol zjistit si více informací o jurtách a na základě těchto informací vytvořit trojrozměrný model jurty. Způsob práce, možnosti spolupráce i samotná realizace je plně v režii dětí. Učitel jen přihlíží a zaznamenává si role jednotlivců. V druhé části pak žáci reflektují svou práci na modelu. Kdo s kým pracoval, co se jim díky spolupráci dařilo? Co naopak raději dělali sami? Byl někdo, kdo to celé raději udělal sám? Proč? Úplně na závěr by měla proběhnout diskuze, při níž se shrnou pozitiva a negativa spolupráce a individualismu.

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Domino

V textu jsme se dočetli, že Mongolové vynalezli domino. Vyrobte si ve dvojicích své vlastní domino, například do výuky angličtiny.

FAKTOGRAFICKÉ ÚKOLY/REFERÁTY

- Mongolsko je původní oblastí rozšíření koní Převalského. Před několika lety bylo do mongolské volné přírody několik zvířat vypuštěno (ve spolupráci se ZOO Praha). Zjistěte víc informací o tomto plemeni.
- Poušť Gobi, která zabírá více než 30 % území Mongolska, je jednou z nejstarších, nejsušších a největších pouští na světě. V její jižní části údajně žije písečný červ olgoj chorchoj. Zjistěte o tomto mytickém tvoru co nejvíce informací. Viděl ho někdy někdo? Jak vypadá? Jaké se k němu váží legendy? Byl předlohou nějakých literárních či filmových děl?
- Napište referát o Čingischánovi.
- Napište referát o demokratické revoluci v Mongolsku v roce 1990.
- V Mongolsku je velmi rozšířený šamanismus. Vyhledejte si informace o šamanismu (původ slova, definice, prvky šamanismu, rozšíření ve světě, jeho vnímání v historii a současnosti).

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

Oficiální název státu: Ruská federace – Rusko (Российская Федерация – Россия)
Rozloha: 17 075 400 km²
Využití plochy: 8 % orná půda, 4 % pastviny, 46 % lesy, 42 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – El'brus (5 633 m), nejnižší bod – Kaspické moře (-28 m)
Klima: mírný pás, arktický pás

Státní útvar

Státní zřízení: federativní poloprezidentská republika
Vznik: 25. prosinec 1991 (rozpadem SSSR)
Hlavní město: Moskva
Administrativně-správní členění země: 83 subjektů – 21 republik, 2 města federálního významu (Moskva a Sankt Petěrburg), 9 krajů, 46 oblastí, 1 autonomní oblast (Židovská autonomní oblast) a 4 autonomní okruhy
Měna: ruský rubl (RUB) – 100 kopějek

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 142 914 136
Hustota zalidnění: 8,4 obyv./km¸
Podíl ekonomicky činného obyvatelstva: 61,6 %
Složení obyvatelstva: 53,8 % žen, 46,2 % mužů
Národnostní složení: Rusové 90 %; Tataři 3,87 %; Ukrajinci 1,41 %; Baškirové 1,15 %; Čuvaši 1,05 %; Čečenci 1,04 %; Arméni 0,86 % a asi 160 dalších národností a etnických skupin
Náboženské složení: pravoslavní – 75 % pokřtěných (20 % alespoň částečně praktikujících), muslimové – 7 %, katolíci – 1 %, protestanti – 1 %, buddhisté – 1 %, judaismus – 1 %, ateisté (v Rusku si mnozí raději říkají „agnostici") přibližně 14 % obyvatel.

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Na celém území Ruské federace je úředním jazykem ruština. Na území republik, krajů, oblastí a autonomních okruhů jsou úředními jazyky rovněž jazyky národní, pokud tak stanoví ústavy těchto subjektů. Z neruských jazyků jsou nejpoužívanější tatarština (3 %) a ukrajinština (1 %).

Největší města

Moskva (11, 6 mil. obyvatel)
Sankt Petěrburg (4, 95 mil. obyvatel)
Novosibirsk (1, 47 mil. obyvatel)
Jekatěrinburg (1, 35 mil. obyvatel)
Nižnij Novgorod (1, 25 mil. obyvatel)

Státní svátky

1., 2., 3., 4. a 5. leden – novoroční prázdniny (placené volno od 1. 1. do 9. 1. včetně)
7. leden – Narození Páně
23. únor – Den obránců vlasti
8. březen – Mezinárodní den žen
1. květen – Svátek jara a práce
9. květen – Den vítězství
12. červen – Den Ruska
4. listopad – Den národní jednoty

OLGA PAVLOVA

Olze je dvacet sedm let. Pochází z Moskvy a do České republiky přijela před šesti lety. Vystudovala tady český jazyk a literaturu a nyní pokračuje v doktorském studiu obecné a srovnávací literatury. Současně pracuje jako překladatelka a vyučuje na jazykové škole ruštinu a češtinu pro cizince. O návratu do Ruska s úsměvem říká, že je doma tam, kde je jí dobře. V Praze se jí momentálně líbí, ale umí si představit, že by dokázala žít i v jiné zemi než jen v České republice nebo Rusku.

Proč ses rozhodla přijet do České republiky?

Seznámila jsem se se sympatickým českým klukem, byl to takový letní románek, který má pokračování až dodnes. Začala jsem v Moskvě chodit na kurzy češtiny pro cizince a rok poté jsem zkusila udělat přijímačky na vysokou a vyšlo to. Když jsem nastoupila do školy v České republice, začala jsem zde žít trvale.

Z českého školství znáš jenom univerzitu. Stejně bych se tě ale ráda zeptala, jaké byly tvoje první dojmy, když jsi tady začala studovat? Setkala ses na univerzitě s něčím, co tě překvapilo?

Nemůžu mluvit o překvapení, ale spíše o potěšení. Na vysoké škole se skutečně učí, přes to většina studentů lehce zvládá studium a večerní zábavu. Myslím, že nějak podobně vypadá i výuka na střední. Samozřejmě všechno má své háčky, třeba mi vadilo, že jsme se literaturu otrocky drilovali místo toho, abychom se ji učili interpretovat. Nikdo a nic ale není dokonalé.

V kolika letech chodí ruské děti do školy?

To záleží na tom, kdy žák má narozeniny. Buď v šesti, nebo v sedmi. Když máš narozeniny v zimě, tak jdeš do školy o rok později. Já jsem třeba šla do školy v šesti, ale už v září mi bylo sedm. V Rusku tvoří základku první tři nebo čtyři třídy, další roky už spadají pod střední školu. Chodila jsem na tříletou základku, která měla takzvaný rychlejší a intenzivnější program. Ze třetí třídy jsme šli rovnou do páté, to už byla střední škola. Fungovala také v rámci jedné školy.

Jak je to v Rusku s povinnou školní docházkou?

Povinná školní docházka je v Rusku do deváté třídy. Následně můžeš jít buď na nějaké učiliště, nebo se vrhnout do dospělého života a začít pracovat. Většina dětí ale dodělá v rámci střední školy ještě nepovinnou desátou a jedenáctou třídu. Existuje také skupina studentů, která po základce odchází na nějaké soukromé víceleté lyceum, kterých se v Rusku po revoluci otevřelo celkem dost. Já jsem třeba chodila od osmé třídy dva roky na humanitní lyceum. Na konci jedenácté třídy, kdy je nám šestnáct nebo sedmnáct let, skládáme maturitu.

Jak vypadala tvoje základní škola?

Vypadala jako standardní ruská škola. To znamená, že ji tvořily dvě budovy spojené velkou prosklenou chodbou ve tvaru ruského písmene „N", českého „H". V prvním patře byla základka, v druhém a tře-

tím střední škola. Byla to poměrně velká škola. Měli jsme třeba čtyři první třídy A, B, C, D a v každé třídě bylo pětadvacet až třicet dětí. Výuka probíhala ve smíšených třídách, tj. kluci i holky byli dohromady. Pravděpodobně, že jsem byla školou povinná v období zvýšeného počtu narozených holek, proto nás ve třídě vždy bylo více.

Jak jste zdravili učitele, když přišel do třídy?
Museli jsme si stejně jako v Česku stoupnout. Když přijdeme poprvé do ruské školy, učitelka nám vysvětlí, jak se má správně sedět a hlásit se. Musíme sedět rovně s rukama položenýma na stole, a když se hlásíme, tak ze stolu zvedáme jenom předloktí do pravého úhlu. Nezvedáme celou ruku jako v Česku, ale je snad jasné, že když děti chtějí, aby je někdo vyvolal, tak začnou různě nadskakovat, aby upoutaly pozornost.

Měli jste uniformy?
Tato otázka je dnes v Rusku dost aktuální. Když jsem šla do první třídy, byla devadesátá léta. Zrovna končila perestrojka. V první třídě jsme měli takovou ponurou hnědou uniformu s černou nebo o svátcích bílou zástěrou, ve druhé už zase ne a ani pak na lyceu. Teprve potom začaly některé školy především ve městech zavádět uniformy. Každá si je vybírala podle sebe. Třeba měly smlouvu s nějakým krejčím, rodiče za ním museli zajít a krejčí pak ušil uniformu na míru. V poslední škole, do které jsem chodila, jsem se už na uniformu dost vykašlala. Pořídila jsem si neutrální sako a nosila jsem ho místo uniformy. Ve škole to sice řešili, měla jsem kvůli tomu i jednu protivnou scénu. Bylo to jak z nějakých socialistických filmů. Taky jsme museli nosit přezůvky. Nebyly to bačkory jako v Česku, ale stačily nějaké lehčí boty. Na to, jestli jsme přezutí a máme uniformy, povinně u vchodu do školy dohlížely i starší ročníky.

Musí být během vyučování ve třídě klid?
Musí. Samozřejmě, že se vždycky ve třídě najde nějaký drzý šprýmař, který si z učitelů dělá legraci. Za trest pak buď stojíš na hanbě v rohu, dostaneš poznámku, nebo si učitel pozve rodiče na kobereček. Páky mají ruští učitelé stejné jako tady.

Měli jste žákovské knížky?
Jo, měli. Do žákovských knížek jsme psali domácí úkoly a známky pro rodiče a ti je museli podepisovat. Kromě nich byla ještě třídní kniha, kam si zapisoval známky učitel. Pamatuji si, že jsme u nás ve třídě dost podváděli a známky jsme škrtali nebo přepisovali. Mimochodem v Rusku to máme se známkami naopak. Pětka je nejlepší známka a jednička nejhorší. Většinou jsme měnili trojky na pětky, což šlo celkem dobře.

Museli rodiče chodit na třídní schůzky?
Jasně, dokonce myslím, že třídní schůzky byly víckrát než dvakrát do roka. Co vím, tak si táta vždycky stěžoval, že učitelé na schůzkách moc nemluvili o známkách. Většinou se tam řešilo vybírání peněz, které škola na něco potřebovala. V Rusku se třeba hodně slaví Den učitelů, který je první víkend v říjnu. To se vždycky muselo koupit dárek třídní učitelce, ředitelce samozřejmě taky a bůhví ještě komu. Takže první rodičovská schůzka byla na konci září a řešilo se, kolik peněz se na tyhle dárky vybere. Stejný proces se pak opakoval na Nový rok. Kromě oficiálních svátků se vždycky slavily narozeniny školy a děti vždycky musely na počest školy uspořádat nějaký koncert nebo divadlo a jako doprovodný program velkou hostinu s dárky pro učitele.

Jak probíhal školní den a vyučovací hodiny?
Myslím, že jsme na základce ráno začínali v půl osmé a končili před jednou hodinou. Měli jsme většinou čtyři až pět hodin. Na střední jsme měli šest, sedm až osm hodin a většinou uprostřed byla nějaká přestávka na oběd. První přestávka byla krátká, asi jenom pět minut. Další přestávku jsme měli patnáct minut. Během ní jsme si dali nějakou snídani, kterou jsme na základce dostávali zadarmo, ale později se platila. Oběd pak byl na základce stoprocentně hrazený státem a na střední se platil, když na něj student chtěl chodit.

Knížky jste si museli kupovat nebo jste je dostávali zadarmo?
Na základce i na střední byly zdarma. V té desáté a jedenácté třídě jsme si museli občas něco dokoupit, ale to bylo spíš navíc, pro nás, protože základní literatura byla vždy k dispozici v knihovně.

Měli jste během těch třech let základky jednoho učitele na většinu předmětů?
Kromě tělocviku a kreslení jsme měli jednoho učitele. Teda spíš učitelku. V Rusku je ve školách mnohem víc učitelek než učitelů.

Vzpomeneš si, jaké byly povinné předměty?
Snad byly stejné jako v Česku. Čtení, psaní, matematika, přírodověda, výtvarná výuka a tělocvik. U nás na základce ještě nebyly žádné jazyky, až od té páté třídy na střední jsme měli na výběr angličtinu a němčinu.

Co tě na základce nejvíc bavilo?
Na té ruské základce, tedy ty první tři roky, asi výtvarka, potom už dlouho nic. Až od sedmé třídy mě začala bavit literatura a potom i matematika. V deváté třídě se u nás skládá taková malá maturita, tak jsem ji kromě povinných předmětů dělala z geometrie.

Jak probíhal tělocvik?
Měli jsme na něj paní učitelku, která nám říkala, co máme dělat. Většinou to začínalo nějakou rozcvičkou, běhali jsme dokola, potom následovaly takové ty klasické podivné cviky. V létě jsme většinou šli do parku nebo běhali před školou. V zimě jsme chodili na lyže buď kolem školy, nebo na nejbližší zamrzlý rybník. Z toho jsem měla trauma, protože moje lyže byly nejhorší a nejstarší ze třídy. V Rusku se nepořádají týdenní lyžáky, jak je to zvykem v Česku. Lyžování probíhalo v podstatě pouze v rámci té jedné hodiny tělocviku, to znamená pětačtyřicet minut. Vždycky jsme tak deset minut šli k nějakému jezeru, kde byl led, a tam se šlo na běžky. Občas se dělal i nějaký sportovní tábor, ale bylo jen na nás, jestli tam chceme jet, nebo ne. Rozhodně to nebylo tak, že by jela celá třída. Na školy v přírodě se u nás nejezdí vůbec, pouze na kratší výlety do muzeí nebo nejbližšího města. Chodili jsme i do divadla. Myslím, že pro učitelku to bylo největší utrpení, protože naše chování bylo dost daleko od vzorného.

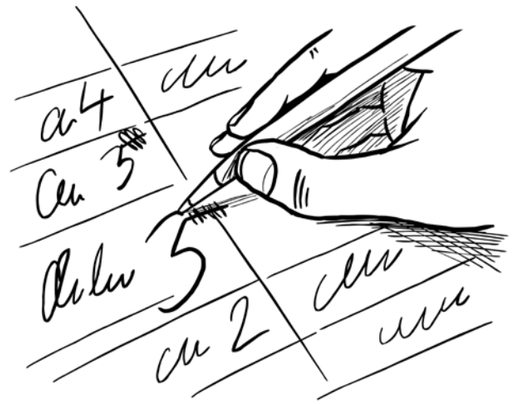

Hodnotí se chování v Rusku?
Hodnotí, akorát si nepamatuji, jestli jenom na základce, nebo i na střední.

Bylo něco, co ti na základce vadilo?
Asi mě nic výrazně neštvalo. Celkově jsem školu měla ráda, ráda jsem tam chodila. Možná bylo pár učitelů, u kterých mi přišlo, že se nechovali úplně adekvátně, ale nebylo to nic zvláštního. Jenom jsem se strašně bála kluků ze starších ročníků, kteří nás vždy v zimě při odchodu ze školy zkoulovali.

Měli jste hodně domácích úkolů?
Docela dost. Hlavně jsme museli psát mnoho slohových prací, což tady tak běžné není. Stejně tak si myslím, že jsme víc četli. V Česku žáci často dostanou za úkol si něco přečíst o autorovi, ale my jsme častěji museli přečíst jeho knihy. Na základě přečteného díla jsme pak měli za úkol napsat interpretaci nebo popsat jednu z postav, to už ale byla spíš otázka střední školy. Na základce nás učitelé také moc nešetřili.

Často jsme se učili něco nazpaměť, třeba básničky, vždy k tomu bylo zapotřebí něco napsat, udělat nějaké cvičení. Ale při rozumné kombinaci flákání a studia se ten úkol dal zvládnout za hodinu až dvě.

Dostáváte taky vysvědčení?
Vysvědčení, jako je v Česku, nemáme, ale na konci roku třídní napíše výsledné známky do žákovské knížky a rodiče je musí podepsat. Takže žádná slavnost se kolem toho nekoná. Na konci roku všichni dostanou známky a začínají prázdniny.

Jak dlouhé máte letní prázdniny?
Máme je tři měsíce. Výuka končí první týden v červnu a začíná prvního září.

Když takhle vzpomínáš na školu, co je první obraz, který se ti vybaví?
Rozhodně jsme neměli vaše pověstné UHO, přesto ruští kuchaři umí uvařit také spoustu „lahůdek“. Pamatuju si, že jsme na základce dostávali mléko v takových zvláštních „tetrapacích“, ve kterých vždy byly dírky. Ten obal byl dělaný ještě podle nějaké sovětsky vylepšené technologie a vždycky to teklo okolo. Jinak vím, že vždycky o přestávce chodila paní, které u nás říkáme „zauč“[1], a měla dohlížet na plnění školního řádu. U nás nemáme školníka, ale tuhle paní. Té jsme se báli. Kontrolovala, jestli máme přezůvky, a hlídala, jestli naše boty nedělají černé šmouhy na podlaze.

Napadá tě ještě nějaký rozdíl mezi českým a ruským školstvím?
Když to vezmu z pohledu svého oboru, tedy literatury, tak mě mrzelo, že jsme moc neprobírali světovou literaturu, v ní jsme skončili u Shakespeara. Rozebírá se především ruská literatura. Přístup k dějinám umění byl podobný: zmínila se italská renesance, Leonardo da Vinci, tedy ta klasika s velkým K, pak se rozebírali pouze ruští akademičtí malíři. Avantgarda se neučila vůbec. Podobně to bylo i v historii. Ve světových dějinách jsme skončili někde u středověku. Dvacáté století se opravdu moc neřeší, protože to je pro Rusko komplikované století. O Stalinovi se třeba učilo, ale nijak se nezdůrazňoval rozsah jeho zločinů. Zmínily se gulagy, ale chyběl kritický přístup. Z moderních autorů se na literatuře učil Bulgakov, Solženicyn, ale třeba o Charmsovi jsme nevěděli ani ťuk. V roce 2000 bylo sice v Rusku velké uvolnění, ale jak nastoupil Putin, začala se celá kultura zase uzavírat. Média už nejsou nezávislá a vytváří se názor, že západní velmoci kují proti Rusku nějaké „spiknutí“, což je dost podobné tomu, jak to kdysi hlásala komunistická propaganda.

1 Jedná se o zkratku. ZAUČ (Заведующий учебной части) – osoba odpovědná za studium a studijní povinnosti

RUSKO MEZI PRVNÍM A POSLEDNÍM ZVONĚNÍM

V Rusku se historicky střetávaly dvě kultury – kultura západní Evropy a asijská tradice. Nad Ruskem se tak dlouhou dobu vznášela otázka po jeho směřování a orientaci. V 18. století posílal Petr I. děti bojarů do západní Evropy, aby tam nabraly zkušenosti. V tomto období se konzervativně založené pravoslavné Rusko poprvé otevřelo západní Evropě. Svérázným krokem bylo také založení nového hlavního města – Petrohradu – nového „okna do Evropy“. Na začátku 19. století po válce s Napoleonem však ve společnosti panovalo velké zklamání ze západní, především francouzské kultury a jejího modelu výchovy. Ruští intelektuálové začali hledat záchranu v pravoslavné vesnické tradici. Velice záhy však nastalo vystřízlivění i z tohoto zdroje inspirace. Ruský venkov se totiž ukázal být barbarskou směsí krutého středověkého násilí, velké nevzdělanosti a zkostnatělých názorů vesničanů. Otázku, kam by se měla vydat širá ruská země, pak nevyřešil ani následný revoluční převrat a jeho vize nového člověka.

Sovětská minulost
Nástup sovětského období ve 20. letech 20. století byl spojen s celkovou proměnou společnosti. Rolnický stát se měl transformovat v nového, technologicky vyspělého giganta. Tyto tendence pochopitelně našly svůj odraz i ve sféře kultury. V Rusku se stalo velmi populárním futuristické hnutí, jež s radostí vzhlíželo k budoucnosti, bylo fascinováno technikou i novou technologií a rezolutně odmítalo přežitky minulosti. Jedním ze zásadních bodů v programu futuristické skupiny LEF (Levá fronta) bylo zřeknutí se tradice 19. století, pohřbení jeho kultury a jazyka, nevyjímaje tvůrce, jako byl Puškin, Dostojevskij a Tolstoj. Na požadavku odmítnutí všech dosavadních kulturních a uměleckých hodnot parazitovala sovětská vláda se svou vizí budování nového státu i koncepcí nového člověka s revolučním vnímáním světa. Avantgardní futuristické hnutí se stalo na krátké období téměř státní ideologií, což ovšem znamenalo reálný konec umělecké tvořivosti jeho členů. Výše popsaná tendence však neměla dlouhého trvání. Již za několik let se sovětské vedení rozhodlo vrátit ke klasikům. Z dříve opovrhovaného Puškina a jiných literátů 19. století se stali státem uznávaní básníci. V jejich životopisech se zdůrazňovaly především „revoluční“ okamžiky, převracely se skutečné událostí tak, aby se tvůrci ukázali ve „správném“ světle. Kromě toho bylo součástí nové ideologie i vytváření nových hrdinů pro školní mládež. Jedním z takových příkladů je i příběh Pavlika Morozova – mladého chlapce, jenž pocházel z kulacké rodiny a který prozradil vesnickému revolučnímu výboru plány svého zpátečnického otce. Hlavním proviněním jeho otce bylo to, že se nechtěl připojit k novému společnému sovětskému životu a že měl v úmyslu získávat ze své práce soukromé výhody. Záškodnické kulacké plány byly včas zastaveny, avšak otec se synovi, který zradil rodinu, pomstil a zavraždil ho. Případ Pavlika Morozova se státní ideologií uváděl jako vzor správného chování, podle kterého měly děti upřednostňovat zájmy státu před rodinou.
Sovětský vzdělávací systém vykazoval kromě ideologického hlediska přísné studijní plány kladoucí největší důraz na exaktní vědu. Z této doby mimo jiné pramení dodnes živé mýty o sovětských školnících pyšnících se geniálními znalostmi matematiky. Sovětské studijní programy nebraly v potaz názory pedagogického kolektivu, konkrétní dispozice a možnosti škol a už vůbec nezohledňovaly individuální potřeby žáka. Existoval jediný učební plán pro všechny školy a učebnice se vydávaly pouze ve státním nakladatelství, přičemž každá jejich věta se před tiskem důkladně kontrolovala sovětským ministerstvem školství. Jedinou výhodou tohoto státního monopolu byly velké státní dotace, které do školství putovaly a umožňovaly žákům a studentům nejen neplacení školného, ale i bezplatné stravování a učebnice. V dějinách sovětského školství přitom existuje jediné období, kdy středoškolské vzdělání nebylo plně hrazeno státem. Jedná se o dobu těsně před druhou světovou válkou. Tehdy byl na všeobecných školách zaveden dost vysoký poplatek, přičemž vojenské školy naopak zjednodušily přijímací řízení a navýšily počet přijímaných studentů. Toto opatření bylo řízeno strategickými zájmy státu před nevyhnutelným začátkem války. Tento příklad názorně ilustruje to, jakým směrem se školství v sovětském období vyvíjelo a jaké cíle pro něj byly prioritní. Na tento striktní, shora řízený systém dnes mnozí Ruso-

vé vzpomínají s nostalgií a tvrdí, že se jednalo o jediné období, kdy školství v zemi skutečně fungovalo.
Sovětské období přineslo do ruského školství také tradici velkolepých oslav. Kromě tradičních svátků, jako je Silvestr (Vánoce se až tolik neslaví) a Mezinárodní den žen, probíhají dodnes ve školách pompézní oslavy Dne vítězství či Dne učitelů. Školy bujaře slaví také výročí svého založení a výročí založení Moskvy nebo jiného města, v němž se škola nachází. Součástí těchto oslav jsou vždy kromě sváteční výzdoby také amatérská divadelní představení nebo sportovní utkání. Svátkem, který ruské školy nemůže minout, je i Maslenica (obdoba českého masopustu). Tento svátek však na rozdíl od většiny dříve jmenovaných nepochází ze sovětského období. Jedná se o slavnost, která pramení z pohanské tradice oslavy konce zimy a příchodu jara. Oslavy Maslenici probíhají během celého týdne. Ve městech i na venkově se slaví průvody a tancem, děti stavějí hradby ze sněhu a koulují se. Tradičně se pečou „bliny“ – ruské palačinky se sladkou či slanou náplní, které mají symbolizovat slunce a nadcházející teplé dny. V neděli se pak pálí slaměný strašák Maslenica. O víkendu ale škola není, což ani v nejmenší míře nebrání dřívějším oslavám. Na ruských školních dvorech se v pátek odpoledne před víkendovým vyvrcholením oslav odehrává menší Maslenica. Žáci přinesou palačinky a další sladkosti a upalují slaměné strašidlo, které společně vyrobili.

Současnost ve světle reforem

Dnešní školství se ve mnohých aspektech nechalo inspirovat sovětským systémem. Navzdory tomu, že dnes již v Rusku existují soukromé školy, je moderní ruský vzdělávací systém stále převážně centralizovaný. Oficiální stanovisko ruského ministerstva školství hlásá, že prioritou současného směřování je přehodnocení dosavadních cílů a následná demokratizace, humanizace školství a podpora individuálního přístupu vůči potřebám žáků. Pravidelně se objevují reformy a nová vládní nařízení, některá zůstávají platná delší dobu, jiné ovšem čeká po jejich uvedení v platnost zase brzký zánik.
Podle současného zákona nastupují ruské děti na základní školu v šesti letech. Před nástupem do školy dělají vstupní testy, ve kterých se kontroluje jejich intelektuální úroveň. První zářijový školní den je pak pro prvňáčky velkým svátkem. Natěšené a našňořené děti jdou do školy často v doprovodu obou rodičů, prarodičů a dalších příbuzných a nesou pro svou první učitelku velkou kytici. Ve škole panuje velmi sváteční atmosféra. Školní vedení vítá prvňáčky hudbou, recitacemi básní, proslovem a přáním mnoha zdarů na jejich nelehké cestě k vědomostem a také slavnostním prvním zvoněním.
Základní škola trvá v Rusku čtyři roky. Hlavními vyučovanými předměty jsou ruština, psaní, čtení, matematika, předmět pojmenovaný „svět kolem nás“, tělocvik, hudební výchova, vlastivěda, pracovní výchova a výtvarná výchova. Na některých školách se už od druhé třídy vyučuje cizí jazyk. Jazykovou výuku nyní plánuje ministerstvo školství ustanovit povinnou, na střední škole se pak kromě angličtiny vždy bude vyučovat druhý cizí jazyk – němčina, francouzština, nebo španělština, na všech školách se také připravuje povinná počítačová výuka.
První půlrok první třídy neexistuje na ruských školách známkování. Děti dostávají místo známek hvězdičku (výborně), čtverec (velmi dobře), trojúhelník (dobře), ale zavedená je i psaná nebo ústní podoba hodnocení slovy „Dobře“, „Šikovný“, „Jsi jednička“. Od druhého půlroku jsou již žáci hodnoceni známkami v rámci pětistupňového systému, nejlepší známkou je přitom pětka. Rozsah počtu vyučovaných hodin se na základní škole pohybuje od dvaceti hodin v první třídě až do třiceti.
Součástí základního školství je také stravování žáků. Sovětské Rusko nabízelo žákům snídaně a obědy zdarma. Postupné zavedení plateb za školní stravování je dnes jedním z nejaktuálnějších diskutovaných témat. Ve většině základních škol se za snídaně nic neplatí, ale školy rodičům mnohdy nabízí, aby dopláceli za lepší kvalitu jídla ve školních jídelnách. Kromě nedostatku peněz na financování snídaní pro žáky na základních školách jsou problémem i zaměstnanci jídelen, kteří si tajně odnáší domů potraviny.

Střední škola

Nižší střední vzdělání trvá v ruských školách pět let – tedy od páté do deváté třídy – a je součástí povinné školní docházky. Jeho absolvování dává žákům právo získat vysvědčení o nižším středním vzdělání. Vysvědčení o plném středním vzdělání (maturita) se dá získat po absolvování 10. a 11. třídy. V blízkém budoucnu Rusko plánuje zavést pro všechny povinnou jedenáctiletou školní docházku.
Žáci a studenti mohou v současné době absolvovat jedenáct tříd buď v rámci jedné veřejné školy, nebo mohou po absolvování základní školy přestoupit na gymnázia a lycea. Ruská lycea často úzce spolupracují s univerzitami a více se zaměřují na individuální vývoj osobnosti a preferovaného zaměření. Existují lycea matematicko-fyzikální, přírodovědná i humanitní. Gymnázia jsou oproti nim v ruském povědomí spojená s možností elitnějšího, kvalitnějšího a všeobecnějšího vzdělání.
Ruskou státní maturitu v podobě, v jaké existovala ještě před deseti lety, nyní nahradila jednotná státní zkouška (státní maturita), která se skládá z ruštiny, literatury, matematiky, cizího jazyka (většinou angličtina) a dvou předmětů dle výběru studenta. Většinu maturitních zkoušek tvoří písemné testy. Často se přitom stává, že se správné odpovědi dostávají různými cestami ke studentům ještě před samotnou maturitní zkouškou. To samozřejmě neplatí na každé škole a u každého studenta, o správných odpovědích zpravidla vědí především ti, co mají nelegální přístup k výsledkům buď díky dobrým kontaktům, nebo penězům. Velkým problémem maturitních písemných testů je také to, že jsou pro školy standardizované, přičemž kvalita škol v Rusku značně kolísá. Výrazné rozdíly existují především mezi školami venkovskými a městskými. Tato rozdílnost, spolu s nelegálním unikáním výsledků je problémem především proto, že počet bodů získaných při maturitní zkoušce ovlivňuje přijetí na vysokou školu: čím vyšší počet bodů, tím lepší univerzita. S malým počtem bodů se student na žádnou univerzitu nehlásí a nastupuje na povinnou vojenskou službu (pro mladíky, kterým se nepodařilo získat modrou knížku), nebo do práce.
Samotné maturitě ale předchází poslední zvonění. Maturanti se schází ve škole, aby si ho společně v slavnostní atmosféře poslechli. Oslavou složené maturity je pak velkolepý maturitní večer. Na konci června zaplní všechny ulice ve městech a na vesnicích šťastné mladé obličeje, které slaví absolvování střední školy až do následujícího rána. V Moskvě je na mnohých školách tradicí, že studenti jedou po oslavách v prostorách školy nebo v restauracích na Poklonnou horu (historické místo nedaleko centra, ze kterého se otevírá hezký výhled na hlavní město). Tam už jako bývalí spolužáci společně čekají na úsvit.

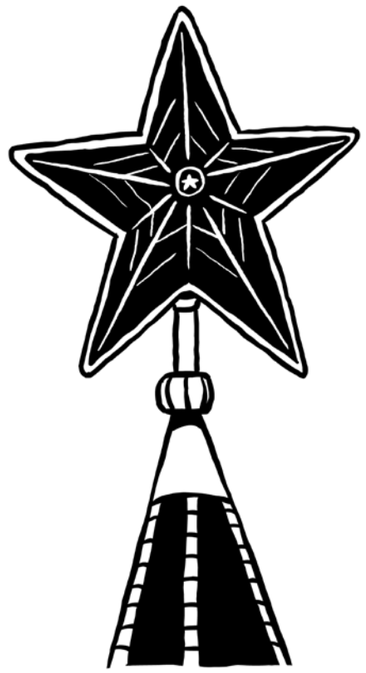

Světlá budoucnost

Základním problémem současného středoškolského vzdělání je to, že chybí dostatek kvalitních, moderně vyučených učitelů. Nepromyšlené zákony, které se pravidelně v rámci experimentů praktikují v různých ruských školách, pak mají na svědomí také velký díl problémů. Dle jednoho ze současných zákonů musí učitel v průběhu každé hodiny písemně studenty vyzkoušet, což má za následek nekonečné psaní testů. Tento zákon je pravděpodobně poněkud svéráznou snahou dlouhodobě připravovat studenty ke státní maturitě. Ve výsledku si ale i samotní učitelé stěžují, že studenti díky neustálému testování přestávají samostatně přemýšlet a logicky uvažovat.

Další obávanou změnou je zavedení předmětu „základy religiózních kultur a společenské etiky". Se studiem této disciplíny se přitom plánuje začít již od čtvrté třídy. Její náplní je několik dílčích disciplín: základy společenské etiky, základy pravoslavné kultury, základy světových religiózních kultur, základy islamismu, buddhismu a základy judaismu. Starší třídy si mohou teoreticky samostatně vybrat, jakou kulturu si budou chtít přiblížit, u mladších za ně rozhodují rodiče. Obávanou stránkou této novinky je to, že v mnohých školách bude v praxi převažovat pouze pravoslavná výchova, a to především kvůli nedostatku odborníků na jiné religiózní tradice. To však v sekulárním státě, kterým je Rusko dle ústavy, nepřichází v úvahu.

V Rusku je v oblasti školství nejaktuálněji diskutovanou otázkou zavedení školného na nižším středním stupni. Plánuje se ponechat určitý bezplatný počet hodin, do kterých dle připravovaného zákona budou patřit dvě hodiny ruštiny, dvě hodiny matematiky, tři hodiny tělocviku a předmětu základy religiózních kultur a společenské etiky. Další hodiny je zamýšleno zpoplatnit. Kolují informace, že cizí jazyk bude zpoplatněn 1000 rubly měsíčně (cca 650 Kč) a další předměty 500 rubly. Ve výsledku by tak rodiče za plnohodnotné vzdělání zaplatili od 5 do 6 tisíc rublů měsíčně. Je potřeba zdůraznit, že tento zákon neodporuje ústavě, která sice garantuje bezplatné střední školství, ale nezmiňuje objem vyučovaných předmětů ani počet hodin.

Přes tyto problémy a často nejisté vyhlídky do budoucna zůstává škola velmi důležitou součástí života skoro každého Rusa i v jeho dospělosti. Nehledě na všechny úspěchy a neúspěchy se často již bývalí žáci vracejí do svých škol během oslav jejich výročí nebo se scházejí na návštěvě u své třídní nebo jiné oblíbené učitelky či učitele.

Olga Pavlova

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Škola před rokem 1989 a dnes

Najděte ve svém okolí někoho, kdo chodil do školy v období komunismu. Připravte dotazník, ve kterém budete zjišťovat jeho zkušenosti se školní docházkou (délka, přístup ke středoškolskému a vysokoškolskému vzdělání, učební materiály – můžete zkusit vyhledat učebnice z té doby, chování žáků, přístup učitele, vztah žáků a učitelů, výuka cizích jazyků atd.). Podobný dotazník udělejte s žáky 9. ročníků vaší školy a výsledky porovnejte. Jaký je rozdíl ve vzdělávacím systému před rokem 1989 a dnes?

Případ Pavlik Morozov

Zjistěte více informací k případu Pavlika Morozova. O co přesně v případu šlo? Jaké byly motivy Pavlika a co to vypovídá o době a společnosti, ve které žil? Věnuje se podobnému tématu i nějaké literární, divadelní či filmové dílo? Diskutujte o okolnostech tohoto případu – co, kde, kdy, proč a jak?
Můžete případ nacvičit jako divadelní představení.

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Propaganda a propagace

Žáci na základě zhlédnutí filmu rozebírají charakteristické rysy propagandy. Následně srovnají propagandu s propagací a reklamou.
Metoda: *reflexe filmu a Vennův diagram*
Podívejte se na ukázku propagandistického filmu z období komunismu (může být použit i některý z filmových týdeníků). Žáci na základě filmu reflektují, co je to propaganda. Jak se ve filmu (ukázce) propaganda projevovala? Jak to na ně působilo? Rozdělte následně žáky do dvou skupin. Jedna skupina bude mít za úkol dát dohromady typické rysy propagandy a druhá typické rysy reklamy. Žáci pak diskutují společné a rozdílné rysy propagandy a reklamy, které nakonec znázorní do Vennova diagramu.

Náboženská výuka – ANO, či NE

Žáci diskutují, zda by měla být povinná náboženská výuka ve školách a případně v jaké formě.
Metoda: *lobbing*
Žáci nejprve promyslí, jaké skupiny lidí (lobbisté) by mohly mít zájem (nebo naopak nezájem) na výuce náboženství ve školách (např. zástupci jednotlivých náboženství, rodiče…). Pak se rozdělí do skupin, které budou reprezentovat jednotlivé lobbisty. Každý žák ve skupině navrhne, jak by náboženskou výuku řešil. Jednotlivé návrhy se zapisují na papír. Poté si každá skupina zvolí jednoho zástupce, který bude hájit jejich zájmy při sestavování zákona. Učitel hraje roli zákonodárce a řídí diskuzi. Vše probíhá demokraticky diskuzí a hlasováním. Zástupci lobbistických skupin nemusí podporovat pouze návrhy své skupiny, ale po poradě mohou podpořit i jiné přijatelné návrhy. Během hry má každá skupina právo svého zástupce jednou vyměnit. Konečná forma zákona je zapsána na papír.

FAKTOGRAFICKÉ ÚKOLY/REFERÁTY

- Rusko dalo světu ohromné množství literárních děl, mezi nejznámější autory patří Fjodor Michaljovič Dostojevskij. Napište referát o jeho životě a díle. Co bylo častým tématem jeho děl? Jak konkrétně jeho osobní zkušenosti ovlivnily jeho dílo? Byl politicky aktivní?
- Napište referát o ruském vesmírném programu. Pokuste se jeho historii zasadit do kontextu studené války.
- Napište referát o tzv. perestrojce. Kdo byl její hlavní představitel? Kdy probíhala? Jaký vliv měla na dění v Československu?
- Co to bylo futuristické hnutí, kde vzniklo a kdo byli jeho představitelé v Rusku? Napište o jednom z nich referát.
- Napište referát o skupině ruských intelektuálů, kteří v srpnu roku 1968 demonstrovali proti invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Kdo do této skupiny patřil? Jaké byly jejich konkrétní důvody? Jak protestovali? Jak se k jejich protestu stavěla státní moc? Jaké byly jejich další osudy? Začněte tím, že ve zkratce popíšete, co to byla Varšavská smlouva a co bylo důvodem invaze vojsk do Československa.

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

Oficiální název státu: Ukrajina (Україна)
Rozloha: 603 700 km²
Využití plochy: 58 % orná půda, 13 % pastviny, 18 % lesy, 11 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – hora Hoverla (2 061 m), nejnižší bod – Černé moře (0 m)
Klima: mírný pás

Státní útvar

Státní zřízení: poloprezidentská republika
Vznik: 24. srpna 1991 (odtržením od SSSR)
Hlavní město: Kyjev
Administrativně-správní členění země: Autonomní republika Krym, 24 oblastí, města Kyjev a Sevastopol
Měna: ukrajinská hřivna (UAH)

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 45 644 419
Hustota zalidnění: 77 obyv./km²
Podíl ekonomicky činného obyvatelstva: 44,5 %
Národnostní složení: Ukrajinci (78 %), Rusové, Krymští Tataři, Rumuni, Rusíni a další
Náboženské složení: Převládá pravoslavné náboženství (Ukrajinská pravoslavná církev moskevského patriarchátu, Ukrajinská pravoslavná církev ukrajinského patriarchátu (bez autokefality), Autokefální pravoslavná církev), v západních oblastech řeckokatolické a římskokatolické, z protestantských nejvýraznější baptismus, v jižní oblasti, zejména na Krymu, islám.

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Státním jazykem je ukrajinština, na základě rozhodnutí některých místních orgánů je v úředním styku používána rovněž ruština (především ve východních oblastech – Luhanské, Doněcké, Charkovské oblasti a na Krymu).

Největší města

Kyjev (2,67 mil. obyvatel)
Charkov (1,47 mil.)
Dněpropetrovsk (1,1 mil.)
Doněck (1,1 mil.)
Oděsa (1,1 mil.)

Státní svátky

1. leden – Nový rok
7. leden – Vánoce
8. březen – Mezinárodní den žen
15. duben – Velikonoce
1. a 2. květen – Mezinárodní svátek práce
9. květen – Den vítězství
3. červen – Trojice
28. červen – Den ústavy Ukrajiny
24. srpen – Den nezávislosti Ukrajiny

ANASTASIA RETOTA

Anastasii je sedmnáct let. Pochází z Charkova, který byl v letech 1917 – 1934 hlavním městem Ukrajiny a v současnosti je druhým největším městem země. Anastasia žije v České republice tři roky. Právě studuje první ročník na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. V České republice by již ráda zůstala natrvalo.

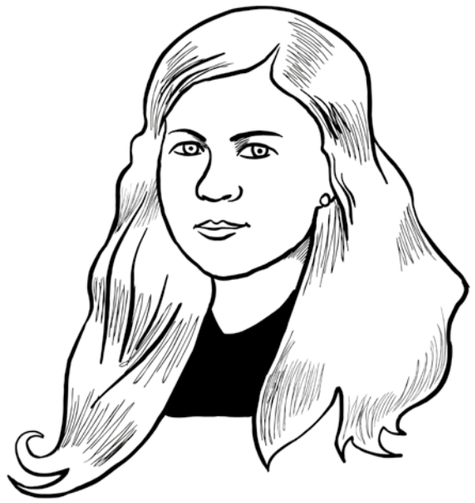

Proč jsi přijela do České republiky?

Můj tatínek je voják. Často jezdí na služební cesty a musel odjet na dva roky sem do Česka. Služba mu tady už skončila a odjel zpátky na Ukrajinu. My jsme tady s maminkou zůstaly. Já bych tady moc ráda dostudovala a našla si nějakou dobrou práci. Po tátovi se mi moc stýská, ale určitě se sem za námi vrátí hned, jak to bude možné.

Když jsi přijela do Česka, nastoupila jsi tady na základní školu?

Na českou základku jsem nechodila, měla jsem to totiž trochu složité. Na Ukrajině má základka jedenáct tříd. Já jsem tam ukončila devátou třídu a pak jsem přijela sem. Nastoupila jsem tady do prvního ročníku na gymnázium a paralelně s tím jsem každý pátek večer v Praze chodila ještě na ukrajinské gymnázium. Na tom ukrajinském gymnáziu jsem i maturovala. Neukončila jsem tedy české gymnázium a nemám tedy českou maturitu, ale mám nostrifikovanou maturitu ukrajinskou. Tím, že jsem neskládala maturitu na české škole, jsem mohla jít na vysokou už sedmnácti.

V kolika letech chodí ukrajinské děti do školy?

Já jsem šla na základku v šesti letech. Za mě trvala základka jenom deset let. Teď už ale má, jak jsem říkala, jedenáct let. Většinou ji žáci končí, když jim je sedmnáct.

Dělí se na Ukrajině základní škola na první a druhý stupeň?

Pokud si to dobře pamatuji, tak ne.

Měla jsi svoji základní školu blízko domova?

Na našem sídlišti bylo dohromady pět škol. Tu svoji jsem měla asi jenom sedm minut od domova, takže jsem mohla chodit pěšky. To na tom bylo úplně to nejlepší a nejkrásnější.

Mohla bys popsat, jak tvoje základní škola vypadala?

Byla to hodně velká škola a bylo v ní hodně lidí, protože každý ročník měl asi pět paralelních tříd. Takže když bylo jedenáct ročníků a každý ročník měl pět tříd, tak to bylo dohromady hrozně moc. Ta škola měla tři podlaží. Byl u ní ještě sportovní areál.

Kolik žáků bylo ve třídě?

Tak kolem třiceti, možná i víc.

Jak jste seděli v lavicích?

Po dvou.

V kolik hodin jste ráno začínali vyučování?

V osm. Většinou jsme měli pět až sedm vyučovacích hodin. Školu jsme měli většinou do dvou. Pak jsem šla domů, udělala nějaké úkoly. Bylo jich většinou hodně. A pak jsem šla ven, nebo jsem zůstala doma.

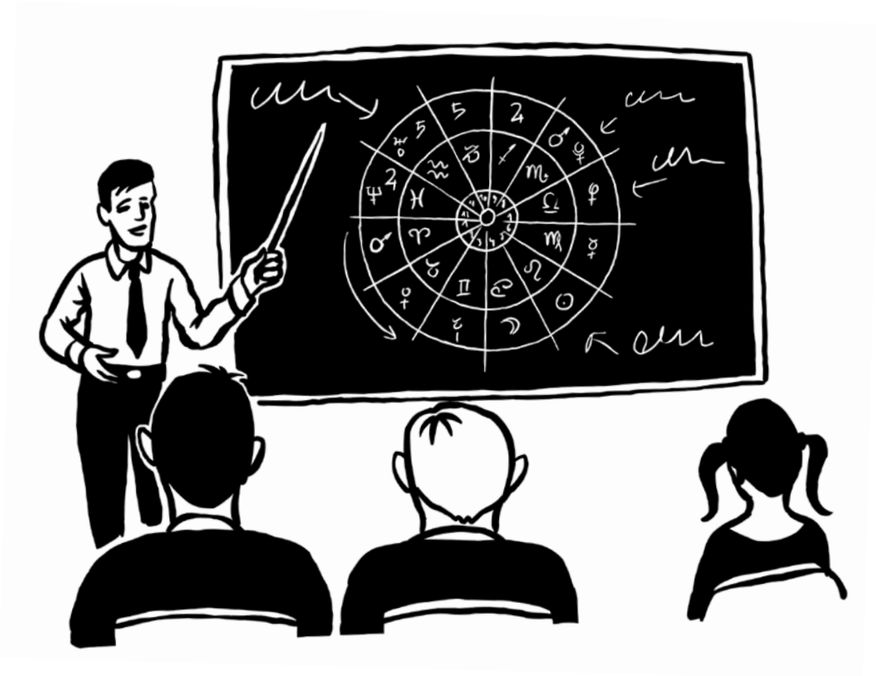

A museli jste se na začátku hodiny vždycky postavit?
Ano.

Měli jste na základní škole stejné předměty jako na českých školách?
Myslím, že to bylo hodně podobné. Od první do třetí třídy jsme měli matiku, ukrajinštinu, nějaké čtení, malování, hudebku, tělocvik. Ve vyšších ročnících pak byl zeměpis, fyzika, chemie. Ještě vím, že se v jedenácté třídě učila astrologie. Dost by mě zajímalo, jak to vypadá. Ale to už jsem bohužel byla v Česku.

Jaké jste se učili na základní škole cizí jazyky?
Vyučování všech předmětů bylo v ukrajinštině, ale učitelé na nás mluvili většinou rusky. Charkov je totiž vedle Ruska, v ruské části Ukrajiny. Dalo by se říct, já jsem z té oblasti, kde mluvíme víc rusky než ukrajinsky. Ruštinu jsme se učili od první třídy i jako předmět. Také jsme měli už od první třídy angličtinu. Od 5. třídy jsme si pak mohli vybrat další jazyk, francouzštinu, nebo němčinu. Já jsem si vybrala francouzštinu.

Co jste dělali během hodin tělocviku?
Například jsme běhali, pak jsme někdy hráli nějaké hry, třeba basketbal, fotbal, volejbal.

Jak dlouho trvala vyučovací hodina a jak dlouhé jste měli přestávky?
Vyučovací hodina trvala pětačtyřicet minut a přestávky byli různé, od pěti do patnácti minut.

Učila vás první roky základní školy jedna učitelka?
Jo, první tři roky nás učila jedna učitelka. Později má každý učitel svoji specializaci, jako to je tady na střední škole.

Měla jsi nějakého oblíbeného učitele?
Měla jsem ráda svoji učitelku na matematiku. Ona byla taková přísná, chodila jsem k ní na doučování. Ona mě měla ráda za to, že jsem k ní chodila. Dobrá byla i naše učitelka na angličtinu. Mluvila na nás v hodině jenom anglicky a já jsem se díky ní angličtinu docela naučila. Myslím, že to bylo všechno, protože moc dobrých učitelů jsme neměli.

Jak se podle tebe pozná dobrý učitel?
Myslím, že je dobré, když je učitel přísný. Pak je na jeho hodinách klid, nikdo se nebaví a všichni dávají pozor.

Nosí žáci na ukrajinských školách uniformy?
Jak kde. Některé soukromé základní školy je mají. Ve státních školách se ale nenosí. Když jsem chodila na základku, myslím, že to bylo v páté třídě, tak asi půl roku platilo, že holky nesměly vůbec nosit džíny ani jiné kalhoty. Musely jsme povinně nosit nějaký bílý vršek a černou sukni. Rodiče se kvůli tomu dost zlobili, ale pak to škola zase zrušila.

Musel být při vyučování u vás ve škole klid?
To opravdu záleželo na učiteli. Celkově to ale moc neplatilo, protože naše paní ředitelka to všechno brala docela volně. Někdy jsme chodili ven, nešli jsme třeba na hodinu a ona to věděla a nic s tím nedělala. Nebo jsme v deváté třídě měli jednu takovou zvláštní učitelku. Někdy jsme moc nerozuměli tomu, co říká, tak jsme se na hodinách smáli, posílali jsme si anonymní psaníčka a tak. Když byl test, tak šla pryč a my jsme to klidně mohli opsat z knížky.

Chodila jsi také někdy za školu?
Já jsem za školu nechodila, ale moji starší kamarádi, třeba z jedenácté třídy, za školu chodili. Já jsem ale odjela v deváté třídě pryč, tak jsem nic takového nezažila.

Jak se v tvé základní škole hodnotilo?
Měli jsme známky, ale známkovalo se jinak než v Česku. Bylo docela zajímavé, že od první do třetí třídy jsme měli známky od jedničky do pětky, pětka byla nejlepší. Od páté třídy to pak bylo tak, že jsme měli známky od jedničky do dvanáctky a dvanáctka byla nejlepší. Teď je to na Ukrajině, myslím, tak, že jsou na celé základce známky od 1 do 12, ale na vysoké škole jsou od 1 do 5. Pětka je pořád nejlepší.

Měli jste žákovské knížky?
Něco takového jsme měli. Byl to spíš takový deník, v ukrajinštině tomu říkáme ščodenník, což vlastně znamená něco jako deník na každý den, každodeník. Vždycky jsme do něj psali název předmětu, pak se tam psaly známky a domácí úkoly. Rodiče to mohli doma zkontrolovat.

Psali se do něj i poznámky?
Jo.

A dostala jsi někdy nějakou poznámku?
Jo. V páté nebo šesté třídě jsem dostala poznámku za to, že jsem si pořád povídala s klukem, se kterým jsem seděla v lavici. Učitelka mi do deníku napsala něco jako: „S kým mluvíš, toho rozum pobíráš.“ Rodiče se hrozně smáli.

Museli rodiče chodit na třídní schůzky?
Třídní schůzky byly asi dvakrát ročně.

Měla jsi někdy z něčeho na základní škole strach?
Jo, to jo, vždycky jsem se hrozně bála, když jsme psali testy a písemky z matiky. Nevím proč, protože mi to vždycky šlo. A když jsem poprvé dostala dvojku z matiky, což byla česká čtyřka, tak jsem brečela a bála jsem se jít domů, co tomu řeknou rodiče. Ale potom to nějak prošlo.

Trestali vás učitelé na Ukrajině fyzickými tresty?
To ne. Maximálně tak někoho vyhodili ze třídy.

Jaké jsou podle tebe hlavní rozdíly mezi českou a ukrajinskou školou?
Myslím, že na Ukrajině máme těžší základku než tady v Česku. Hlavně si myslím, že jsme měli školní program těžší první roky a že se ta obtížnost vyrovnala až v těch posledních ročnících, když už je u vás střední škola. Moje sestra tady teď chodí do třetí třídy a myslím, že to má takové volnější, než jsme měli my. Paní učitelka jim každý den hraje na kytaru, vždycky začínají den s písničkou a tak podobně. To u nás vůbec nebylo. U nás bylo už od první třídy na prvním místě učení. Občas jsme také hráli nějaké hry, třeba na angličtině bingo, nebo když někdo suploval, ale celkově jsme měli spíš takovou klasickou výuku. Také jsme dostávali hodně domácích úkolů, určitě víc než tady.

Používali jste během výuky nějaké školní pomůcky?
To moc ne. Třeba tady na české škole, na laborkách z chemie nebo z fyziky, jsme měli úplně všechno.

Když jsme měli praktika z fyziky na Ukrajině, tak dělal pokus jenom učitel a my jsme se na něj dívali. Sami jsme nic nedělali. U nás to prostě učitel ukázal, napsal na tabuli, co máme počítat, a my jsme počítali. A to bylo celé.

Měli jste školní jídelnu?
Ano. Ale já jsem si tam nikdy nedávala první a druhé jídlo, to byla většinou nějaká polévka a pak maso. Já jsem vždycky měla nějakou svačinu z domova, tak jsem do jídelny spíš šla jenom pro vodu nebo třeba pro párek v rohlíku. Obědvala jsem pak až doma.

Vy jste ve školní jídelně dostávali párky v rohlíku?
Ano, taky jsme tam měli koblihy. Ty byly moc dobré.

Jezdili jste na školy v přírodě?
Ne. To vůbec nebylo.

A co školní výlety?
Pamatuji si, že v deváté třídě jela celá třída i s rodiči a několika učiteli na takový výlet mimo město. Jeli jsme do takového menšího města na jihu od Charkova. Hráli jsme tam na kytaru a taky volejbal. Bylo to úplně to nejlepší, co jsem se svou třídou zažila. Já jsem totiž v šesté a sedmé třídě byla s rodiči v Polsku, táta tam jel na dva roky služebně. Pak jsem se vrátila zpátky do svojí třídy, takže jsem to měla takové roztrhané. Na tom výletě se mi líbilo, že jsme tam byli úplně všichni a byla tam velká zábava. Rodiče první den večer odjeli, my jsme zůstali ještě přes noc a pak jsme jeli druhý den autobusem domů. Spali jsme po dvou v takových malých domkách. Byla tam i řeka, tak jsme se tam dokonce i koupali.

Kdy jsou na Ukrajině letní prázdniny a jak jsou dlouhé?
Prázdniny jsou tři měsíce, od začátku června do konce srpna. 1. září tedy jdeme zpátky do školy.

Zůstala jsi v kontaktu s ukrajinskými kamarády?
Moc ne. Měla jsem tam ve škole kamarádky, ale řekla bych, že to nebyly moc dobré kamarádky. Když jsem byla mezi šestou a osmou třídou na dva roky v Polsku, tak jsem se vrátila a normálně mě přijaly a zajímaly se. Byla to taková skupinka šesti holek a normálně to fungovalo, chodily jsme spolu ven, bavily jsme se a tak. Když jsem odjela do Česka, tak mi přestaly psát a volat, prostě se vůbec nezajímaly o to, jak se tady mám a jaké to tady je.

Jaké byly tvoje první dojmy z české školy?
Hlavně jsem se tady ve škole bála mluvit. Když jsem přijela do Česka, byl prosinec a učitelé mi řekli, že mě dva týdny nebudou zkoušet, ani se mě na nic ptát, abych se měla čas zorientovat. Když ty dva týdny vypršely, tak už sem se začala bát, že mě budou zkoušet a já jim nebudu umět česky odpovědět. Nakonec jsem půl roku mluvila anglicky, vždycky když mě zkoušeli. Pak jsem se pomalu rozmluvila česky a už to nějak šlo.

Proč bys chtěla zůstat v Česku?
Miluju Česko! Miluju Prahu! Mám tady kamarády a všechno se mi tady líbí a prostě jsem se vším spokojená.

UKRAJINA MEZI RUSKEM A RUSALKAMI

Ukrajina je svou rozlohou 603 628 m² druhou největší zemí Evropy hned po Rusku. Pokud ovšem zohledníme skutečnost, že se větší část Ruska nachází v Asii, je Ukrajina vůbec největším státem, který leží celý na evropském kontinentu. Žije v něm přes čtyřicet pět milionů obyvatel a dělí se na 24 oblastí a Autonomní republiku Krym, která se zbytkem státu sdílí společného prezidenta, finance a zahraniční politiku. Na Krymském poloostrově se také nachází přístavní město Sevastopol, v němž dodnes působí ruská námořní flotila jako připomínka ruského impéria, jehož byla Ukrajina součástí.
Vyhlášení ukrajinské nezávislosti na Sovětském svazu dne 24. 8. 1991 se považuje za počátek nového svobodného státu. Ukrajina má modro-žlutou státní vlajku, modrá barva symbolizuje nebe a žlutá pole se zralými obilnými klasy. Erb je zdoben trojzubcem a národní hymna „Ukrajina ještě nezemřela“ poukazuje na sílu ukrajinského národa v dřívějších nelehkých dobách. Za národní strom Ukrajinci považují kalinu, především pak její červené plody.

Historie – cesta k rozdělení Ukrajiny
První stát východních Slovanů Kyjevská Rus byl tradičním pravoslavným centrem, vpád Tatarů ve 13. století a chabá centrální moc však vedly k jeho rozpadu. Rozdrobenosti Kyjevského velkoknížectví využila vzrůstající Polsko-litevská unie, která obsadila většinu dnešní Ukrajiny. Mocenská politika se projevovala především katolizací a znevolňováním obyvatel. Jako výraz odporu vznikla v 16. století Záporožská Síč – opevněná osada na dněperském ostrově v jižní části Ukrajiny, která byla sídlem Záporožských kozáků.
Kozáci představovali různorodé svobodné obyvatelstvo, které žilo v malých samostatných komunitách přibližně v oblasti mezi řekami Dněstrem a Volhou. Často utvářeli vlastní ozbrojené jednotky pod vedením svých vůdců, tzv. hetmanů, a vstupovali do neustálých bojů s Poláky. Sláva kozáků se šířila daleko za hranice dnešní Ukrajiny. V roce 1595 vznikla na území Polsko-litevské unie dohoda mezi částí pravoslavných prelátů a římskokatolickou církví o uznání papežského prelátu. Tato tzv. Brestská unie způsobila, že se tamější pravoslavné obyvatelstvo rozdělilo na uniaty uznávající moc papeže a na odpůrce, již zůstali věrní patriarchovi v Moskvě. Legalizace katolictví na tradiční pravoslavné půdě vyvolala další vlnu odporu. Povstání nejvýznamnějšího kozáckého hetmana Bohdana Chmelnického vyústilo v oficiální rozdělení Ukrajiny. V roce 1667 je andrušovským příměřím ustanoveno rozdělení Ukrajiny podél Dněpru – levobřežní kozácký hetmanát pod patronátem Ruska a pravobřežní „válečné pole“ podřízené Polsko-litevské unii.
Krize Polsko-litevské unie na konci 18. století vyvrcholila třetím dělením Polska. Rusko získává ke svému Levobřeží ještě většinu Pravobřeží, Polesí a Volyň. Zbytek západní Ukrajiny – Halič a Bukovina – připadl habsburské monarchii. V ruské části nemělo ukrajinské obyvatelstvo téměř žádnou možnost rozvíjet národní smýšlení, vlastní kulturu ani jazyk. Ukrajinština zde byla dokonce zakázána zákonem. Probíhala zde rusifikace a přísná cenzura, Ukrajinci byli nazýváni Malorusy – byli považováni pouze za jedno z etnik carského Ruska. V západní části bylo nacionální smýšlení Ukrajinců tolerováno Habsburky, i když navrch zde měli Poláci, kteří zde úspěšně bojovali za větší míru autonomie.
Po první světové válce se Halič, Volyň a další území až po řeku Zbruč dostalo pod vládu obnoveného Polska, Zakarpatí neboli Podkarpatská Rus připadla Československu. Větší část Ukrajiny se však v roce 1922 stala součástí Sovětského svazu jako Ukrajinská sovětská socialistická republika. Na Ukrajině nastaly těžké časy – hladomor ve 30. letech způsoben neúrodou brambor, ale především totálním stalinským vyhladověním při-

nesl přes tři miliony obětí. Situace v Polsku byla materiálně únosná, avšak Poláci se snažili o maximální možnou polonizaci svých východních území. Důsledkem byl vznik Organizace ukrajinských nacionalistů v čele se Stepanem Banderou. Rok 1939 však přinesl převratné změny. Zakarpatí obsadila maďarská vojska. SSSR spolu s Německem přepadl Polsko a západní Ukrajinu Sovětský svaz obsadil. Během následujících dvou let se v Haliči a na Volyni děla zvěrstva ve stalinské režii. Není divu, že Ukrajinci roku 1941 vítali německá vojska jako osvoboditele, ačkoli ze svého nadšení velmi rychle vystřízlivěli. Po osvobození od Němců roku 1944 se stalinské represe rozjely nanovo. Na západní Ukrajině v horách ještě několik let sovětským okupantům vzdorovaly oddíly Ukrajinské povstalecké armády (UPA). Zakarpatí bylo roku 1945 připojeno k SSSR.

Až devadesátá léta přinesla po dlouhá století očekávanou nezávislost a svobodu Ukrajiny. Svoboda se vrátila i do vyznání – bylo obnovena řeckokatolická církev a vzniká kyjevský patriarchát jako projev národního uvědomění Ukrajinců oproti patriarchátu moskevskému.

Jazyk

Úředním jazykem je ukrajinština, jen menší část Ukrajinců však tento jazyk ovládá a používá jej v běžné mluvě. Jazykové rozrůznění má historické kořeny. Nejvyšší míru rusifikace doznala území, která byla po staletí pod přímým vlivem carského Ruska a poté Sovětského svazu. Ukrajinština je naopak běžně používaným jazykem na území, které patřilo habsburské monarchii a poté Polsku. V dnešní době se s ukrajinsky mluvícím obyvatelstvem setkáme převážně na západní Ukrajině – v Haliči, na Volyni, v Bukovině a na Zakarpatí. Centrální část kolem Kyjeva hovoří tzv. „suržykem“, což je směs ukrajinštiny a ruštiny. Na východ od Kyjeva se pak setkáme hlavně s ruštinou, ovšem s jistými specifickými prvky. Výjimku v jazykové politice tvoří Autonomní republika Krym, která má tři úřední jazyky – ruštinu, ukrajinštinu a krymskou tatarštinu, i když ve skutečnosti se zde používá výhradně ruština. Ukrajinský jazyk je tématem sám o sobě. Současná ukrajinská vláda v čele s prorusky orientovaným prezidentem Viktorem Janukovyčem má zájem na zrovnoprávnění ruštiny s ukrajinštinou. Dochází až ke komickým situacím, kdy představitelé vlády ve svých proslovech komolí ukrajinské výroky, které čtou s ruskou výslovností. Někteří badatelé vidí mezi západní a východní Ukrajinou takový propastný rozdíl, že předpokládají vznik federace v rámci dnešní jednotné Ukrajiny. Objektivní stanovisko s určitostí však zaujmout nelze. Předchozí prezident Juščenko a vláda premiérky Tymošenkové byla spíše proukrajinská. Současná politická situace a protesty nasvědčují tomu, že po nových volbách v roce 2012 se dostane ke slovu opět proukrajinské křídlo.

Církev, tradice a státní svátky

Víra a náboženství mají na Ukrajině mnohem větší význam než v České republice – převážně křesťanství sehrává důležitou úlohu v každodenním životě Ukrajinců. V zemi dominuje zejména pravoslavná církev, řečtí katolíci převažují především v západních oblastech bývalé Haliče. Církev s největším polem působení je pravoslaví moskevského patriarchátu. Nejvýznamnější centrum této církve je Kyjevo-pečerská lávra v Kyjevě, jež patří do UNESCO. Druhá největší církev je pravoslaví kyjevského patriarchátu, jež navazuje na tradici a slávu Kyjevské Rusi a staví se tak proti proruskému směřování. Centrálním chrámem této církve je chrám sv. Vladimíra v Kyjevě.

Říká se, že pokřtěním Kyjevské Rusi Vladimírem Velikým nikdy pohanské zvyky na Ukrajině nevymizely. Většina ukrajinských církevních svátků se slaví podle juliánského kalendáře, což znamená, že nastávají až 13 dní po svátcích římskokatolických. Svátky na Ukrajině jsou spojeny s živými tradicemi a mytologickými představami. Jejich slavení se přikládá mnohem větší význam než v České republice. Typické křesťanské svátky jako Vánoce a Velikonoce se slaví podobně jako u nás. Se svátkem Nejsvětější trojice v červnu jsou však spojeny i živé představy o rusalkách – kdo v tomto období padesáti dnů zemře, stane se dle pověry rusalkou. Zajímavý svátek Jana Kupala se vyvinul z tradičního pohanského svátku slunovratu. Ve stejný den (24. června, resp. 7. července) křesťané slaví narození Jana Křtitele. Název svátku tak vznikl sloučením jmen Jana Křtitele a pohanského boha plodů země Kupala. Děvčata v tento den pletou věnečky a pouštějí je po vodě. Věří, že věneček poplave tím směrem, odkud bude pocházet ten pravý mládenec.

Ukrajina slaví Nový rok 1. ledna. Tento svátek je však pouze odkazem SSSR, který se snažil vymýtit církevní tradice. Totéž lze říci o Mezinárodním dni žen (8. března) a Svátku práce (1. května). Den vítězství nad fašismem (9. května) je srovnatelný s evropským osmým květnem, Ukrajinci však slaví až oficiální příchod Rudé armády a oslavují konec Velké vlastenecké války 1941–1944, nikoliv konec 2. světové války. Jedním z mála svátků ukrajinské státnosti je pak Den nezávislosti (24. srpna), kdy se slaví konečný vznik Ukrajiny v roce 1991. Především v tento den oblékají davy lidí ukrajinský národní kroj – vyšívanou bílou košili neboli „soročku“.

Ukrajinská lidová kultura a kuchyně

Ukrajinu můžeme rozdělit na patnáct historicko-etnografických regionů. Každý z těchto regionů je svébytným článkem pestré mozaiky ukrajinské lidové kultury. Folklor je zde živý a je brán jako samozřejmá součást života. Téměř každý Ukrajinec má doma svoji „soročku-vyšyvanku“, bílou košili vyšitou typickými motivy pro daný region. Etnografie je na Ukrajině stále živá a největší pozornost je věnována Polesí, které je považováno na pravlast Slovanů. Zajímavé je, že právě zde se dochovaly stále živé představy o rusalkách, rarášcích a domácích skřítcích. Na Ukrajině hraje významnou roli také kult předků – mrtví příbuzní bývají často spojováni právě s mytologickými postavami a je zapotřebí být s nimi zadobře.

Stejně jako živý folklor jsou pro Ukrajinu typická i tradiční jídla. Boršč z červené řepy, zelné závitky s rýží – „holubci“, obdoba italských tortelin – „pelmeni“, s českými palačinkami totožní „mlynci“. Ukrajinská kuchyně nabízí celou řadu pestrých jídel, většina se však obejde bez masa. Abyste si dali šašlik (špíz ideálně z telecího či jehněčího masa grilovaný v těsném kontaktu s rozžhavenými uhlíky), musíte si vcelku připlatit. Ukrajinci jej však rádi při významných příležitostech připravují přímo v lese. Důležitou složkou pokrmů je chleba, ten je konzumován v hojné míře i k samotným přílohám. Tradičním nápojem je ukrajinská vodka. Připíjí se rovnou třikrát, protože „Bůh má rád trojici“. Ukrajinské víno je na české poměry dosti sladké a vyrábí se především na Zakarpatí a na Krymu.

Systém ukrajinského školství

Úroveň vzdělanosti ukrajinského obyvatelstva nijak nevybočuje z evropského průměru. Je zde rozšířen systém základního, středního i vysokoškolského vzdělání. Z historického hlediska se komplexní systém vzdělávání rozvinul především v západní části, kde byla povinná školní docházka zavedena Marií Terezií. Východ pod ruskou nadvládou zaostával kvůli diferenciaci vzdělávání pod vládou Mikuláše I. v první polovině 19. století – většina ukrajinského obyvatelstva patřila do stavu poddanského, přičemž řemeslníci a rolníci neměli na vzdělání právo. Negramotnost téměř vymýtilo až dvacáté století, bylo to především ve 20. a 30. letech.

Systém ukrajinského školství se od České republiky liší, neboť Ukrajina, stejně jako většina postsovětských republik, pokračuje ve vzdělávacím systému bývalého SSSR. Nejrozšířenějším typem škol jsou tzv. střední všeobecně vzdělávací školy (SVVŠ). Jsou jakýmsi sloučením české základní a střední školy a rozdělují se na tři stupně. První stupeň – „elementární“ – trvá 4 roky, druhý stupeň – „základní“ – 5 let a třetí stupeň – „vyšší“ – 3 roky, ten již může zahrnovat nějakou specializaci. Jednotlivé stupně navazují plynule a nedělají se žádné rozdílové či přijímací zkoušky. Povinná školní docházka začíná v 5 či 6 letech a trvá 12 let. Obdobou SVVŠ jsou internátní školy, které se liší pouze rozšířenou výukou některých předmětů (např. jazyků, matematiky).

Možnost intenzivněji se vzdělávat mají žáci po ukončení prvního stupně. Tehdy mohou přejít na gymnázium, které zahrnuje druhý a třetí stupeň vzdělávání. Ukrajinský systém gymnázia je tak téměř totožný s naším víceletým gymnáziem. Lyceum je oproti tomu škola nabízející úzké zaměření v rámci třetího stupně vzdělávání, jedná se tedy o obdobu českých středních škol. Tzv. kolegium je zaměřeno na jazyky a spo-

lečenské vědy, ukrajinská učiliště jsou pak totožná s českými. Zakončením všech tří stupňů vzdělávání je obdoba české maturity, na úzce profilovaných oborech pak studenti získávají osvědčení (výuční listy).
Ukrajina je zemí s rozšířeným vysokoškolským systémem. Téměř v každém větším městě najdeme vysokou školu, nastoupit na ni může každý po ukončení tří stupňů vzdělávání. Do prvního ročníku tedy přicházejí většinou sedmnáctiletí studenti. Systém výuky na VŠ je proto odlišný od českého. Je kladen důraz na práci studenta v hodinách, začátek a konec výuky je ohlášen zvoněním. Přísně se kontroluje také plnění úkolů a přítomnost na hodinách. Českým studentům se tak v první chvíli může zdát, že se nachází na střední škole. Každý ročník má svého starostu z řad studentů, který dohlíží na průběh studia svých spolužáků.

Většina vzdělávacích institucí je na Ukrajině státních, ale co se týče vysokých škol, jen určité procento studentů získá bezplatné vzdělání. Při vstupu na univerzitu se skládají státní vstupní zkoušky a zhruba prvních deset studentů přijatých na daný studijní obor získá bezplatné vzdělání. Větší část platí školné v přepočtu 12 000 Kč/rok, přičemž průměrný plat na Ukrajině je zhruba 1 200 Kč/měsíc. Na vysokých školách mají všichni studenti v prvním ročníku stipendium, jehož základní měsíční výše je v přepočtu asi 2000 Kč (což pokryje placení školného). Stipendium je následně udělováno podle studijních výsledků studenta. V současnosti je vyučovacím jazykem ukrajinština, v mnoha východních oblastech však bývá nahrazena ruštinou.

Jasna Skotáková

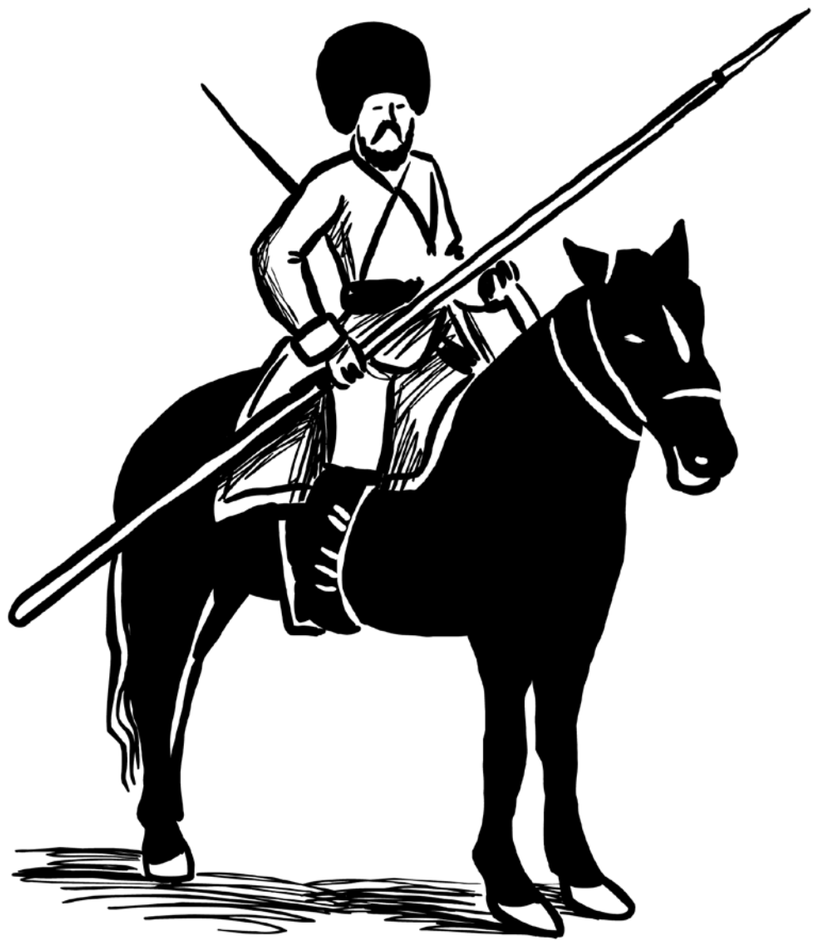

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Boj proti hladomoru

Ukrajina zažila ve 30. letech 20. století hladomor. Zjistěte příčiny tehdejšího neštěstí. Znáte i jiné příčiny hladomoru? Myslíte si, že hrozí hladomor i v dnešním světě? Kde a proč? Jak s hladomorem ve světě bojují mezinárodní organizace a společnosti? Jsou vytvořeny nějaké účinné strategie? A jak je to s prevencí? Uspořádejte ve škole *kongres* k tématu hladomoru, kde prodiskutujete vhodné strategie prevence i boje proti hladomoru. Podaří se nám vymýtit na Zemi hlad? Jak?

Mytologie

O mytologii starověkého Řecka toho z dějepisu víme celkem dost. Jak je to ale s mytologií slovanskou? Jaké mytologické postavy se v ní objevují? Jak se promítají tyto představy do současného folkloru na Ukrajině? A kde se s nimi setkáváme v naší kultuře? Prozkoumejte společně pohádkové postavy a lidové pověry rozšířené v Česku. Odkud se vzaly? Co mají společného s ukrajinskými? Vyberte si nejzajímavější příběh nebo postavu a ztvárněte ji (dramaticky, výtvarně, literárně).

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Jaké to je?

Žáci se zamyslí nad pocity, které vyvolává přestěhování do země, jejímuž jazyku nerozumíme.
Metoda: *volné psaní*
Žáci si přečtou rozhovor s Anastázií. Představí si, že se s rodiči odstěhovali do jiné země a začali tam chodit do školy. Jazyku země zatím příliš nerozumí. Metodou volného psaní píší, co je k tomu napadá. Jaké by to bylo, jaké by byly jejich pocity, připadá jim to spíše dobrodružné, nebo spíše děsivé?

Z lékaře dělníkem

Ukrajinci tvoří nejpočetnější skupinu cizinců žijících na území České republiky. Velká část z nich zde dělá nekvalifikovanou práci, která neodpovídá jejich dosaženému vzdělání. Co člověka nutí k takovému rozhodnutí? Umíte si představit sami sebe, že se pro něco takového rozhodnete? Podívejte se na následující spot: HTTP://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=LVDNQ_UNXE&FEATURE=PLAYER_EMBEDDED.
Metoda: m*iska vah*
Každý žák se zamyslí nad tím, co člověka nutí k takovému rozhodnutí a co tím, že se k tomuto kroku rozhodne, získá a co naopak ztratí. Zisky i ztráty pak napíše na malé papírky, každé zvlášť. Poté vhodí lístky do připravených misek (jsou dvě, jedna na zisky, druhá na ztráty). Pak se společně vyhodnotí a diskutuje se o tom, zda lidé takovým rozhodnutím více získají, či ztratí.

FAKTOGRAFICKÉ ÚKOLY/REFERÁTY

- Napište referát o Autonomní republice Krym.
- Jaká byla společná historie Podkarpatské Rusi a České republiky? Napište referát o tom, jak se ve 20. století měnila státní příslušnost obyvatel tohoto území. Bylo toto území i autonomní?
- Napište referát o tzv. oranžové revoluci z roku 2004. Co k ní dalo podnět? Jaké byly strany sporu? Jak se k ní stavěly evropské státy?
- Napište referát o rozdílech západní a východní Ukrajiny (historických, kulturních, politických, náboženských atd.).
- Ruský malíř a sochař pocházející z Ukrajiny Ilja Repin namaloval obraz Záporožští kozáci píší dopis tureckému sultánovi. Kdo byli Záporožští kozáci a k jaké historické události se obraz váže? Napište referát zahrnující obecnou část o kozácích (jak vznikl jejich název, jaký je jejich původ, jakou roli hráli v první a druhé světové válce, jak se vyvíjel jejich vztah s carskou a následně státní mocí?) a specifickou část o Záporožských kozácích.

ARMÉNIE
BARMA
BRAZÍLIE
ČÍNA
ETIOPIE
ÍRÁN
KAMERUN
KUBA
MONGOLSKO
RUSKO
UKRAJINA
VIETNAM

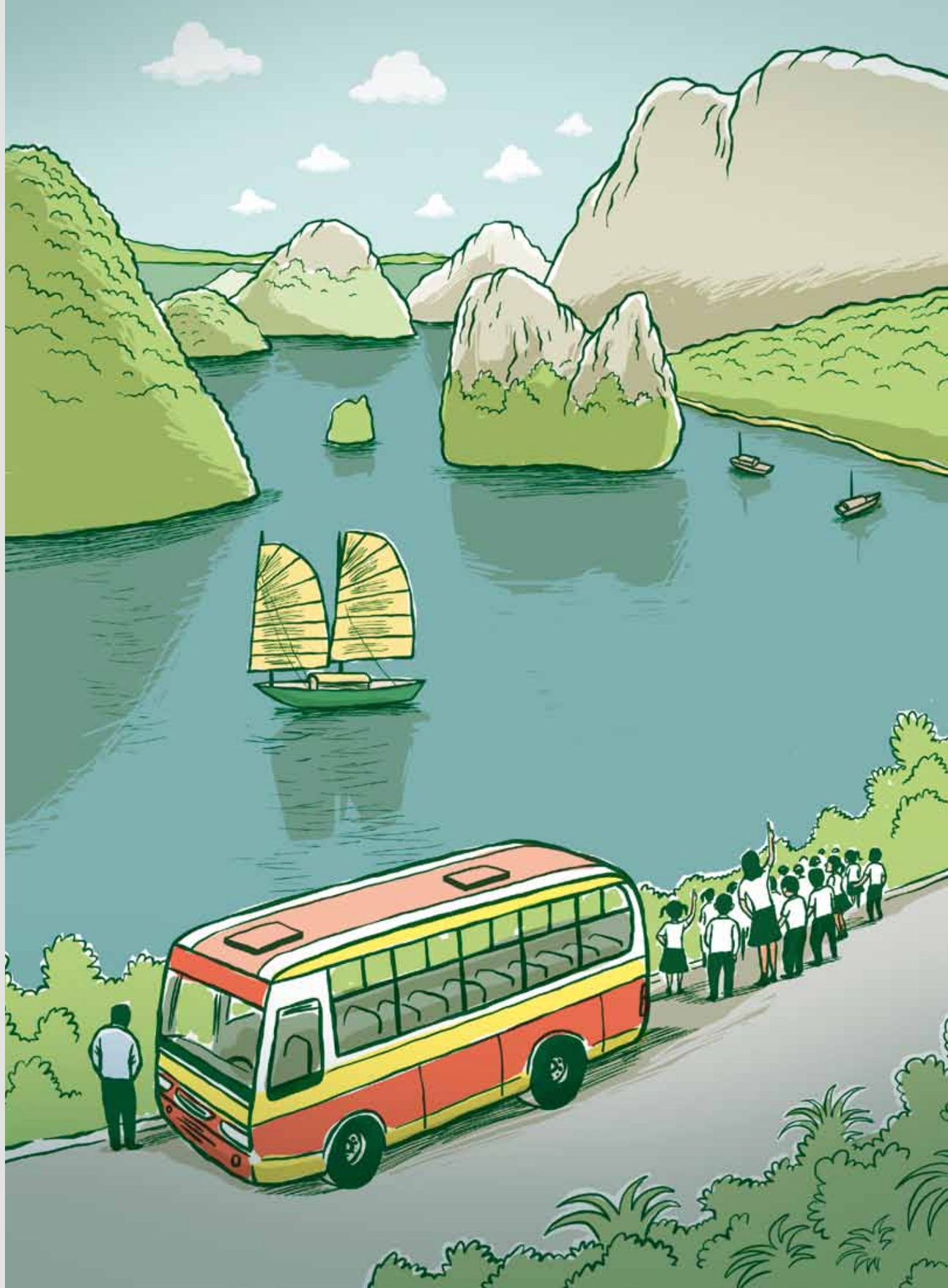

Oficiální název státu: Vietnamská socialistická republika (Nuoc Cong hoa xa hoi chu nghia Viet Nam)
Rozloha: 331 211 km2
Využití plochy: 17 % orná půda, 1 % pastviny, 30 % lesy, 42 % ostatní
Reliéf: nejvyšší bod – Ngoc Linh (3 143 m), nejnižší bod – Jihočínské moře (0 m)
Klima: tropický pás

Státní útvar

Státní zřízení: socialistický stát
Vznik: 2. září 1945 (nezávislost na Francii)
Hlavní město: Hanoj
Administrativně-správní členění země: 63 provincií a 5 měst ústřední správy – Hanoj, Ho Či Minovo Město, Hai Phong, Can Tho a Da Nang
Měna: vietnamský dong (VND)

Obyvatelstvo

Počet obyvatel: 85,78 milionu
Hustota zalidnění: 254 obyv./km2
Podíl ekonomicky činného obyvatelstva: 53 %
Složení obyvatelstva: muži 49,14 %, ženy 50,86 %
Národnostní složení: 86 % populace tvoří etničtí Vietnamci (národnost Kinh), soustředění zejména v deltách hlavních vodních toků a pobřežních rovinatých oblastech, 12 % etničtí Číňané. Zbytek populace tvoří Khmerové (kolem 700 000 žijící v jihozápadní deltě Mekongu), Čamové (kolem 60 000 žijící převážně podél pobřeží mezi Nha Trang a Phan Thiet a v provincii An Giang v deltě Mekongu) a dalších 60 národnostně-jazykových menšin soustředěných zejména v horských oblastech.
Náboženské složení: buddhismus (převládá mahájánový buddhismus, cca 50 % obyvatel); katolicismus (7–8 milionů, přibližně 10 % populace, po Filipínách nejvyšší poměr z asijských zemí); protestantismus (asi 200 tis. věřících v oblastech Centrální vrchoviny); islám (přibližně 0,5 % populace, převážně etničtí Khmerové a Čamové); hinduismus (zbytky indické komunity v Ho Či Minově Městě); sekta Cao Dai (přibližně 2 mil. věřících) a sekta Hoa Hao (buddhistická, předpokládá se asi 1,5 mil. věřících), animismus.

Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Úředním jazykem je vietnamština, nejrozšířenějšími používanými cizími jazyky angličtina, čínština (kantonská a mandarínská), ruština a francouzština (převážně starší generace).

Největší města

Ho Či Minovo Město (7,12 mil. obyvatel)
Hanoj (6,44 mil. obyvatel)

Státní svátky

1. leden – Nový rok (Tet Duong lich)
Lunární Nový rok (Tet Nguyen Dan) – čtyři dny (počínaje dnem předcházejícím první den prvního lunárního měsíce, v období od konce ledna do poloviny února kalendářního roku)
30. duben – Den vítězství (Ngay Chien Thang) – výročí kapitulace vlády Jihovietnamské republiky 30. 4. 1975
1. květen – Svátek práce (Ngay Quoc te Lao dong)
2. září – Národní den (Ngay Quoc Khanh) – vyhlášení Deklarace nezávislosti Vietnamské demokratické republiky prezidentem Ho Či Minem 2. 9. 1945

HUONG LAM THI QUE

Huong je osmnáct let. Pochází z Ho Či Minova Města, které je po Hanoji druhým největším městem Vietnamu. Do České republiky přijela s rodiči před dvěma roky. Chodí do druhého ročníku gymnázia a do Vietnamu by se ráda nastálo vrátila, až jednou bude stará. Huong mluví kromě vietnamštiny a češtiny ještě anglicky a učí se francouzštinu.

Když jsi přijela do ČR, tak jsi nastupovala rovnou na střední školu?

Ne. Strávila jsem rok na jednom kurzu češtiny pro cizince. Měla jsem jeden rok odložený na studium jazyka a během toho kurzu jsem udělala přijímačky na gymnázium. Na gymnáziu jsem teď úplně spokojená. Je to všeobecné gymnázium s rozšířenou výukou jazyků, s francouzštinou a angličtinou. Hodně se mi tam líbí způsob výuky v hodinách. Ale testy jsou tam vždycky těžší, než jsem znala ze základky.

Chodila jsi na střední školu už ve Vietnamu?

Byla jsem tam jenom tři nebo čtyři týdny. U nás se chodí do školy už od poloviny srpna a já jsem na střední chodila asi do poloviny září. Pak jsem učitelům řekla, že se brzy přestěhujeme do jiné země, a přestala jsem tam chodit. Než jsme odjeli do České republiky, ještě jsme strávili dva měsíce v Hanoji, kde mám příbuzné z matčiny strany.

Jak to je ve Vietnamu se školní docházkou? V kolika letech nastupují děti do první třídy?

Systém je podobný jako tady v Česku. Od čtyř do šesti let je nepovinná školka. V šesti letech pak začíná povinná školní docházka, která je rozdělená na tři stupně. První stupeň, primární, trvá od šesti do jedenácti let. Pak přichází druhý stupeň, který navštěvují žáci od jedenácti do patnácti let. Potom následuje střední škola, na kterou chodíš tři roky. Dohromady to dává dvanáct let školní docházky, která je pro všechny povinná. Myslím, že před rokem 1976, kdy byl Vietnam ještě rozdělený na severní a jižní část, bylo na severu povinných jenom deset let školy a na jihu dvanáct. Když se země spojila, začalo pro všechny být povinných dvanáct let. Jinak na konci střední školy máme taky maturitu. Po ní si studenti můžou vybrat mezi jednodušším a kratším typem univerzity, na kterém se studuje tři roky, a delší univerzitou, která je na pět let.

Mohla bys popsat, jak probíhal takový běžný školní den na prvním stupni?

Škola je u nás náročnější než v Česku. Učí se od pondělí až do soboty, volno je jenom v neděli. Výuka na základce začíná už v sedm ráno a trvá až do pěti hodin odpoledne. Během dne mají studenti dvě hodiny na oběd a na krátký spánek. Začíná se tedy v sedm a v jedenáct se jde na oběd a spát. Pak se znovu pokračuje v jednu hodinu odpoledne a výuka končí až v pět hodin. Učí se vždycky dvě hodiny za sebou, pak je přestávka a pak jsou další dvě hodiny a zase přestávka. Přestávky u nás trvají patnáct minut.

Během pauzy na oběd a na krátký spánek zůstávají žáci ve škole?

V naší škole se zůstávalo na oběd i na spaní, aby žáci nemuseli jezdit domů a neměli to tak náročné. Ve škole jsme měli jídelnu a taky společnou místnost na spaní, kde byly palandy. Během spánku nás vždycky měla hlídat jedna paní. Ta ale často někam odcházela, takže jsme moc nespali.

Jak u vás ve školní jídelně vařili?
Co bylo obvyklé jídlo?
Čtyřikrát týdně jsme měli rýži a po dva ostatní dny byl často chléb nebo rýžové nudle. Vždycky bylo hlavní jídlo, polévka, pití a nějaká svačina na odpoledne.

Měla jsi školu blízko domova?
Ano. Měla jsem to asi dva kilometry. Jezdila jsem každý den do školy na kole. Tak to dělala skoro celá naše třída.

Jak tvoje škola vypadala?
Školní areál byl rozložený na velkém pozemku a byl obehnaný zdmi. Školu tvořily tři jednopatrové budovy složené do tvaru písmene „U“, uprostřed bylo hřiště s vlajkou. Na hřišti jsme měli tělocvik a mohli jsme na něm být i o přestávkách a něco tam hrát. Teď na tom mém českém gymplu jsme o přestávce jenom na chodbách nebo ve třídě. Taky jsme v tom školním areálu měli velké parkoviště pro kola a pro motorky učitelů. Celkově ta škola byla poměrně veliká. Na prvním stupni nás bylo asi pět set a pamatuji si, že na druhém stupni bylo v každém ročníku asi osm nebo deset paralelních tříd. Dohromady nás tam určitě bylo nejméně tisíc.

Chodila jsi do státní školy?
Ano, ale na rozdíl od českých státních škol za ni museli rodiče platit. Školy ve Vietnamu nejsou zadarmo. Školné ale není nějak vysoké, běžná vietnamská rodina si ho může dovolit. U nás jsou také soukromé školy, ale jsou hodně drahé a nemají moc dobrou pověst. Jsou tam děti z bohatých rodin a většinou se tam víc flákají, než se učí.

Kolik vás bylo ve třídě?
Byla jsem ve speciální třídě, která byla také s rozšířenou výukou angličtiny. Bylo nás tam třicet, což bylo nejméně ze všech tříd. V ostatních třídách bylo kolem padesáti žáků.

Byli jste ve třídě pohromadě holky i kluci?
Jo. Ale bylo to jinak než tady. Teď chodím spíš do takové slepičí třídy, protože máme ve třídě mnohem víc holek než kluků. Ale ve Vietnamu to bylo naopak, nebo alespoň napůl.

Učilo vás na tom prvním stupni víc učitelů, nebo jste měli na většinu předmětů jen jednoho učitele?
Měli jsme jednoho učitele kromě tělocviku, hudební výchovy a výtvarky. Na druhém stupni jsme už měli na každý předmět jiného učitele, ale na rozdíl od české školy jsme se nestěhovali na různé předměty do různých tříd.

Nosili jste uniformy?
Ano, holky měly košili a sukýnky, kluci kalhoty a košili. Barvy uniforem záležely na škole. My jsme měli modré košile a černé sukýnky. Ale všichni museli až do patnácti let ještě povinně nosit speciální červený šátek. Ten šátek je totiž symbol, který je odvozený od části vietnamské státní vlajky. Uniformu jsem jinak nosila celkem ráda, protože díky ní nebylo poznat, kdo pochází z jak bohaté rodiny. Všichni jsme si v ní byli rovní.

Měli jste nějaké zvyky nebo rituály, které pravidelně celá třída nebo škola dělala?
Vždycky na začátku týdne jsme se úplně všichni, celá škola, scházeli na školním hřišti u vlajky. Zpívali jsme hymnu a přitom jsme drželi ruku v pozoru.

Zdravili jste také nějak učitele, když vešel do třídy?
Ano. V každé třídě jsme měli zástupce, který komunikoval se třídním učitelem. Když učitel vešel do třídy, tak nás ten zástupce vždycky vyzval, abychom se postavili. Pak jsme všichni společně pozdravili.

Museli jste ve třídě poslouchat? Byl tam během vyučování klid?
Někdy se taky stávalo, že někdo neposlouchal. Ale měli jsme docela přísný školní řád. Nesměli jsme třeba během vyučování jíst.

Dostávali jste nějaké tresty, když někdo zlobil?
Pamatuji si, že jednou jeden tvrdohlavý spolužák musel za trest stát celou hodinu venku na chodbě a teprve po jejím skončení se mohl vrátit do třídy. Ale neměli jsme žádné jednotné tresty, záležely spíš na učitelích.

Jak je to ve Vietnamu se známkami?
Máme od jedničky do desítky a desítka je nejlepší.

Měla jsi dobré známky?
Měla jsem devítky a desítky.

Jak komunikovali učitelé s rodiči?
Měli jste třídní schůzky?
Na prvním stupni jsme všichni měli malou knížku, do které se psaly všechny známky. O víkendu tuhle knížku kontrolovali rodiče, a pokud měli nějaký dotaz, mohli se učitele zeptat. Dvakrát za pololetí byly třídní schůzky.

Musela ses během základní školy připravovat na výuku doma?
Jo. Každý den jsme dostali ze všech předmětů několik úkolů a často musely být hotové hned další den. Nezbývalo nám pak moc času na aktivity mimo školu, třeba na nějaký sport nebo tak. Jenom v neděli ráno jsem chodila do kostela na mši a pak na výtvarný kroužek.

Měli jste ve škole mezi předměty i náboženství?
Ne. Protože nás byla ve třídě část křesťanů a část buddhistů.

Jaké základní předměty jste měli na prvním stupni?
Matematiku, vietnamštinu, přírodopis. Potom hudební a výtvarnou výchovu a tělocvik.

Co jste dělali během tělocviku?
Většinou jsme běhali dokola po hřišti nebo jsme skákali přes tyč. Byla to taková atletika. Asi jenom dvakrát nebo třikrát za pololetí jsme si společně něco zahráli.

Jaké předměty jsi měla nejradši?
Mě bavily skoro všechny předměty, když to bylo v mém mateřském jazyce, ve vietnamštině. Dokonce jsem skoro vždycky na konci hodiny měla na učitele nějaké doplňující otázky. Byla jsem hodně zvědavá. Doma jsem se pak často ještě během večeře s rodiči bavila o všem, co mě zajímalo – o politice, vzdělání, o dění na celém světě. Ale ve škole mě asi nejvíc bavila matematika, chemie a angličtina. Pak jsem měla ráda taky zeměpis, biologii a výtvarku. Ráda totiž něco sama vyrábím a tvořím. Hudebka mě moc nebavila. Na prvním stupni jsme se učili dva roky hrát na piano. Na druhém stupni jsme pak už jenom zpívali. Také si pamatuji, že jsme na druhém stupni měli dva roky předmět, který se jmenoval člověk na zemi. Učili jsme se v něm vařit, zasadit kytky nebo třeba něco vyrobit.

Měla jsi nějakého oblíbeného učitele nebo učitelku?
Většinou mě baví ty předměty, které učí dobří učitelé. Můj nejoblíbenější učitel učil matematiku. Vždycky na začátku hodiny nám dával nějakou zajímavou otázku ze života a postupně se ji snažil zakomponovat do výuky.

Bylo zvykem, že jste s učiteli mohli cokoli řešit?
Ano, opakovali nám, že budou rádi, když se jich někdo na něco zeptá.

Bylo ve Vietnamu víc učitelů, nebo učitelek?
Učitelek. I paní ředitelka byla žena.

A jak to bylo s vybavením školy a učebními pomůckami?
Tady v Česku máte víc pomůcek na matematiku, chemii a fyziku. Když ve Vietnamu potřebuje učitel něco ukázat, tak to vždycky převádí jen on a ostatní se na to koukají.

Bála ses někdy ve škole něčeho?
Myslím, že jo. Hlavně jsem se bála vztahů se spolužáky. Učila jsem se dobře a ostatní se třeba dost nepřipravili před testem. Během testu mě někdy prosili o pomoc, ale já jsem sotva stíhala napsat svůj a už jsem jim nezvládala pomoci. Oni si pak mysleli, že jsem lakomá a sobecká.

Takže ve Vietnamu se taky opisovalo?
Taky.

Jezdili jste se školou na nějaké exkurze nebo školy v přírodě?
Měli jsme jenom samostatné exkurze nebo výlety, maximálně dvoudenní. Ale většinou se jelo do nějakého města nebo na otočku k moři.

Jak jste měli dlouhé prázdniny?
Letní prázdniny máme tři měsíce, ale během roku jsme skoro žádné prázdniny neměli. Jenom státní svátky nebo dva týdny, když se slaví nový rok čínského kalendáře Tét.

Co se ti vybaví jako první věc, když vzpomínáš na školu?
Přátelství. Měla jsem tam skvělé kamarády. Hlavně jsme si začali dobře rozumět na konci deváté třídy. To už jsme ale měli do konce roku jen málo času. Během prázdnin jsme se pak ještě scházeli, já jsem ale brzo jela do Česka. Teď už jsem s nimi v kontaktu jenom přes internet. Taky mi v hlavě jako obraz zůstala uniforma. A potom údery na buben, které jsme měli místo zvonění. U nás vždycky vrátný bouchal na buben, když skončily dvě hodiny vyučování.

Pamatuješ si ze školy nějakou veselou historku?
Jo. Moje třída byla mezi učiteli poměrně oblíbená. V devítce jsme se ale chtěli trochu vzbouřit, dělat věci trochu jinak. Jednou jsme během krátkého spánku, když nás zrovna nikdo nehlídal, šli místo spaní na hřiště a házeli jsme po sobě balónkem naplněným vodou. Školník to viděl, všichni jsme museli jít za zástupcem ředitele a vysvětlit to. Řekli jsme, že jsme se nudili, že nemůžeme spát a že jsme chtěli dělat něco jiného.

Teď už znáš i českou školu. Jaký je podle tebe hlavní rozdíl mezi českou a vietnamskou školou?
Ve Vietnamu byla škola celkově náročnější. Taky jsme se možná museli učit víc věcí nazpaměť.

Jak ses cítila, když jsi přišla na českou školu?
Nejdřív jsem se trochu bála, ale všichni se mi snažili docela pomáhat. Někteří učitelé sice očekávali, že už budu umět česky, ale když jsem jim vysvětlila, že jsem tu krátce, tak mi většinou řekli, ať se za nimi přijdu zeptat, když něčemu nebudu rozumět.

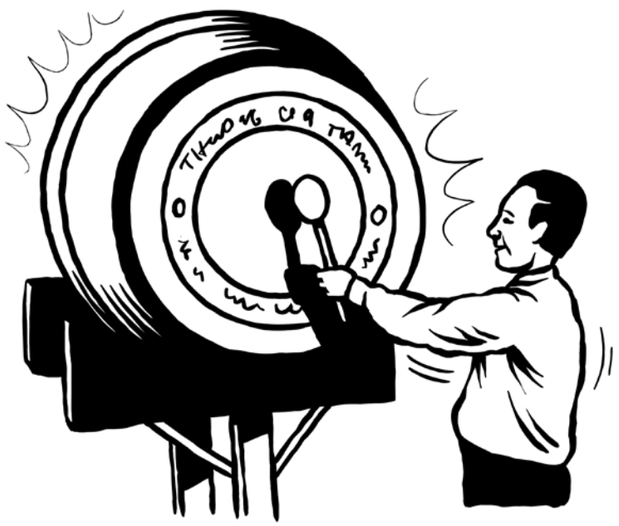

VIETNAM: HISTORIE, TRADICE, ŠKOLSTVÍ

Vietnam je země, která se táhne v délce asi 1 800 km podél východního pobřeží poloostrova Zadní Indie, označovaného často také jako Indočína vzhledem ke kulturním vlivům Číny a Indie, které se zde po tisíciletí prolínaly. Centrum vietnamského státu, jehož písemně doložené dějiny sahají do 3. století př. n. l., leželo po tisíciletí v deltě Rudé řeky a přilehlých územích a teprve ve 13. století se dynastickými svazky a vojenskými konflikty s vojsky hinduistickou kulturou ovlivněné Čampy šířilo podél pobřeží Jihočínského moře k jihu. Od 16. století až do konce 18. století probíhala intenzivní vietnamská kolonizace jižní části dnešního středního Vietnamu a rozsáhlé nížiny v deltě Mekongu.
V roce 1802 byl Vietnam sjednocen dynastií Nguyenů zhruba na dnešním území. Od druhé poloviny 19. století až do r. 1945 byl Vietnam spolu s Kambodžou a Laosem v koloniálním područí Francie jako součást Francouzské Indočíny. Generální guvernér této kolonie sídlil v Hanoji, jež byla od založení v r. 1010 až do konce 18. století politickým a kulturním centrem Vietnamu. Během koloniální nadvlády se také prudce rozvíjelo město Saigon. Vyrostlo ve velké obchodní a exportní centrum s námořním přístavem vybudovaným na stejnojmenné řece Saigon. Za 2. světové války obsadili Francouzskou Indočínu Japonci. V srpnu 1945 byla na celém území Vietnamu vyhlášena Vietnamská demokratická republika, ta však byla brzy nucena podstoupit osvobozeneckou válku proti Francii, postupně stále více podporovanou USA. V roce 1954 byl Vietnam rozdělen podél demarkační čáry na 17. rovnoběžce na politicky protichůdné režimy – komunistickou Vietnamskou demokratickou republiku na severu a Vietnamskou republikou na jihu, kde monarchii po roce vystřídala vojenská diktatura. Země byla sjednocena roku 1976 po více než desetileté válce, do níž zasáhlo na půl milionu amerických vojáků. Sjednocený Vietnam byl vyhlášen socialistickou republikou. Saigon byl přejmenován na Ho Či Minovo Město na památku prvního prezidenta nezávislého Vietnamu.

První školy a boj proti negramotnosti

Pro vietnamskou kulturu je charakteristická její značná souvislost s kulturami východní Asie, s filozofií konfuciánství a buddhismu. Za pozitivní dědictví konfuciánství můžeme považovat především touhu po vzdělání a úctu k učitelům, kteří jsou v jistém smyslu kladeni nad rodiče. Po téměř celé tisíciletí nezávislého Vietnamu od r. 939 až do začátku 20. století byly organizovány úřednické, respektive literátské zkoušky na krajské i na ústřední úrovni, nejlepší absolventi zkoušek u královského dvora dostali pamětní stélu v prostoru Chrámu literatury v Hanoji, při němž r. 1076 vznikla škola, jež je považována za první vysokou školu ve Vietnamu. V zemi ovšem po dlouhou dobu vyučovali převážně soukromí učitelé. Ti byli prakticky v každé obci a učili zejména klasické čínštině a čínským konfuciánským klasikům. V době koloniální nadvlády po první světové válce pak vznikly základní školy, kde byla vyučovacím jazykem francouzština. Převážná většina obyvatelstva však až do roku 1945 neuměla číst a psát.
V roce 1945 bylo jednou z prvních kampaní revoluční vlády masové hnutí za překonání negramotnosti na základě vzdělání v národním jazyce a národním písmu založeném na latince. Odstranění analfabetismu (jenž byl prohlášen za jednoho z hlavních nepřátel národa) a vzdělávání tak bylo spojeno s tradičním duchem silného vlastenectví, jež se utužovalo po dvě tisíciletí v obraně proti invazím vojsk čínských dynastií. Budování školství od základního až po vysoké bylo ve Vietnamské demokratické republice pak uskutečňováno důsledně ve vietnamštině, a tak školství nabylo široké demokratické povahy. Školy, jaké v rozhovoru popisuje slečna Huong, je dnes možno vidět po celém Vietnamu od severu k jihu. Jen v Hanoji a Ho Či Minově Městě je možné nalézt některé elitní školy ve starých budovách bývalých koloniálních institucí. Některé základní školy v menších osadách na venkově však prakticky dodnes vyučují ve velmi skrovných podmínkách.

Populační růst, výuka a výchova

Počet obyvatel Vietnamu přes všechny kampaně za omezení porodnosti (vedené pod heslem: „Omezme se na dvě děti, abychom jim mohli dát lepší výchovu a vzdělání“) poměrně rychle stoupá. V současnosti má Vietnam kolem 92 milionů obyvatel. Ho Či Minovo Město má dnes přes deset milionů obyvatel a je největším městem Vietnamu vůbec. Hlavní město Hanoj je sice menší, ale i ono se prudce rozšiřuje. Z tohoto prudkého růstu vyplývá vysoký podíl školou povinné a studující mládeže na struktuře společnosti. Mnoho úsilí se věnuje též výchově nových učitelů. Z ekonomických důvodů nebyla povinná školní do-

cházka ve Vietnamu dosud nikdy bezplatná, pro děti z chudých rodin jsou však poplatky mírné a v zemi existuje řada programů pro podporu chudých rodin. Před pocity méněcennosti nebo nadřazenosti, které by mohly vyplývat z rozdílných možností rodin, jak žáky vybavit do školy, chrání děti jednotný školní kroj. Označení kroj je přitom vzhledem k jeho povaze daleko vhodnější název než školní uniforma. Zvláště dívčí kroj, sestávající z tradiční ženské jemné tuniky, rozstřižené vysoko k bokům s poletujícími šosy, většinou bílé barvy, a z dlouhých vzdušných kalhot, je velmi půvabný.

Většina žáků dojíždí do školy na kolech, ale autobusová doprava v Hanoji a v Ho Či Minově Městě je už natolik rozvinutá a pravidelná, že řada žáků a žákyň dojíždí do školy i autobusem.

Škola ve Vietnamu si v souladu s dávnou tradicí klade za cíl nejen výuku, ale především výchovu. Na fasádě nejedné školní budovy spatříme heslo: „Nejprve se učíme mravům, pak vědám." Toto heslo se jistě bere vážně, ale v současné době je mnoho stížností na to, jak nevychovaně někteří mladí lidé vystupují. To má sice nejrůznější příčiny spojené zejména s rychlým růstem velkých měst, ale můžeme říct, že ani podmínky na současných školách nejsou tak dobré, aby uskutečňování takových výchovných cílů plně umožňovaly. Máme na mysli především neúnosně velký počet žáků ve třídách. Běžně se setkáváme s tím, že počet žáků ve třídě dosahuje padesáti.

Školní pomůcky a vybavení škol

Celkově je materiální vybavení škol z našeho hlediska velmi slabé. Kromě několika elitních škol prakticky na školách neexistují pomůckami vybavené kabinety specializované na jednotlivé předměty. Běžně nejsou k dispozici ani tělocvičny vybavené tělocvičným nářadím, hodiny tělesné výchovy probíhají většinou na školním hřišti. Velmi málo je také školních knihoven, což je o to horší, že v zemi téměř neexistují ani městské knihovny, jaké u nás vidíme běžně v každém krajském a okresním městě. Počítače mají některé rodiny buď doma, anebo jsou v okresních městech v internetových kavárnách. Využívání e-mailu a internetu je dosti rozšířené, ale vietnamské školy běžně nejsou, opět s výjimkou několika elitních škol, počítači vybaveny. Zejména učitelé nejsou pro zacházení s počítači vyškoleni, takže žáci, kteří docházejí do internetových kaváren, nebo mají počítač doma, jsou v práci s počítačem zběhlí – na rozdíl od svých učitelů a učitelek.

Učebnice základních škol jsou celkem dobré, žáci si je ovšem musí kupovat. Na trhu jsou k dispozici i velmi dobré publikace typu dětských encyklopedií, také vietnamská Wikipedie má mnoho odborných přispěvatelů a existuje i portál, kde jsou k dispozici vietnamské překlady četných děl světové literatury. Vietnamské základní a střední školy bohužel zatím nevytvářejí podmínky pro využívání těchto vzdělávacích možností.

Jazyky a další vyučovací předměty

Zvláštním problémem je vyučování cizím jazykům. V době koloniální byla na středních školách zpravidla vyučovacím jazykem francouzština, na základních školách, pokud existovaly, pak patřila mezi vyučované předměty. Po roce 1954 zůstala v jižním Vietnamu francouzština spolu s angličtinou cizím jazykem vyučovaným na školách až do roku 1975. V severním Vietnamu se od skončení protikoloniální války v roce 1954 postupně na školách zaváděla výuka volitelné ruštiny nebo čínštiny. Po obnovení vietnamsko-amerických diplomatických styků v roce 1995 tyto jazyky na mnoha školách brzy vystřídala angličtina. Dnes je na základních školách povinným předmětem. Všechny vietnamské děti umějí říct anglicky několik nejběžnějších pozdravů a konverzačních vět a rády je na všech cizincích zkoušejí. Avšak větší část učitelů neměla možnost anglicky konverzovat, takže živé angličtině reálně vyučovat nemůže. Navíc v předimenzovaných třídách není procvičování mluvené angličtiny ani dost dobře možné. Vyučuje se tedy především základům gramatiky, ze kterých se také zkouší. Žáci pak umějí dobře určovat gramatické tvary, ale mluvené řeči nerozumějí a ani ji nedovedou produkovat. To platí pro převážnou většinu vietnamských základních a středních škol, ale elitní školy převážně v Hanoji a Ho Či Minově Městě, známé jako „školy specializované", jsou tu ovšem opět výjimkou. Poměrně mnoho absolventů středních škol také odjíždí k příbuzným nebo na různá stipendia studovat v anglicky mluvících zemích, především v Austrálii, ale i ve Velké Británii a v USA.

Velmi dobrými se naproti tomu dají nazvat výsledky vietnamských škol ve vyučování matematice. Vietnamští žáci základních škol v průměru ovládají matematiku a rozumějí jí lépe než žáci na českých školách. To souvisí s jinou nápadnou odlišností vietnamských základních a středních škol od škol českých. Vyučování se totiž věnuje nesrovnatelně mnohem více času než u nás. Letní prázdniny jsou sice už několik let dvouměsíční (dříve trvaly tři měsíce), ale v podstatě nejsou určeny pro rekreaci dětí, nýbrž pro jejich doučování, respektive pro přípravu na nastávající ročník nebo na postupové zkoušky na střední školu. I během školního roku chodí vietnamští školáci po večerech ke svým učitelům a učitelkám na placené doučování. Tato činnost je vítaným přilepšením k nevalnému řádnému platu učitelstva na základních a středních školách, což bývá v současné době často kritizováno. Vedle toho však existují i soukromé kurzy pro večerní přípravu ke zkouškám na střední a vysoké školy, jichž se žáci ve velkém počtu s nadšením zúčastňují. Vietnamští žáci, kteří přestoupili z vietnamské školy na českou a které jsem měl příležitost blíže poznat, se nevěřícně pozastavovali nad tím, že na české škole nedostali přes vánoční prázdniny žádné domácí úkoly, ba vyučující jim dokonce řekli, aby si o prázdninách dali pohov a na učení na pár dní zapomněli. Nejvíce z tohoto extenzívně intenzivního způsobu výuky profituje zřejmě právě vyučování matematiky. Praktickou potřebu matematiky zbavené jakéhokoli dogmatismu a rutinérství pro další život, zejména pak pro postup na vysoké školy, totiž většina žáků i rodičů dobře chápe, a je o ni proto velký zájem. Totéž nelze vždy říci o vyučování literatury a dějepisu.

Přátelství s učiteli a spolužáky

Tělesné tresty jako klepnutí ukazovátkem přes prsty nebo menší výprask rákoskou jsou příležitostně používány podle nátury vyučujícího a jeho schopnosti žáky při jejich velkém počtu zaujmout. Rodiče do života školy zpravidla rušivě nezasahují. K vyučujícím ve veřejnosti vcelku panuje velká důvěra. Učitel a dnes i učitelka jsou tradičně považováni za osoby velmi vážené. Mezi vyučujícími a žáky je také většinou mnohem menší odstup než u nás. Jestliže učitelka onemocní, přijdou ji žáci a žákyně navštívit domů nebo do nemocnice. Žáci a žákyně se svými učiteli a učitelkami z posledních tříd střední školy udržují styk po celá léta a na Den vietnamských učitelů, který je významným svátkem a slaví se každoročně 20. listopadu, své někdejší třídní navštěvují, a studují-li v zahraničí, pak jim dlouze telefonují, aby jim poblahopřáli a informovali je o svých studijních výsledcích a o svém životě vůbec.

Škola je též prostředí, kde děti navazují svá první a nejednou trvalá přátelství. Školní docházka ve Vietnamu jim k tomu pravděpodobně dává všeobecně více příležitostí než u nás. Žáci a žákyně jezdí do školy na kole, ti, co jezdí ze stejné osady, se sdružují, před vyučováním společně posnídají v krámku na chodníku, což je obvyklá praxe i mezi dospělými: snídaně je první společenskou událostí začínajícího dne. O přestávkách se baví nejen na chodbách ve vzdušných pavilonech školních budov, ale i na dvoře ve stínu bujně se zelenajících a často i kvetoucích stromů. Prostředí škol je tím obecně přitažlivější než u nás. Když k tomu připočteme ještě množství času, které žáci společně stráví nejen ve škole, ale i při různých formách doučování po večerech a o tzv. prázdninách, není divu, že vazby mezi dětmi, které jsou si navzájem sympatické, se hodně utužují.

Nadějné vyhlídky

Nutnost reforem ve vietnamském školství je všeobecně uznávána a existuje v tomto směru řada rozhodnutí školských i vládních orgánů, ale k zásadním změnám ve stylu výuky a v materiálním vybavení škol, které by odpovídalo současným potřebám vietnamské společnosti a umožňovalo dětem lepší uplatnění v životě, stále nedochází. Na adresu vietnamského školství se často ozývají kritické hlasy. Odborníci volají po dalekosáhlé a systémové reformě celého školského systému, přičemž zdůrazňují, že školství je centrálním oborem, který rozhoduje o budoucnosti země. Kritika se zaměřuje hlavně na honbu za formálními výsledky, na to, že škola připravuje na zkoušky, nikoli na život, v důsledku čehož průmyslové podniky mají nedostatek kvalifikovaných dělníků a techniků, zatímco mnozí absolventi všeobecně vzdělávacích škol nemohou po škole najít uplatnění. Vietnamská společnost je nicméně dnes společností otevřenou a tlak technického i společenského rozvoje je neúprosný, takže ve vietnamském školství lze určitě očekávat změny k lepšímu.

Ivo Vasiljev

NÁMĚTY PRO VÝUKU

DLOUHODOBÉ PROJEKTY

Rozhovor s Vietnamcem

Zahrajte si na novináře, který chce do svého časopisu udělat rozhovor s vietnamským spoluobčanem. Přečtěte si nejprve v knize text o Vietnamu. Podtrhněte zajímavé informace. Vymyslete otázky k rozhovoru. Oslovte některého Vietnamce ve vašem okolí a udělejte s ním rozhovor. Ten dobře zaznamenejte a publikujte ve školním časopise nebo v místních novinách.

Svátek Tét

Co je to svátek Tét? Jak se slaví? Kdy? Proč? Zjistěte informace týkající se tohoto vietnamského svátku a uspořádejte ve škole školní slavnost v tomto duchu. Pokud by se chtěla zapojit celá škola, může každý ročník zvolit jinou zemí a pro ni typický svátek.

DISKUZE A KRÁTKODOBÉ PROJEKTY

Vietnamci jako národnostní menšina

Žáci vyhledají informace k tématu v médiích a prodiskutují, zda by se Vietnamci v ČR měli uznat jako menšina, či nikoliv.
Metoda: živá škála
Ve třídě vytvoříme pomyslnou škálu, na jejíchž koncích bude ANO a NE. Žáci mají možnost zaujmout jakékoliv individuální stanovisko a nejsou omezeni pouze na krajní projevy souhlasu nebo nesouhlasu. Mohou se postavit i někam mezi, tedy někam na škálu mezi souhlasím a nesouhlasím. Každý žák zdůvodní, proč zaujal právě takové stanovisko. Nakonec mohou žáci pozměnit pod vlivem ostatních své stanovisko a popojít na škále libovolným směrem.

Jak vnímáme Vietnamce?

Žáci vytvoří anketu o vnímání Vietnamců v širší společnosti a zrealizují ji. Zjištěné poznatky zveřejní ve školním časopise nebo místním periodiku.
Metoda: *brainstorming a anketa*
Žáci nejprve sesbírají všechny nápady, kterých by se anketa mohla týkat. Co je zajímá na Vietnamcích, co si o nich lidé asi myslí, jaké máme o Vietnamcích předsudky? Nápady zapisují na flipchart, pak je rozdělí do skupin, které spolu souvisí, a nakonec naformulují anketní otázky. S anketou pak žáci obejdou spolužáky ve škole, osloví rodiče, ale i širší veřejnost. Způsob oslovení veřejnosti prodiskutují. Výsledné odpovědi zpracují a zveřejní.

FAKTOGRAFICKÉ ÚKOLY/ REFERÁTY

- V říjnu 2010 vyvrcholily v Hanoji oslavy tisíce let města. Napište referát o jeho vzniku a historii.
- Vietnam se stává čím dál oblíbenějším cílem turistů. Na některém z cestovatelských blogů vyhledejte zajímavý text o cestě do Vietnamu a předělejte ho do formy vyprávění ve třetí osobě.
- Jedním z nejvýznamnějších děl vietnamské literatury je epos *Kieu* od básníka Nguyen Dua, který byl již dvakrát přeložen i do češtiny. O čem tento epos pojednává? Byla do češtiny přeložena i jiná díla vietnamské literatury a která? Napište referát.
- Napište referát o válce ve Vietnamu. Co jí předcházelo a proč vypukla? Kdo všechno se do ní zapojil? Jakou roli v ní hrál Vietkong? Proč se jí říkalo americká válka ve Vietnamu? Kde probíhala mírová jednání a jaký byl jejich výsledek?
- Napište referát o Francouzské Indočíně. Jak vznikla? Která území zahrnovala? Jaké pravomoci byly ponechány místním vládcům? Jak častá byla povstání místních obyvatel? Jaká byla situace v Indočíně v průběhu dvou světových válek? Jak probíhal boj za nezávislost?

JAKÁ JE ŠKOLA U MĚ DOMA

Na přípravě textů a námětů pro výuku se podílely:
Petra Hlavničková
Erika Hníková
Veronika Lišková
Zuzana Vodňanská
Kristýna Titěrová

Autoři odborných textů:
Tomáš Čech
Eva Homolková
Markéta Hrdoušková
Kristýna Kuhnová
Štěpánka Laňová
Petra Martincová
Olga Pavlova
Matyáš Pelant
Eduard Sarkisjan
Jasna Skotáková
Adriana Stříbrná
Ivo Vasiljev
Jan Záhořík

Autor ilustrací:
Vojtěch Šeda

Vydalo:
META o.s. – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů
Ječná 546/17, 120 00 Praha 2
WWW.META-OS.CZ, WWW.INKLUZIVNISKOLA.CZ

Tato publikace byla spolufinancována z prostředků Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

© META o.s. – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů, 2012
Editor: Veronika Lišková
Jazykové korektury: Lydie Lišková
Grafická úprava: Štěpán Bartošek

1. vydání

ISBN 978-80-260-2446-0

ISBN 978-80-260-2446-0